TEGN

NUMMER 46 • PRIS 75 KRONER

JASON

Jason • Wolf and Byrd • Serier og film: Star Wars • Lise Myhre
Don Rosas første serier • Jill Thompson – Vertigo m.m.

9 770801 687427 46

LEDER

Norsk redaktør – Erik Falk • erik.falk@klp.no

Det er en lang tradisjon for mislykkede samarbeidsprosjekter mellom Norge og Sverige. 1905 sitter fortsatt dypt i folkesjela, og mer eller mindre dyptpløyende nabokrangler har det vært mange av. Svenskene har tatt sin rolle som storebror alvorlig, og i stor grad påtvunget oss »kultur« av ymse kvalitet. Vikingarna, Carola, Dr Bombay, Björn Skifs, Karl 12 og Ingrid Bergman er bare noen eksempler på store svenske navn i Norge, mens nordmenn nesten aldri har fått noen popularitet i Sverige. Mange svensker påstår til og med at de ikke skjønner norsk.

Karl XII på vei til Norge av Folke Hallin.

Uansett; vår kultur, vårt lynne og vår bakgrunn har så mange fellestrekk at den kameratslige forbrødring burde gi seg utslag i flere samarbeidsprosjekter. Vi i *TEGN* er derfor fulle av naiv optimisme når vi nå går inn i et samarbeidsprosjekt med *Bild & Bubbla*. *Bild & Bubbla* har fra før et meget solid tidsskrift. Ved å slå bladene sammen øker vi opplaget og vi får spredd informasjon om hverandres serier. Forhåpentligvis vil samarbeidet skape ringvirkninger for seriemiljøene i de respektive land. For tiden lages flere av de beste seriene i verden i Norge og Sverige, og ved å utvide markedene kan serieskaperne få økt inntekten sin det lille nødvendige som skal til for å klare å jobbe videre innenfor mediet.

*TEGN*s hovedproblem de senere årene har vært å få noen til å gjøre bladsalaten på en passe rask måte. Mens det derimot aldri har vært noe problem med stofftilfanget. Resultatet har vært utdaterte nummer som har ligget og ventet hos formgivere og store mengder av upublisert materiale. *Bild & Bubbla* har ikke hatt samme bladsalatproblem, og har hatt en stødig utgivelsestakt med fire nummer i året. De første årene av *TEGN*s levetid hadde vi også denne utgivelsestakten, og vi er glade for at vi med dette samarbeidet er tilbake der. I tillegg blir websida vår, *www.tegn.no*, oppdatert nesten daglig, og vi har tusenvis av besøkende hver uke. Det betyr at *TEGN* for tiden står sterkere enn kanskje noen gang, og med denne nye given også for papirutgaven lover framtida godt. Samarbeidsprosjektet er fortsatt bare i en startfase, og vil utvikle seg etter hvert. Vi tar gjerne i mot tilbakemelding underveis.

For øvrig takker jeg for meg som redaktør med dette nummeret. Fra *TEGN* nr 47 tar Njål Gulbrandsen over ansvaret. Njål har blitt headhuntet fra Norsk Tegneserieforums medlemsblad *Bobla*, og burde være en utmerket mann til jobben. Overtagelsestidspunktet kunne neppe vært bedre; framtida er som nevnt bedre enn på lenge. Selv kommer jeg fortsatt til å være i redaksjonen, men kanalisere den administrative siden av meg til redaktørjobben i Jippi Forlag. Forhåpentligvis er også dette et arbeid som *TEGN*s lesere nyter godt av.

Takk for meg

Erik Falk

Köp en hel årgång av BILD & BUBBLA

Nordens största tidskrift om tecknade serier!

◄ BILD & BUBBLA NR 1/2000 – GOTT OCH BLANDAT ◄

Ett välmatat och blandat nummer med bland annat en intervju med den kreative göteborgaren *Henrik Lange* i vilken han berättar om serier och animerad film, en artikel om den elegant tecknande serieskaparen *Roy Crane* som gav oss klassiska dagsstrippserier som *Buz Sawyer* och *Wash Tubs*, en analys av amerikanskan *Madison Clells* utlämnande självbiografiska serier om sina multipla personligheter samt en artikel om den feta och irriterande *Katten Gustav*.

► BILD & BUBBLA NR 2/2000 – STORT BLUEBERRYNUMMER! ►

En stor och djuplodande specialsektion med allt du vill veta om en av världens bästa västernserier med bland annat en intervju med *Jean »Moebius« Giraud*, en av Blueberrys skapare, samt artiklar och intervjuer om och med andra serieskapare som varit involverade i serien som *Corteginanni, Blanc-Dumont, Rouge* med flera. Dessutom en artikel om *Debbie Drechsler*, den amerikanska serieskaparen bakom det kontroversiella albumet »Pappas flicka«, en artikel om *Asterix* på film med mera.

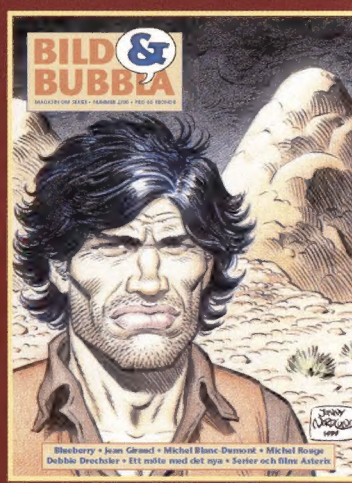

◄ BILD & BUBBLA NR 3/2000 – STORT FANTOMENNUMMER! ◄

En stor och fyllig specialsektion om den 50-årsjubilerande *Fantomentidningen* med bland annat en utförlig intervju med herr Fantomen själv, redaktör *Ulf Granberg*, presentationer av i stort sett alla som arbetat med tidningen genom åren samt en artikel om Fantomen på film. Dessutom en intervju med *Bill Sienkiewicz*, en av de mest nyskapande och utmanande amerikanska serieskaparna, en stor artikel om hur det står till med serierna i vårt grannland *Norge* med mera. Ett extratjock jubileumsnummer på hela 150 sidor!

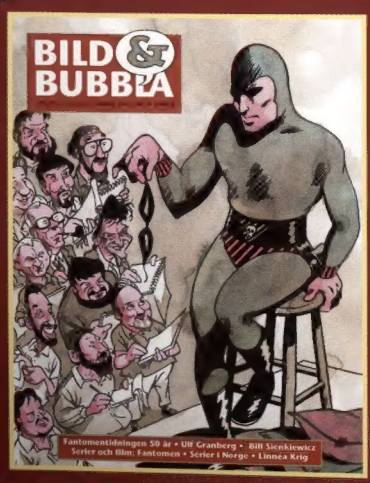

► BILD & BUBBLA NR 4/2000 – STORT FINLANDSNUMMER! ►

Det slutgiltiga numret om den nya spännande trenden med moderna serier i Finland. Tidningen innehåller bland annat en omfattande specialsektion med ett stort antal intervjuer med de mest intressanta av dagens finska serieskapare. Varje intervju åtföljs av serie-exempel som ger dig möjlighet att stifta bekantskap med ett antal nya intressanta seriefigurer. Tidningen som är på hela 132 sidor innehåller dessutom mycket mer som till exempel en artikel om olika filmatiseringar av denna klassiska skräckserien *»Tales from the Crypt«*.

Jo det är riktigt! För bara 199 NKR får du årgång 2000 av *Bild & Bubbla*, Nordens ledande tidskrift om tecknade serier. Fyra stora, välmatade nummer delvis i färg och fulla med intressanta artiklar, intervjuer, recensioner med mera, med mera. Nästan 500 sidor med information om det senaste i serievärlden. För att du skall slippa extra avgifter etc så kan du nu sätta in pengarna direkt på *Tegns* postgirokonto 0814 43 72108, Tegn. Sedan är det bara att luta dig tillbaka och vänta på att en kraftig duns i din brevlåda som annonserar att du har många spännande timmars läsning framför dig.

B&B 2/01

OMSLAG
Jason

BILD & BUBBLA
2/01 (nr 153 från starten 1968), juni 2001

UTGES AV
Seriefrämjandet (SeF)

B&B UTKOMMER
med fyra nummer per år (I mars, juni, september och december)

ADRESS
Seriefrämjandet
Box 51
232 02 Åkarp

E-POST
bildobubbla@telia.com

TELEFON
040-30 70 05

WEBBPLATS
www.seriefranjandet.com

MEDLEMSKAP
245:- (för ungdomar upp till 18 år 175:-) ett år inklusive prenumeration på Bild & Bubbla (300:- utanför Sverige) på postgirokonto 17 36 15-6, SeF

REDAKTÖRER
Jakob Hallin, form och tryckerikontakter *jakob.hallin@ telia.com*
Peter Nilsson, textredigering och faktagranskning *petni@spray.se*
Fredrik Strömberg, annonsförsäljning och marknadsföring *fstromberg@swipnet.se*

RECENSIONSANSVARIG
Mats Nordström
hexadon@hem.passagen.se

KORREKTUR
Göran Ribe

ANSVARIG UTGIVARE
Fredrik Strömberg

TACK TILL
Joakim Gunnarsson, Henrik Hallberg, Agneta Hallin, Mats Källblad och Claes Reimerthi

DISTRIBUTION
Grand Ocean AB, Slipgatan 5, 117 39 Stockholm, tel. 08-84 08 26
Nätverkstan Ekonomitjänst, Box 311 20, 400 32 Göteborg, tel. 031-743 99 05

TRYCK
JA Grafiska AB, 2001

PUBLICERING AV MATERIAL
från tidningen får endast ske med redaktionens skriftliga tillstånd. Citera oss gärna med angivande av källa.

BREV
Vi förutsätter att brev till redaktionen är avsedda för publicering om inget annat anges.

BILDER
copyright respektive upphovsman och/eller förlag.

ISSN
0347-7096

TEGN 46

UTGITT AV
TEGN A/L
Nico Hambros vei 4
0969 Oslo

NORSK REDAKSJON
Redaktør: Erik Falk , **Økonomi:** Per J Olsen, **Medarbeidere:** Øyvind Holen, Morten Harper och Tor Arne Hegna

WEB
www.tegn.no

MAIL
redaksjon@tegn.no

POSTGIRO
0814 43 72108

ABONNEMENT
Kr 260 for fire nummer

UTGITT MED STØTTE AV
Norsk Kulturråd

ISSN
0801-6879

LEDARE *Brödrafolkens väl*

Ordförande – Fredrik Strömberg • fstromberg@swipnet.se

Det *B&B*-nummer du nu håller i din hand är historiskt. För första gången inleder vi ett samarbete mellan Sverige och Norge för att ge ut en tidskrift om tecknade serier. Detta är följden av en överenskommelse med norska serietidskriften *Tegn*, och innebär att det som hittills varit svenska *Bild & Bubbla* nu kompletteras med sexton sidor på norska, och även kommer att distribueras i Norge, fast där under namnet *Tegn*.

Om du som läser detta är en av våra många nya norska läsare hälsas du varmt välkommen. Tidningen *Tegn* har utkommit oregelbundet de senaste åren, men genom samarbetet med *Bild & Bubbla* (en väl etablerad tidskrift med över 150 nummer utgivna sedan starten 1968) hoppas vi nu kunna erbjuda en regelbunden utgivning även i Norge. Visserligen kommer en stor del av tidningen att vara på svenska, men innehållet kommer att vara blandat och ta upp serier från hela världen. Dessutom kommer *Tegns* medarbetare att producera en generös andel material med direkt norsk anknytning.

Viktigt att poängtera är att svenska läsare inte förlorar någonting på det här, tvärtom. Andelen »svenskt« material ligger kvar på förra årets »normalnivå« 100 sidor. De »norska« sidorna tillkommer sedan som en bonus som inte kostar *B&B*:s »gamla« läsare någonting, varken i sidantal eller i pris. Känner man sig av någon anledning inte intresserad kan man bara hoppa över dessa sidor. Om man däremot, som vi i redaktionen, insett hur mycket intressant som händer i Norge just nu, kommer man troligtvis att ha stor glädje av de norska sidorna. Att läsa norska är för övrigt inte alls svårt, något jag är säker på att svenska läsare snabbt kommer att upptäcka.

Serievärlden är liten och vi som är seriöst intresserade är få. Vi behöver samarbeta om vi skall nå någonstans, och jag hoppas att *B&B*:s och *Tegns* samarbete kommer att föra samman våra båda länder (som ju faktiskt har mer gemensamt än vad som skiljer dem åt), sprida kunskap om våra respektive seriekulturer, samt inte minst inspirera andra till samarbeten över nationsgränserna.

Puss på er!

Fredrik Strömberg

INNEHÅLL

JASON • »Samtal med Jason – Ordlösa serier och talande likgiltighet« *av Fredrik Strömberg* . . 4

KONTAKT • Brev från läsekretsen *Redaktör Peter Nilsson* 14

TITTA HAN FLYGER! • Superhjältegenren bevakad *av Göran Semb* 16

WOLFF & BYRD • »Wolff & Byrd – Lagens änglar möter Familjen Addams« *av Ola Hammarlund* . 18

PORTRÄTT • Serieförfattaren Ben Raab presenteras *av Jonas Vesterlund* 26

TIDSKRIFTER • Aktuellt i andra serietidskrifter *av Peter Nilsson* 28

STAR WARS • »Serier och film del 14 – Star Wars – rymdsaga med serierötter« *av Peter Nilsson* 30

5 SERIER • Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling«, valgt *av Knut Nærum* 40

OMLÄSNING • Om Raymond Briggs klassiska »Tryggare kan ingen vara« *av Henrik Gundenäs* 42

MOSHI MOSHI! • Den japanska serietraditionen bevakad *av Bror Hellman* 44

LISE MYHRE • »Nemis mamma – Lise Myhre og hennes bestevenninne« *av Øyvind Holen* 46

STRÖVTÅG I KÄLLFÖRTECKNINGEN • Facklitteratur om serier belyst av *av Thomas Storn* 52

PÅ ANDRA SIDAN • Godbitar från utgivningen i USA enligt *Henrik Hallberg* 54

AVIGSERIER • Amatörserier granskas och bedöms *av Ulf Österström* 56

DON ROSA • »Don Rosas første streker – Norsk forlag med engelske serieutgivelse« *av Øyvind Holen* 58

I STÄLLET • Svensk serietidningsutgivning bevakad *av Jens Lindell* 60

FÖRENINGSLIV • På gång i Sveriges serieföreningar *Redaktör Fredrik Strömberg* 62

JILL THOMPSON • »Drottningen av halloween – en intervju med Jill Thompson« *av Henrik Andreasen* 64

RECENSIONER • Svenska och utländska album recenseras *Recensionsansvarig Mats Nordström* . . . 77

ANMELDELSER • Norskspråklige utgivelser diskuteres 90

NYHETER • Nyheter från världens alla hörn *Redaktörer Peter Nilsson & Fredrik Strömberg* 94

Samtal m

– Ordlösa serier o

av **FREDRIK STRÖMBERG**

När B&B 1995 gjorde ett temanummer på ämnet moderna nordiska serieskapare var norrmannen John Arne Sæterøy, signaturen Jason, fortfarande mest en lovande ung tecknare bland flera andra. I dag är han en av Skandinaviens mest kritikerrosade yngre serieskapare, och det senaste året har Optimal Press släppt två av hans album på svenska. Hög tid för en intervju i B&B.

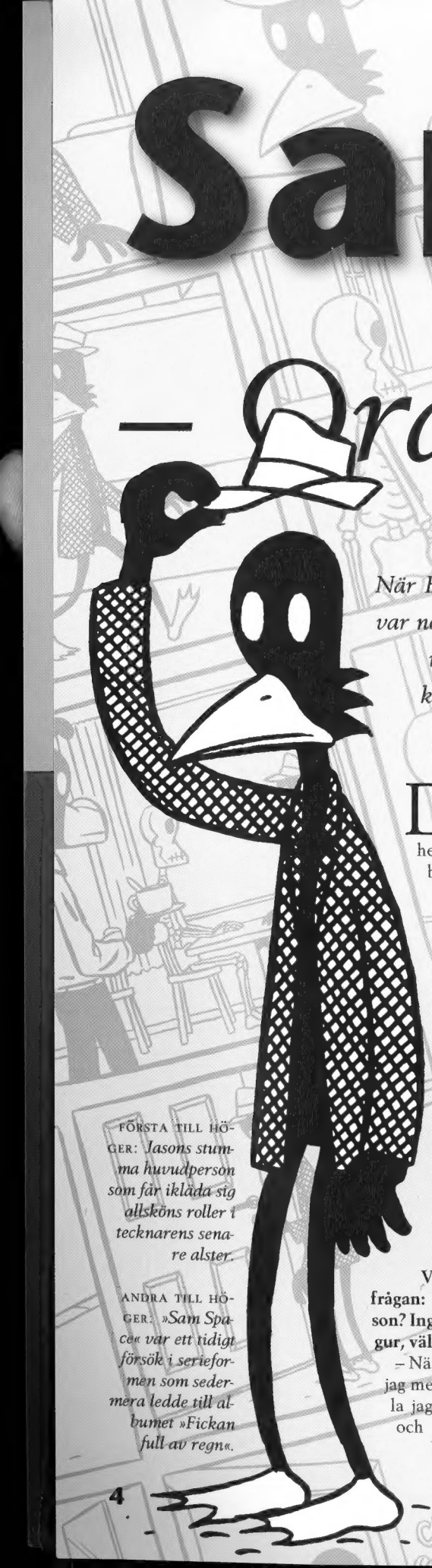

FÖRSTA TILL HÖGER: *Jasons stumma huvudperson som får iklåda sig allsköns roller i tecknarens senare alster.*

ANDRA TILL HÖGER: *»Sam Space« var ett tidigt försök i serieformen som sedermera ledde till albumet »Fickan full av regn«.*

Den norske serieskaparen Jason (pseudonym för John Arne Sæterøy, född 1965) går från klarhet till klarhet. På några få år har han blivit ett av Nordens mest intressanta namn inom den nya generationen av mer konstnärligt medvetna serieskapare, framför allt med de tio nummer av den egna tidningen *Mjau Mjau*, som sedan 1997 i rask takt utkommit på norska alternativserieförlaget Jippi. På svenska har han utkommit med några kritikerrosade album på Optimal Press. Jag har själv lovordat hans serier i mina krönikor ett antal gånger, och nu kändes det som om det var dags att prata lite närmare med denne tillbakadragne och oerhört produktive norrman.

INGEN NORSK TRADITION

Vi börjar med den mest uppenbara frågan: Varför en pseudonym? Varför Jason? Ingen referens till en viss skräckfilmsfigur, väl?

– När jag började teckna serier signerade jag med initialerna J.A.S. och efter ett tag la jag till »ON«. Det bara råkade bli så, och det ligger ingen egentlig tanke bakom.

Du är en ganska tillbakadragen person som inte framträder så mycket själv. Vem är du egentligen?

– Jag är 35 år, född i Molde, men bor nu i Oslo. En stor del av dagen sitter jag och tecknar fyrkantiga rutor med små personer i, rutor som om man läser dem i ordning berättar en historia. *[Skratt]*

En mycket traditionell beskrivning. Vad betyder det för dig som serieskapare att du kommer från Norge? Har det influerat ditt sätt att göra serier?

– Jag tror inte att det har betytt så mycket. Om jag varit född i Spanien är det möjligt att jag hade gjort helt andra serier. Det är svårt att säga. Det finns egentligen ingen specifik tradition för hur man skall göra serier i Norge. Det har gjorts serier här, men inga som har tilltalat mig. Många av serierna är i stil med »Prins Valiant«, med text under bilderna. Så jag har hela tiden hämtat in-

ned Jason

c talande likgiltighet

»De senaste åren har det börjat hända spännande saker i Frankrike igen, huvudsakligen på de små självständiga förlagen som L´Association. Lewis Trondheim upptäckte jag genom det amerikanska förlaget Fantagraphics, men jag var tvungen att köpa en kassettkurs i franska för att kunna läsa allt det som inte ges ut på engelska.«

spiration från andra länder, som USA eller Frankrike och Belgien.

Jo, det kan jag förstå, men serier i Norge är ju på stark frammarsch numera. Vad beror det på, tror du?

– Jag vet inte. Sådana saker går i vågor. Det finns väl flera anledningar. Att det ges kulturrådsstöd är väl den viktigaste anledningen, men även att norska tidningar och tidskrifter har blivit bättre på att ta in norska strippserier.

Jo, vi ser lite av samma trend i Sverige, även om det går trögt.

FRÅN SILVERPILEN TILL MONSIEUR JEAN

Om vi tar ett steg tillbaka då. Vad läste du för serier som barn?

– Det första jag läste var min storasysters *Silverpilen*-tidningar. När jag själv började köpa serietidningar var det mycket superhjältetitlar som norska *Läderlappen, Gigant* och *Spindelmannen*. Mot slutet av grundskolan upptäckte jag också de klassiska fransk-belgiska albumen, »Tintin«, »Lucky Luke«, »Asterix« och »Gaston«.

Medan jag gick på gymnasiet gjorde jag skämtteckningar och ensidesserier åt en norsk humortidning som hette *KonK [utkom i sin andra inkarnation åren 1977–85, från början som en allmän skämtidning, men efter hand med allt större serieinslag, de flesta av unga norska förmågor]*. De pengar som jag tjänade använde jag för det mesta till att beställa fler album från Fantask *[Nordens första seriebutik, ligger i Köpenhamn]* och Interpresse *[danskt förlag motsvarande svenska Semic, fast med mycket större albumutgivning]* i Danmark. Det gällde serier som inte kom på norska, av folk som Moebius, Bilal, Hugo Pratt, Hermann, Comes, Cosey, Barry Windsor-Smith, Bernie Wrightson. Det var en ganska spännande period.

Mm, jag känner igen det där. Jag gick igenom ungefär samma faser själv. Vilka serier uppskattar du i dag, då?

– Tja, mot slutet av 80-talet började kvaliteten på de europeiska serierna att sjunka en del. Eller så var det bara det att det inte kändes så nytt och spännande längre. Många av serierna var bra tecknade, men de hade ofta ganska ointressanta manus. Jag blev inte engagerad av historierna, det var inte personer som jag kunde identifiera mig med. I

TILL VÄNSTER: *En bild ur Jasons skissblock.*

TILL HÖGER: *Man kan inte bli profet i sin egen hemstad, men man kan ha en utställning på Tronsmo... Tronsmo Bokhandel är Oslos klassiska seriebutik, och driver också regelbunden utställningsverksamhet med serieanknytning.*

samma veva började det att hända saker i USA, först och främst *Love and Rockets*, som jag tyckte mycket om. Jag blev naturligtvis förälskad i Maggie. Senare kom *Eightball* och *Hate*, Drawn & Quarterly-tidningar som *Yummy Fur*, *Peepshow* och *Dirty Plotte*. Det är fortfarande den typen av serier som jag läser i dag.

De senaste åren har det börjat hända spännande saker i Frankrike igen, huvudsakligen på de små självständiga förlagen som L'Association. Lewis Trondheim upptäckte jag genom det amerikanska förlaget Fantagraphics, men jag var tvungen att köpa en kassettkurs i franska för att kunna läsa allt det som inte ges ut på engelska. Så nu har jag upptäckt fler franska tecknare som David B, Baudoin, Fabio, och Dupuy och Berberian som gör »Monsieur Jean«.

Inte undra på att jag gillar dina serier. Vi har ju precis samma smak!

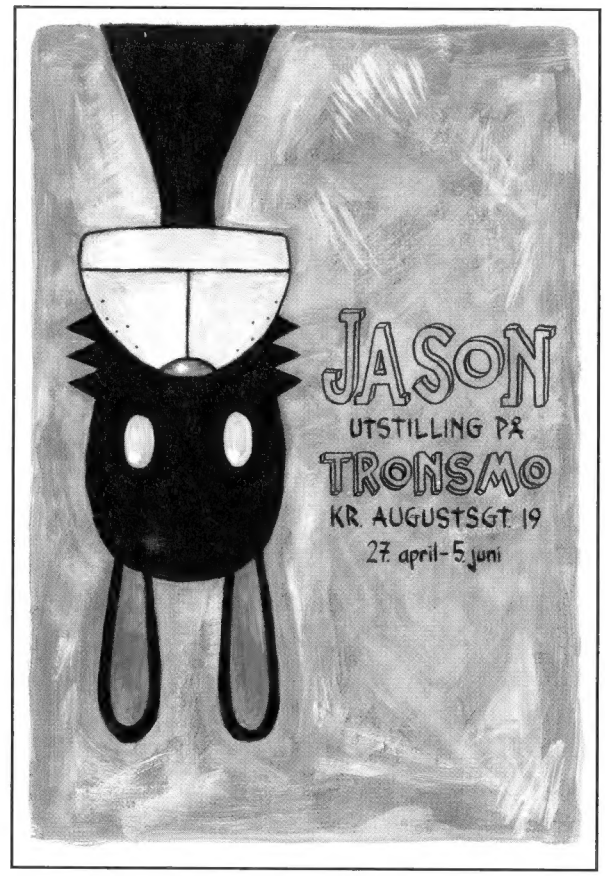

MED TINTIN I BOTTEN

När och varför började du teckna serier?

– Det som gjorde att jag skapade min första tecknade serie var tintinalbumet »Faraos cigarrer«. Det var väl den enkla, rena stilen som verkade lättare att efterlikna än de mer realistiska teckningarna i »Läderlappen«. I alla fall gjorde jag en kort historia, »Tim og Tom på eventyr«, eller något i den stilen, tecknad med kulspetspenna. Jag minns fortfarande hur uppslukad jag blev. Jag kunde inte sova den natten eftersom jag bara låg och funderade på vad som skulle hända i fortsättningen. Det var nästan som ett slags rus.

Låter som en klassisk serietecknarbakgrund. Men har du någon teckningsutbildning i bagaget?

– Jag gick två år på en privat målarskola, »Strykjernet«, och sedan på SHKS i

»Jag gick två år på en privat målarskola, »Strykjernet«, och sedan på SHKS i Oslo, »Statens Håndverk- og Kunstindustriskole«, linjen för grafisk design och illustration. Men det jag har lärt mig mest av är att läsa en massa tecknade serier, göra många dåliga serier, och så efter hand skapa mig en egen stil.«

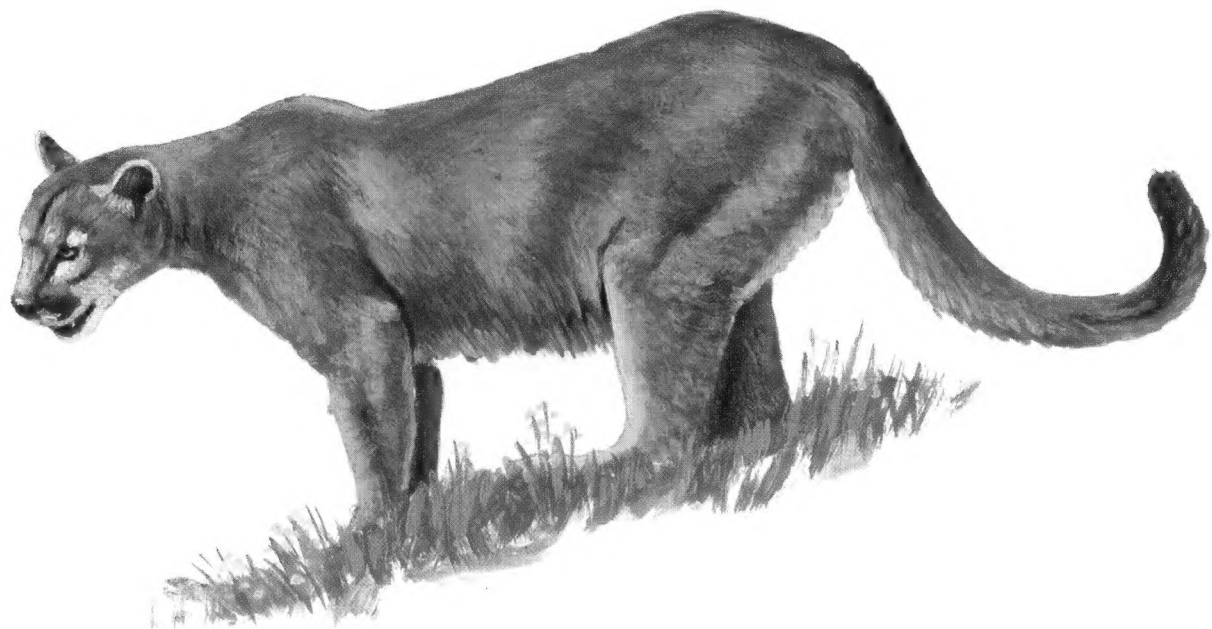

TILL HÖGER: *Illustration gjord för lexikonet »Caplex«.*

Oslo, »Statens Håndverk- og Kunstindustriskole«, linjen för grafisk design och illustration. Men det jag har lärt mig mest av är att läsa en massa tecknade serier, göra många dåliga serier, och så efter hand skapa mig en egen stil.

Jo, det har du ju lyckats med! Men om vi ser till din officiella debut, albumet »Fickan full av regn«. Det kom som från ingenstans. Vad hade du gjort innan det?

– Tja, från det att jag var 15 till att jag var 19 gjorde jag alltså serier för *KonK*, som till slut levde upp till sitt namn och lades ned.

Sedan gick det en tid när jag egentligen inte gjorde särskilt mycket serier, den varade tills jag flyttade till Oslo. Medan jag gick på skolan där gjorde jag ett par kortare novellaktiga serier, lite inspirerad av Raymond Carver. Inte samma sorts historier, men tanken att man kunde göra serier om vanliga människor – inte bara skurkar och hjältar – intresserade mig. Som huvuduppgift på SHKS gjorde jag en tolvsidors serie baserad på den första fjärdedelen av »Jernvognen« av Stein Riverton, en klassisk norsk kriminalroman. Det var ett förlag som var intresserat av att ge ut serien om jag slutförde den, men då hade jag redan tappat intresset. Jag ville hellre berätta mina egna historier, så jag började arbeta på »Fickan full av regn«.

SÅLDE BÄTTRE I SVERIGE

Vad anser du om det albumet i dag?

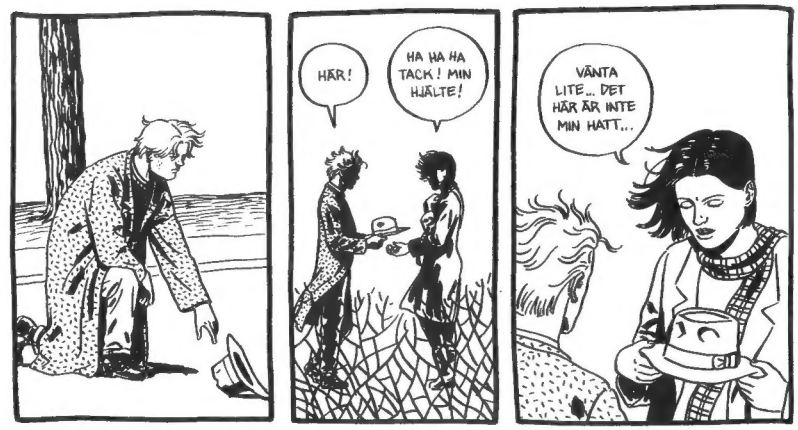

– Det finns sekvenser som jag fortfarande är nöjd med, men det finns också saker som inte fungerar. Huvudproblemet var väl att jag försökte teckna förhållandevis realistiskt, en stil som egentligen inte fungerar för mig. Det gick otroligt långsamt. Jag kunde använda en dag till en ruta, en vecka på en sida. Det blev till ett ok, och jag tror att det syns.

Jo, den känns lite ofullkommen, som om du inte riktigt visste vad du ville. Men samtidigt var det ett mycket imponerande debutverk. Var du mycket inspirerad av de amerikanska Vertigo-serierna från DC?

– Nej. Förr köpte jag en del Vertigo-tidningar, *Sandman* och ett par andra, men de har egentligen aldrig varit någon inspirationskälla. Jag har hämtat mycket från film. Saker som jag såg på TV när jag var liten. Konstiga franska komedier som jag inte minns namnen på längre, en sorts komedier som de tydligen inte gör i Frankrike längre. Gamla amerikanska Hollywood-filmer där hjälten får

OVAN: *Surrealistiska scener som den här hör till höjdpunkterna i »Fickan full av regn«.*

TILL VÄNSTER: *I »Fickan full av regn« blandas en ganska rak berättelse med surrealistiska och mytiska inslag.*

TILL HÖGER: *Illustration för en norsk läsebok.*

flickan på slutet. Och så filmer som jag har sett senare, på bio. Jarmusch, Hartley och Aki Kaurismäki. Den sortens filmer.

OK, det kan jag tänka mig eftersom albumet bitvis känns mycket »filmiskt«. Min favoritscen från det albumet är den med de flygande hattarna. Hur kom den till?

– Jag hade den bilden i huvudet långt innan jag använde den i serien. Det gällde bara att hitta det rätta stället i handlingen där den skulle fungera. Men jag minns inte längre varifrån idén kom. Den typen av idéer till bilder eller scener poppar ofta upp i huvudet precis när jag är på väg att somna. Och då är det bara att tända ljuset och skriva ner dem, annars har jag oftast glömt dem när jag vaknar.

»Fickan full av regn« kom väldigt snabbt på svenska. Hur kom det sig?

– Jag fick kontakt med Ingemar Bengtsson *[som driver förlaget Optimal]* i samband med det nordiska numret 3-4/95 av *Bild & Bubbla*. Det *B&B*-numret redigerades av Ingemar och innehöll ett par av mina serier. Jag minns inte riktigt vad som hände efter det, men jag tror att Ingemar läste den färdiga serien innan den blev utgiven som album på norska.

Jag har också hört att albumet sålde bättre i Sverige än i Norge. Vad kan det bero på?

– Såvitt jag har förstått sålde den svenska utgåvan bättre, men jag är inte helt säker. Jag vet faktiskt inte varför. Den svenska versionen ser bättre ut, den har bättre papper och omslagsillustrationen är bättre återgiven. Det norska albumet kom 1995, och då var egentligen hela albumvågen över. Det är den fortfarande. Album säljer inte i Norge.

Nej, det är tyvärr en liknande situation i Sverige.

»Att jag började göra stumma serier berodde helt enkelt på att jag upptäckte existerande stumma serier av tecknare som Lewis Trondheim, Jim Woodring och Fabio.«

UTAN ORD

Din egen tidning *Mjau Mjau* var ett steg i en helt ny riktning. Hur gick det till?

– Efter »Fickan full av regn« förlorade jag egentligen intresset för att göra serier. Jag hade ägnat ett och ett halvt år åt att göra albumet, och det sålde nästan ingenting. Det kom inga extatiska helsidesrecensioner i *Dagbladet* och *VG*. Gör man serier i Norge är det lätt att sluta som bitter före detta tecknare, i varje fall var det så förr. Det finns flera som har gjort ett album och sedan försvunnit.

Men just i den vevan kom jag i kontakt med det som senare skulle bli förlaget Jippi. Vi träffades av och till på helgerna, gjorde små serier och visade dem för varandra. Efter ett tag kom *Forresten*, som var en antologi där det var möjligt att få sina serier tryckta. Och så kom det första solonumret, »Finn Finn Finn« av Jens K. Styve. Då fick jag också lust att göra ett, och det blev *Mjau Mjau*.

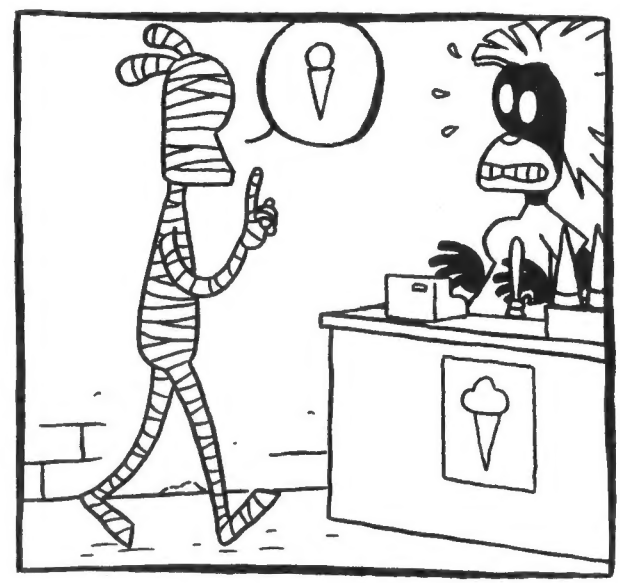

FÖRSTA TILL HÖGER: *Darth Vader i Jasons tappning är allt annat än skrämmande.*

ANDRA TILL HÖGER: *Mumien är en annan återkommande figur i Jasons menageri. Lägg märke till den karaktäristiska »bildbubblan«.*

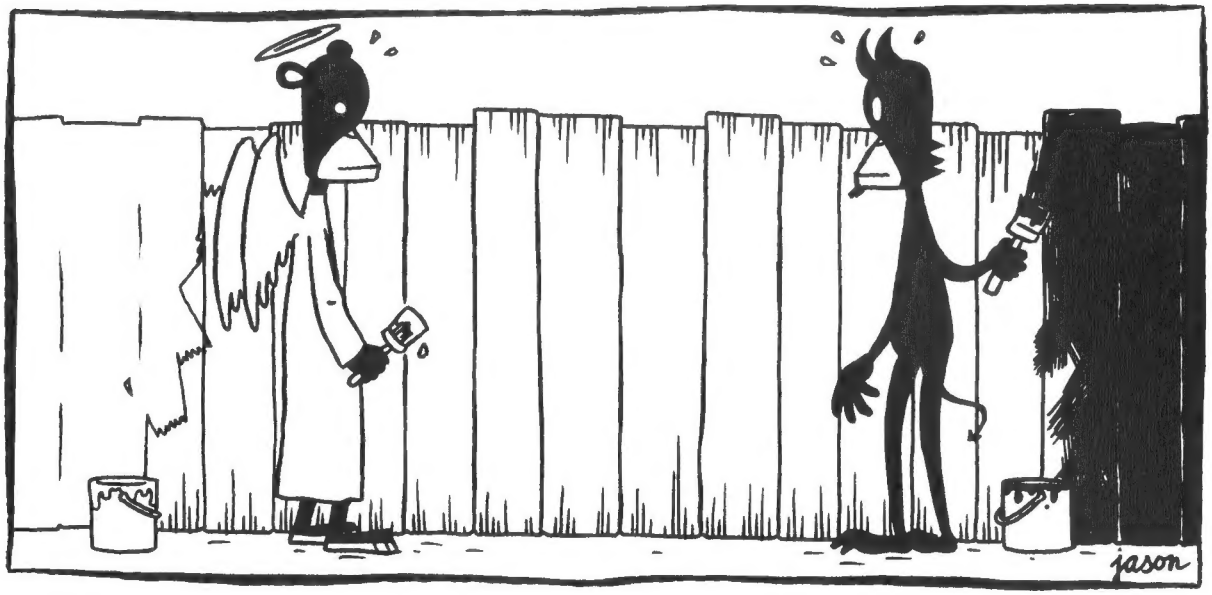

TILL VÄNSTER: *En typiskt mångbottnad serieruta av Jason.*

Efter ett tag började du göra serier utan dialog. Varför?

– Att jag började göra stumma serier berodde helt enkelt på att jag upptäckte existerande stumma serier av tecknare som Lewis Trondheim, Jim Woodring och Fabio.

Finns det ett speciellt sätt att berätta med stumma serier?

– Det som är speciellt med stumma serier är att man kan arbeta mer abstrakt, mer med symboler. Repliker kräver en mer direkt historia. Att allt inte förklaras gör också att läsaren i större utsträckning själv bidrar, och tolkar historien på egen hand.

Jo, det håller jag med om. Man blir som läsare mer delaktig. Din figur i många av de här serierna är en fågel med ett mycket begränsat minspel. Är det medvetet att han inte visar några känslor?

– I den första serien som jag gjorde i den här stilen, den med de två fågelfigurerna på bron, hade jag till en början ett par scener där de bytte ansiktsuttryck, men jag tyckte att de fungerade bättre om de inte hade några ansiktsuttryck alls. En sorglig scen blir ännu sorgligare om huvudpersonerna inte visar några känslor. På samma sätt blir en rolig scen roligare. Buster Keaton har väl varit en inspirationskälla här, men också Aki Kaurismäkis filmer. Han tillåter inte sina skådespelare att visa några känslor.

Men det här leder ju till att dina serier blir väldigt öppna för tolkningar. Händer det att folk läser dem på andra sätt än vad du hade tänkt dig?

– Jag har läst recensioner av mina serier där själva sammanfattningen av handlingsförloppet har varit helt annorlunda än vad jag hade tänkt mig. Och det är just det som jag vill med serierna. Det finns inte något facit till vad som är den rätta förståelsen och upplevelsen av varje serie. Det är något av det jag gillar mest med stumma serier. På samma sätt som med stumfilm uppstår det ett slags magiskt element.

Hm. Jag har skrivit ganska ofta om dina serier. Har jag varit helt ute och rest i mina tolkningar någon gång?

– Jo, det har väl hänt. *[Skratt]*

INTERNATIONELL KARRIÄR

OK, jag skall inte fråga mer om det. Satsar du på en internationell karriär nu med de här stumma serierna?

– Det var väl inte huvudanledningen till att jag började göra stumma serier, men det faktum att de inte innehåller några repliker gör ju att de kan läsas överallt. Så jag har skickat serierna till olika förlag i utlandet, och har fått en del respons, först på de stumma serierna, vilket ofta har lett till ett intresse för mina tidigare serier också.

Ditt senaste album »Shhh!« kom ju samtidigt på norska och svenska, som ett samarbete mellan Jippi och Optimal. Är du publicerad i fler länder?

– Jag har deltagit i en del antologier i olika länder, titlar som »Comix 2000« i Frankrike, »Bille Noire« i Schweiz, »Zone 5300« i Holland, »Vacuum« i Finland och »Stripburger« i Slovenien. »Vänta lite...« finns i en fransk version på det schweiziska förlaget Atrabile. Det finns ett amerikanskt förlag som är intresserat av att ge ut den på engelska. En fransk version av »Schhh!« kommer också under året.

TILL VÄNSTER: *Skelett befolkar ofta Jasons serier, mer eller mindre till övriga figurers förtret.*

BARNDOMSUPPLEVELSER

»Vänta lite...«, som är ditt förra album i Sverige, tycker jag är din bästa serie hitintills. Hur kom det sig att du

TILL HÖGER: *I Jasons symboliska värld kan inre karaktärsdrag påverka figurernas utseende.*

gjorde en så lång historia? Dina serier är ju oftast kortare.

– »Vänta lite...« är i hög grad inspirerad av Chester Browns »I Never Liked You«. Jag fick lust att göra en serie baserad på mina egna barndomsupplevelser. Jag visste inte hur lång serien skulle bli när jag började. Den kunde egentligen varit längre nu när jag tittar tillbaka på den. Den är lite översiktlig som den är nu.

ÖVERST PÅ NÄSTA SIDA: *De två vännerna från den första delen av »Vänta lite...«.*

Några planer på att göra en »extended version«?

– Jag tror inte det. Det är ett projekt som jag lagt på hyllan. Det jag tänkte på var inte ett par sidor extra, utan att berättelsen kunde vara dubbelt eller tre gånger så lång för att ge den mer av en romankänsla och en mer komplex och nyanserad bild av huvudpersonerna. Problemet är att jag inte är författare, jag är först och främst tecknare, och det är bara en nödlösning att jag måste skriva replikerna själv.

Nja, det där vet jag inte om jag håller med om. Hur pass mycket är den självbiografisk?

– Barndomsdelen är till stor del självbiografisk. När jag var liten brukade jag vänta på min far när han kom hem från jobbet, och så fick jag köra bilen de sista 20 metrarna fram till garageporten. Jag och min bäste vän på den tiden hade en Läderlappen-klubb. Vi spelade fotboll, samlade tomflaskor och köpte godis. Mycket av det har kommit med i serien. Men dödsfallet är fiktion. Jag behövde en upplevelse som gjorde figuren vuxen.

Och själv, har du blivit vuxen?

– Nej, jag går fortfarande och väntar på att bli vuxen. *[Skratt]*

Vad anser du om kritiken att andra hälften av berättelsen är svagare än den första?

NEDERST TILL VÄNSTER PÅ NÄSTA SIDA: *»Doggie Pound« var en CD som Jippi gav ut med ny norsk musik, kompletterad med en liten trycksak som innehöll »visuella soundtrack« av tecknarna från Jippis stall.*

NEDERST TILL HÖGER PÅ NÄSTA SIDA: *Även Gud och Djävulen får figurera i Jasons serier.*

»Vänta lite...« är i hög grad inspirerad av Chester Browns »I Never Liked You«. Jag fick lust att göra en serie baserad på mina egna barndomsupplevelser. Jag visste inte hur lång serien skulle bli när jag började.«

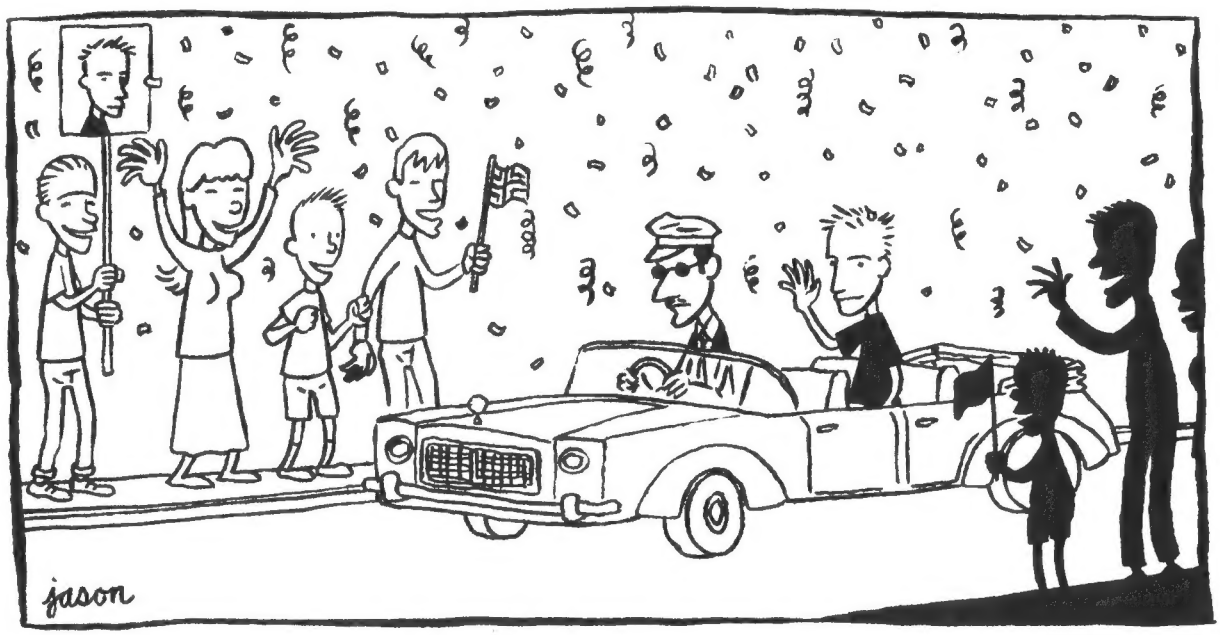

TILL HÖGER: *Tecknaren själv hyllas av det norska folket. Ett tydligt exempel på varför Jason oftast undviker att rita bilar i sina serier.*

– Den har jag full förståelse för. Fram till dödsfallet har serien förhoppningsvis en viss charm, den har roliga scener. Jag tror att många som växte upp på sjuttiotalet kan känna igen sig. Det var en tid då det bara fanns fotboll, tecknade serier och barnbio på söndagarna. Bara en kanal på TV. Del ett har en nostalgisk faktor.

Del två kommer som en antiklimax, med en deprimerande vuxenvärld, och har ett tämligen svart slut. Historien publicerades ju ursprungligen som två nummer av *Mjau Mjau*, med ett halvt års mellanrum. Det är möjligt att folk i mellantiden fick för stora förväntningar på del två. Men jag tror att om du läser om historien som helhet, så fungerar del två bättre. Den är egentligen också en logisk följd av slutet på del ett.

Jo, jag håller med om att den fungerar bättre i albumformat. Hur kommer det sig att den finns som album i Sverige, men inte i Norge?

– Kulturstödet ges bara en gång till en serie. Eftersom vi fick stöd till tidningsutgåvan skulle vi inte få stöd en gång till för samma version. Så är i alla fall situationen just nu.

Då kanske det är läge för en förlängd version i alla fall.

INTE KRONOLOGISKT

Det känns som om du tänker mycket på varje sidas upplägg. Kan du beskriva hur du går till väga för att skapa en längre serie som »Vänta lite...«?

– »Vänta lite...« gjordes på ett lite speciellt sätt. Jag arbetade inte kronologiskt, utan gjorde scenerna var för sig, och satte samman sidorna i korrekt ordningsföljd först när jag började bli färdig. På det sättet blev det inga problem att ta bort eller lägga till en sekvens. Det fungerade lite grand på samma sätt som när man gör en film. Faktiskt får man större frihet som tecknare på det sättet. Man är inte beroende av att ha ett färdigt manus innan man börjar. Man kan i högre grad improvisera.

Men du menar väl inte att du arbetar med helt lösa bilder som Chester Brown? Dina sidor verkar alltför välkomponerade för det, som om du verkligen tänker i hela sidor.

– Nej, jag tecknar inte var ruta för sig. Jag ser på sidan som en helhet. Det är viktigt för mig att sidorna skall vara tilltalande och ge läsaren lust att läsa vidare. »Tintin« är en klar förebild här. Att det hela tiden finns ett innehåll är det viktigaste, inte formen. Jag vill att varje sida skall ha en balans i svarta och vita fält, att det finns en blandning av närbilder och totalbilder. Jag upprepar heller inte positioner eller ställningar. Några gånger behåller jag samma bildbeskärning och vinkel i alla rutorna, men då är det gjort med avsikt. Jag använder få

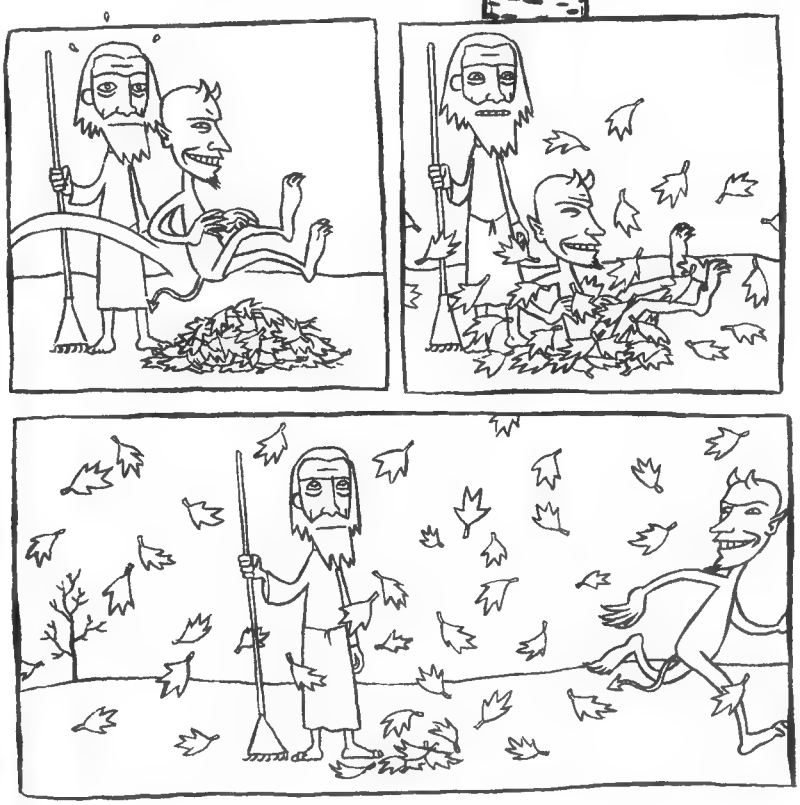

TILL HÖGER: *Jason har även illustrerat en barnserie till manus av Kaj Clausen. Den gick i Bergens Tidene.*

»Jag visste inte om att jag var nominerad förrän en vecka innan prisutdelningen. Det kom fram en kille vid seriefestivalen i Bergen och sa att han hade läst om nomineringen på Nätet. Jag vann inte, men att bli nominerad tillsammans med Alan Moore och Chris Ware är ju ganska roligt.«

»specialeffekter«, men det är för att de skall få desto större effekt när jag använder dem.

Jo, man kan känna att du ofta medvetet håller tillbaka vad gäller mer avancerade layoutlösningar.

NYA PROJEKT

Hur tycker du att det norska seriestödet fungerar?

– Det fungerar bra, men det kunde vara större. Det är väl omkring en halv miljon som delas ut varje år, vilket är en bråkdel av en filmbudget. Det är inte helt idiotiskt att göra de här serierna, man får en del pengar, men i förhållande till tiden det tar är det inte särskilt bra betalt. Det blir inte precis någon bra timlön, men det är bättre än ingenting. Förlaget Jippi kunde inte ha existerat om det inte var för kulturrådsstödet.

Hur fungerar ditt samarbete med Jippi?

– Bra. Jag har full frihet att göra vad jag vill. Jag skriver inte manus [i förväg, innan jag börjar arbeta på ett projekt], men av och till visar jag halvfärdiga serier och får synpunkter. Ibland ändrar jag och ibland inte.

TILL HÖGER: *Jason utnyttjar med bravur kontrasten mellan vitt och svart i sina surrealistiska serier.*

Jason-bibliografi

Jason är som du nog förstått vid det här laget en mycket eftertraktad serieskapare som blivit publicerad i en mängd olika tidningar och på ett antal olika språk. Nedan följer en ganska komplett lista över var man kan hitta hans alster.

NORSKA ALBUM

▶ »Lomma full av regn« – Tegn A/L Bum 1995
▶ »schhh!« – Jippi forlag 2000

ÖVRIGT I NORGE

▶ *KonK* – 1980–1985
▶ Brage 5 – Best Badges 1985
▶ Weird Ideas – 1990
▶ *Kraftig kost* 12 – Norsk Tegneserieforum 1991
▶ *Norske serier* 1/92 – Forlaget Konsept 1992
▶ *Fidus* 2, 3 – No Comprendo Press 1993
▶ *Humorparaden* 6/93 – Semic 1993
▶ *Tegn* 1–2/94 – Tegn 1994
▶ *Pyton* – Bladkompaniet 1995–96
▶ *Bergen Tidene* 1996
▶ *Forresten* 1997–2000
▶ *Maju Mjau* 1–10 – Jippi forlag 1997–2000

▶ *Dagbladet* 1997
▶ *Apollon* 1999
▶ *Morgenbladet* 2001

PÅ SVENSKA

▶ *Bild & Bubbla* 3–4/95 – Seriefrämjandet 1995
▶ »Fickan full av regn« – Optimal 1996
▶ »Vänta lite...« – Optimal 2000
▶ »Schhh!« – Optimal 2000
▶ *Bild & Bubbla* 3/00 – Seriefrämjandet 2000.
▶ Strax 1/2 – Jemi 2000
▶ Galago 1/2001 – Galago/Ordfront 2000

ÖVRIGA VÄRLDEN

▶ »Comix 2000« – L´Association (Frankrike) 2000
▶ »Bile Noire« (Schweiz) 2000–2001
▶ »Zone 5300« (Holland) 2000
▶ »Vacuum« (Finland)
▶ »Stripburger« (Slovenien)
▶ »Attends« Atrabile (Schweiz) 2000
▶ *O Fanzine* (Spanien) 2000
▶ *Pskiopat* (Frankrike) 2000–2001
▶ *Fahrenheit* (Danmark) 2001

Du var ju nominerad till det amerikanska alternativseriepriset *Ignatz* förra året. Hur kom det sig?

– Grunden var naturligtvis att *Mjau Mjau* 5 och 6 blev distribuerade i USA. Jag visste inte om att jag var nominerad förrän en vecka innan prisutdelningen. Det kom fram en kille vid seriefestivalen i Bergen och sa att han hade läst om nomineringen på Nätet. Jag vann inte, men att bli nominerad tillsammans med Alan Moore och Chris Ware är ju ganska roligt.

I och med det senaste numret av *Mjau Mjau* har du börjat använda en del text i dina serier igen. Jag kan inte låta bli att undra varför, med tanke på hur viktigt du anser att just stumheten är?

– *Mjau Mjau* 10 är en enda lång historia på 45 sidor. Den innehåller sju repliker. Det är möjligt att jag hade kunnat klara av att berätta historien utan text, men handlingen var aningen för komplicerad, och det var en del information som var svår att få fram.

Jag får erkänna att det var ganska roligt när du la in text på svarta plattor. Det gav ännu mer känsla av stumfilm.

Nåja, vart är du på väg nu? Kommer du att fortsätta göra *Mjau Mjau*?

– Jag jobbar just nu med ett nytt nummer, men det blir färre nummer framöver än under 1999 och 2000. Sedan får vi se vad det blir i framtiden.

Kan man inte lura dig till att vara lite mer specifik?

– *Mjau Mjau* 11 är del 1 av »Jernvognen«, en ny version av samma berättelse [byggd på en norsk deckare] som jag gjorde som elevarbete på Konst- och hantverksskolan, men aldrig fullföljde den gången. Jag använder djurfigurer i den nya versionen, och tanken är att andra och avslutande delen skall vara färdig mot slutet av året. Dessutom jobbar jag med nya omslag till utländska utgåvor av mina serier: »Säg mig en sak« (*Mjau Mjau* 10) på Optimal och en fransk version av »Schhh!« på Atrabile i Schweiz. Om allt går bra skall det komma ett par andra böcker också, men det är inget som är hundra procent säkert än. ◀

TILL VÄNSTER: *Ett självporträtt som säger en hel del om seriemarknaden av i dag.*

KONTACT

Brev och frågor från våra läsare • Skicka brev till – Bild & Bubbla • Box 51 • 232 02 Akarp eller bildobubbla@telia.com

RENA RAMA SMÖRJAN

STEN LARSSON
SÄFFLE

Jag har läst (skummat) nummer 4/00 av *Bild & Bubbla*, och sett referat om de finska serierna, som enligt min bedömning är rena rama smörjan, och sjuttio sidor som aldrig borde ha publicerats. Jag vet att jag aldrig tidigare sett sådan kvalificerad »skit«. Ta till exempel Pauli Kallio som skriver i början av er tidning. Han kan ju inte heller teckna.

En tecknad serie skall enligt min mening vara välgjord, med fina bakgrunder, eller välgjord karikatyr som till exempel »Adamson«, »Himlens änglar« och »Klös«. Serier ritade av till exempel Kati Rapia och Jenni Rope är så urdåligt tecknade att mina barnbarn trodde att en »halvblind« (deras uttryck) hade gjort dem.

Eftersom min bedömning av hur en bra tecknad serie skall vara skiljer sig så markant från era recensioner av serier i allmänhet, så behöver jag inte *Bild & Bubbla* i fortsättningen. Däremot tackar jag för extrabladet från Alvglans, där jag redan beställt album som till exempel »Prins Valiant«, »Joe bar team«, »Iznogoud« och »Den unge Spirou«. Dessa album är helt i min smak.

Peter Nilsson: *Hej Sten! Bara att beklaga att vårt finska nummer gjorde dig så till den milda grad förgrymmad att du slutade läsa B&B, för det var givetvis inte meningen. Det faktum att du numera inte länge prenumererar gör det ju kanske lite meningslöst att besvara ditt brev här, men jag tror att jag gör det ändå, för det du tar upp är av principiell betydelse.*

Du sätter nämligen fingret på ett problem som vi ständigt brottas med. B&B är ju landets enda stora serietidskrift, och vi ser det som vårt uppdrag att skriva om alla sorters serier för alla sorters läsare. Breda och populära serier skall samsas med smala och okända – och som alltid när man måste vara många till lags är det förstås sällan någon blir helt nöjd.

Nu blev Finlandsnumret av olika skäl kanske det »smalaste« numret på ett bra tag, men vi trodde väl kanske att de som gillar breda serier ändå kunde acceptera det med tanke på att det föregicks av nummer med omfattande temablock kring populära serier som »Fantomen« och »Blueberry«, och följdes av ett nummer med »Snobben«, »X-men« med flera lika populära. Men tydligen gick du inte med på det resonemanget.

Det känns förvisso synd, vi är rädda om varenda en av våra läsare, men om du läser det här skall du ändå veta att vi knappast kan göra tidningen på något annat sätt än vi gör just nu. B&B måste fortsätta skriva om både serier du gillar och serier du aldrig kommer att tycka om, för vad vi än väljer att skriva om kommer någon att vara missnöjd, och vad vi än väljer bort finns det ingen annan som skriver om det i stället.

Kanske borde jag tillägga att vi i redaktionen – åtminstone hoppas vi det – har en ganska bred smak, särskilt om man lägger ihop den samlade bredden hos tre redaktörer och ytterligare ett antal duktiga medarbetare, var och en med sin uppsättning tyckande och kunnande. Du får tro det om du vill, men flera av de serier du nämner som dina favoriter hör också till våra, och förr eller senare kommer allihop att avhandlas i B&B. Flera har förresten redan förekommit (mest nyligen »Spirou« och »Morrgan och Klös« i nr 1 respektive 2/99). Inte heller är B&B:s recensioner av dessa serier så negativa som du påstår, även om smaken givetvis varierar även inom vår recensentkår.

För ordningens skull vill jag slutligen också kommentera din anmärkning om att Pauli Kallio inte kan teckna: Det är mycket möjligt att så är fallet, men i så fall är det inget jag vet något om. Kallio är nämligen skribent, och mig veterligen har jag aldrig sett ett streck från hans penna.

Att samma skämt återanvänds gång på gång är inte ovanligt, och har är ytterligare ett exempel. Förebilden är en gammal Snobbenstripp som du kunde läsa i förra numret, och kopian här heter »Ballard Street«

Kati Rapias serier och »Adamson« – båda har sin plats i den här tidningen. Till skillnad från Sten Larsson tycker iallafall vi i redaktionen det.

MERA I BAKHUVUDET

HENRY LINDER
UMEÅ

► Apropå »Snobben i bakhuvudet« (ur Van Amerungens »Ballard Street«).

Peter Nilsson: *Med ovanstående korta kommentar kom härom veckan en kopia på en seriestripp i posten, samma stripp som illustrerar den här sidan, och för den som inte läste förra numret skall vi kanske förtydliga. I förra B&B hade vi en större artikel om Charles Schulz och »Snobben«. Insprängd i denna fanns en liten text (kallad just »Snobben i bakhuvudet«) om hur en gammal Snobben-stripp mer eller medvetet inspirerat Bill Watterson till en Kalle & Hobbe-stripp. På ett helt annat ställe i Snobben-artikeln (sid 59) hade vi som illustration en annan Snobben-stripp som går ut på att Gullan i sin psykologpraktik behandlar en deprimerad Karl med orden »Snap out of it! Five cents, please.« Det är detta skämt Van Amerungen lånat till sin serie. Tack till den uppmärksamme medlem 1113 för tipset, och välkomna med fler sådana här återanvändningar om ni hittar bra exempel.* ◄

jason

OM JASON

»Ett antal högintressanta norska serieskapare har debuterat under 90-talets andra hälft. Jason är den starkast lysande stjärnan i denna nya generation.

Jason kommer, om det finns någon rättvisa, att bli ett stort namn och läsas av människor över hela världen.« FREDRIK STRÖMBERG, SYDSVENSKA DAGBLADET

»Det är otroligt hur Jason genom sina skenbart enkla, stiliserade bilder får känslorna att välla i bröstet. Han är väldigt finurlig, rolig och underfundig i sitt bildspråk. Det är faktiskt smått genialt.« GUNILLA HÅKANSSON, ALLAS

OM »VÄNTA LITE...« (2000)

»Ett mästerverk.« ULF BENKEL, GT

»Det här är inte bara snyggt, utan bra också. Mycket bra.« PETER NILSSON, BILD & BUBBLA

OM »SCHHH!« (2000)

»Historierna växer i läsarens fantasi; blir till fler berättelser, alternativa berättelser, större berättelser.« HÅKAN LJUNG, DAGENS NYHETER

SCHHH!

Serierna om fågelmannen har uppmärksammats över hela Europa och i USA. Här kan du läsa tio berättelser om honom. Att förundras och förvånas av.

128 SIDOR, INBUNDEN, 125.00, ISBN 91-88334-40-6

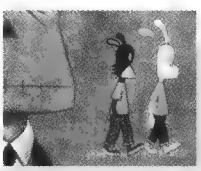

VÄNTA LITE...

Jasons stora genombrottsalbum berättar historien om Jon och hur en händelse från barndomen förföljer honom genom livet.

68 SIDOR, INBUNDEN, 115.00, ISBN 91-88334-34-1

Belönad med Urhunden-priset för bästa översatta album 2001!

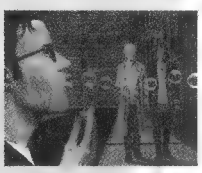

FICKAN FULL AV REGN

Debuten som utsågs till det bästa norska seriealbumet någonsin av facktidskriften Tegn! Här tecknar Jason realistiskt och historien kretsar kring ett ungt par och stora pengar.

48 SIDOR, HÄFTAD, 90.00, ISBN 91-88334-03-1

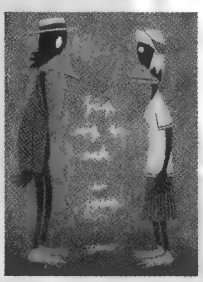

SÄG MIG EN SAK (utkommer i september 2001)

Fågelmannen från »Schhh!« återkommer i en komplex historia om kärlek med förhinder och yrkesmördare.

48 SIDOR, INBUNDEN MED SKYDDSOMSLAG, 105.00, ISBN 91-88334-42-2

Belönad med Sproing-priset för bästa serie i Norge 2001!

Du beställer albumen genom att sätta in rätt belopp på postgirokonto 1201586-3, Optimal Press. Mer information hittar du på vår hemsida www.optimalpress.com

optimal

OPTIMAL PRESS, BOX 2408, 403 16 GÖTEBORG
TEL/FAX: 031-47 38 57, MOBIL: 0708-244620
E-POST: info@optimalpress.com
WEBBPLATS: www.optimalpress.com

TITTA HAN FLYGER!

Superhjältegenren bevakad av Göran Semb • sembtex@telia.com

Vem förstörde superhjälteserien? När man tittar på dagens utbud kan den frågan lätt inställa sig. Det är extra sorgligt när man betänker 70-talets utveckling, där nya författare som Steve Gerber intresserade sig för sina figurers inre liv, och man höjde blicken för att titta på samhällsförhållanden. *Fantastic Four* tog upp rasproblem, Gröna Lyktan och Gröna Pilen tillät upptäcka dittills okända delar av den amerikanska verkligheten, och så vidare. Slutprodukten kunde bli både sentimental och ibland en smula valhänt, men det var i alla fall en ny och positiv utveckling. Vad hände? Vems är felet? Vi tar det i någorlunda kronologisk ordning:

En begåvad och intensiv manusförfattare som Garth Ennis kunde ha åstadkommit betydligt mer fokuserade verk om han inte kunnat ta den lätta vägen och sälja vad som helst ändå. Exemplet ur »Goddess«.

1. JIM SHOOTER

Denne legendariske och synnerligen impopuläre chefredaktör på Marvel gjorde många bra saker. Han stramade upp produktionen, det var under hans tid som upphovsmännens rättigheter stärktes, och X-Men blev populära. Tyvärr drev han också fram satsningen på ett »New Universe« som drog kreativ energi från de klassiska serierna. Dessutom gjorde han sig så impopulär att många duktiga serieskapare lämnade förlaget, och han försvann så småningom från chefredaktörsposten. Det var då nedgången började på allvar.

2. »X-MEN«

Under 80-talet exploderade mutant-manin, och det var till stor del författaren Chris Claremonts förtjänst. Han skrev om relationer, och hans intriger var ofta intressanta. Dessutom tecknades *X-Men* av några av de bästa nya tecknarna i branschen.

En våldsam prisökning på samlarmarknaden gjorde att tidningen blev ett attraktivt investeringsobjekt, och figurernas popularitet gjorde att det startades nya X-tidningar. Det började också löna sig att trycka upp förstanumren i extra stora upplagor, eftersom spekulanter köpte flera exemplar i hopp om prisstegringar. Gradvis bidrog detta till att Marvel fokuserade sin energi på att ge ut samlarobjekt i stället för bra serier.

I takt med att »X-Mens« andel av Marvels universum växte spreds också intrigerna allt tunnare. Bihandlingarna blev fler och avslutades sällan ordentligt, och det blev allt svårare att få överblick över handlingen, som också löpte över allt fler titlar – den som läste *X-Men* skulle lockas att köpa alla andra tidningar i mutantfamiljen. (Själv höll jag ut ett bra tag, men till slut blev det ohållbart att köpa dåliga tidningar bara för att hänga med.)

»Spindelmannen« hanterades på ett likartat sätt, och under 90-talet expanderade Marvel till det löjligas gräns. Tydligen trodde man att allt som det stod »Marvel« på sålde, oavsett kvalitet. (Hur ska man annars förklara tidningar som *Silver Sable*?) Så var det dock inte, och mycket riktigt tog marknaden stryk.

Det var när John Byrne och Terry Austin tog över som tecknare på »X-Men« som seriens genombrott kom. Några år senare dominerade mutanterna marknaden.

3. DC

Marvels framgångar verkar inte ha lämnat DC någon ro, och figurer som Stålmannen och Läderlappen spreds också ut på flerdubbla titlar. Inte nog med att man inte hade tillräckligt många bra författare för att skapa intressanta historier till all denna produktion, man blev också girig nog att ta efter Marvels spekulationstendenser. Ja, inte bara ta efter, man överträffade dem med smaklös råge genom den stora läsaromröstning där det skulle avgöras huruvida den andre Robin skulle dö i ett nummer av *Batman*. (Det bisarra är inte så mycket att man överväger att låta en central figur i serien dö, det kan mycket väl vara motiverat av konstnärliga skäl, utan att man överlåter beslutet till en omröstning!)

Resultatet blev att Robin mördades av Jokern, och uppenbarligen sålde döden bra, för litet senare tog man även död på Stålmannen (om än inte permanent). Samma snaskiga beteendemönster återkom när man på ett synnerligen ovärdigt sätt gjorde sig av med den gamle trotjänaren Hal Jordan bara för att få introducera en ny Gröna Lyktan.

4. MOORE OCH MILLER

Alan Moore är en lysande, litterär serieförfattare. Frank Miller är en fantastisk berättare. De skapade, med »Watchmen« respektive »Batman: Mörkrets riddare«, konstnärligt högtstående och kommersiellt framgångsrika serier som inspirerade andra serieskapare. Tyvärr var det fel sorts inspiration.

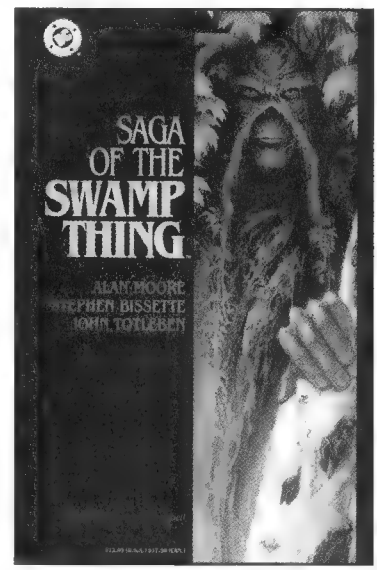

I den här volymen ryms fröet till allt det som senare blev Vertigo. Men det som i Alan Moores händer var elegant, litterärt skriven skräck, har i en del efterföljares händer blivit slappa övningar i våld och cynism.

Främst Miller »Batman« använde ett nytt sätt att skildra våld i superhjälteserier – rått, naket, otäckt. Det hade dittills varit ovanligt med en så »realistisk« våldsskildring, vilket gav en extra känslomässig laddning till just

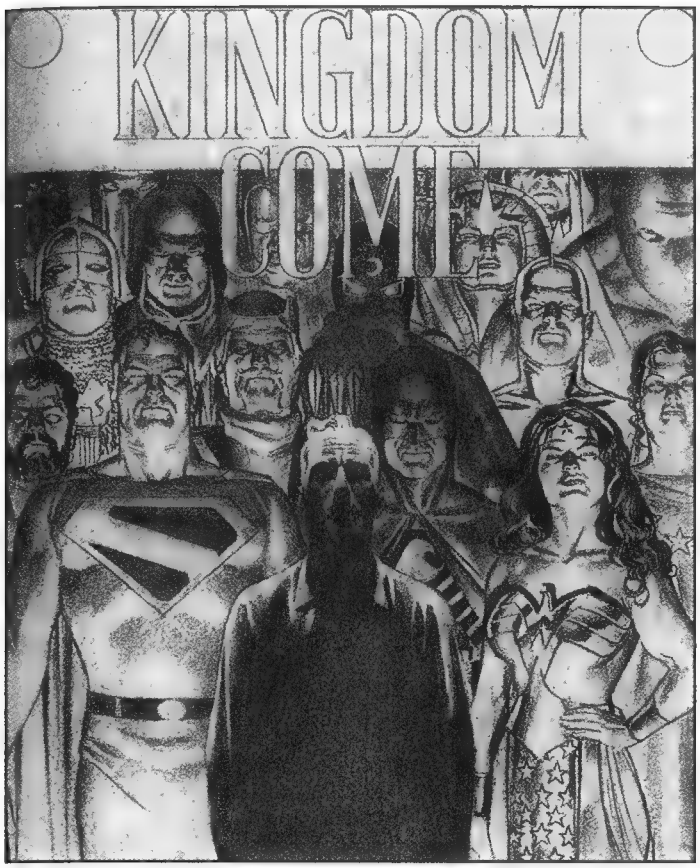

En av dagens mest uppmärksammade superhjältetecknare är Alex Ross, som mer eller mindre enbart arbetar med målade seriesidor.

det här verket. När andra serieskapare tog efter var det grova våldet plötsligt inte ovanligt längre. I stället blev det vardagsmat och betydde inte längre något särskilt. Tillvänjningen gjorde det som en gång varit konstnärligt legitimt till något förråande.

5. VERTIGO

Alan Moore är också ansvarig för Vertigo, DC:s avdelning för »intellektuella« serier. Hans »Swamp Thing« visade att även mer litterära verk kunde bli storsäljare, och DC startade Vertigo för att ge sådana serier en tydligare plats i utbudet. Till en början gick det ganska bra. Begåvade författare skrev historier som DC annars inte kunnat publicera, men höll sig någorlunda inom ramarna. Efter hand sjönk dock kvaliteten.

Språklig slapphet blev vanlig, liksom grova svordomar och könsord (vilka kan användas för att betona någonting extra starkt när de används sparsamt, men bara då). Våldet har blivit grövre, ofta tillsammans med en smaklös *men det är ju bara kul*-attityd. Till detta kommer en utbredd svartsyn och ibland en synnerligen förgrovad politisk retorik. Det som var tänkt att bli »mogna« serier är i dag något helt annat.

Visst kan man (som jag) sluta köpa tidningarna, men problemet är att Vertigo suger upp talanger som om de i stället skrivit mainstreamserier hade tvingats disciplinera sig. Om han inte kunnat spy ur sig precis vilken våldssörja som helst och ändå få den publicerad, kunde en begåvad och intensiv författare som Garth Ennis ha skapat storverk. I stället för uppvisningar i våld och cynism kunde han ha tvingats finna mer konstruktiva lösningar på de konflikter han skildrar (eller möjligen lever ut).

Eller se på Alan Moore och Grant Morrison. Deras helt egna saker blir ofta inte särskilt bra, eller åtminstone väldigt smala. När de däremot tvingar in sina oroliga andar i de etablerade seriegenrerna expanderar de genast gränserna för dessa. Morrisons »JLA« är genial, och när Moore återgick till superhjältar (Supreme, som naturligtvis i själva verket är Stålmannen) började han genast utforska såväl figurens gränser som själva Stålmannen-mytens historia och innebörd. Superhjältegenren behöver sina vilda tänkare för att inte stagnera; de får inte hänga i Vertigo-reservatet och tappa skärpan.

6. IMAGE

Image-tecknarna blev populära just som tecknare. Till slut blev de tillräckligt stora för att kunna starta eget förlag och skriva sina manus själva. Resultatet blev katastrofalt. Historierna varierade mellan det obefintliga och det stereotypa, och även om datorfärgläggningen var läcker och kvinnorna groteskt långbenta, vidjesmala och storbystade är det inte tillräckligt för att det ska bli bra serier.

Image blev snabbt synonymt med glassiga teckningar och lättklädda tjejer. Att det även krävs hållbara berättelser insåg man först efter något år.

Som få andra förlag har Image också sexualiserat sina hjältinnor. Det är inte bara en erotisk laddning i deras unga, lättklädda flickor, det är snudd på påklädd porr. Att det inte blir så mycket energi över till personskildring och intrig är knappast förvånande.

Det var de misstänkta. Vem skall vi då peka ut som huvudansvarig för att ha förstört superhjälteserierna?

Ingen.

Frågan är nämligen fel ställd. Trots ovanstående är det ingen som lyckats ta kål på genren. Tvärtom är den i många avseenden bättre än någonsin. Alan Moore är tillbaka, och även om han inte skriver så tungviktiga saker längre är »Tom Strong« i alla fall underhållande. Grant Morrison har gjort bra ifrån sig på »JLA«, och ännu bättre på »The Flash«. Mark Waid har växt till sig, och nu kombinerar han sin encyklopediska kunskap om Marvels och DC:s universa med riktigt intressanta historier.

Kurt Busieks »Astro City« är en njutning, och Alex Ross har förnyat tecknarkonsten med sina målningar. Det finns fler och skickligare tecknare än någonsin. Berättartekniken utvecklas hela tiden. Bra material kommer i rimligt prissatta samlingsvolymer.

Så läs superhjälteserier, för allt i världen. Det finns knappast någon seriegenre med så stor spännvidd i vad den kan skildra på ett intelligent och läsvärt sätt. På så sätt påminner den om SF-litteraturen, som varit lika förhånad och bespottad. ◄

I Frank Millers »Batman: Mörkrets riddare« skildrades våld på ett nytt, och för genren mycket brutalt, sätt. Hos Miller var det ett konstgrepp som underströk berättelsen, hos efterföljarna blev det vardagsmat.

Wolff –Lagens äng

av **OLA HAMMARLUND**

En advokatbyrå som specialiserat sig på att företräda varulvar, demoner, monster och annat oknytt i rätten. Det är premissen för Batton Lashs serie »Wolff & Byrd: Counselors of the Macabre«, en av USA:s mera underhållande serietidningsserier just nu (och inom kort också föremål för en filmatisering under titeln »Supernatural Law«). B&B presenterar här denna osannolika korsning mellan humor, skräck, rättegångsdrama och fullständigt ohämmat ordvitsande.

TILL HÖGER: *Alanna Wolff och Jeff Byrd, advokater med en speciaLitet.*

En man råkar ut för en olycka och bryter benet. Eftersom detta äger rum i USA, stämmer han någon. I det här fallet stämmer han sin skyddsängel, eftersom denne uppenbarligen inte skött sitt jobb. Och eftersom det i skyddsänglarnas anställningsvillkor finns en paragraf som fritar deras arbetsgivare från ansvar för alla eventuella följder av en miss i arbetet, behöver ängeln juridisk hjälp. Lyckligtvis finns det en advokatbyrå som specialiserat sig på just den här sortens fall: Wolff & Byrd.

Detta är början på en episod av Batton Lashs serie »Wolff & Byrd: Counselors of the Macabre« (som numera förrenten bytt namn till »Supernatural Law« för att bättre kunna dra nytta av en kommande filmatisering under den senare titeln).

Wolff & Byrd är alltså en advokatbyrå som specialiserat sig på fall med övernaturliga inslag. Delägare i firman är Alanna Wolff och Jeff Byrd, två gamla kamrater sedan juridikstudierna, vilka drivs av en övertygelse om att även vampyrer, varulvar och »things that go bump in the night« har rätt till juridisk representation. Den ledande inom firman är Wolff (som för övrigt har Serieamerikas mest omtalade frisyr), medan Byrd känns som mer av den grubblande typen (utan att därför vara en sämre advokat). Notera för övrigt ordvalet: *känns* som en grubblare; Lashs huvudfigurer är betydligt mer levande och tredimensionella än vad som är vanligt i humorserier. Men mer om detta senare.

Wolff & Byrd

lar möter Familjen Addams

Därtill kommer sekreteraren Mavis Munro, en orädd New York-tjej som kan handskas med allt från onämnbara ting som behöver låna en penna för att fylla i en blankett, till klienter som försöker betala i forntegyptisk valuta och närmanden från ohängda tonårsvampyrer. Hon är heller inte främmande för att arbeta natt, något som är nödvändigt på en firma där de flesta klienter föredrar att komma under den mörka tiden på dygnet. Sedan en tid tillbaka arbetar också Cory Wolff, Alans lillasyster, som receptionist på firman.

Serien började publiceras som veckostripp redan 1979, och sedan 1994 har den också sin egen tidning, egenutgiven av Batton Lash på dennes förlag Exhibit A Press. Den är i dag fast etablerad bland independentserierna i USA, men än så länge beklagligt okänd i Sverige.

JURIDIK OCH FANTASY

Humor bygger ofta på kontraster, möten mellan företeelser som inte vanligtvis hör ihop. Som när en stumfilmskomiker med grovallvarligt ansikte halkar på ett bananskal, eller när mitt i en historisk scen, en modern tyrannityp dyker upp och säger: »And now for something completely different». Eller som när en domare får avgöra ifall en pyssling som till fängatagits av styrkan skurk och i utbyte mot att bli släppt fått lova att uppfylla dennes önskningar, kan sägas ha ingått ett avtal under tvång, och ifall detta avtal i så fall är att betrakta som juridiskt bindande.

Det är den här muntert osannolika kombinationen av drift med diverse skräck-, fantasy- och science fiction-klichéer å den ena sidan, och juridikens sakligt realistiska värld å den andra, som ger serien dess karaktär och charm. Det ligger en god komik i en värld där en man kan kalla spöken och monster som vittnen, och där Dracula kan hamna inför rätta.

Denna – enligt min åsikt – smått geniala idé tycks ha uppkommit av en slump.

I slutet av 70-talet bodde den då 25-årige Batton Lash i Brooklyn (där

TILL VÄNSTER:
Sekreteraren Mavis med en typisk besökare

TILL HÖGER: *Även en skyddsängel kan behöva juridisk hjälp ibland.*

han också är född). Han hade studerat på för serievänner välkända School of Visual Arts, där bland andra Will Eisner och Harvey Kurtzman undervisat. I Brooklyn ligger också Court Street, som tydligen är New Yorks advokatdistrikt. Där utgavs också gratistidningen *Brooklyn Paper* med ett nummer i veckan. Denna tidning gav 1979 Lash i uppdrag att skapa en originalserie. Hans tankar gick då till Court Street och dess advokater. En serie om en advokatfirma borde väl intressera dem och få dem att läsa tidningen?

Det fanns bara en hake: unge Lash visste ingenting om juridik. Serien behövde med andra ord någonting mer, för att inte helt handla om juridik (dessutom kan man tänka sig att Lash ville nå också de läsare som inte var jurister). Men även om han inte visste någonting om juridik, var Lash intresserad av gamla skräckfilmer, så han fick idén att kombinera de två. Själv beskriver han i ett e-postmeddelande saken så här: »Thinking back on it now, I seem to recall the concept was something I came up with rather quickly.«

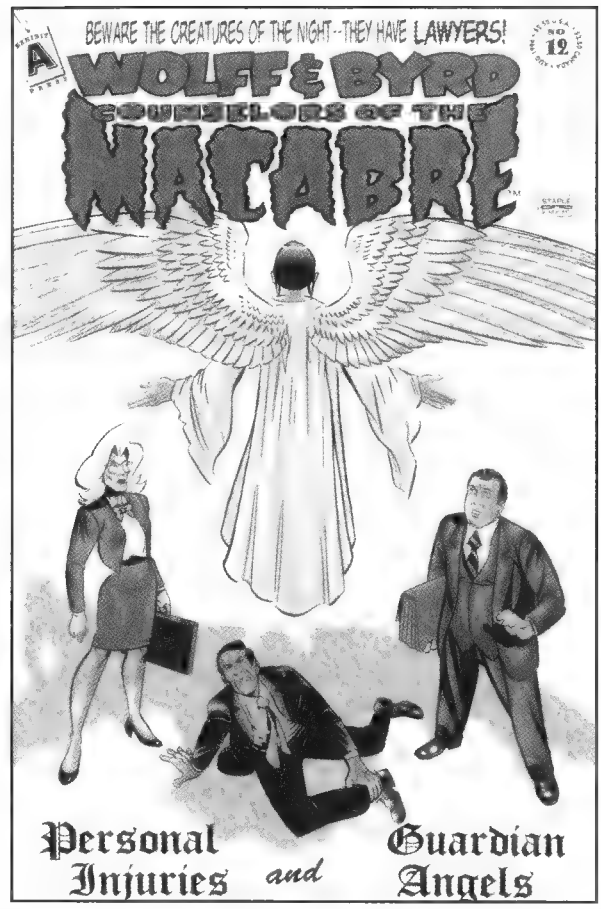

JURIDISKA PROBLEM

Veckostrippen tycks (trots att det verkar ha tagit en tid innan Lash mognade som serietecknare) ha blivit en framgång. Under 80-talet kom den att publiceras på flera andra håll i USA, bland annat i andra lokala tidningar i New York, men även i juristorganet *National Law Journal* (där den debuterade i maj 1983, och därmed för första gången nådde utanför staden New York), och i diverse specialtidningar såsom *Comic Buyer's Guide* och *American Fantasy*. Seriens drift med populärkulturens klichéer och motiv passade säkert bra för dessa senare tidningar, liksom *National Law Journals* läsare bör ha haft väldigt roligt åt kombinationen med det juridiska inslaget.

Som nämnts beredde dock det juridiska inslaget Lash vissa problem i början, eftersom han själv från början saknade sakkunskap i ämnet. När serien började gå i *National Law Journal* kände han att problemet blev akut, och började konsultera äkta advokater i bekantskapskretsen för att få till stånd en genuin känsla. Det gick, enligt Lash själv, dock inte så bra som han hade velat, eftersom »konsulterna« inte begrep sig på seriemediets begränsningar och förutsättningar. Till sist fick han 1989 kontakt med en gammal studiekamrat, Mitch Berger, som blivit advokat, och som själv älskade serier (han hade flera serieskapare bland sina klienter). Det är Berger som sedan dess fungerat som faktagranskare på serien.

EGENPUBLICERING

Hela tiden hade dock Batton Lash drömmen att avancera till att göra en serietidning: »I always believed in the comic book format. And by 1994, I had been doing the strip for 15 years [...] and felt I wanted to expand ›Wolff and Byrd's‹ cha-

TILL HÖGER: *Zombierna strejkar för bättre arbetsvillkor. De vandöda går med demonstrationsplakat. Humorn i »Wolff & Byrd« utgår ofta från kontrasten mellan två element som inte riktigt går ihop. Och ordvitsandet pågår för fullt.*

Off-beat courtroom drama! WOLFF & BYRD by Batton Lash

racterizations, supporting cast, etc. And the weekly strip size was just too confining.«

1994 hade sålunda serietidningen *Wolff & Byrd: Counselors of the Macabre* premiär, publicerad på Lashs och hustrun Jackie Estradas eget förlag, Exhibit A Press.

Lash hade därmed sällat sig till den stora skaran serieskapare som vågat sig på egenpublicering, det vill säga att ge ut sin serietidning på eget förlag. En stor hjälp i det hänseendet var säkert hustrun, som redan hade många års erfarenhet som frilansande redaktör, främst för läroböcker. Hon är dessutom aktiv inom administrationen av den stora seriefestivalen i San Diego, där hon bland annat ansvarar för arbetet med Eisner-priserna (ofta kallade serievärldens Oscars), och i ledningen för organisationen *Friends of Lulu* (som arbetar för att få fler kvinnor att engagera sig i seriebranschen). Hennes professionella insatser har säkert en stor andel i den positiva utvecklingen för serietidningen.

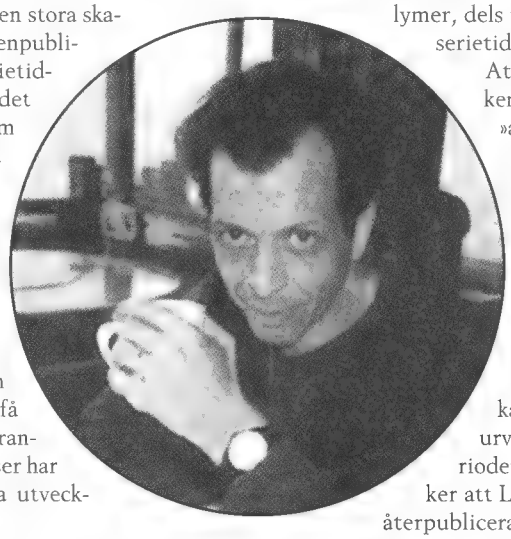

Efter att serietidningen startades har veckostrippen fasats ut, tills den slutligen lades ned 1997. Numera publiceras den enbart som repris i *Comic Buyer's Guide*.

Serien hade uppenbarligen samlat en trogen läsarskara som veckostripp, och tidningen verkar ha lyckats med samma bedrift. Man har också gett ut några specialnummer som handlat om sekreteraren Mavis. Att döma av tidningens brevspalt är serien mycket uppskattad bland fansen, och värt att notera är att många av de mest positiva breven kommer från kollegor inom independentseriebranschen. Utöver serietidningen publicerar Exhibit A också samlingsvolymer, dels med strippversionen, och dels med serietidningsepisoderna.

Att Lash, som han själv uttryckte saken ovan, upplevde strippformatet »alltför begränsande« är tydligt om man tittar närmare på de episoder som publicerats i samlingsvolymerna med strippar. De detaljrika bilderna och de idérika historierna tycks ropa på större utrymme. Tyvärr har inte strippparna publicerats på ett sådant sätt att det går att studera seriens utveckling, strippsamlingarna verkar snarare bestå av ett ganska snävt urval lösryckta episoder från olika perioder i seriens historia (och jag misstänker att Lash heller inte är intresserad av att återpublicera sina allra tidigaste alster), men det är ändå ganska uppenbart att både figurerna och Lashs serieskapande förändrats en hel del sedan 1979.

OVAN: *En av de första veckostripparna från 1979. Som synes såg figurerna ganska annorlunda ut. Inte ens Wolffs berömda frisyr är på plats.*

TILL VÄNSTER: *Batton Lash.*

KONTINUITET

Lash säger också att han med serietidningen ville utveckla seriens personer och drama. Att framföra riktig dramakontinui-

TILL VÄNSTER: *Sju rutor och massor av text – i en enda stripp. »Wolff & Byrd« föddes som veckostripp, men det var ganska uppenbart att Lash tidigt fann strippformen begränsande och längtade efter serietidningens större utrymme.*

tet av såpoperakaraktär i strippformat är mycket svårt, och oftast kommer resultatet mest till sin rätt i samlingsvolymer (ett aktuellt svenskt exempel på det fenomenet är Martin Kellermans »Rocky«). Detta gäller även »Wolff & Byrd«.

Det enda exempel på mer genomförd längre kontinuitet mellan episoder i strippversionen (alltså bortsett från de enskilda episoderna, som kunde sträcka sig över åtskilliga veckors strippar) är Wolffs utdragna affär med en (mycket) yngre konstnär, Frank Boyle. Fast det skall sägas att den blandade publiceringen av strippepisoderna i samlingsvolymerna gör att jag kan ha missat mycket. Hela affären med Frank Boyle upptäckte jag inte förrän vid en omläsning för den här artikeln.

I serietidningen får däremot dramat och kontinuiteten mer utrymme – vilket absolut är till seriens fördel. Redan i nummer två dyker en gammal, numera gift, flamma till Jeff Byrd upp, och i nummer 8 får Alanna Wolff en »pojkvän« i den framgångsrike affärsadvokaten Chase Hawkins. Hennes partner har haft det svårare med kärleken. Efter att ett tag ha sällskapat med fotomodellen Dawn Devine (firman företrädde henne i ett mål mot hennes agent, som lagt en förbannelse på henne) har han gått över till ett problematiskt förhållande med advokatkollegan Harriet Beryl. Och sekreteraren Mavis har sällskapat med och nästan blivit förlovad med den unge advokaten Toby Bascoe (kärleken tycks i stor utsträckning hålla sig inom skråt), som från början var nerkärad i den mycket äldre Wolff. Och så vidare.

En scen där Mavis släktingar får för sig att hon tackat ja till Tobys frieri (i själva verket kände hon sig inte redo än) är för övrigt en av seriens situationskomiska höjdpunkter.

Den djupare och mer tredimensionella personteckningen är tydlig i en ny bifigur som Wolffs »pojkvän« Chase Hawkins, som jag nämnde ovan. I början framstod han som en knöl, men bilden av honom har gradvis blivit mer nyanserad, även om han fortfarande har mycket av okänslig karriärist över sig. Samtidigt är hans känslor för henne uppenbarligen äkta (även om man som läsare undrar vad hon ser hos honom).

TILL HÖGER:
Chase Hawkins, Wolffs »pojkvän«, presenteras för en bekant kollega.

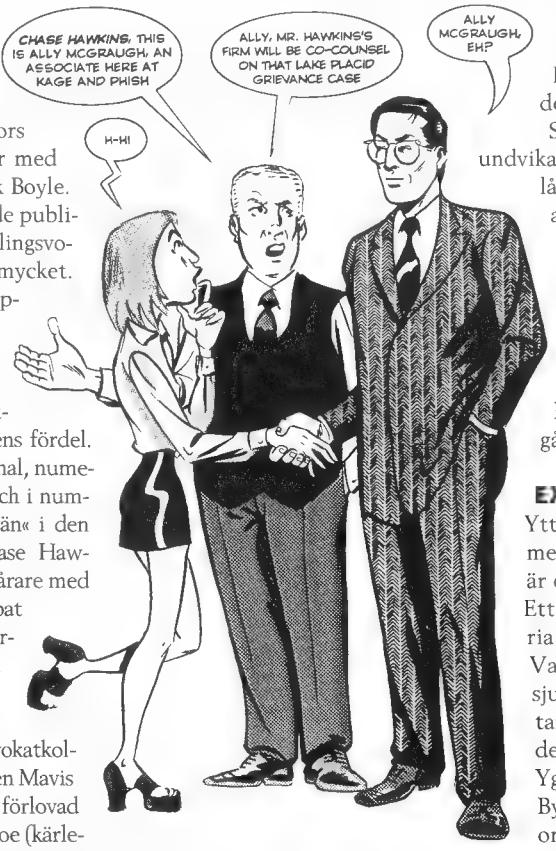

Den ökade kontinuiteten utnyttjas också till utdragna bihandlingar. Fallet med den Swamp Thing-liknande växtvarelsen Sodd fanns i bakgrunden i en hel rad nummer innan det fick sin upplösning i en dramatisk berättelse som tog upp större delen av nummer 13 och hela nummer 16. Det känns som om Lash njuter litet av det utrymme det nya formatet ger.

Samtidigt försöker han medvetet undvika att göra hela serien till en enda lång intrig, som är fallet i många amerikanska serier i dag. Målet är att nya läsare skall kunna börja med vilket nummer som helst (en omöjlighet i till exempel många superhjälteserier). Alltså snarare en dramaserie à la Lagens änglar än ren såpopera à la Dallas. Det är en svår balansgång, men Lash lyckas väl.

EXPERIMENT

Ytterligare något som Lash fått mera utrymme för i serietidningen är experimenterande i berättandet. Ett lyckat exempel är en kort historia i nummer 17, »A Case for Ygor«. Varje sida (utom titelsidan) i den sjusidiga historien har en ny berättare, nämligen i tur och ordning den anklagade (puckelryggen Ygor), hans före detta arbetsgivare, Byrd, åklagaren, Wolff och juryns ordförande. Hela historien är för övrigt ett inlägg mot hysterin kring föregivet »olämplig« dagispersonal (som är värre i USA än här) och mot fördomar.

Ygor försöker komma ifrån sin familjs traditioner som medhjälpare till galna vetenskapsmän, och tar anställning i en privat förskola. Men så börjar ryktena gå (ivrigt påhejade av föräldraföreningen Parents Against Negative Influence on Children, förkortat P.A.N.I.C.) att han lär barnen satanism och annat otrevligt. Historien påminner en del om de utbrott av hysteri som vi sett enstaka exempel på även i Sverige. Riktigt lyckligt slutar det heller inte: Ygor blir visserligen frikänd, men ryktesspridningen gör det omöjligt

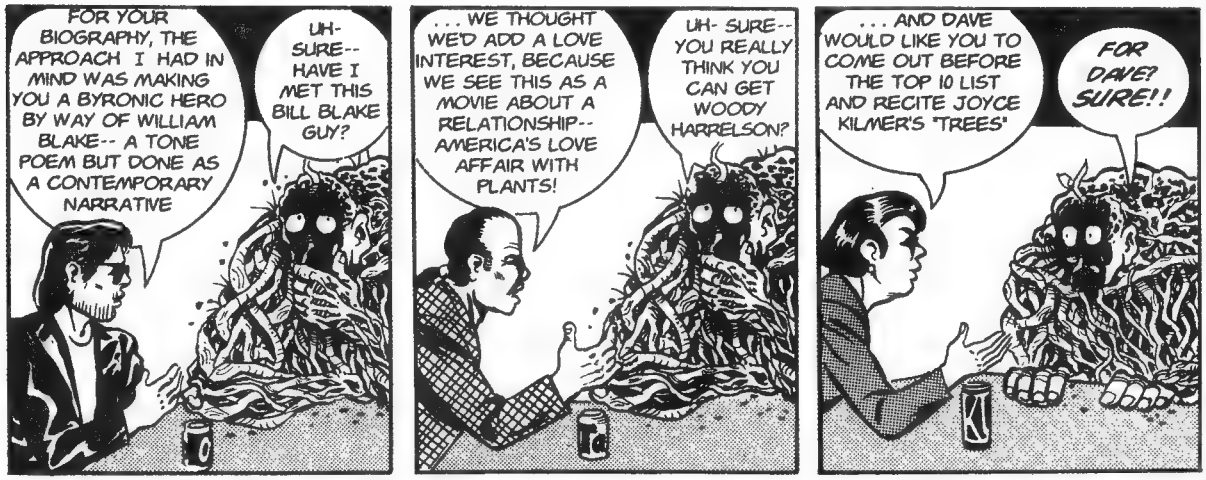

TILL HÖGER:
Växtvarelsen Sodd lär sig handskas med kändisskapet.

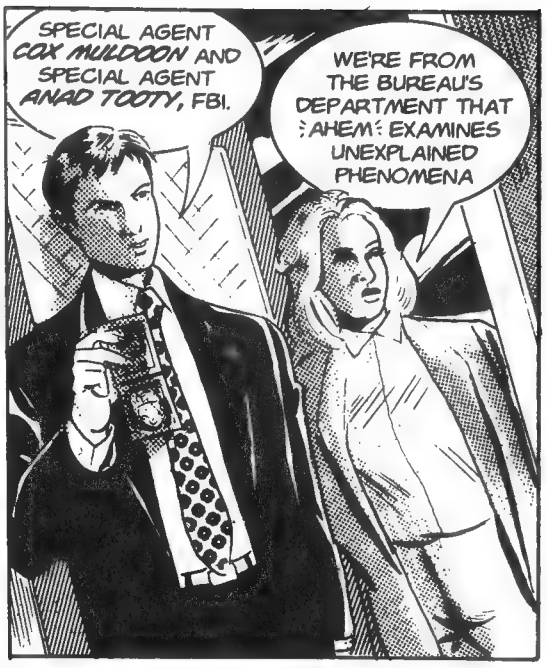

FÖRSTA TILL VÄNSTER: *Är det inte Neil Gaiman som skakar hand med EC:s The Crypt-Keeper? Nej, det är Niles Pib och The Bier-Meister, fast skillnaden är väl egentligen rätt försumbar.*

ANDRA TILL VÄNSTER: *Flera oväntade besökare i serien.*

för honom att gå tillbaka till sitt gamla jobb, utan han får söka anställning som assistent till en galen vetenskapsman.

KÄNDA GÄSTER

Som nämnts hyser Lash en djup kärlek till populärkulturen och dess myter och traditioner. Åtskilliga klassiska idéer och gestalter (verkliga personer och upphovsrättsligt skyddade figurer lätt förklädda och under lagom genomskinliga täcknamn) har passerat väntrummet på Wolff & Byrds kontor. Mitt eget intresse för serien väcktes av nummer 4 av serietidningen, »A Host of Horrors«, där advokaterna försvarar the Bier-Meister, en skräckserievärd (»horror host«, ett fenomen som senast avhandlades i *B&B* 4/00), som anklagats för att ha skändat liket av dr Forrest Bertrum. Dr Bertrum var nämligen den som genom sin kritik av skräckberättelsernas inflytande på barn tvang The Bier-Meister att upphöra som skräckserievärd en gång i tiden.

Det är alltså EC:s klassiska skräckserievärdar (Crypt-Keeper med flera) och dr Fredric Werthams kritik av deras serier på 50-talet som åsyftas. Till yttermera visso talar The Bier-Meister med samma typsnitt i pratbubblorna som användes i EC:s serier. I en biroll dyker dessutom Niles Pib, den moderna stjärnan bland skräckförfattare och upphovsman till »The Somnambulist« (Sömngångaren), upp, och här är det givetvis Neil Gaiman och »Sandman« det handlar om. Det hela slutar med att The Bier-Meister blir frikänd, och att den avlidne dr Bertrum uppträder personligen i rätten för att be om ursäkt för sina påhopp på den tiden det begav sig.

TILL VÄNSTER: *Stämningsbild från försättsbladet till en av samlingsvolymerna.*

Men inte bara skräck- och fantasyklassiker dyker upp i serien. Lash har också parodierat aktuella mediefenomen och TV-serier som »Skönheten och odjuret« (kommer någon ihåg TV-serien om en yuppiekvinnas romans med ett odjur i New Yorks kloaker?), »The X-files« (»The *files«, med en alldeles utmärkt förklaring till FBI-agent Fox Mulders, förlåt Cox Muldoons, besatthet med sin försvunna syster – fast inte den vi fått i TV-serien) samt Sverigeaktuella TV-serien »Buffy the Vampire Slayer« (»Myrtle the Vampire Hater«; originalet går under titeln »Buffy och vampyrerna« i TV 4 och handlar om en high school-tjej som är bestämd av Ödet att jaga vampyrer och annat oknytt). I den sistnämnda historien uppträder dessutom en kärlekshungrig, anorektisk advokat vid namn Ally McGraugh (jämför Ally McBeal).

En beskrivning av humorn i »Wolff & Byrd« vore inte fullständig utan ett omnämnande av ordvitsarna, vid sidan av Wolffs frisyr troligen det inslag i serien som kommenteras mest i läsarbreven. Lash är oerhört förtjust i ordlekar, och i veckostrippversionen förekom en hänsyftning på nästa avsnitt i varenda stripp, i regel av det vitsiga slaget. Även dialogen är välförsedd med vitsar, både i strippversionen och i serietidningen, där en historia om en arbetsgivare som utnyttjar zombier i sin fabrik, och som får problem med arbetslagstiftningen (våra hjältar företräder givetvis zombiearbetarna) kan få heta »The Zombies Strike at Midnight«. De strejkande zombierna demonstrerar dessutom under slagordet »Pay the voo-dues«.

TILL HÖGER: *En påstådd barnafader kallas som vittne (observera hexagrammet) – och domaren får lära sig någonting.*

TILL HÖGER: *Ett kontrakt med djävulen, men är det juridiskt bindande? Alanna Wolf pratar omkull själve Satan i rättegångssalen.*

SKÄMT OCH ALLVAR

Som många goda underhållare är Lash främst ute efter att underhålla, men ibland ger han sig också in i politiken. Som framgått av redogörelsen för EC-episoden och historien om puckelryggen Ygor ovan, har han ett gott öga till censurivrare och moralpaniker. I rättegången mot the Bier-Meister spelar rörelsen Children's Movement Activist Association en viktig roll. Organisationens expertvittne, som vill förbjuda folksagor, »Anne Franks dagbok«, »Huckleberry Finn« och Hemingway, känns kusligt välbekant, även i Sverige.

Lash har återkommit flera gånger till censurtemat, men mest uppmärksamhet vållade han dock när han tog upp abortfrågan i nummer 10 av tidningen, »I'm carrying Satan's baby«. Handlingen kretsar kring en ung kvinna som vill göra abort, med hänvisning till att barnet hon väntar inte är hennes mans, utan Satans. Givetvis heter hon Rosemary...

De kristna abortmotståndarna i den inskränkta småstad där hon bor blir splittrade: är det inte rimligt med abort åtminstone den här gången? Det slutar lyckligt: den påstådde barnafadern kallas som vittne (genom ett hexagram ritat kring vittnesbåset) och fås att erkänna faderskapet, varefter hon får

Om du vill läsa Wolff & Byrd

Serietidningen *Wolff & Byrd: Counselors of the Macabre/Supernatural Law* ges ut varannan månad av Exhibit A Press, och har i skrivande stund kommit med trettio nummer. Den har vid några tillfällen kompletterats med tidningen *Mavis*, det vill säga specialnummer där advokatbyråns sekreterare spelar huvudrollen. Serien har också gästspelat i många andra independentserietidningar med humoristisk skräck/fantasyinriktning.

Serietidningsepisoder finns återutgivna i samlingsvolymerna »Wolff & Byrd Case Files« (volym 1–4, omfattande *Wolff & Byrd* 1–16) samt det onumrerade albumet »Sonovawitch« (*Wolff & Byrd* 17–22, plus *Mavis* nr 1). Dessutom finns det en specialtidning, *Wolff & Byrd: Counselors of the Macabre: Greatest Writs*, som återtrycker vissa äventyr.

Ett urval veckostrippar finns samlade i volymerna »Fright Court« och »Supernatural Law«. Det finns också en samlingsvolym från 1987 med strippar, publicerad av Andrion Press, men den verkar inte längre finnas i handeln.

Batton Lashs serieproduktion omfattar också mycket annat, utöver »Wolff & Byrd«. Han har bland annat medverkat i flera av Big Books-volymerna från DC:s Paradox Press, skrivit en historia för en samlingsvolym skräckhistorier med Bart Simpson, samt gjort manus till några Acke-avsnitt, däribland den osannolika historien där Acke möter Marvelfiguren Punisher (!). ◄

sin abort. Dock inte förrän stadens fundamentalistiska kristna och satanister (som självfallet vill se Satans barn födas) funnit varandra i en anti-abortdemonstration utanför domstolen.

FILM

Och filmatiseringen som omnämndes i början, då? Jo, därmed förhåller det sig som så att Lash för några år sedan blev kontaktad av de brittiska filmskaparna Anabel Jankel och Rocky Morton. De hade hört om serien från en medarbetare, och var intresserade av att få utveckla den för vita duken. Efter ett tag lyckades de och produktionsbolaget Stampede Entertainment sälja idén till filmbolaget Universal – onekligen ett passande val, eftersom det bolaget är mest känt just för sina monster- och skräckfilmer från 30-talet (»Frankenstein«, »Dracula« med flera). För närvarande håller manus, skrivet av S. S. Wilson och Steve Mazur, på att gås igenom och skrivas om (det är ju Hollywood!) av Marti Noxon, som pikant nog även skrivit manus till ovannämnda »Buffy och vampyrerna«.

Filmen kommer att heta »Supernatural Law«, och delvis för att kunna utnyttja draghjälpen från filmen heter serietidningen från och med nummer 24 likadant. Ett annat skäl till titelbytet är, enligt Lash, att det nya namnet är lättare att komma ihåg och fungerar bättre i marknadsföring. Folk lär ha haft svårt att komma ihåg det gamla.

Man får hoppas att filmen får ett sådant genomslag att »Supernatural Law« uppmärksammas mer, även utanför USA:s gränser, till exempel i Sverige. Lash är inte ute efter att säga något djupsinnigt med sin serie. Han är först och främst ute för att underhålla, någon enstaka gång med ett budskap, men han gör det mycket bra. Det är inte så dåligt. ◄

BILDERNA I FÖRSTA SPALTEN: *Titelsidan till parodin på TV-serien »Buffy the Vampire Slayer« är en skicklig hyllning till Steve Ditkos klassiska titelsida från Spindelmannens debutäventyr. Respektive originalet, där Peter Parker står i bakgrunden med spindelskugga.*

► *Ola Hammarlund är fil.kand., bibliotekarie och arkivarie. Han är aktiv inom serieframjandet, bl.a. som Stockholmskorrespondent för B&B, ordförande i lokalföreningen i Stockholm och sekreterare i Urhundenjuryn.*

PORTRÄTT

Serieförfattaren Ben Raab presenteras av Jonas Vesterlund.

En solig och enormt varm dag sommaren 1999 damp en av de mer intressanta serietidningarna det året ned i min brevlåda. Svenskarnas trikåfavorit *Fantomen* hade fått omslag av *Planetary*-tecknaren John Cassaday och manus av Ben Raab – mannen som skrivit fler miniserier med Marvels mutanter än det finns myggor i Norrland.

Det hade då gått ett år sedan Raab via Internet hört talas om den svenska Fantomentidningen, och beslutat sig för att ta kontakt med redaktionen. Detta resulterade i att han skrev två äventyr under 1999, och därefter har han kommit att ingå i tidningens fasta stab.

Därtill har han och likaledes amerikanske manuskollegan Tony De Paul fått fler amerikaner nyfikna på den skandinaviska marknaden, och i dag har också några amerikanska tecknare jobb på gång just för *Fantomen*. Givetvis beror detta delvis på att det just nu är lågkonjunktur och ont om jobb på den amerikanska seriemarknaden, men säkert också på att det är en allt mer internationell tid vi lever i.

Ben Raab, amerikansk serieförfattare på svenska äventyr. Foto: Ulf Granberg.

AMERIKAN VID FANTOMENS HOV

Hur skulle då en författare som i vanliga fall hanterar X-Men ta sig an vår gamle »Fantis«? Då jag läst en hel del av båda fann jag frågan intresant. Trots sitt ursprung känns ju »Fantomen« väldigt svensk, speciellt om man jämför med »X-Men«, och jag kontaktade Ben Raab för att be om en pratstund. Jag ville veta lite mer om honom, och bad honom börja från början.

– Mitt tidigaste serieminne är *Uncanny X-men* nr 107, Dave Cockrums sista nummer innan John Byrne tog över tecknandet. Sista dubbeluppslaget sög verkligen tag i mig – scenen med de förvånade X-Men som just blivit transporterade av Phoenix till M'Kraan-kristallen. Jag var minst lika förvånad, och har varit seriefanatiker sedan dess. Jag var sex år när det hände. Att jag sedan blev serieförfattare berodde nog mest på slumpen. Jag hade skrivit två utkast till en X-Men-film under 1992, och fick chansen att presentera dem för Marvels dåvarande chef Terry Stewart. Han erbjöd mig praktikplats, vilket ledde till ett fast jobb som redaktörsassistent på *X-Men* 1994. Där jobbade jag i två och ett halvt år, för att sedan söka mig vidare till IT-avdelningen, där jag sjösatte Marvels Internetsatsning. Det varade i sex månader, men samtidigt hade jag hela tiden skrivit seriemanus som frilans. Jag beslöt mig för att satsa på skrivandet i januari 1997.

Men det var inte alla som gillade Bens karriärval.

– Min pappa tyckte att det var ett totalt slöseri med tid. Han var affärsman och tyckte att man ska vara sin egen chef, inte jobba på något företag. Visst är riskerna större, men det är belöningen också. Fast nu när jag jobbar helt som frilans *är* jag ju på sätt och vis min egen chef. Ibland vet fäder bäst ändå, antar jag. Folk i allmänhet tycker annars att det är rätt coolt. Fast de tror nästan alltid att jag ritar serierna.

Ben Raabs debut i svenska Fantomen, komplett med omslag av John Cassaday, Raabs gamle samarbetspartner från serier som »Union Jack« och »X-Men/Alpha Flight«.

Förvånade X-Men i ett avsnitt från 1977 – och Ben Raabs första serieminne. Tjugo år senare var han själv professionell serieförfattare.

FAVORITER

Jag frågar om Bens första manus, och vad han tycker om det i dag.

– Det var en kort historia med Giant-Man som gick som utfyllnad i *Avengers* 375. I dag får den mig att skratta, men den har en speciell plats i mitt hjärta ändå. Alla måste börja någonstans, eller hur?

Jag har läst olika serier Ben Raab skrivit, och tycker att han bara blir bättre och bättre. Från att ha gjort mutantserien *Excalibur* – en av många X-titlar – till en av de mer intressanta i familjen, vidare till miniserien *X-Men: Hellfire Club*, en mycket annorlunda Marveltidning i historisk miljö, med stilrena teckningar, klurigt manus och nästan helt utan muskelberg i trikå. Jag undrar vad han själv tycker.

– Jo, jag känner mig faktiskt speciellt stolt över just *Hellfire Club*. Den serien blev verkligen annorlunda om man jämför med allt annat jag gjort hittills. Jag gillar även *Legends of the Hawkman*, tecknad av Michael Lark. Den var kul att göra. De serier som jag jobbat på med tecknaren John Cassaday, det vill säga »Union Jack« och »X-Men/Alpha Flight«, är också speciella för mig. Och naturligtvis »Fantomen«!

Andra berättares verk då? Något Ben läst som format honom?

– Albert Camus bok »Främlingen« gjorde stort intryck på mig i high school. Allting i mitt kreativa liv har utgått från den. När det gäller serieskapare gillar jag folk som Mike Mignola, Alan Moore och Warren Ellis, tidningar som *Hellboy*, *Planetary*, *The Authority*, *Nightwing*, *Tom Strong* och *Promethea*. Men jag blir också inspirerad av saker utanför min bransch. Musik. Historia. Mytologi. Alltihop spelar en roll i det jag skriver. Det gör även min familj och mina vänner, men mest inspiration får jag av världen vi alla lever i.

Att Ben gillar mytologi tycker jag märks, speciellt i hans Fantomenmanus. Gamla antika myste-

rier och glömda magiska föremål har en tendens att dyka upp, som i hans första längre svit, »Ödets spjut«, som publicerades i *Fantomen* förra året.

EUROPEISKA INFLUENSER

Både Japan och Europa har influerat den amerikanska serien på senare år, och många av Bens favoritserier är skrivna av britter. Hur stort tror Ben att det europeiska inflytandet är i dag, med tanke på att europeiska serieskapare som Warren Ellis, Paul Jenkins, Salvador Larocca, Grant Morrison, Carlos Pacheco med flera alla jobbar för amerikanska förlag?

– I vissa fall är det nog stort, antar jag. Men det som de utländska serieskaparna gör *känns* ändå amerikanskt. Kanske för att jag inte vet bättre, eller kanske för att jag har varit tvungen att se saker på ett annat sätt när jag jobbat med *Fantomen*, och därför missar de små subtila europeiska nyanser som finns i de här personernas arbeten.

– Men det är en väldigt bra fråga, fortsätter Ben, och berättar att han gillade de italienska Bonelli-serier (»Martin Mystery«, »Nathan Never«, »Dylan Dog«) som kom ut i USA härom året.

– Jag skulle verkligen älska att se mer sådant framöver.

Jag undrar hur Ben som amerikan ser på den svenska *Fantomen*-tidningen. Format, koncept och innehåll är ju ganska annorlunda när man jämför med en amerkansk serietidning.

– Jag tycker *Fantomen* har ett underbart format. Man får inte bara mer får pengarna, man får också en mångfald olika sorters serier. Det är verkligen något som saknas i USA. Önskar bara jag förstod svenska...!

EN ANNAN VINKEL

Min nästa fråga gäller Fantomen som ikon. Här i Svedala fyller han ju samma popkulturella utrymme som i USA tas upp av Läderlappen och Stålmannen. Hos oss känner alla till Diana, Guran och dödskallegrottan, men i USA är det inte så.

– Det är verkligen skam att den amerikanska publiken känner till så lite om denne seriehjälte. De missar verkligen en massa kul.

Bens första Fantomenmanus »Salomos bojor« (nr 16/99) utspelar sig 1908, och vi möter en ung 19:e Fantomen, som undrar om han någonsin ska kunna fylla sin fars skor, och funderar över hur mycket världen förändrats under ett århundrade. Men hur skiljer det sig att skriva Fantomen från någon serie med Marvels mutanter? Eller Beast Boy? Blir det en annan vinkel på storyn? undrar jag.

– Det är som dag och natt. men visst finns det likheter också. Jag ställer mig alltid några grundläggande frågor när jag skriver. Vart vill jag ta de här personerna? Vill jag att de ska lära sig något av äventyret? Vad försöker jag säga om världen som de – och vi – lever i? Såna saker. Sedan antar jag att det beror på vilken av Fantomerna man pratar om, och vilken del av dennes liv vi pratar om. Om vi jämför med Beast Boy, så har jag skrivit om honom vid ett tillfälle i livet då han försöker växa upp och gå vidare. En situation jag tror att alla Fantomens förfäder har befunnit sig i då de tog över sina fäders roll. En period av bestämdhet och osvissnet. Något jag absolut kan relatera till när jag som frilans försöker livnära mig på att skriva serier.

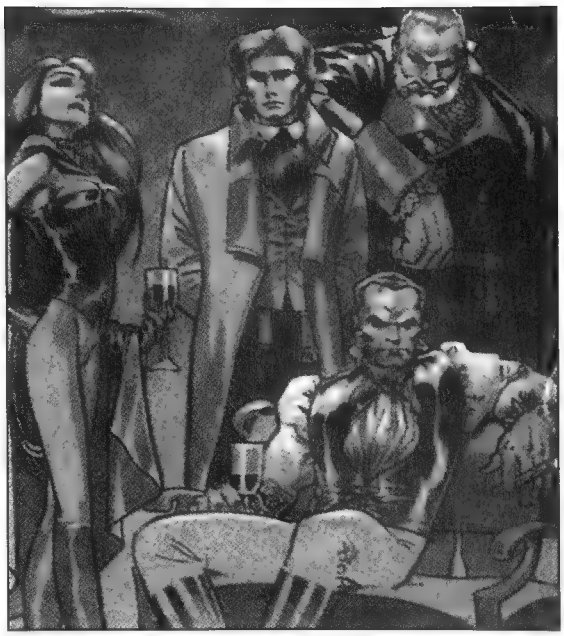

»X-Men: Hellfire Club« (från vintern 1999–2000) var ett udda mutant-projekt som utspelade sig i historisk miljö, mera näbbstövlar än trikå om man så säger, och dessutom ett av Ben Raabs mest intressanta manus.

Trots att superhjälteserier handlar om övermänniskor i trikå finner vi problem som vi alla brottas med. Under alla färgglada slagsmål hittar vi frågor som relaterar till våra egna liv.

EN GRUPPFÖRFATTARE?

Mycket av det Ben skrivit har varit serier med grupper i huvudrollen, från mutanterna i X-Men till det unga superhjältegänget Titans. Jag frågar Ben om hans sätt att skriva är bäst lämpat för superhjältegäng.

– I den här branschen bör man kunna skriva vad som helst som en redaktör ber en om, annars bör man nog satsa på en annan karriär, och jag skulle verkligen bli irriterad om jag inte fick skriva om ensamma seriefigurer bara för att man ser mig som specialiserad på »gruppserier«.

Ben Raab har även visat vad en serieskribent skolad i amerikanska superhjälteserier kan bidra med på »Fantomen«. Resultatet blev mera fokus på Fantomens och hans vänners tankar och karaktärer, utan att för den skull göra det alltför amerikanskt. Då Ben får jobba med serier på två kontinenter får han kreativa influenser ifrån olika världar, och med framtiden för sig har han stor chans att verkligen göra sig ett namn. Avslutningsvis frågar jag honom om hans drömprojekt.

– Du skulle bara veta hur *många* jag har! ◄

► *Intervjun gjord år 2000 och uppdaterad i år. Bearbetning Peter Nilsson.*

Genom ett antal kortare inhopp på olika tidningar, det här numret av Wonder Woman hör till dem, håller Ben Raab just nu på att etablera sig för en bredare amerikansk publik.

Glömda magiska föremål, som ödets spjut från Fantomen-berättelsen med samma namn, är vanliga i Ben Raabs manus. Att han är intresserad av mytologi är inte att ta fel på.

»Legends of the Hawkman« var ett av Raabs första högprofilprojekt hos DC, och resultatet blev också en serie han själv är nöjd med.

TIDSKRIFTER

Aktuellt i andra serietidskrifter • av Peter Nilsson • petni@spray.se

Ur det amerikanska tidskriftsutbudet brukar serieintresserade svenskar av tradition oftast välja branschbibeln *The Comics Journal*, vilken ju på många sätt är rätt oamerikansk i sin strävan att skriva också om annat än de dominerande superhjältarna. Men det finns också ett stort utbud andra titlar att välja på, och flera av de bästa kommer från fanförlaget TwoMorrows Publishing.

TwoMorrows har sitt ursprung i en liten reklambyrå med samma namn, ägd av äkta paret John och Pamela Morrow (därav ordleken), och halkade egentligen in i förlagsbranschen av en slump. Åtminstone herr Morrow när nämligen ett brinnande intresse för den klassiske superhjältetecknaren Jack Kirby, och när dennes arbeten under det glassiga 90-talet inte längre hölls i tryck av förlagen kände fansen att man måste börja organisera sig för att hålla mästarens minne levande.

Paret Morrows bidrag var fanzinet *The Jack Kirby Collector*, ett relativt enkelt, fotokopierat, 16-sidigt blad som man (liksom *B&B*:s grundare en gång gjorde med sitt förstanummer) hösten 1994 skickade ut gratis till ett antal kända fans i hopp om att samla en rörelse.

Intresset var uppenbarligen överväldigande, för på bara några år växte det enkla fanzinet till en hundrasidig tidskrift med både serieinslag och färgsidor (just nu väntar vi på det första numret i tabloidformat), och mot alla odds lyckades man trots det begränsande ämnesvalet också göra denna ideella fanprodukt riktigt läsvärd. För att citera mig själv (det är inte klokt vad man kommer undan med som en av *B&B*:s redaktörer…) när jag förra gången nämnde den här tidskriften i *B&B* 1997: »Tidningen har dock i praktiken även en del allmänintresse, framförallt därför att Kirbys karriär (och därmed även tidningens val av ämnen) ju omfattar i stort sett hela den amerikanska serietidningens historia.«

Genom goda kontakter med Kirbys änka (och efter hennes bortgång med resten av familjen) har redaktionen därtill också haft tillgång till efterlämnade teckningar som inte tidigare publicerats, fotostatkopior av Kirbys kraftfulla blyertsskisser sådana de såg ut innan de tuschats, liksom annat unikt material vilket i generösa portioner används för att illustrera tidningen. Tack vare en senare generation tecknares respekt för den gamle »kungen« Kirby har också många yngre tecknare bidragit med material, något som gjort tidningen till en mycket trevlig visuell upplevelse.

Amerikanska tecknare gör ofta fristående teckningar som är avsedda att säljas till fans snarare än att publiceras. I TwoMorrows tidningar har dock etablerats en tradition där köparna plockar fram dessa skatter för att »dela med sig« till övriga läsare. Denna Hawkman av Joe Kubert kommer från Alter Ego.

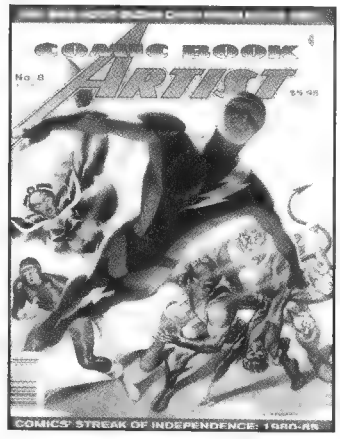

Ändå kändes naturligtvis kopplingen till Kirby i någon mån begränsande, och redaktionen märkte snart (liksom vi i *B&B*-redaktionen gjort) hur många som är intresserade av att skriva om serier av alla möjliga slag. Till skillnad från många tidigare kotterier bland amerikanska seriefans har gänget kring TwoMorrows också en ganska bred grupp mediefolk med tillräckliga professionella kunskaper för att kunna presentera det här materialet på ett tilltalalande sätt (trots att det mesta måste göras ideellt), och därmed kändes säkert steget till en andra tidskriftstitel inte särskilt långt.

Våren 1998 startades därför systertiteln *Comic Book Artist*, som under redaktören Jon B Cooke tagit på sig att dokumentera så stora bitar som bara är möjligt ur hela den amerikanska serietidningshistorien (och som sedermera också inlett en offensiv för att nå ut i allmän tidskriftsdistribution). Den här tidskriften är givetvis bredare än föregångaren, och jag tror att de flesta svenska läsare som någon gång fastnat för det översatta amerikanska serietidningsmaterial som nått oss i Sverige, då och då hittar material av intresse här.

CBA har samma policy vad gäller illustrationer som *Jack Kirby Collector*, nämligen att leta upp så mycket kul och tidigare opublicerat material från avhandlade tecknare som möjligt, men noteras bör kanske att det här titeln till trots inte handlar enbart om tecknarna. I stället är det inte sällan förlagshistoria man gräver i (något som åtminstone undertecknad tycker är väldigt roligt), och redaktören har vid något tillfälle beskrivit sin passion »inte som att äga en massa gamla serietidningar, utan att reda ut hur dessa gamla serietidningar kom till, och varför«.

Värt att notera är dock att i stort sett allt material består av intervjuer, och att dessa ofta är såpass vördnadsfullt redigerade att även en mängd struntprat slinker igenom.

Den här internparodin från Marvel – faktiskt ett kärt minne för spaltskribenten – hette »Folkhjälten« när den i slutet på 60-talet publicerades på svenska. Vem kunde tro att man trettio år senare skulle få se Marie Severins charmiga blyertsskisser till just de här sidorna i CBA?

I *CBA* fanns inledningsvis som underavdelning en ny inkarnation av *Alter Ego*, ett av de klassiska amerikanska seriefanzinen med rötter i stenciltiden för länge sedan. *Alter Ego* redigerades en gång av Roy Thomas (en av de tidiga seriefans som senare hittade in i »den riktiga« branschen och gjorde karriär som manusförfattare – hos oss är han kanske mest känd för oräkneliga Conan-manus –

och rent av tjänstgjorde som Marvels chefredaktör för en tid), men hade mot slutet av 90-talet varit vilande i många herrans år. Nu erbjöds Thomas att återuppta produktionen, och fick därmed ett utlopp för sin fanniska sida utan att själv behöva sköta själva utgivningsapparaten. Uppenbarligen stormtrivdes han, och det dröjde inte länge förrän »nya« *Alter Ego* tog steget från underavdelning inom *CBA* till egen titel – TwoMorrows tredje tidskrift.

Thomas har rikliga kontakter i branschen, och Alter Ego har kanske den mest nostalgiska inriktningen i hela den här tidskriftsfamiljen. Den delas normalt upp i två halvor, en för 30-40-talets klassiska »golden age« och en för den senare »silver age«, samt innehåller också en specialavdelning som sysslar enbart med Kapten Marvel-förlaget Fawcett. Just Fawcett-avdelningen har också ett sympatiskt återkommande inslag i veteranecknaren Mark Swayzes självbiografiska minnen från gångna tider under den underbara rubriken »*We* didn't know it was the golden age!«.

Thomas uttalade mål är att hans tidning skall hylla de människor som arbetat i branschen, och än en gång blir resultatet ganska tilltalande (om än ibland lite pratigt), bara man hyser en smula intresse för amerikansk förlagshistoria och har förmågan att bli lite nostalgisk även över sånt man inte själv läste som åttaåring.

All denna nostalgi behövde naturligtvis balanseras, och i den avsikten plockade TwoMorrows under våren 2000 in ytterligare en titel i utbudet: *Comicology*. Det här var en tidskrift som redaktören Brian Saner Lamken egentligen startat på eget förlag redan 1998, men som av olika skäl sedan gått i stå. Nu började den om med ett nytt nummer 1, och när detta skrivs har ett fjärde nummer nyss annonserats.

Kirbys detaljerade blyertsskisser hämtade från gamla fotostatkopior – ett återkommande (och populärt) inslag i Jack Kirby Collector. De tuschade varianter som publicerades när materialet gick i serietidning var sällan lika snygga.

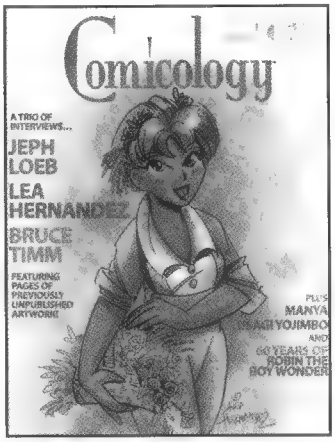

Comicology sysslar till skillnad från kollegorna främst med dagens amerikanska seriemarknad, och har vidgat perspektivet en bit såtillvida att superhjältarna inte längre dominerar. I stället möter vi här också independent-tecknare och annat löst folk, och stilen kan lika gärna vara amerikansk manga eller svartvita deckare som klassisk superhjälte. Det är inte utan att en sådan uppläggning kan kännas rätt uppfriskande för en svensk läsare, särskilt som *Comicology* delar stallbrödernas visuella principer, med generösa mängder illustrationer och luftig layout trots de försvarliga textmängder som pressas in i varje nummer.

Som om inte det räckte har TwoMorrows alldeles nyligen annonserat ytterligare en ny, femte gren på stammen. Det handlar om en tidning som under titeln *Draw!* vänder sig framförallt till proffs och aspirerande tecknare, och lär syssla mest med goda råd för sådana. Det här är med andra ord en tidning som jag själv egentligen knappast räknar som riktigt min kopp té, men det faktum att TwoMorrows står bakom talar ändå för en intressant upplevelse, och ärligt talat ser jag rent av med visst intresse fram mot första numret.

Slutligen bör väl också nämnas att TwoMorrows i dag bedriver en allt mer omfattande fackboksutgivning (främst handlar det om slutsålda tidskriftsnummer samlade i bokform, men också några volymer med nytt material), samt så smått har börjat fuska med enstaka serialbum (varav projektet »Streetwise«, där man bad ett antal äldre, etablerade serieskapare göra självbiografiska serier, visade sig vara en riktigt sympatisk idé).

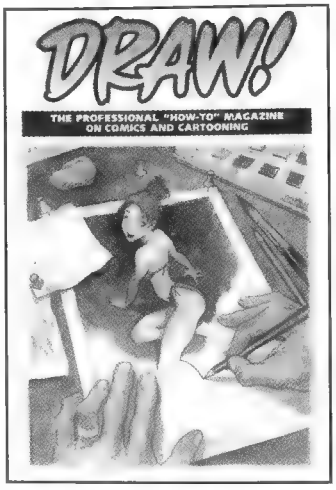

Sammanfattningsvis: Det är högst uppenbart att de flesta amerikanska serieskapare uppskattar de här tidskrifternas kärlek, respekt och intresse för vad de sysslar med, och i gengäld bjuder en smula på sig själva.

Om man som läsare är intresserad av amerikansk seriehistoria, gillar snygga trycksaker fyllda av snygga teckningar (och är beredd att åtminstone stå ut med en viss superhjältefixering) är det här materialet verkligen att rekommendera. Dessutom är det relativt lätt tillgängligt genom den vanliga Previews-katalogen (där TwoMorrows brukar finnas listat under rubriken Magazines, *efter* de vanliga serietidningarna). Den som vill ha mer material om amerikanska serietidningsserier än vi i *B&B* har plats med bör absolut beställa hem några provnummer från närmaste seriebutik med USA-import. Priset brukar ligga kring 6–7 dollar per utgåva. ◄

Animatören Bruce Timms aldrig använda provsida inför en tänkt Star Wars-serie – ett typiskt exempel på material man bara hittar i tidskrifter som Comicology.

► *Adresser för den som vill ta kontakt direkt med utgivaren: TwoMorrows, 1812 Park Drive, Raleigh, NC 27605, USA. E-post: twomorrow@aol.com. Hemsida: www.twomorrows.com.*

Sta
– rymdsa

serier och film del 14

av **DAVID HAGLUND**

När vi i B&B skriver om serier och film brukar det normal handla om serier som blivit film. Detta nummers artikel är lit i annorlunda utformad, då den fokuserar på det omvända för hållandet: en film som blivit serie. Självklart handlar det då om mediefenomenet »Star Wars», eller »Stjärnornas krig» som de även kallats i Sverige.

Alla har väl hört talas om »Star Wars». Det är nog inget större vågspel att påstå att mycket stora delar av västvärldens befolkning en har sett någon av de filmer som tagit form i George Lucas hjärna. I kölvattnet på de hittills fyra filmerna har vi sett en uppsjö produkter som har mer eller mindre med rymdsagan att göra – det man på engelska kallar merchandise. Bland actionfigurer, muggar, t-tröjor, ljussabelattrapper, Darth Vader-ringar, musiksagor och annat hittar vi även serieversioner från både Marvel Comics och Dark Horse.

Man kan dela upp Star Wars-serierna i fyra huvudgrupper: serieadaptio ner av själva filmhistorierna, äventyr som utspelas mellan och under filmer na, historiska äventyr i ett årorikt för flutet, samt berättelser om vad som hände Luke och gänget efter de hän delser som skildras i filmerna. Nyligen tillkom även en femte grupp med vad vi kanske kan kalla »fantasiäventyr« – berättelser om vad som *kunde* ha hänt om inte »om« hade varit – men hu långlivad den blir återstår att se.

GEORGE LUCAS DRÖM

George Lucas ville egentligen bli ru rerförare, men fick ge upp drömmen

Wars

aga med serierötter

efter en bilolycka i ungdomen. Istället valde han att efter college gå vidare till filmskolan, där hans kortfilm »THX-1138: 4EB« vann en nationell studentfilmfestival 1968. Som en följd fick han ett stipendium som gav honom möjlighet att möta den berömde regissören Francis Coppola. De båda blev snabbt goda vänner och bildade ett gemensamt filmbolag, där Lucas fick göra en långfilmsversion av sitt science fiction-drama »THX-1138«.

1973 gjorde Lucas succéfilmen »Sista natten med gänget«, vilket gav honom modet att äntligen sjösätta sin dröm, »Star Wars«. Bland inspirationskällorna säger han funnits »Blixt Gordon«, »Apornas planet«, klassisk mytologi, buddhism och barndomens serietidningar. Fans har lyft fram flera element de menar är hämtade ganska rakt av från serieförlagor, och nämnas kan naturligtvis välkända exempel som marvelskurken Doctor Doom (klädd i järnmask på samma sätt som filmskurken Darth Vader) och den komiska barscen som andades en hel del »Linda & Valentin«.

Under ett helt år filade han på ett manus som ändrades radikalt mer än en gång, och som skulle bli till underlag för hela nio filmer. Lucas valde dock att börja med del 4, »Star Wars: A New Hope« (»Stjärnornas krig«). För den specialintresserade rekommenderas svenske översättaren Janne Helanders uppsats »The Development of Star Wars – As Seen Through the Scripts of George Lucas«.

MILJARDRULLNING

Men att få ett filmbolag att nappa på idén visade sig vara lättare sagt än gjort, särskilt som Lucas insisterade på att själv få behålla alla rättigheter

INÄLLD ÖVERST: *Regissören George Lucas.*

FILMREMSA PÅ FÅREGÅENDE SIDA: *Här varvas serie- och filmrutor med några av »Star Wars«-mest färgstarka figurer: Luke Skywalker, Leia Organa och Han Solo, wookien Chewbacca, droiderna R2-D2 och C3PO, Darth Maul, Yoda samt Jar-Jar Binks.*

NEDERST PÅ FÖREGÅENDE SIDA: *Marvelskurken Doctor Doom, här tecknad av Jack Kirby, bör ha varit en viktig inspirationskälla till filmens Darth Vader.*

TILL VÄNSTER: *Jean Claude Mézières tyckte likheten mellan den komiska barscenen i den första Star Wars-filmen och hans egna miljöer i »Linda & Valentin« var såpass påfallande att han kommenterade saken i den här teckningen, där Linda stillsamt påpekar för Luke och Leia att hon och Valentin minsann hör till stammisarna på stället.*

TILL HÖGER: *Han Solo var från början en bifigur som blev mer populär än den tänkta huvudfiguren Luke. Här med wookien Chewbacca.*

NEDAN TILL VÄNSTER: *»Hjältarnas karavan – Ewokernas återkomst« var en spinoff med kramdjuren från »Jedins återkomst« i huvudrollerna.*

NEDERST TILL HÖGER: *Inte allt George Lucas tagit i har blivit guld. Filmatiseringen av Steve Gerbers marvelserie »Howard the Duck« är förmodligen det närmaste ett fiasko Lucasfilm kommit. Filmen gick på TV 3 i påskas.*

Slutligen satsade 20th Century Fox 60 miljoner kronor i filmen, pengar som bolaget fick igen med råge när »Star Wars« fick premiär 1977. Filmen drog in en miljard kronor och fick hela 7 Oscarsutmärkelser.

Uppföljarna »The Empire Strikes Back« (»Rymdimperiet slår tillbaka«) och »Return of the Jedi« (»Jedins återkomst«) kom 1980 och 1983, och med en större budget cementerade de både rymdsagans popularitet och George Lucas privata miljardförmögenhet. 1978 kom även TV-specialaren »The Star Wars Holiday Special«, och om ni inte har hört talas om den tidigare så är det inte så konstigt. Till och med Lucas själv tyckte att den var så usel att den aldrig mer fick sändas.

George Lucas hann även sticka emellan med en film om arkeologen Indiana Jones i »Jakten på den försvunna skatten«. Indy spelades här av Harrison Ford, som även spelade Han Solo i rymdfilmerna.

HELA HANDLINGEN

Handlingen i Lucas filmer kretsar kring den klassiska dikotomin ont-gott, svart-vitt, människa-maskin. Det är en klassisk saga utan nyanser, men där det aldrig är för sent för att få förlåtelse.

I en fjärran galax för länge, länge sedan pågår ett uppror mot det mäktiga rymdimperium som leds av den onde kejsaren Palpatine och hans hantlangare, cyborgen Darth Vader (spelad av David Prowse med röst av James Earl Jones). Luke Skywalker (Mark Hamill) är en ung man som drömmer om äventyr, något han får vara med om när han via droiderna R2-D2 och C3PO tar emot ett rop på hjälp från rebellprisessan Leia Organa (Carrie Fisher). Tillsammans med den gamle jedimästaren Obi-Wan Kenobi (Alec Guinness), smugglaren Han Solo (Ford) och wookieen Chewbacca (Peter Mayhew) befriar han Leia och förintar imperiets rymdkanon Dödsstjärnan. Kenobi dör i en lasersabelsduell med Vader, men skickar dessförinnan iväg Luke till den gamle jedimästaren Yoda för utbildning. Jediriddarna är ett sorts krigarmunkar som drar sin styrka från det gudomliga kraftfältet »Kraften«. Deras ärkefiender är de onda riddarna av Sith, som företräds av kejsaren och Vader.

Darth Vader gillrar en fälla för Luke med hans vänner rebellerna som lockbete. Planen är att frysa ner Skywalker och föra honom till kejsaren och förvrida honom. Frysprocessen testas på Han Solo som sedan säljs vidare till gangstern Jabba the Hutt. Under uppgörelsen med Vader får Luke veta att den mörke sithen Darth Vader är hans försvunne far Anakin Skywalker.

Luke lyckas undkomma, och under den sista filmen kämpar han tillsammans med de ulliga gulliga ewokerna

på djungelmånen Endor. Han Solo befrias, och tillsammans besegrar man imperiet och dess nya dödsstjärna. Leia visar sig vara Lukes syster, och den döende Vader räddar Luke från kejsaren.

LUCAS MJÖLKAR EWOKER

Efter »Jedins återkomst« var Lucas trött på rymdäventyr, och gjorde med Steven Spielberg en andra Indy-film, »Indiana Jones och de fördömdas tempel« 1984. Dock återvände han redan 1985 till ewokerna med »Hjältarnas karavan – Ewokernas återkomst«, som utspelas innan Luke och de andra anländer, och som fokuserar på två skeppsbrutna barn som får hjälp av ewokerna med att återfinna sina föräldrar. Filmen gjordes direkt för amerikansk TV, men i Europa gick den med viss framgång upp på biograferna.

Sämre gick det för uppföljaren »Ewoks: The Battle for Endor«. Här måste ewokerna hämnas på kung Terak och häxan Charal. TV-filmerna följdes även av två tecknade TV-serier, »Ewoks« (om ewoken Wicket som ung) och »Droids« (om robotarna R2-D2:s och C3PO:s tidiga äventyr med olika ägare).

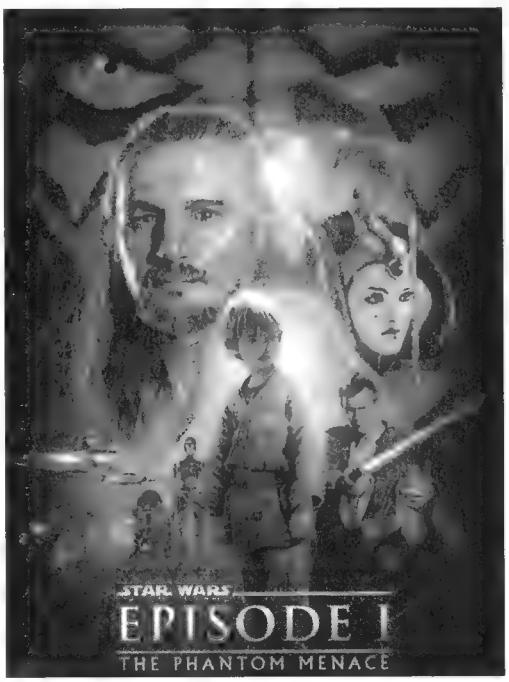

Lucas inledde nu en sträng med mindre framgångrika filmer, varvat med rena floppar som »Howard the Duck« (baserad på Steve Gerbers cigarrökande serieanka). Desto större landvinningar gjorde Lucas med det egna specialeffektsbolaget ILM (Industrial Light and Magic), som blev ledande inom branschen. Lucas introducerade även en ny standard för digitalt stereoljud, kallat THX efter debutfilmen.

Först när Lucas fått tekniken han ville ha började han till sist planera för en ny film som skulle utspelas före »Stjärnornas krig« och handla om hur Anakin Skywalker blev Darth Vader.

HÖGA FÖRVÄNTNINGAR

När »Star Wars: Episode I – The Phantom Menace« (»Det mörka hotet«) hade premiär 1999 bestod stora delar av filmen av datorgenererade bilder. Många av skådespelarna agerade mot blå bakgrund och var lite besvikna över att de själva inte fick se några av filmens läckra miljöer, vilka med teknikens hjälp lades in först i efterhand. Vissa av skådespe-

BILDERNA ÖVERST PÅ UPPSLAGET: *De tre första Star Wars-filmerna hörde till filmbranschens stora framgångar åren kring 1980, och bildkavalkaden här representerar ett urval figurer som satte sin prägel på amerikansk populärkultur, från droiderna C3PO och R2-D2 (som stod för humorn), via centralfigurerna Luke och Leia, den åldrade Obi-Wan Kenobi och Han Solo till ondskan, representerad av Darth Vader och imperiets stormtrupper.*

BILDEN I MITTEN PÅ SIDAN: *Affischen till den senaste (fast i berättelsens kronologi faktiskt den första) filmen, »Det mörka hotet«.*

TILL VÄNSTER: *I den nya filmen spelades många scener in mot en blå skärm. Bakgrunderna lades sedan in i efterhand, med datorns hjälp.*

OVAN: *Ray Park i rollen som Darth Maul. Samme skådespelare spelade även Toad i »X-Men«, och skall härnäst göra huvudrollen i »Iron Fist«, en annan film baserad på en gammal marvelserie.*

BILDERNA I INNERSPALTEN: *Shmi Skywalker (Pernilla August) tar farväl av unge Anakin, pojken som en dag ska bli Darth Vader. Därefter Qui-Gon med sin jedilärling Obi-Wan Kenobi, samt Nahoos unga drottning Amidala. Sist den Jamaica-inspirerade Jar-Jar Binks, filmhistoriens första helt datorgenererade rollfigur.*

larna fick inte ens agera mot varandra; Lucas tekniker tussade istället ihop dem med datorkraft. Filmen skryter också med den första helt datorgenererade rollfiguren, den fladdrige dummerjönsen Jar-Jar. Tyvärr drunknade skådespeleriet i en störtflod av effekter, vilket var synd när man lyckats få så fina skådespelare som Ewan McGregor, Liam Neeson, Samuel Jackson och Pernilla August att ställa upp.

När historien börjar står jediriddarna på höjden av sitt inflytande. Krig hotar dock på grund av en handelsblockad mot planeten Naboo, iscensatt av den onde sithen Lord Sidious och dennes hantlangare, den skrämmande Darth Maul (spelad av Ray Park). Jedirådet skickar Qui-Gon (Neeson) och hans lärling Obi-Wan Kenobi (McGregor) till Naboo för att medla. Istället får de hjälpa den unga drottningen Amidala (Natalie Portman) att fly, och träffar på vägen den unge pojken Anakin Skywalker. De tar pojken med sig eftersom han har en ovanligt stark koppling till Kraften. I Naboos befrielsekrig stupar Qui-Gon mot Darth Maul, men blir hämnad av Obi-Wan. Yoda vill inte utbilda Anakin, en uppgift som nu Kenobi åtar sig.

Vidare filmer ska enligt uppgift handla om klonkrigen, republikens fall samt Anakins och Amidalas romans (som resulterar i Luke och Leia). Det

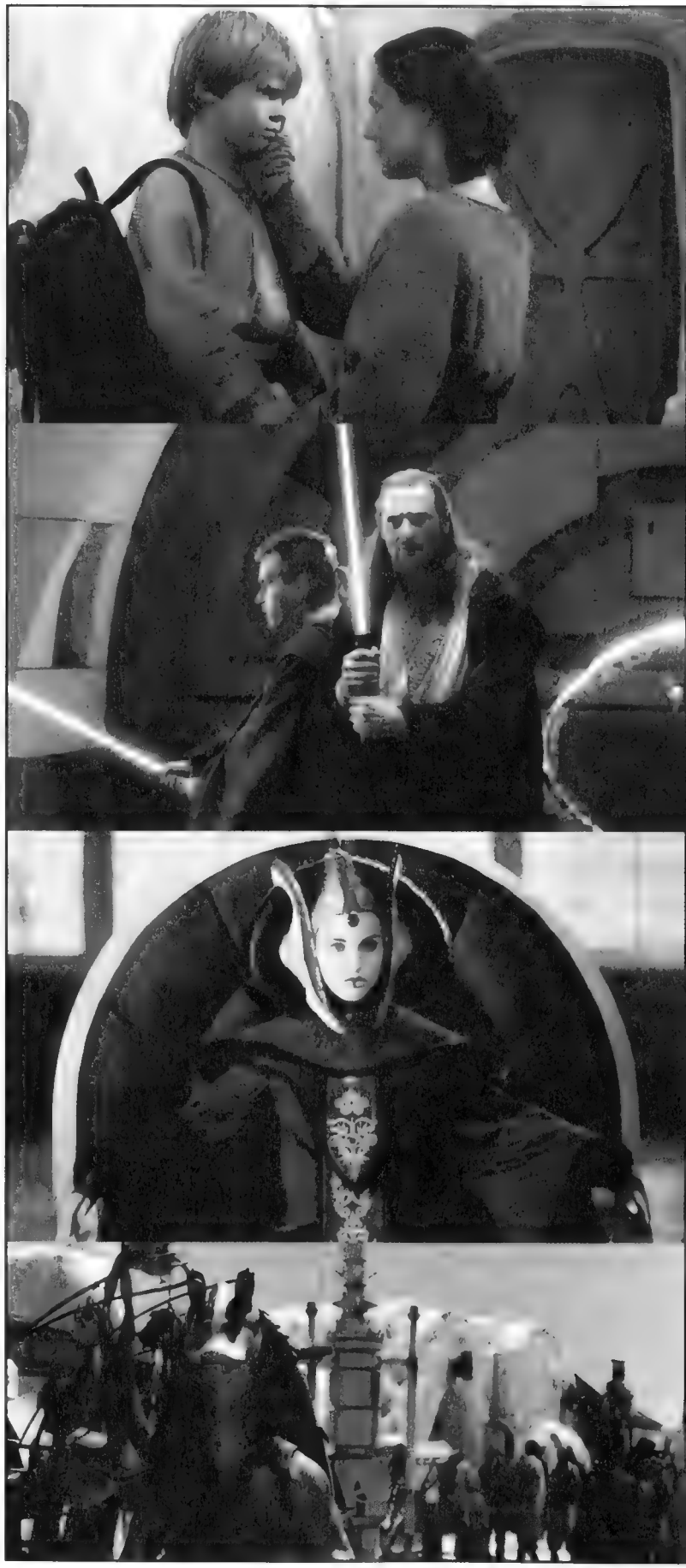

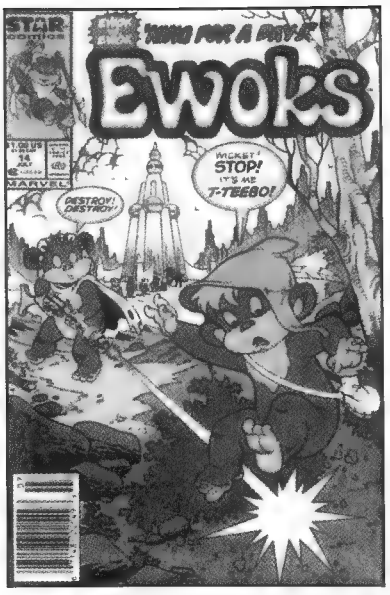

FÖRSTA BILDEN ÖVERST PÅ SIDAN: *Ur serieversionen av den ursprungliga Star Wars-filmen 1977. Tecknare är Howard Chaykin, som oneklig en utvecklats en del sedan dess.*

ANDRA BILDEN ÖVERST PÅ SIDAN: *I samband med TV-serien »Droids« gav Marvels barnetikett Star Comics ut en kortlivad tidning med R2-D2 och C3PO.*

TREDJE BILDEN ÖVERST PÅ SIDAN: *Även Ewokerna fick en kort tid egen tidning i samband med sin TV-serie. Utgivare var än en gång Marvels barnetikett Star.*

hela kulminerar i Anakins förvandling till Darth Vader.

SUCCÉ FÖR MARVEL

Men över till serierna, där Star Wars-konceptet varit snudd på lika framgångsrikt som på vita duken.

Roy Thomas, marvelredaktör och serieförfattare, var – i dubbel bemärkelse – den som överförde »Star Wars« till seriemediet. Thomas hade under tidigt 1970-tal hållit i – och skrivit manus till – Marvels licensproduktion av serier med pulpbarbaren Conan, och dessutom gjort en kort sejour som chefredaktör på förlaget. Nu blev han den som övertalade Marvels ledning att köpa licensrättigheterna till filmen, och även den som skrev serieadaptionen 1977 (tecknad av en ännu oslipad Howard Chaykin).

George Lucas ville, som en sorts reklam och draghjälp, ge ut en serietidningsversion före filmpremiären, men vid den här tiden var han ännu inte den mediemogul han är i dag. Av den orsaken lyckades Marvel förhandla fram ett mycket förmånligt avtal, vilket gav förlaget rätt fria tyglar vad gäller serieversionen.

Star Wars-serietidningen blev Marvels största mjölkkossa under 1970-talet. Det första numret sålde över en miljon exemplar – upplagesiffror som man på Marvel inte sett maken till sedan Captain Americas glansdagar under andra världskriget.

Marvel fick härmed smak för licensiering och de snabba pengar som genererades, och snart kom även serieversioner av TV-serierna »Star Trek« och »Battlestar Galactica«. »Ewoks« och »Droids« ingick i samband med sina respektive TV-serier i Marvels barnsortiment Star Comics (där man även återfann titlar som »Defenders of the Earth« och »ALF«), men dessa blev inte långlivade.

EN DAGLIG DOS

Även en dagsstrippversion av serien följde naturligtvis, och här placerades licensen hos Los Angeles Times Syndicate, som presenterade sin version i mars 1979. Författare var ursprungligen Brian Daley (som också skrivit en rad romaner med motiv ur Star Wars-filmernas universum), och seriens förste tecknare var den legendariske tarzantecknaren Russ Manning (vilken också hade en solid bakgrund inom science fiction som tecknare av *Magnus Robot Fighter* – en gång på svenska som *Magnus, robotarnas överman*).

Det här var dock precis i slutet på Mannings karriär. Han fick snart problem med hälsan, ersattes av den produktive mångsysslaren Alfredo Alcala, och gick slutligen bort den 1 december 1981. Men inte heller Alcala blev långvarig på posten. Hans inhopp lär snarare ha varit att se som ett vikariat orsakat av Mannings sjukdom, och innan 1981 var slut hade permanenta ersättare presenterats i form av paret Archie Goodwin

TILL VÄNSTER: *Al Williamsons version av Han Solo ur dagspressversionen av »Star Wars«. Till utseendet inte helt olik gamle Agent X9 Phil Corrigan, som Williamson ägnat de föregående tretton åren åt att teckna.*

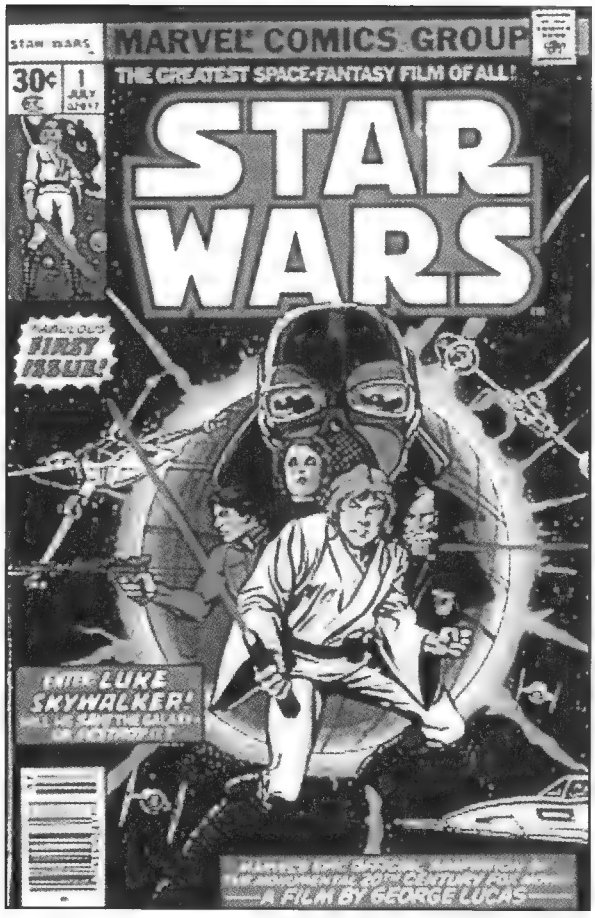

OVAN TILL VÄNSTER: *Första numret av Marvels reguljära Star Wars-tidning.*

OVAN TILL HÖGER: *I »Star Wars« fick Goodwin och Williamson frossa i element de tidigare varit tvungna att smyga in i »Corrigan«.*

TILL HÖGER: *Så här kunde det se ut när veteranen Carmine Infantino tecknade Marvels serietidningsversion i slutet av 70-talet.*

(manus) och Al Williamson (teckningar). Det här var en duo som nyligen gjort serieversionen av »Rymdimperiet slår tillbaka« åt Marvel, men annars ägnat de föregående tretton åren åt deckarklassikern »Corrigan« (»Agent X9«).

När nu Goodwin och Williamson på heltid flyttade över från »Corrigan« till »Star Wars« var det på många sätt ett logiskt steg. Dels lär väl manövern ha varit ett karriärval för serieskaparna (som därmed lämnade den stegnerande deckarserieformen till förmån för en SF-genre som vid den här tiden bör ha varit lika välbetald som populär), men i Williamsons fall handlade det säkert också om att äntligen få jobba med en större SF-serie för dagspressen. Han var uppvuxen med Alex Raymonds »Blixt Gordon«, samma serie som varit med om att inspirera Lucas till filmerna, och faktum är att han redan 1978, innan dagsstrippen drogs igång, tillsammans med Goodwin uttryckt intresse för att göra en dagsstrippversion, men av olika skäl inte fått jobbet. Han bör med andra ord ha trivts som fisken i vattnet med »Stjärnornas krig«.

Vad han kanske inte räknade med var att dagstidningspubliken skulle tröttna fortare på »Star Wars« än den gjort på »Blixt Gordon«, och längre än till mars 1984 existerade inte dagsstrippen. Utan draghjälp från nya filmer lades den ner efter 27 äventyr, varefter Goodwin och Williamson koncentrerade sig på serietidningsmaterial istället.

FRIA TYGLAR

Marvel plockade nämligen in paret fö ytterligare jobb på *Star Wars*-serietid ningarna, och efter »Rymdimperiet slå tillbaka« fick de även ta hand om serie versionen av »Jedins återkomst« (plus s mycket annat de hade tid med). Just Wil liamsons fotorealistiska stil passade upp giften väl, och han är hästlängder bättre jämförelse med Chaykin, som tecknad serieversionen av den första filmen. Le jonparten av Marvels reguljära serieve sion gjordes dock av för fattare som Davi Michelinie, Jo Duff och Goodwin, samt a tecknare som Carmin Infantino, Tom Palme Walter Simonson, Stev Leialoha och Cynthi Martin. Det fanns äve en strippversion i Mar vels kortlivade nöjestid ning *Pizzazz*.

Vid den här tid punkten utövade int

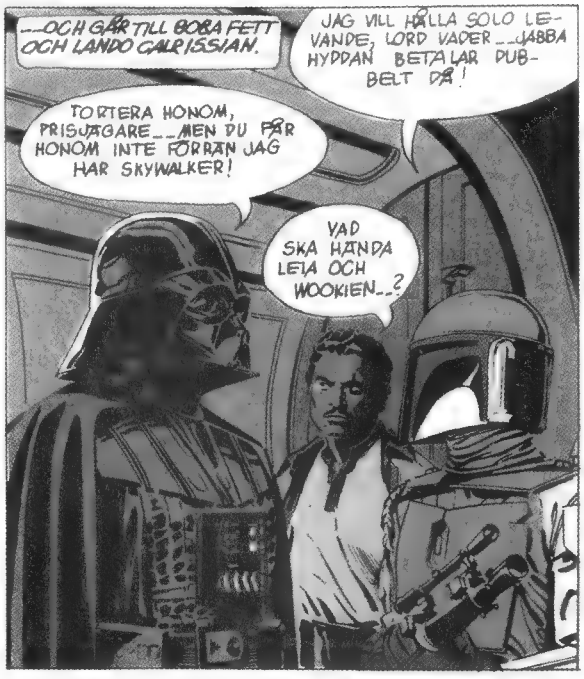

Lucas lika hård kontroll över sina skapelser som han gör i dag (numera förbehåller sig Lucasfilm rätten att granska allt som har med varumärket Star Wars att göra innan något offentliggörs, man kan till och med ha synpunkter på det redaktionella materialet i den svenska serietidningen), och Marvel fick, som nämnts, fria tyglar.

Detta resulterade inte alltid i högklassiga äventyr, men med jämna mellanrum blixtrade det till med pastischer på såväl »E.T.« som »John Carter – Warlord of Mars«. Under hela Marvel-perioden pågick också en sorts korsbefruktning mellan serietidningen och rollspelet baserat på »Star Wars«. Man delade på många figurer som aldrig förekommit i filmerna, till exempel främmande raser som de sexhungriga zeltronerna, de pugilistiska nagaierna, de bevingade stenaxerna samt figurer som fiskmannen Kiro och Darth Vaders lärjunge Lumiya.

Handlingen i den reguljära tidningen sades utspela sig mellan filmerna som en sorts utbrodering av den befintliga historien. Några större berättelsecykler går dock att urskilja; efter »Rymdimperiet slår tillbaka« centrerades handlingen kring sökandet efter den nedfrusne Han Solo, och efter »Jedins återkomst« handlar det mycket om Lukes utveckling som jediriddare och kampen mot alliansen av kvarvarande imperiestyrkor och nagaier.

Konceptet höll i 107 nummer. Tidningen lades ner 1986 och Marvel släppte sin licens, varefter det gick några år utan Star Wars-serier.

DARK HORSE

Ända från början hade det också publicerats romaner som spinner vidare på Lucas saga. En av dessa, Brian Daleys »Han Solo at Star's End« (1980), gjordes tidigt om till dagsstripp (på svenska i *Serie-Nytt*). Det var även böckerna som fick fenomenet »Star Wars« att ta fart igen, närmare bestämt Timothy Zahns Thrawn-trilogi, vars första del »Heir to the Empire« utkom 1991.

Vid ungefär samma tidpunkt köpte förlaget Dark Horse licensrättigheterna att göra Star Wars-serier. Förlagets grund vilade vid den här tidpunkten på framgångrika serietidningsversioner av filmer som »Terminator« och »Alien«, så man var inte främmande inför arbetssättet. Först ut var miniserien *Dark Empire* (1992), skriven av Tom Veitch och tecknad och färglagd i unik stil av Cam Kennedy. Premissen för storyn, som utspelas 10 år efter »Jedins återkomst«, är att kejsaren överlevt genom att överföra sitt medvetande till en klonad kropp. *Dark Empire* blev en stor succé och fick snart två uppföljare.

Dark Horse började sedan samla dagsstrippserien i serietidningsform under titeln *Classic Star Wars*. Nyligen återutgav man även valda delar av Marvels produktion, bland annat då filmadaptionerna. Förlaget gav sig även på att göra egna serier av de populäraste böckerna, till exempel »Heir to the Empire« (1996). Numera går utgåvorna av böcker och serier i stort sett hand i hand, och flera av bokförfattarna skriver ibland också direkt för Dark Horse.

Efter hand som planerna på den nya trilogin filmer (episod 1–3) under 90-talet tog fastare form, och det allmänna intresset för »Star Wars« åter växte, visade sig också Star Wars-licensen bli allt mer värdefull för förlaget, och i dag lär den vara en mycket viktig del av Dark Horses ekonomiska bas. När licensavtalet härom året skulle omförhandlas lär budgivningen också ha varit avsevärt yvigare än förra gång-

OVAN TILL VÄNSTER: *Fiskmannen Kiro, en figur som inte förekommit i filmerna, utan skapades i samspel mellan Marvels serietidning och rollspelet »Star Wars«.*

OVAN TILL HÖGER: *»Rymdimperiet slår tillbaka« introducerade figurer som prisjägaren Boba Fett och Lando Calrissian.*

TILL VÄNSTER: *En lätt förklädd E.T. dök upp som bifigur i Månadens Äventyr 9/86. Avsnittet hör till de bättre i Marvels serieversion av »Star Wars«.*

OVAN TILL VÄNSTER: *Ur senaste numret av svenska Star Wars. Material ur Dark Horses senare produktion som anknyter till nya filmen.*

OVAN TILL HÖGER: *Serier om fan och hans gamla mormor, och en generös dos humor. Dark Horses Star Wars-serier kan ibland skilja sig ganska radikalt från det klassiska seriereceptet.*

TILL HÖGER: *»Tales of the Jedi« utspelas tusen år före någon av filmerna.*

ÖVERST PÅ NÄSTA SIDA: *Ännu otuschad ruta ur nya »Star Wars: Infinities«.*

en, men licensen stannade kvar på Dark Horse – kanske beroende på att det hela sammanföll med Marvels ekonomiska problem och den amerikanska seriebranschens allmänna ekonomiska svacka.

Utgivningen stagnerar heller aldrig på Dark Horse, eftersom man redan från början bestämde sig för att ge ut avslutade miniserier istället för en löpande serietidning. Alla möjliga figurer från Lucas universum fick sina 15 minuter av berömmelse: Han Solo, Chewbacca, Boba Fett, Jabba the Hutt, Darth Maul, droiderna, kejsarens livvakt med flera. Först 1998 kom en reguljär serietidning med namnet *Star Wars*, men även den innehåller avslutade historier om fan och hans mormor. Roligast är nog *Star Wars Tales*, en ny reguljär antologi med korta historier där man även kan tillåta sig lite humor.

UR LED ÄR TIDEN?

Många av serierna från Dark Horse koncentrerar sig på tiden efter film nummer 6, säkert eftersom Lucas deklarerat att han nog aldrig kommer att färdigställa alla nio filmerna han från början planerade. Därför kan serieskaparna ta ut svängarna och låta Leia och Han Solo gifta sig och få barn, samt para ihop Luke med Mara Jade (från »Heir to the Empire«).

Dark Horse har även gått åt andra hållet och gör serier om jediriddare 1 000 år före någon av filmerna. Ulic Quel-Droma är huvudperson i berättelsecykeln »Tales of the Jedi«, där man gett ut titlar som *The Freedon Nadd Uprising, The Golden Age of the Sith* och *Jedi vs. Sith.*

Faktiskt är det numera så rörigt i det utökade universumet att Dark Horses redaktörer själva försöker placera in varje äventyr kronologiskt längs en tidslinje (andra försök återfinns på Janne Helanders hemsida och TheForce.Nets »Ultimate Timeline«).

Men inte nog med det. Alldeles nyligen har man lanserat det nya konceptet »Infinities«, inom vilket man i nya

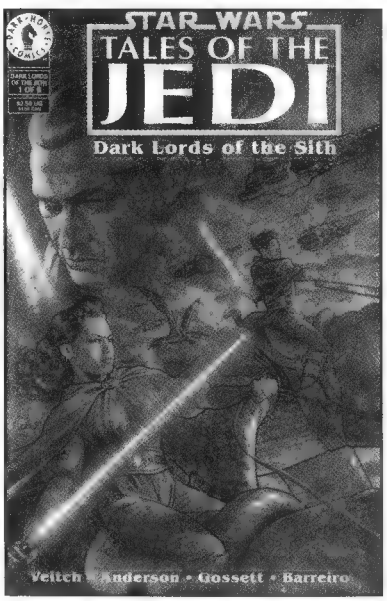

berättelser vill utforska vad som *ku de ha hänt* med rebellernas uppro mot imperiet om saker och ting had varit lite annorlunda. Den inledand miniserien *Star Wars: Infinities – New Hope*, som utkommer under son maren 2001, inleds med att Luke Sky walker missar skottet som var tänk att förinta Dödsstjärnan. Därmed ä historien öppen för en mängd möjlig heter, men inom vissa ramar, mena författaren Chris Warner själv:

– Jag började med att fastställa någ enkla förutsättningar. För det först måste skiljepunkten inträffa i ett kr tiskt skede i [den ursprungliga] filme för att få en dramatisk inledning. Fö det andra måste skiljepunkten orsaka av något som inte vore alltför otrolig något som faktiskt kunde ha hänt. Oc för det tredje, ingen av huvudpersone na ska bete sig annorlunda än i filmen

Infinities-projektet sägs vara e svar på den popularitet som *Star Wa Tales* vunnit. Där publicerar man j ofta historier som tangerar gränsen ti »fantasihistorier« av typen »what if? Tonen i *Infinities* ska dock bli betyd ligt mera allvarsam.

STJÄRNORNAS KRIG I SVERIGE

Seriepubliceringen i Sverige inledd redan 1977 med ett album under nam net »Stjärnornas krig«. Semic gav seda ut ett album om året fram till 1982 totalt blev det 6 stycken. Förutom ser eadaptionerna (album nr 1, 4 och samlades Marvels tidiga äventyr i utg vorna »Draklorderna«, »I Imperiets klo och »Sista varningen«. I dag får man b

tala dyrt om man ens lyckas hitta albumen på något serieantikvariat, särskilt med tanke på den renässans som fenomenet »Star Wars« fått de senaste åren.

Parallellt med albumen publicerades dagsstrippsversionen i *Serie-Nytt* (1981–82) och *Seriemagasinet* (1983–84).

I slutet av 1983 kom så den första reguljära Star Wars-titeln på svenska, nämligen *Stjärnornas krig*. Efter 10 nummer slogs tidningen 1985 ihop med *Indiana Jones* och bytte namn till *Månadens äventyr*. Här samsades man om utrymmet; »Indiana Jones« och »Stjärnornas krig« varvades i vartannat nummer fram till 1987, då Lucas filmhjältar på grund av materialbrist ersattes av DC-figurer som nya Lagens Väktare och Läderlappen.

Opportunism gav oss tio år senare, 1996, det första svenska numret av *Star Wars*, en Semic-tidning som fick draghjälp av att de tre originalfilmerna restaurerades och åter gick upp på biograferna. Till en början innehöll tidningen serieversioner av just filmerna, men därefter har man publicerat Dark Horses olika miniserier (även om man begränsat sig till de mest kända figurerna och ignorerat serierna om de tidiga jediriddarna). Man hann även med ett julalbum som återtryckte ett äventyr tecknat av Williamson.

Star Wars sålde dock inte tillräckligt bra, och lades ned av de nya ägarna på Egmont i slutet av 1999, strax innan den stora reklamapparaten kring den nya filmen började arbeta på allvar hos oss. Opportunismen gav den dock snabbt ännu en chans – de flesta av läsarna märkte aldrig ens att tidningen försvann – och redaktören Janne Eriksson lyckades övertyga Egmont om att den nya filmen skulle ge tidningen en rejäl draghjälp. Så verkar också ha skett eftersom den finns kvar än i dag. ◄

▸ David Haglund bor i Uppsala och arbetar som översättare. Han fick som något yngre en gång en insändare och en teckning publicerade i tidningen Månadens Äventyr.
▸ Kompletterande inskott: Peter Nilsson.

Star Wars källor

▸ **Daniels, Les:** »Marvel: Five Fabulous Decades of the World's Greatest Comics«. Harry N. Abrahams, Inc., New York, 1991.
▸ **Dark Horse**
http://www.darkhorse.com
▸ **Helander, Janne:** Den svenska Star Wars-seriesidan
http://hem.passagen.se/wookiee
▸ **Helander Janne:** »The Development of Star Wars – As Seen Through the Scripts of George Lucas«
http://hem.passagen.se/wookiee/developm/index.html
▸ **Internet Movie Database**
http://www.imbd.com
▸ »Mannen som skapade Stjärnornas krig. Sagan om George Lucas, del 1–6« *Månadens äventyr*, Semic, 1987
▸ **Star Wars**
http://www.starwars.com
▸ **TheForce.Net**
http://www.theforce.net
▸ **Van Hise James och Andrew Mayfair:** »Flashing Across the Empire with Al Williamson« i *Comics Scene* vol 2 nr 10, Comics World Corp 1983.

Star Wars filmindex

▸ **»Star Wars: Episode IV: Star Wars – A New Hope«** (1977)
svensk titel: »Stjärnornas krig«
Film, 20th Century Fox/Lucasfilm Ltd, USA
Manus & regi: George Lucas

▸ **»The Star Wars Holiday Special«** (1978)
TV-special, 20th Century Fox/Lucasfilm Ltd/Smith Hemion/Nelvana Productions, USA
Manus: Pat Proft, Leonard Ripps, Bruce Vilanch & Rod Warren
Regi: Steve Binder

▸ **»Star Wars: Episode V – The Empire Strikes Back«** (1980)
svensk titel: »Rymdimperiet slår tillbaka«
Film, 20th Century Fox/Lucasfilm Ltd, USA
Manus: George Lucas, Leigh Brackett & Lawrence Kasdan
Regi: Irvin Kerschner

▸ **»Star Wars: Episode VI – Return of the Jedi«** (1983)
svensk titel: »Jedins återkomst«
Film, 20th Century Fox/Lucasfilm Ltd, USA
Manus: George Lucas & Lawrence Kasdan
Regi: Richard Marquand

▸ **»Caravan of Courage: An Ewok Adventure«** (1984)
(även känd som »The Ewok Adventure«)
svensk titel: »Hjältarnas karavan – Ewokernas återkomst«
Film, Lucasfilm Ltd/Korty Films, USA
Manus: Bob Carrau & George Lucas
Regi: John Korty

▸ **»Ewoks: The Battle of Endor«** (1985)
TV-film, Lucasfilm Ltd, USA
Manus: George Lucas, Jim Wheat & Ken Wheat
Regi: Jim Wheat & Ken Wheat

▸ **»Ewoks«** (1985–87)
Tecknad TV-serie, Lucasfilm Ltd/Nelvana Productions, USA
Manus: Bob Carrau, Sam Wilson, Paul Dini & Ben Burtt
Regi: Raymond Jafelice, Dale Schott & Ken Stephenson

1. »The Cries of the Trees«
2. »The Haunted Village«
3. Rampage of the Phlogs«
4. »Sunstar vs. Shadow Stone«
5. »To Save Deej«
6. »The Traveling Jindas«
7. »The Tree of Kight«
8. »The Curse of the Jindas«
9. »The Land of the Gupin«
10. »Wicket's Wagon«
11. »The Three Lessons«
12. »Blue Harvest«
13. »Asha«

▸ **»Droids«** (1985–87)
(även känd som »Droids: The Adventures of R2D2 and C3PO«)
Tecknad TV-serie, Lucasfilm Ltd/Nelvana Productions, USA
Manus: ?
Regi: Clive Smith & Ken Stephenson

1. »The Trigon One: The White Witch«
2. »The Trigon One: Escape Into Terror«
3. »The Trigon One: The Trigon Unleashed«
4. »The Trigon One: A Race to the Finish«
5. »Mon Julpa: The Lost Prince«
6. »Mon Julpa: The New King«
7. »Mon Julpa. The Pirates of Tarnoonga«
8. »Mon Julpa: The Revenge of Kybo-Ren«
9. »Mon Julpa: Coby and the Starhunters«
10. »The Adventures of Mungo Baobab: Tail of the Roon Comet«
11. »The Adventures of Mungo Baobab: The Roon Games«
12. »The Adventures of Mungo Baobab: Across the Roon Sea«
13. »The Adventures of Mungo Baobab: The Frozen Citadel«
14. »The Great Heep«

▸ **»Star Wars: Episode I – The Phantom Menace«** (1999)
svensk titel: »Episod I – Det mörka hotet«
Film, 20th Century Fox/Lucasfilm Ltd, USA
Manus & regi: George Lucas

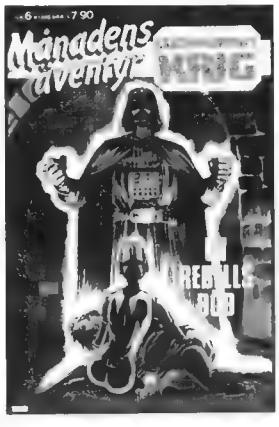

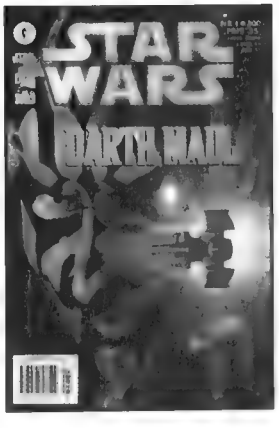

OMSLAGEN TILL VÄNSTER: *»Star Wars« svenska utgivningshistoria, från albumen, via dagspressversionen i Serienytt och Seriemagasinet, till den egna tidningen Stjärnornas Krig (som senare gick upp i Månadens äventyr). Slutligen dagens moderna Star Wars-tidning med material från Dark Horse.*

5 SERIER

Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling« • Valgt av Knut Nærum

Under overskriften 5 serier lar vi serieskapere plukke ut tegneserier (album/serier/figurer) som har betydd mye for den »kunstneriske utvikling« eller som ellers har gjort inntrykk eller påvirket. Denne gangen er det Knut Nærums tur.

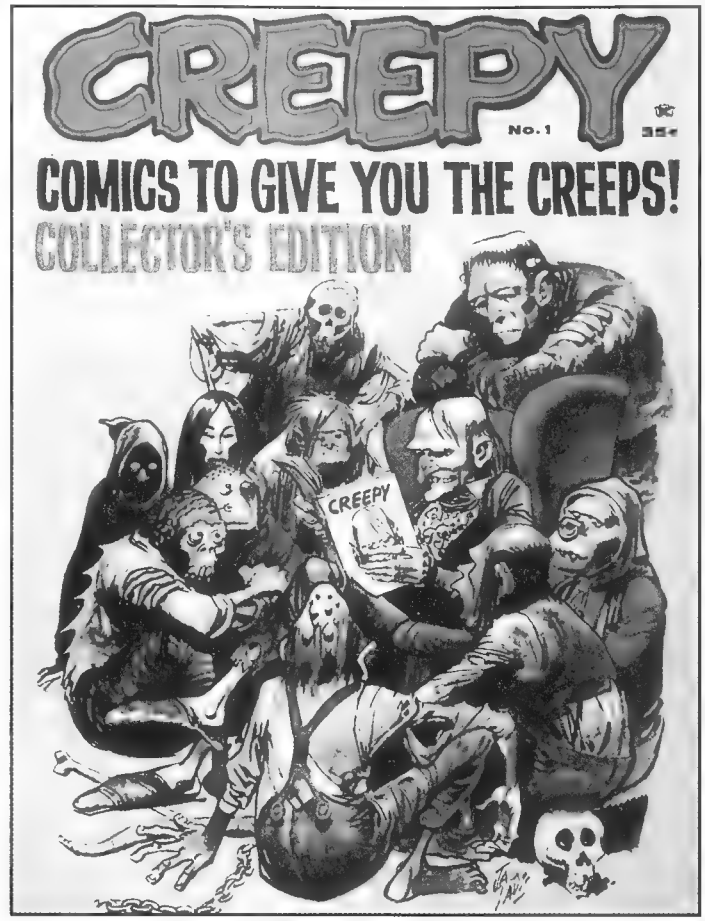

Første nummer av Creepy fra 1964.

DET HALVRÅTNE LIKET SOM PRØVDE Å TA MEG MENS JEG SOV

Eerie og *Creepy* var arvtagerne etter *Tales from the crypt* og de andre skrekkbladene fra EC. De ble gitt ut av forlaget Warren på sekstitallet, og de fortsatte sannsynligvis inn på søttitallet. De hadde malte forsider, blant annet av Frank Frazetta; oljemalerier, hvor hjelpeløse kvinner i nesten-nattkjoler og onde yppersteprestinner var omgitt av ville dyr som lot til å vokse ut av mørket. Seriene holdt seg i EC-tradisjonen og handlet hovedsakelig om slemme mennesker som fikk sin velfortjente straff ved å bli spist av zombier. Noen av disse seriene kom på norsk for mange år siden, i et blad som het Sjokk. Etter et lite ramaskrik ble det med det ene nummeret. Tidligere hadde svenskene holdt en tilsvarende utgivelse gående litt lenger. Jeg husker forsiden. Den viste en smilende dauing med huden halvveis råtnet av skallen. Han strakte fram en skjeletthånd og hadde helt klart onde hensikter. Bladet med denne forsiden lånte jeg av en kamerat i svensk utgave, og da jeg hadde lagt meg den kvelden, måtte jeg stå opp igjen for å snu bladet slik at forsiden lå ned og dauingen ikke kom for å ta meg. Skummelt! Kanskje var det også i en av disse historiene at et ungt par er på turistvandring i Paris-katakombene; hun blir kidnappet av underjordiske zombier og han prøver å finne henne igjen. I en kamp med zombier river han hodet av en av dem. Den tegningen tenkte jeg en del på. Den var muligens tegnet av Mike Ploog, som også tegnet Varulven for Marvel. Det siste jeg så av ham var vel en påkostet affære om Julenissen. Men Warrens grøssere – fæle greier.

Knøttene; god inntil det siste.

VOKSNE BARN MED ENORME HODER

For en måned siden kjøpte jeg en samling, den aller siste samlingen av nye Peanuts-striper. Jeg hadde ikke lest Peanuts på lenge, men hadde fått med meg at mange serieskapere syntes at Schulz burde ha gitt seg lenge før han ble nødt til å gi seg. Men Peanuts holdt faktisk fortsatt. Selv det siste året rommet serien mer underfundig humor og stillferdig poesi enn 99,9 prosent av det som lages. Sånn er det når noen klarer å utvikle en tegneserie til å bli sin egen sjanger. Som guttunge lånte jeg Schibsteds Knøttene-samlinger på Halden Folkebibliotek. De samme bøkene, om og om igjen. De traff meg den gangen: Sofie som altid dro ballen unna når Baltus skulle sparke den; de altoverskyggende opphengene til Schröder (han med pianoet) og Espen (han med suttekluten); Baltus' evige avstandsforelskelse i den lille rødhårede piken. Disse tingene treffer meg ennå, selv om evnen til undring er noe sløvet med årene. Og når Charles M. Schulz satt og tegnet serien sin, med skjelvende hånd, inntil noen uker før han døde, så forteller det meg at det går an å eldes med verdighet selv som serietegner, hvilket er betryggende. Ikke at det er lett å eldes med verdighet, men det er tydeligvis mulig.

Bluberry var et av høydepunktene fra tempo.

DA KAMERATEN TIL BLUEBERRY BLE DREPT AV INDIANERE

Selvfølgelig. Som de fleste førtiåringer kan jeg huske at det første nummeret av *Tempo* kom. Det var gratis. Bare det! Jeg kjøpte de par neste. Så sluttet jeg. Enten fordi jeg fant noe annet å bruke pengene på, eller fordi min nabo Eivind Aakermann kjøpte *Tempo* uansett og jeg lånte av ham. Det faktum at det aldri var avsluttede historier plaget aldri meg, jeg fulgte med fra uke til uke, på Allan Falk, familien Franval, Asterix og Michel Vaillant, som lærte meg at racerbiler sier WROOOOAAAAAR! Men det desidert sterkeste var da kameraten til Blueberry døde. Husker ikke hva han het, Crow kanskje. Han var mestis og hadde fjær i cowboyhatten. Ettersom han var både indianer og cowboy på samme tid, var han dobbelt så tøff som de fleste. Blueberry og vennen hans ble forfulgt av apacher mellom fjellene, det var natt, »Hooka

Batman tegnet av Neal Adams.

hey!« ropte indianerne og de skjøt Blueberrys venn. I ryggen, mener jeg å huske. Det var første gang det gikk opp for meg at tegneserie-figurer også kan dø. Det var høyst urovekkende, at selv ikke i disse små rutene med tegnede figurer og snakkebobler kunne en være trygg for døden.

HAN MED ØRA

Batman er den stiligste av alle helter, fordi han er en mørk skikkelse som i hovedsak ferdes ute om natten, og som setter skrekk i forbryterne. Akkurat som The Shadow, The Punisher, Doctor Midnight, The Sandman, The Spectre, Deadman, The Demon, Daredevil, The Phantom Stranger, Ghost Rider og The Spirit.

Men om dagen spiller han rollen som lettsindig riking. Akkurat som Iron Man, The Shadow, Helgenen, Norman Conquest, Den Røde Pimpernell og Zorro.

Også har han en hemmelig hule med sakene sine i. Sånn som Supermann, Fantomet, Zorro og The Spirit.

Også er han en tragisk figur, ettersom han har mistet foreldrene sine. En skjebne han deler med Supermann, Tarzan, Luke Skywalker, Fantomet, Spiderman og Donald Duck.

Også har han en kappe som er så lang at den ikke kan annet enn å virvle umotivert omkring, selv når han står stille. På samme måte som med Sandman og Spawn.

Dessuten er han lett å identifisere seg med, ettersom han ikke har superkrefter – han er bare en vanlig mann som har trent opp kroppen sin. Akkurat som Stian Grimseth.

Så hva er det som gjør Batman så spesiell? Det er de dumme ørene. Også er det merket. Batmerket. Rekk opp hånden de som ikke har forsøkt å tegne det.

GLEDEN VED Å SE PÅ DAMER

Først kom det femti nummer av Love and Rockets. Så kom det en masse andre greier i noen år. Og nå har brødrene Hernandez begynt å gi ut *Love and Rockets* igjen. Jeg har det meste av det de har laget, og jeg har lest alt jeg har minst to ganger. Både Jaimes realistiske og strøkne beretninger fra den fattige spanske bydelen Hoppers i Los Angeles, og Gilbertos viltre saga fra den mellomamerikanske bygda Palomar. Disse gutta har blitt sammenlignet med store forfattere som Garcia Marques, og visst er det godt skrevet, men når det kommer til støkket så er dette fascinerende lesning fordi de er så glad i kvinnfolk. Kvinner er hovedpersoner, kvinner tar initiativ, kvinner bærer handlingen. Bare det er forfriskende annerledes. For det andre er brødrene glad i å tegne kvinner: Av alle aldre, slag og fasonger. Med en forkjærlighet for det ferme. Mye store pupper her. Med en god historie på kjøpet. Og jeg har tenkt at Love and Rockets burde være midt i blinken for gutter som vil vise jenter at serier ikke bare er voldelig tøv om muskelmenn i langt undertøy – det fins dybde og sjel her også. Men så ser jentene kanskje ikke sjelen for bare pupp. Og da har ikke guttene utrettet noe annet enn å bekrefte a) at tegneserier er et medium for guttefantasier, og b) at gutter ikke engang har vett på å holde de snuskete fantasiene sine for seg selv, men prøver å teoretisere dem til å bli kunst sånn at de kan dytte dem på sine venninner. Jeg for min del syns nå likevel dette er stor fortellerkunst. Med pupper. ◄

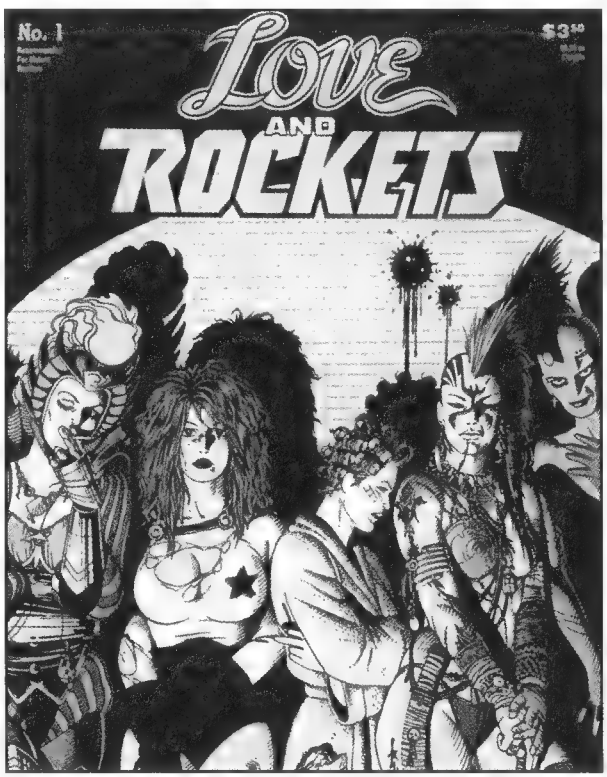

Forsiden til første nummer av brødrene Hernandez 80-talls suksess »Love & Rockets«, tegnet av Jaime Hernandez.

► *Knut Nœrum, født 1961. Serieskaper og TV-humorist. Nœrum har siden 1991 levert ukentlig politisk satire i serien «Bloid», som nå trykkes i Dagbladet.*

▼ ANNONS

www.tegn.no

Det eneste du virkelig trenger!

OMLÄSNING

Om Raymond Briggs klassiska »Tryggare kan ingen vara«. Av Henrik Gundenäs

Det verkar som om Jim Bloggs är ganska ensam om att ta nyhetsrapporteringen i radio och i tidningarna på allvar. Fru Bloggs har fullt upp med hushållsgöromålen och Ron, sonen, skrattar ut sin far i telefonen. Jim får bygga sitt innerskydd själv. Brädor i 60 graders vinkel mot väggen i vardagsrummet, och proviant för 14 dagar framöver, allt efter de officiella broschyrernas noggranna anvisningar. Men mot vad skall denna reträttpost skydda? Hur ser egentligen hotet ut? »Tror du dom invaderar?« »Nej, sånt behövs inte nu. Nu görs allting interkontinentalt – med robotar mest – och oss tar dom hand om med datummaskiner.«

Det händer sig då och då i Sverige att »vanliga« bokförlag gör hastiga och, i bästa fall, lustiga inhopp i serieförläggarbranchen. Det brukar röra sig om korta sejourer i serievärlden, där ett eller ett par album följs av tystnad. Ett exempel från härom året är Albert Bonniers förlag och Joanna Rubin Drangers »Fröken Livrädd och Kärleken«. För arton år sedan, 1983, gav Natur & Kultur ut Raymond Briggs »Tryggare kan ingen vara« (med sin engelska originaltitel »When the Wind Blows«). Det är, i motsats till »Fröken Livrädd«, oundgänglig serielitteratur.

»Tryggare kan ingen vara« är en serie om kriget. Men inte det krig som vi känner till och kan skaffa oss en låt vara grumlig uppfattning om, den sorts man mot man-strid på land, till havs eller i luften, som tusentals gånger skildrats och romantiserats i seriernas värld. Här är tvärtom de krigförande parterna osynliga, anfallet över på några sekunder och kriget som fenomen obegripligt, ofattbart, närmast en abstraktion. Det enskilda människolivet är lika litet som, låt säga, en på måfå vald siffra mellan ett och tio miljoner. Förstörelsen är så total, och offrens antal så högt att tanken inte låter sig tänkas. Kärnvapenkriget är ett krig utan hjältar. Hur berätta om detta i serieform?

Naturligtvis som Raymond Briggs. Även om hans berättelse är tydligt färgad av efterkrigstidens fruktan för att terrorbalansen skall tippa över åt något håll, är hans arena inte den stora världspolitikens. Hans berättelse utgår i stället från ett mikroperspektiv, där händelsernas centrum förläggs till den engelska landsbygden och det äldre paret Bloggs, vars referensramar i de här sammanhangen är andra världskrigets och den egna barndomens skyddsrum, den trevlige, cigarrökande Churchill och »faran över, räden över«. Det annalkande kriget är genom Briggs berättartekniska grepp på sätt och vis långt borta – men samtidigt nära, ständigt alldeles påtagligt. Och vi kan som läsare få ett grepp om det ogripbara, genom att periferi blir centrum och vice versa.

Jim Bloggs förtroende för makthavarna rubbas inte ens när den totala förödelsen är ett faktum: »Det är otänkbart att dom skulle använda annat än precis rätt storlek på bomber nu när världens energitillgångar måste bevaras... och det är nog därför som vi fortfarande lever... man kan säga att vi har den ekonomiska världsprocessionen att tacka för våra liv!« Utomhus har växtligheten skrumpnat och dött. Gräset har gulnat, asfalten smält. Ingen trafik hörs och mjölkbudet kommer inte. Telefonen och radion är tyst. Men solen skiner fortfarande. »Gud vare tack att inte solen flög i luften.« »Nej, än så länge lever vi i vetenskapens barndom.«

I barnseriens/bilderbokens förklädnad berättar Raymond Briggs om det moderna kriget. Resultatet är en vuxen serie i ordets verkliga bemärkelse.

Jim Bloggs förbereder sig för kriget enligt myndigheternas alla instruktioner.

Historien i »Tryggare kan ingen vara« löper i en fruktbar fåra mellan ytterligheter. Krigets fasansfullhet och obegriplighet kontrasteras mot idyllen på den engelska landsbygden och vardagens odramatiska och fullständigt begripliga bestyr. Disken måste så att säga diskas även under ett kärnvapenkrig. Raymond Briggs »gulliga«, runda teckningar (som gjorda för barnboksillustrationer, kan tyckas) ställs i effektiv relief till seriens faktiska innehåll. Me-

Kriget framstår först som oerhört avlägset.

En hyllning till den vanliga människan

Det är arton år sedan »Tryggare kan ingen vara« kom ut, och den tid då Raymond Briggs översattes till vårt språk verkar tyvärr vara över. Det är synd, för han producerar fortfarande stora serier. Såvitt jag vet finns det ingen svensk utgåva av 1998 års »Ethel and Ernest – a true story«, och detta trots att boken (utförd i serieform, även om formatet är normalt bokformat snarare än seriealbum/bilderbok) är något av det bästa han gjort sedan »Snögubben« och »Tryggare kan ingen vara«.

I »Ethel and Ernest« lämnar Briggs fiktionen och gör ett försök att skildra sina föräldrars liv i en biografi som löper från förälskelsen 1928 fram till deras bortgång i början av 70-talet. Och han gör det förvånansvärt rakt och osentimental trots ämnesvalet.

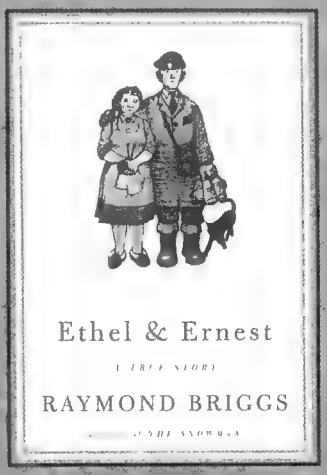

Som berättare anslår han samma lågmälda grundton som i sina övriga verk, men att det – förutom den rena samtidshistorien – är livet och åldrandet, den verklighet som angår oss alla, han vill skildra, råder det ingen tvekan om. »Ethel & Ernest« är en hyllning till den vanliga människan, och ett utmärkt exempel på den riktiga sortens vuxenserie, trots att teckningarna (gjorda i samma runda, vänliga barnboksstil som tidigare) vid första anblick kan ge ett lite naivistiskt intryck.

Slutresultatet är rejält läsvärt, och eftersom genren knappast är något ett svenskt förlag kommer att våga satsa på rekommenderar jag den intresserade att beställa boken på originalspråk (brittisk utgåva: Jonathan Cape 1998, amerikansk utgåva Knopf/Random House 1999) från någon bokhandel med import. Den är definitivt värd besväret.

PETER NILSSON

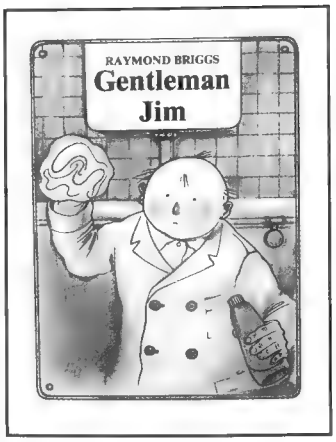

»Gentleman Jim«, en blygsam förövning till »Tryggare kan ingen vara«.

Det lär inte vara länge sedan svensk soldatinstruktion hävdade att förvarets regnkappa klarade en atombomb på några hundra meters håll. Det är först när man ser sådana uppgifter i perspektiv som de framstår så bisarra som de verkligen är.

toden kan möjligen liknas vid svenske Gunnar Lundkvists i »Klas Katt« – men Briggs är inte på samma sätt minimalistisk och fåordig. Hans sidor svämmar tvärtom nästan över. Hela 20–30 serierutor per sida, rikligt försedda med dialog mellan de båda makarna, är det vanliga. I spänningsfältet mellan polerna världspolitik–vardag, innehåll–form och text–bild utvecklar sig Raymond Briggs serie till någonting alldeles eget.

Herr och fru Bloggs är inte bara huvudpersoner i »Tryggare kan ingen vara«, de är de enda medverkande. Berättelsen börjar, fortsätter och slutar i det hem som paret inte lämnar. Är makarna Bloggs de enda överlevande? Vet de om att de skall dö? Det är framför allt ensamheten som griper omkring sig i Briggs berättelse. Repliker blir gripande på ett märkligt sätt då läsaren vet saker och ting som seriens aktörer i sin godtrogenhet inte kan tänka sig, alternativt inte orkar bära med sig. När det sura regnet börjar falla samlar Jim upp det i hinkar och kastruller. Ty: »Det finns ju ingenting renare än regnvatten. Det vet väl alla.« Och fru Bloggs ropar inifrån huset: »Bli nu inte våt, James! Du drar döden på dig.«

Det torde väl vid det här laget stå klart att krigets kärnpunkt i Briggs berättelse

Kriget är över på några minuter. Bomben föll över London, men ute på landet överlevde man, åtminstone för stunden.

befinner sig långt från det storpolitiska spelet, eller för den delen bombens »ekocentrum«, med ett ord som är lånat från Jim Bloggs.

»Tryggare kan ingen vara« är trots sitt angelägna ärende en tunn bok – bara 40 sidor. Om du har tur hittar du den i ett närliggande antikvariat för en billig peng. Skaffa den genast om den saknas i bokhyllan! ◄

Raymond Briggs på svenska:

Seriekatalogens förteckning över den svenska Raymond Briggs-utgivningen är ofullständig, kanhända för att redaktörerna klassat vissa verk som bilderbok i stället för serie. Den här listan rättar förhoppningsvis till bristerna, och kan på så vis vara av dubbelt intresse.

- ► *»Jultomten« (»Father Christmas«), Opal 1974*
- ► *»Jultomten reser på semester« (»Father Christmas Goes on Holiday«), Opal 1975*
- ► *»Snögubben« (»The Snowman«), Opal 1978*
- ► *»Gentleman Jim« (»Gentleman Jim«), Opal 1980*
- ► *»Illvätten Svampe« (»Fungus the Bogeyman«), Opal 1981*
- ► *»Tryggare kan ingen vara« (»When the Wind Blows«), Natur & Kultur 1983*

Böckerna om snögubben, jultomten och illvätten Svampe placerar sig väl snarast i någon av genrerna barnserie eller illustrerad barnbok. »Gentleman Jim« kan betraktas som en, visserligen blygsam, förstudie eller inledning till »Tryggare kan ingen vara«, med makarna Bloggs i de bägge huvudrollerna.

Den som vill läsa mer om Briggs hänvisas till B&B 3/86, och intervjun »Från blommor till bomber«.

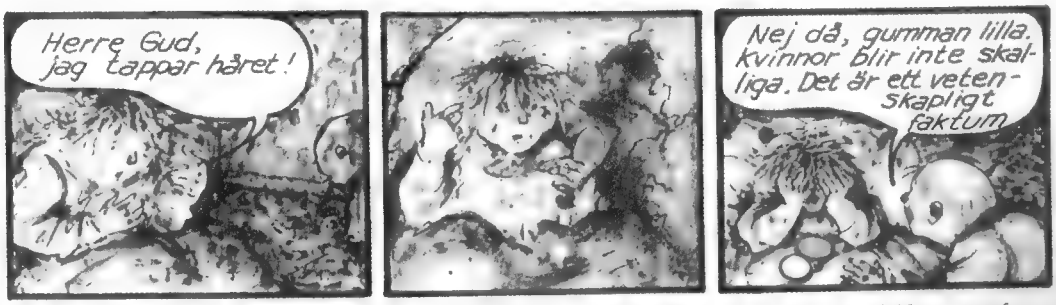

Berättelsen om det gamla paret, långsamt döende av sina strålskador, hör till det mest fasansfulla som skildrats i serieform. Briggs runda, snälla barnbokstecknings gör effekten ännu starkare.

MOSHI, MOSHII!

Manga från hela världen betraktas av Bror Hellman • m8100@abc.se

Hur står det egentligen till på den svenska mangamarknaden? »Dragonball« verkar gå oförskämt bra, men det är också allt. Inget nytt har dykt upp sedan dess. Det verkar som om Egmont inte vågar satsa på något så annorlunda som serier från Asien.

Nåja, i väntan på att det skall dyka upp något nytt på svenska så säljs det ju faktiskt en hel del USA-översatt manga i Sverige, och även en mindre del på franska och spanska. Jag har gjort en egen, högst inofficiell rundringning till Sveriges kända seriehandlare. Med undantag för Staffars Serier – som är manga-specialister och därför har ett annorlunda klientel – så verkar det föga förvånande som om Kazuo Koikes och Goseki Kojimas »Lone Wolf and Cub« är Sveriges näst bäst säljande manga just nu. Amerikanska Dark Horse har nyligen börjat ge ut serien i ganska smaklig pocketform, och många minns fortfarande när serien gick i den svenska tidningen *Samurai*.

Huvudpersonen i »Lone Wolf and Cub«, Shoguns förre skarprättare Itto Ogami.

»Lone Wolf and Cub«, eller »Kozure Okami« som den heter på japanska, är inte bara en populär serie i Sverige och USA, den har även blivit stilbildande i Japan. Många av dagens allra populäraste japanska serieskapare har vuxit upp med den och blivit inspirerade av den.

Serien utges också fortfarande – över 30 år efter att den skapades – i nyupplaga efter nyupplaga.

»Kozure Okami« började redan 1970 i den storsäljande antologin *Manga Action*, och gick där fram till 1976 – sammanlagt över 7 000 sidor blev det till slut.

GOSEKI KOJIMA

Japanska serier originalpubliceras vanligtvis i telefonkatalogstjocka, runt 350 sidor långa, antologier, med cirka 10–15 olika serier i varje. Utgivningstakten varierar mellan en och fyra gånger i månaden, och antalet seriemagasin rör sig uppemot hundratalet. Efter hand samlas de populärare serierna i pocketböcker, så kallade *tankôbon*, som vanligtvis är på runt 200 sidor. Dessa *tankôbon* är den utgåva som samlarna köper. Varje månad släpps flera hundra nya *tankôbon*, samtidigt som många gamla nytrycks mer eller mindre hela tiden.

»Kozure Okami« såldes i över fem miljoner exemplar som *tankôbon* under de sju år den gick i *Manga Action*, och har sedan dess alltid funnits i ständiga nytryck. I skrivande stund finns det inte mindre än sju olika pågående utgivningar. Serien inspirerade till otaliga sånger, bland annat skrevs det ett antal sånger direkt för serien (några gick rentav upp på »japantoppen«), dessutom skrevs teaterpjäser och det kom en serie med sex stycken biofilmer.

En av de saker som gjort serien så stor är det omfattande arbete upphovsmännen lagt ner på att få historiska fakta korrekta, vilket gäller allt från rövarnas svärd till buddhistisk filosofi och religiösa övertygelser.

»Kozure Okami« utspelar sig i centrala Japan, någon gång runt den tidiga Tokugawa-perioden (mellan ungefär 1603 och 1868, även kallad Edoperioden). Tokugawa-perioden är uppkallad efter de femton generationer av shogun (en sorts militärdiktator) av familjen Tokugawa som styrde Japan i över 250 år. Denna militärdiktatur kännetecknas av en relativ stabilitet, hård social styrning, ett utpräglat klassamhälle samt de styrande klassernas otroliga extravaganser, och räknas som en fredlig period i Japans historia.

Vasaller knöts till lokala krigsherrar genom att de tilldelades land och inkomster, och avkrävdes i sin tur en fanatisk lojalitet – så stark att de förväntades att glatt och villigt gå i döden för sin herre. Krigsherrarna var i sin tur knutna till shogunatet och kejsaren på samma vis.

Itto Ogami – tidigare shoguns skarprättare – och hans son Daigoro är huvudpersonerna i detta samurajdrama. Efter förräderi och intriger där de hotas av total förintelse drar de som fredlösa ut på vägarna under baneret »Varg med valp – Samuraj och pojke uthyres«.

Goseki Kojima, seriens tecknare, föddes den 3 november 1928 – exakt samma dag som mangans egen gud Ozamu Tezuka. Likt Tezuka sörjdes också Kojima av hela Japan vid sin död i januari 2000.

Karriären började 1950 då Kojima flyttade till Tokyo, där efterkrigsdepressionen hade skapat en annorlunda seriemarknad. Eftersom folk var så fattiga att de inte ens hade råd att köpa de (relativt) billiga manga som fanns uppkom så kallad *kami-shibai* eller *pappersteater*, som tog korta manga och framförde dem på gatan.

Kojima började sin karriär med att teckna just sådana *kami-shibai*, för att ett antal år senare gå vidare till att skapa manga för *kashi-bon*, bokuthyrningsfirmor (ett slags betalbibliotek) som hyrde ut böcker och manga till personer som inte hade råd att köpa själva. Snart var han en av de populäraste *kashi-bon*-skaparna.

1967 började han arbeta med reguljära manga för de »riktiga« tidningarna. Han blev snabbt en av de populärare serieskaparna, och 1970 var det dags för just »Kozure Okami«. Under sina sista år arbetade Kojima huvudsakligen med att skapa originalalbum baserade på filmer av Akira Kurosawa, Kojimas favoritregissör.

Serien skrevs av Kazuo Koike. Han är känd hos oss i väst bland annat för serien »Crying Freeman« (som gick ett tag i svenska *Cobra*), men redan före »Kozure Okami« var han en känd författare av manga, TV-serier och filmer. Koike och Kojima kallades för »det gyllene paret« och producerade succé efter succé. Tillsammans var de oöverträffade, och deras position påminner

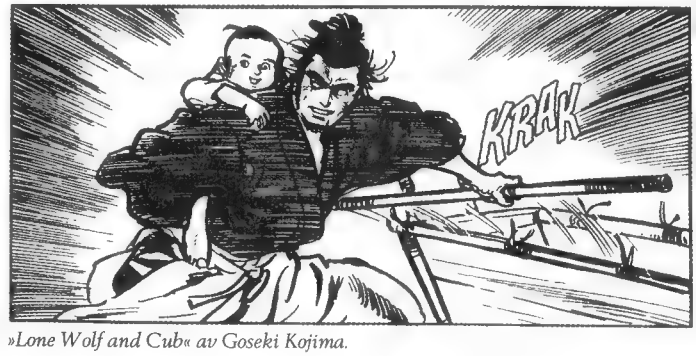

»Lone Wolf and Cub« av Goseki Kojima.

Wakajima Tomisaburo som Itto Ogami ur filmerna »Kozure Okami«.

lite om den Goscinny och Uderzo skapade sig i Europa.

Kazuo Koike är annars en man med många strängar på sin lyra. Han har gjort mycket annat förutom att skriva manga. Han började som tjänsteman på japanska jordbruksdepartementet och har sedan dess varit filmproducent, värd i TV-program, populär poet, författare av bästsäljande romaner och teaterpjäser, grundare av en golftidning och till och med ett av Japans framgångsrikare mah-jonggproffs. När »Kozure Okami« skulle föras över till vita duken var det därför naturligt att Kazuo Koike själv skulle göra det arbetet. Filmerna blev både kritiker- och publiksuccéer, och av de filmer av Kazuo Koike jag själv sett så är det Lone Wolf-filmerna som håller bäst.

KAZUO KOIKE

För att ge något tillbaka till den värld som gett honom så mycket var Koike också med och startade *Gekiga Sonjuku*, en universitetskurs för serieskapare. Bland dess (för oss) mer kända elever finns till exempel Rumiko Takahashi – skapare av serier som »Maison Ikkoku« och »Ranma 1/2«. Skolan är lika svår att komma in på som de stora prestigefyllda japanska universiteten.

Även amerikanska serieskapare har inspirerats av denna fascinerande manga, bland dem Wendy Pini, Frank Miller och Stan Sakai. I översatt form kom serien som »Lone Wolf and Cub« till USA 1987, då förlaget First Publishing startade sin tidning med samma namn. First hann dock aldrig slutföra projektet, utan fick nöja sig med 44 nummer innan man 1991 drabbades av ekonomiska problem och tvingades lägga ner. Sedan var det i många år tyst om serien, förmodligen för att Firsts konkursbo satt på rättigheterna. Så sent som i fjol dök dock »Lone Wolf and Cub« upp igen, och i dag håller förlaget Dark Horse på att ge ut hela serien i pocketformat. Samtidigt ger Animeigo ut de sex filmerna på video.

En svensk utgåva baserad på 1987 års amerikanska serietidning kom i form av tidningen *Samurai* från Epix förlag åren 1988–92. Inte heller den hann publicera mer än en liten del av seriens totalt 7 000 sidor, och under åren som följt har vi tyvärr inte fått se mer av serien hos oss, även om Epix i flera år haft förhoppningar om att kunna få ut ett album med material som tidigare varken funnits på engelska eller svenska.

När får vi då se en nyutgåva och en fortsättning i Sverige? Det är svårt att sia om. Mangamarknaden är inte så stor som i våra grannländer i Europa, men »Lone Wolf« är ju en av de populäraste import-manga vi har. Om man inte väntar alltför länge, ger ut serien i större format än Dark Horses pocketutgåva, kanske satsar på lite tunnare volymer än amerikanerna (mest för prisets skull), samt kryddar med bra artiklar, då ser jag inget hinder för att »Lone Wolf and Cub« skulle kunna bli nästa stora bästsäljare i Sverige. Speciellt som serien genom tidningen *Samurai* faktiskt är så pass välkänd även bland »vanligt« folk i Sverige att mycket av marknaden antagligen redan finns där. ◄

Länktips:

- ► *http://www.anipike.com/*
- ► *http://www.darkhorse.com/*
- ► *http://www.animeigo.com/*
- ► *http://www.mangakai.org/*
- ► *http://www.staffars.se/*

Koikes och Kojimas serie i fyra olika inkarnationer. Överst en av många japanska utgåvor, sedan Firsts aldrig avslutade amerikanska variant från sent 80-tal och dess svenska avläggare Samurai. Längst ner den nya amerikanska pocketutgåvan från Dark Horse.

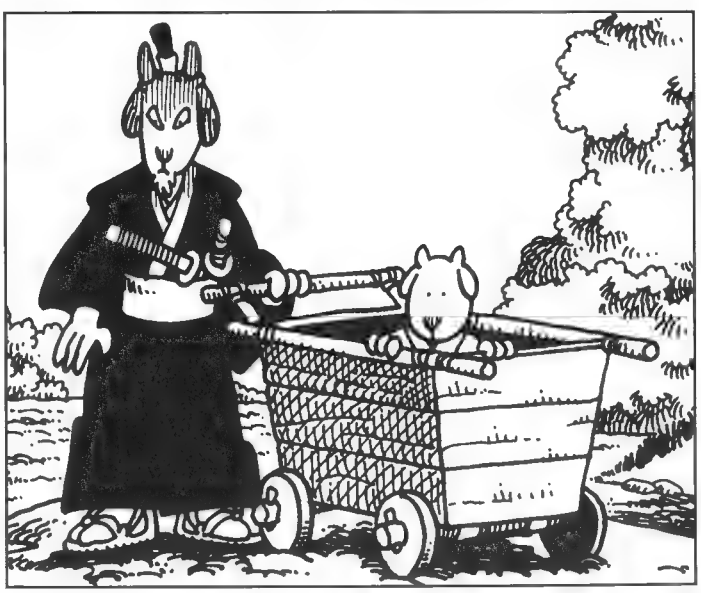

»Lone Goat and Kid« av Stan Sakai

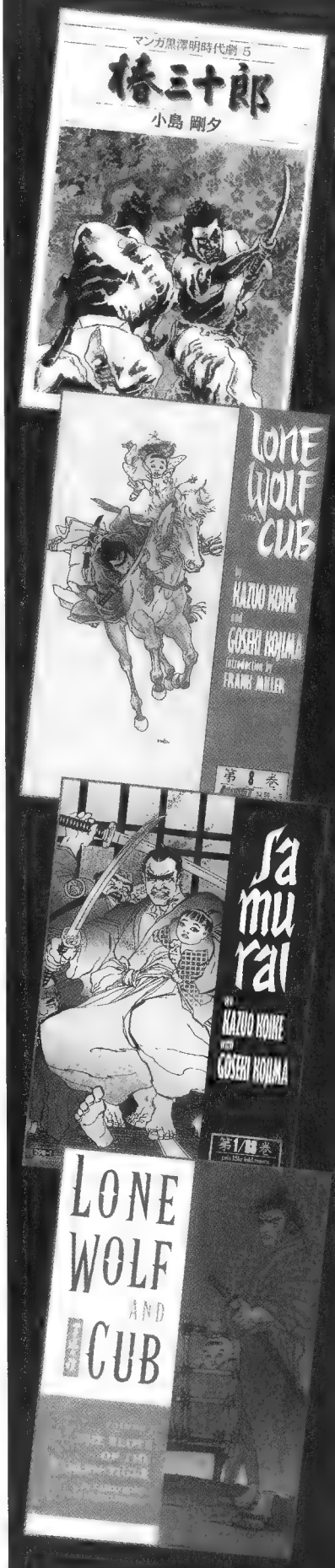

Nemis

Lise Myhre og he

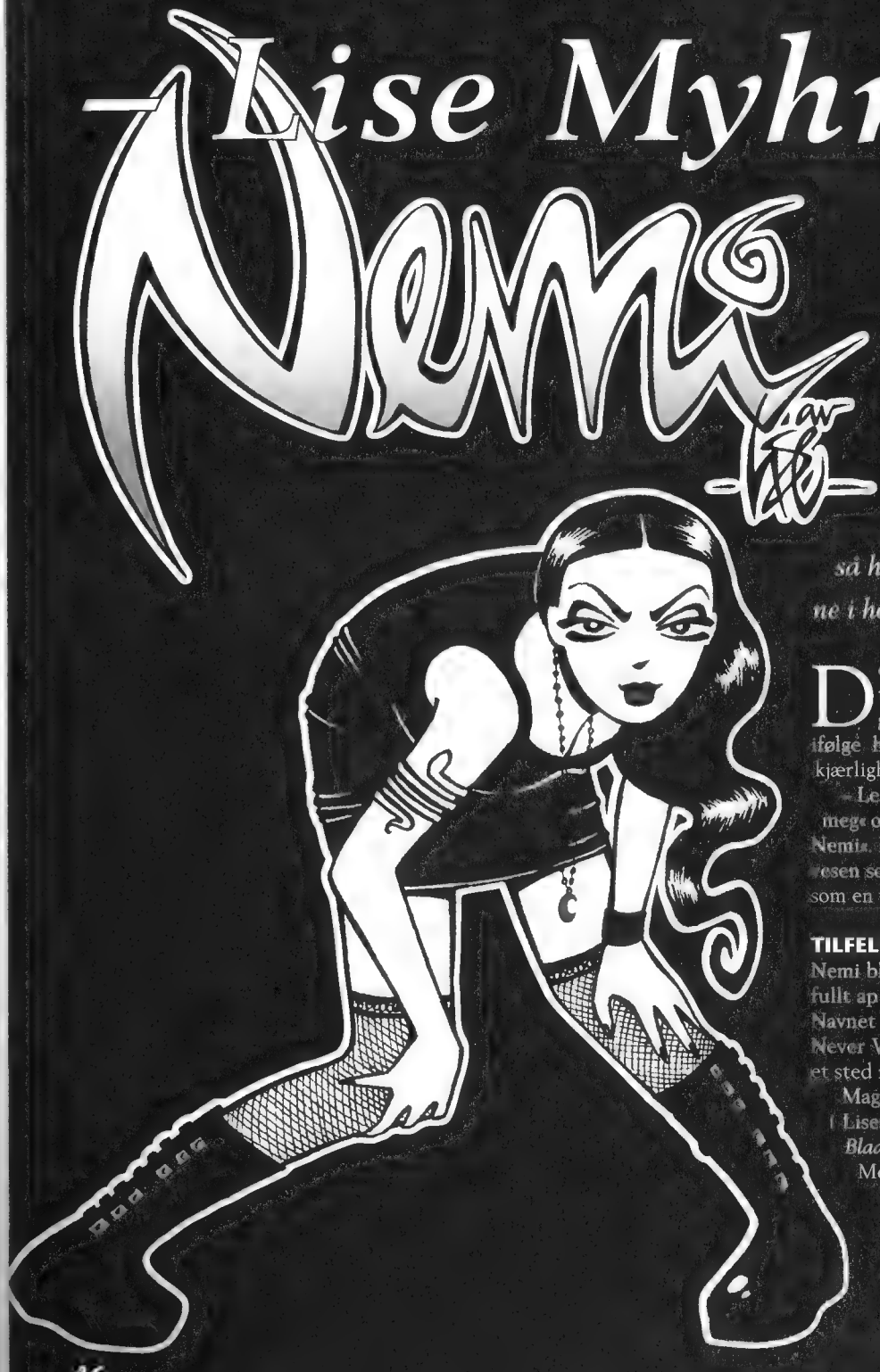

av **ØYVIND HOLEN**

En svartkledd, kynisk, drømmende og likblek gother er blitt Norges fremste tegneserieheltinne. Nemi er både venninne og levebrød for Lise Myhre (25). »Nemi dukket opp ganske tilfeldig, men jeg likte henne med en gang jeg så henne og fikk lyst til å lage mer med henne i hovedrollen«, sier den unge serieskaperen.

Den amerikanske serieskaperen Jaime Hernandez hørte stadig at flere av hans lesere forelsket seg i Maggie og Hopey i »Love and Rockets«. Også Nemi får, ifølge hennes »mamma« Lise Myhre, klokkerene mange kjærlighetsbrev.

– Lesere mailer meg ting som »takk for at Nemi forstår meg« og »du skulle ikke ha gjort det og det, for sånn er ikke Nemi«. Det er utrolig kult, for det viser at jeg har skapt et vesen som lever rundt i folks hoder, og de betrakter henne som en venninne, sier Lise Myhre.

TILFELDIG FØDSEL

Nemi ble født i en sekvens tegninger som drev kjærlighetsfullt ap med gothmiljøet i Larsons gale verden nr. 7 i 1997. Navnet fant Lise i boka The Encyclopedia of Things That Never Were – Nemi er navnet på en mytisk, magisk innsjø et sted i Italia.

Magi eller ei, Nemi overtok i alle fall straks hovedrollen i Lises serier, og går i dag i også i *Dagbladet*, *Romerikes Blad*, Telenors nettsider, Scream og svenske *Larson*. Men la oss starte på begynnelsen ..

– Moren min sa at jeg var så grei å ha med å gjøre som liten, for hun trengte bare å ha en liten papirlapp i veska så holdt jeg kjeft. Bare jeg hadde noe å tegne på var jeg fornøyd, ler Lise.

Som baru var det Pellefant, Bamse og Donald som var favorittene. Lise var ihuga Disney-tilhenger, på

namma

ennes bestevenninne

»Lesere mailer meg ting som ›takk for at Nemi forstår meg‹ og ›du skulle ikke ha gjort det og det, for sånn er ikke Nemi‹. Det er utrolig kult, for det viser at jeg har skapt et vesen som lever rundt i folks hoder, og de betrakter henne som en venninne, sier Lise Myhre.«

grensen til det fanatiske – hun holdt seg så lojal til Disney konsernet at hun ikke oppdaget kvalitetene i Warner Bros tegnefilmer før hun var 16 år.

– Jeg har alltid tegnet sykt mye, og da blir man selvfølgelig opptatt av alt som har med tegning å gjøre. Jeg vokste aldri fra tegnefilm og tegneserier, og synes det er trist at mange ikke aner hvor mye bra tegneserier som finnes for voksne. Eksempel: Jeg fortalte en jente jeg snakket med at jeg lagde tegneserier. Da sa hun at hun ikke var så glad i tegneserier, for hun hadde prøvd å lese »Billy« et par ganger, men det var ikke hennes greie. Det blir som å si jeg liker ikke musikk, jeg hørte A1 en gang og det var søppel!

FORSIKTIG START

Tegneserier er fortsatt en relativt skjult subkultur, lite omtalt i media og du må selv søke deg inn i stoffområdet eller bli presentert for det. Lise opplevde en liten revolusjon da hun fikk låne Alan Moore og David Lloyds »V For Vendetta« av en venn.

– Da skjedde det ting i hodet mitt. Jeg tenkte: »Går det virkelig an å fortelle så fantastiske ting gjennom dette mediet her?« Men jeg har aldri hatt ekstremt peiling på tegneserier, og leser serier i bolker. I påsken fikk jeg tid til å ta igjen litt tapt lesetid, og koste meg blant annet vilt med Alan Moore og Kevin O'Neills »League of Extrordinary Gentlemen«.

OPPE: *Lise Myhre begynte å tegne tegneserier i 1996. Fem år senere er hun blant Norges mest populære serieskapere. foto: Arne Ove Bergo*

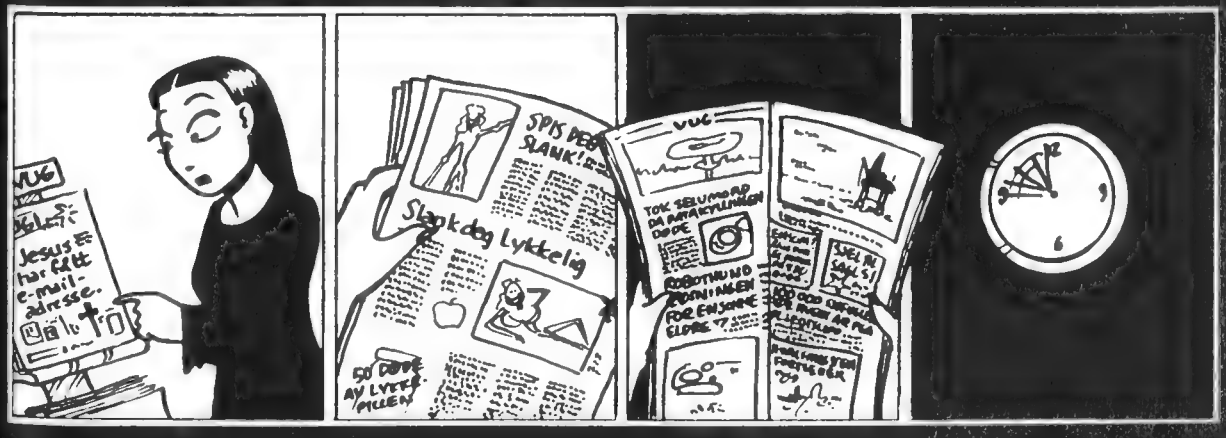

TIL HØYRE: *– Jeg er av typen som blir mest sint eller lei meg når jeg ser på nyhetene, sier Lise Myhre.*

TIL VENSTRE: *Fra en siste hyllest til Seigmen, viet teksten til »Sort tulipan«*

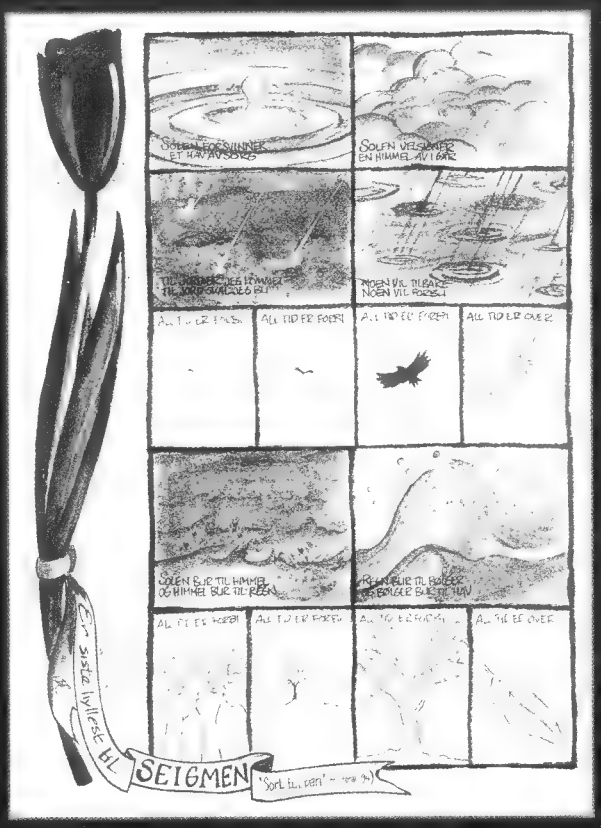

»Anne And oppsto som følge av at Charlie Christensen sluttet med Arne And. Jeg ble lei meg, for jeg var kjempefan. «

Lise kom til verden på Skedsmokorset for 25 år siden, og tok etter videregående skole turen til Santa Monica i California for å studere grafisk design og kunsthistorie i ett år. Hjemme igjen begynte hun å etablere seg som tegner, og tok et år på MI. Tegneserier hadde hun ikke laget før, men ble inspirert til å prøve da Tronsmo bokhandel arrangerte en tegneseriehistorie.

– Jeg pleier å si at jeg ikke lagde noen tegneserier før i 1996, men det er ikke helt sant. Jeg fant nemlig et lite hefte jeg hadde tegnet og stiftet sammen da jeg var fem år gammel, men jeg skjønner ikke stort av historien i dag. Jeg har alltid vært glad i å tegne og fortelle historier, men det var konkurransen som inspirerte meg til å begynne med serier.

Lises tidlige karriere var forsiktig, og plaget av at publikasjonene hun tegnet for ble nedlagt. Hun sendte aldri inn stripen til konkurransen, men den kom omsider på trykk i *Pyton*, like før det ble nedlagt. Lises først publiserte stripe ble trykket i den engelskspråklige avisa *Norwegian Post*, som ble nedlagt etter ett nummer. Så fulgte serier for musikkavisene *Puls* og *Planetarium C*, samt *Norsk Mad* – som en etter en forsvant fra markedet. I denne perioden tegnet hun blant annet 10–15 sider av serien Anne And for *Planetarium C* – en hyllest til forbildet Charlie Christensen; en kvinnelig versjon av hans Arne And.

– Anne And oppsto som følge av at Charlie Christensen sluttet med Arne And. Jeg ble lei meg, for jeg var kjempefan. Opprinnelig var den tenkt som en enkeltstående hyllest, men fordi jeg fikk veldig mye god feedback og likte henne selv, valgte jeg å fortsette med henne. Men jeg var veldig sint på den tiden, og snakkeboblene dominerte hele serien. Jeg var alltid av den typen at jeg fylte to stilbøker på skolen.

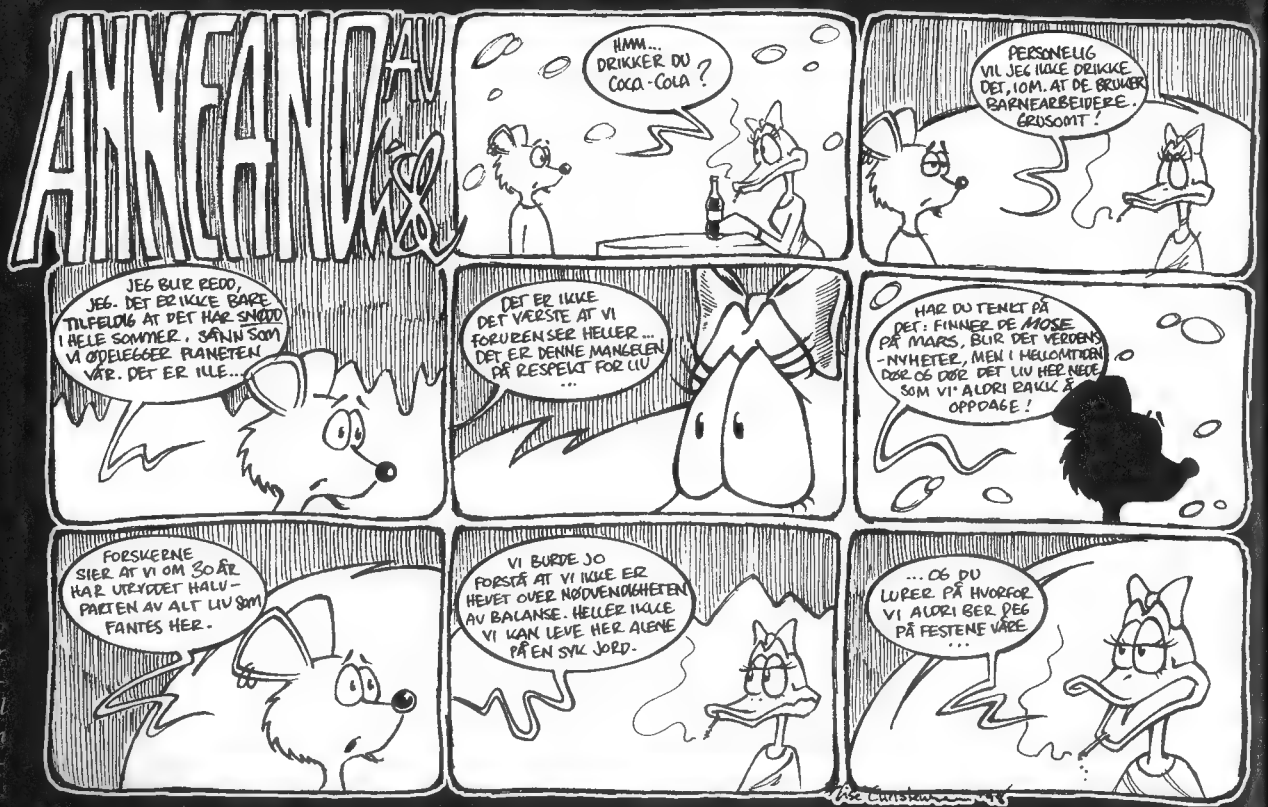

TIL VENSTRE: *»Anne And« var tenkt som en engangshyllest til »Arne And«, men viste seg mer seglived enn som så*

HELDIG

Samtidig som Lise arbeidet for *Planetarium* C tok Bladkompaniet kontakt med henne, og hun begynte å lage stripesider og vitsetegninger for *Larsons gale verden*.

– Det har helt klart vært Bladkompaniet som klekket meg ut som serieskaper, hadde det ikke vært for dem vet jeg ikke om jeg hadde tegna tegneserier i det hele tatt. Tidligere hadde jeg tegnet under fullstendig frie tøyler, men i Bladkompaniet møtte jeg for første gang en profesjonell serieredaktør.

Lise innrømmer at hun har vært svært heldig: hun har fått utgitt selv den første tegneseriestripen hun lagde. Samtidig har dette betydd at tegnestil og fortellermåte er blitt utviklet for åpen scene – der andre utvikler uttrykksmåten på egen hånd før de blir publisert, har Lises læreprosess vært svært offentlig.

– Nemi dukket opp ganske tilfeldig, men jeg likte henne med en gang jeg så henne og fikk lyst til å lage mer med henne. Dette var i 1997, på en tid da jeg var usikker på hva jeg skulle drive med: Gå på skole i San Francisco, bli kunstner eller skrive mer. Jeg var ikke sikker på om tegneserier virkelig var greia.

«Nemi» er en serie man i utgangspunktet skulle tro hadde liten snever appell. En dyster, likbleik og svartkledd gothjente som mistrives i ni-til-fire-samfunnet og trives best på pub med en øl i den ene hånda og en røyk i den andre, samtidig som hun forbanner verden utenfor.

Men Nemis kombinasjon av iskald kynisme og svermerisk drømmeri vakte interessen hos overraskende mange lesere. I dag er serien en av Norges mest populære tegneserier, og figuren Nemi er blitt så kjent at både bilfirmaer og hip hop-plateselskap ønsker henne i sine markedsføringsstunt. Som *Dagsavisens* Mode Steinkjer formulerte det i sin anmeldelse av Nemis første album: «Serien har utviklet seg fra å være en endimensjonal beskrivelse av en outsider, til å bli en god og treffsikker serie om generasjonsbetinget frustrasjon, subkulturer og imageskapt hykleri».

IKKE SELVBIOGRAFISK

Det Lise oftest blir spurt om er om hun og Nemi er samme person. I et nettintervju med *BA* ble hun spurt om «Nemi» var selvbiografisk. «Den er ikke selvbiografisk, i hvert fall ikke i handling. Kanskje tidvis i tankene ...», svarte hun.

Jeg skjønner hva jeg mente med det svaret. Nemi er den personen jeg tilbringer mest tid sammen med, og da er det ganske viktig for meg å like henne. Derfor vil jeg ikke tillegge henne egenskaper eller verdisyn som jeg tar sterkt avstand fra selv. Men det er mer riktig at Nemi kunne ha vært en venninne av meg, og på sett og vis er hun det.

På grunn av visse ytre likhetstrekk (mørkt hår, sans for tung musikk, samme tatovering) er det mange som ikke helt klarer å skille mellom Lise og Nemi. Konferansieren på Raptus-festivalen høsten 2000 omtalte Lise som Nemi, og da Lise illustrerte en Marilyn Manson-konsert for *VG*, kalte journalisten henne konsekvent Nemi. Dette er blitt så vanlig at Lise nå reagerer automatisk på Nemi-navnet uten å tenke over det.

OPPE: *Lise Myhre har tegnet serier til flere sangtekster, som her fra Leonard Cohens «Everybody Knows»*

TIL HØYRE: *Nemi er blitt en kultfavoritt i det norske gothmiljøet – her er hun gjest på klubbkonseptet Gotham Nights i Oslo*

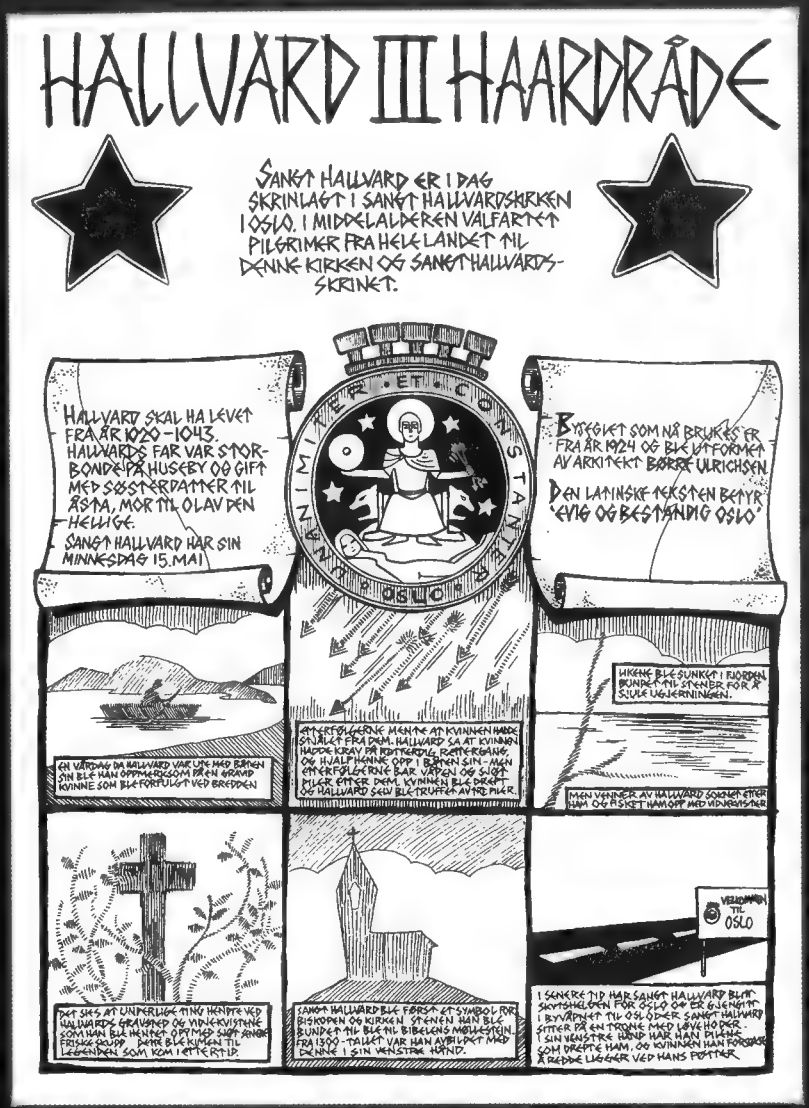

OPPE: *Ligger det en historisk serie og lurer hos Lise Myhre? Her er i alle fall en serie hun gjorde om Oslos skytshelgen Sankt Hallvard.*

– Jeg mener det er innlysende at serien ikke er selvbiografisk. Martin Kellerman skjuler ikke at »Rocky« er selvbiografisk, og at det meste han skriver om har skjedd ham. I mitt tilfelle er det ganske åpenbart at det ikke er slik.

– Hva synes du om selvbiografiske serier?

– Noen klarer det, for eksempel synes jeg »Rocky« balanserer fint. Men som regel blir serier som direkte tar for seg selvopplevde hendelser litt vel interne. I samlingen »Twisted Sisters« ser man mye av begge deler; noe av det blir vanskelig å relatere til. Man bør ikke være nødt til å kjenne tegneren personlig for å fatte poengene.

Et annet tilbakevendende spørsmål er mangelen på sterke bifigurer. I det siste har Nemi fått den blåhårede bestevenninnen Cyan og en familie, men det er ingen tvil om hvem som er sjefen.

– Det er bevisst at Nemi dominerer serien. Cyan ble på en måte tvunget fram av maset om bifigurer. Det kommer enda flere figurer etter hver, men det må skje etter mitt skjema slik at jeg rekker å bli kjent med dem. Jeg synes ikke Nemi passer til å ha mange gode venner.

Jeg er blitt kjent med Nemi like sakte som leserne mine, og mye av sjarmen er at Nemi er helt alene. Mange spør: Hvorfor er hun ikke i goth-miljøet, hvorfor har hun ikke mange goth-venner? Hadde hun bare hengt sammen med likesinnede, hadde ikke serien hatt samme effekt.

SERIEAGENT

»Nemi« er fulltidsarbeid for Lise, og de siste månedene har hun jobba minimum 12 timer om dagen. Men nå har Lise innledet samarbeid med Norges eneste tegneserieagent, Håkon Strand, som også jobber med Frode Øverli og hans »Pondus« og »Riskhospitalet«.

– Vi har snakket om å samarbeide siden november, men det er først i det siste vi har begynt for alvor. Det er viktig at jeg avlastes i forhold til kontrakter, pushe serien ut i aviser og alle andre ting som oppstår. I det siste har det for eksempel dukka opp en mengde mobillogoer med Nemi, og da er det deilig å ha en person som kan finne ut hva som skjer. Det er over 60 telefonlogoer av Nemi på markedet; de fleste er det fans som har laget selv. Det har jeg ikke reagert på, men tatt som et kompliment. Men når folk sitter og tjener ting på ting jeg har skapt, og det attpå til et dårlig, reagerer jeg.

Lise får mange telefoner og forespørsler om bruk av Nemi; fra bilfirmaer, plateselskap og andre som ønsker å bruke goth-heltinnen til å selge sine produkter. Men det er sjelden Lise sier ja. Men Nemi var maskot for metalfestivalen Inferno i påsken, og Lise var også initiativtaker for samleplata »Nemi – The Soundtrack«.

– Da jeg begynte med Nemi var hun barnet mitt, jeg skulle beskytte henne mot alt mulig. Stripene endte alltid med at hun slang en syrlig kommentar med røyken i munnviken. Nå har hun begynt å leve mer, og det skjer mer med henne. Hun river seg løs fra mor. Jeg er veldig glad for at det går den veien, det har gitt henne ganske vidt spenn. Jeg kan bruke henne i mange sammenhenger uten at det blir feil, for eksempel til å illustrere dikt av André Bjerke.

MUSIKKMISJONÆR OG DYREVERNER

»Nemi – The Soundtrack« er en samling med Lise og Nemis favorittmusikk, band som Fields of the Nephilim, Zeromancer, Mayhem, Warrior Soul, Red Harvest, Hagalaz' Runedance og Magicka.

– Det er såpass mange musikkreferanser i Nemi at en plateutgivelse går hånd i hånd med serien. Musikk er veldig viktig for meg i alt jeg jobber med, så jeg hadde lyst til å gi litt tilbake til band som jeg liker. Det er frustrerende å høre »det finns ikke bra musikk i Norge« når det finns band som selger 20 ganger mer enn Lene Marlin, men som sjelden nevnes

TIL VENSTRE: *Med samleplata »Nemi – The Soundtrack« gjorde Lise sitt for å skaffe litt ekstra blest om norske og utenlandske artister hun og Nemi liker.*

norsk presse. Jeg hadde lyst til å presentere musikk for nye lesere, og mange har også vært nysgjerrige. Framfor alt er det en kul måte å gjøre Nemi mer tredimensjonal på.

Lise jobber også med Nemi.no, en offisiell hjemmeside for Nemi og tenkt hjem for Nemi-fondet – som donerer penger til Lises hjertesak: Dyrevern.

– Dyrevern er veldig viktig for meg. Jeg fikk ideen da jeg begynte å tjene penger på seriene mine. Jeg har veldig respekt for NOAH – for dyrs rettigheter. Nemi-fondet er ikke helt offisielt ennå, men jeg gir pengene for flere jobber jeg gjør til NOAH. Jeg har snakket med Lars Lauvik (»Wildlife«) og Frode Øverli om dette, og de har også lyst til å bidra til Nemi-fondet. Vi ser for oss en nettauksjon av tegninger og malerier, og det er ikke meningen alt skal gå til NOAH. En gang kan det for eksempel bli Forening for omplassering av dyr.

»Nemi« er ingen utpreget politisk serie, men preges utvilsomt av samfunnsengasjement – et skråblikk på samfunnet sett fra outsiderens ståsted.

– Det kunne vært morsomt å lage en politisk serie, men jeg vet ikke om jeg fikser det. Jeg blir bare lei meg eller sint når jeg ser på nyhetene, og de tingene som gjør meg tilstrekkelig sint skriver jeg om. Når dette kanskje kommer i snitt en gang i måneden, så hører folk lettere etter enn hvis det hadde kommet hele tiden. I »Tommy og Tigern« ble det veldig mange sekvenser av typen »se de hogger ned skogene« mot slutten av serien, mens det tidligere var lengre mellom hjertesukkene. Men jeg tror folk hører etter i større grad hvis du porsjonerer det ut.

Fakta – Lise Myhre

Født og oppvokst på Skedsmokorset, bor i Oslo. Fikk i 1999 Raptus-prisen som »årets debutant«. »Nemi« går fast i *Larsons gale verden* i Norge og Sverige, og går også fast i *Dagbladet*, *Romerikes Blad*, Telenors nettsider og *Scream*. Serien er samlet i albumene »Nemi« og »Slem pike« (begge Bladkompaniet 2000), som har solgt henholdsvis 10 000 og 15 000 eksemplarer. I år kommer to nye album. Lise har også vært kurator for samleplata »Nemi – The Soundtrack« fra Nocturnal Art Productions, og laget flere plateomslag. Hun har nylig fullført en tegneserie til Apoptygma Berzerks nye plate. ◄

NEMI PÅ NETT

- *www.nemi.no*
- *www.geocities.com/undefinedloco*
- *www.stud.ntnu.no/~torbjose/tegneserie/eur/nemi/nemi.html*

»I serier som går og går som ›Nemi‹ blir du kjent med figurene og anser dem nesten som dine venner.«

JOBBER MED FANTASY

Som de fleste andre har Lise også sitt store drømmeprosjekt: En stor fantasy-serie hun har syslet med i flere år nå. Men fra en usikker skjebne, sier Lise at det nå er ganske sikkert at serien kommer ut i Norge. Men når aner hun ikke, og hva den handler om vil hun ikke røpe.

– I dag er det kulere å jobbe med den, for nå vet jeg at jeg får den ut i Norge. Da jeg presenterte serien for forlagene første gang for noen år siden, var de fleste ganske skeptiske, men nå som jeg allerede har et navn å vise til, og troen på norske tegneserier er større, er det flere som er interesserte.

Lises fantasyinteresse ble vekt da hun så filmer som »The Neverending Story«, »Labyrinth« og »The Princess Bride«, og ellers framhever hun »Ringenes herre« – en bok hun beskriver som en fantasy-bibel.

– Historien er ferdig og den blir på rundt 100 sider, men jeg må tegne en del på nytt. Ser du på de to første »Nemi«-albumene er det ekstrem forskjell på tegnestilen, og du kan du tenke deg hvordan dette som jeg tegnet for flere år siden ser ut. Men tanken er at dette skal være et hobbyprosjekt uten deadline, og det er vanvittig deilig.

Lise er fortsatt et av de ferskeste talentene i norske tegneserier, og hun har tro på at hun holder seg til mediet for den nærmeste framtid i alle fall.

– Selv om jeg, som alle andre, så klart har lyst til å skrive en bok og har tusenvis av ideer til andre prosjekter, er det utrolig kult å holde på med tegneserier. I serier som går og går som »Nemi« blir du kjent med figurene og anser dem nesten som dine venner. Dessuten er det neppe noen i hele verden som starter å lage tegneserier fordi de ønsker å tjene penger på det. Det er kjærligheten til mediet og til å fortelle ting som driver folk. Derfor blir det ofte noe ekte med figurene, slik at de fester seg og blir begreper. Jeg leste en konsertanmeldelse av en Marilyn Manson-konsert, og der ble alle »nemiene« på konserten beskrevet under et avsnitt som het »Nemi«. Og på nettet har jeg sett folk bruke uttrykk som »så veldig Nemi« – det er blitt både et adjektiv og et substantiv. ◄

TIL HØYRE. *Den hittil eneste publiserte tegningen fra Lises fantasyprosjekt, som har arbeidstittelen »Nyx«.*

► ***Øyvind Holen*** *(28) er journalist i Oslo, og jobber for tiden for Ballade.no, Faro Journalen og Dagsavisen. Han har tidligere vært kulturredaktør i Osloposten, og skrevet i Aftenposten, VG, Bergens Tidende og Klassekampen. På tegneseriefronten har han vært tilknyttet Bergens Tidende som anmelder siden 1989, og har skrevet for TEGN siden 1990. Han kan overhodet ikke tegne.*

STRÖVTÅG I KÄLLFÖRTECKNINGEN

Facklitteratur om serier belyst av Thomas Storn • emililonneberga@hotmail.com

Den 24–26 september 1998 deltog jag som åhörare vid något så ovanligt som en akademisk konferens om tecknade serier, arrangerad vid Köpenhamns universitet. Den var ovanlig på så sätt att det än så länge är sällan som akademisk forskning överhuvudtaget behandlar seriemediet, därtill med deltagande forskare från både Norden, Europa och USA.

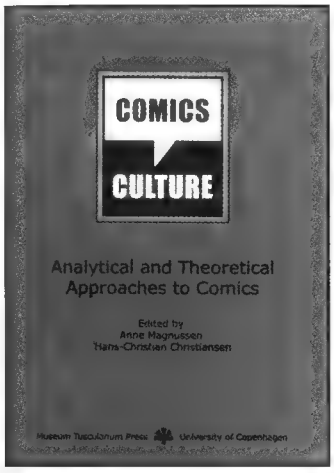

Ämnet för konferensen var »Comics & Culture«, och arrangemanget har nu mynnat ut i en samlingsvolym med artikelversioner av de tretton föredrag som hölls. I förordet till konferensrapporten, vars fullständiga titel lyder »Comics & Culture – Analytical and Theoretical Approaches to Comics«, konstateras att syftet varit att ge ett bidrag till den teoretiska debatten om serier i 1900-talets kulturella kontext, och att spegla var serieforskningen av i dag befinner sig.

I förordet redogörs också på ett mycket bra sätt för hur forskningen om seriemediet har sett ut, från 1960-talet (då den akademiska världen i någon mån började intressera sig för serier) fram till i dag. Här pekar man på att forskningen dels skiljer sig åt i en anglo-amerikansk och i en franskbelgisk tradition, dels skiljer sig åt över tid. Inte minst poängterar man bristen på teoribildningar inom serieforskningen, vilket till viss del berott på samhällets negativa inställning till mediet som sådant. Här visar just konferensen och boken »Comics & Culture« att läget håller på att förändras. Med bredden på de teorier som används och ämnesområden som analyseras, ger rapportens tretton uppsatser viktiga bidrag till serieforskningen av i dag och inför framtiden.

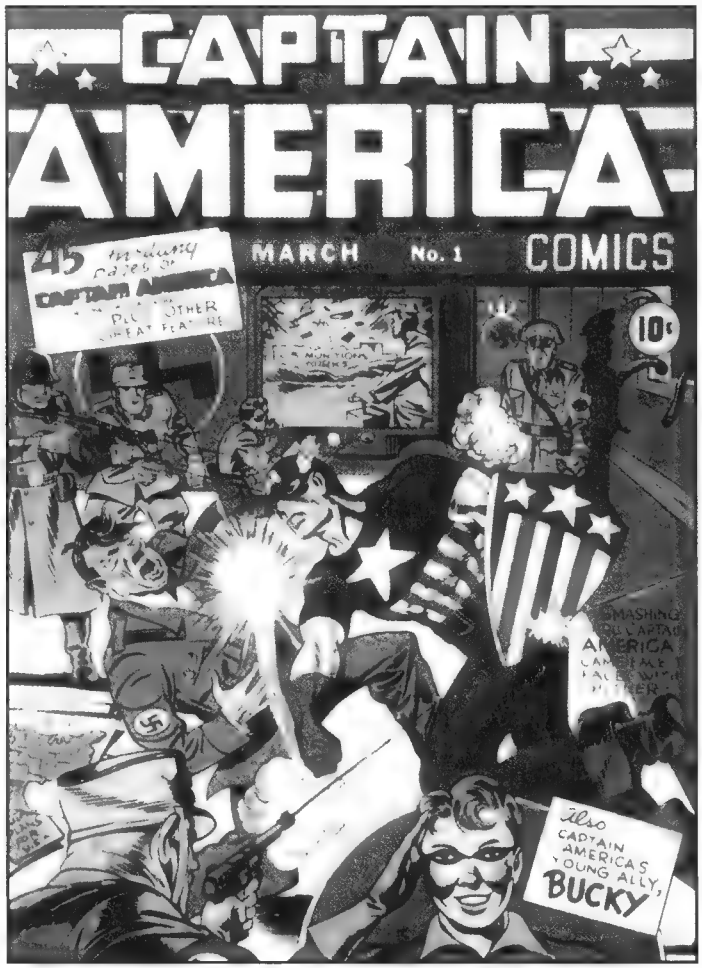

Krigspropaganda i Captain America 1/1941.

Bidragen i »Comics & Culture« kan något förenklat delas in i två större grupper, med en stor spännvidd inom respektive grupp. Dels handlar det om litteratursociologiskt inspirerade analyser, dels om bidrag som intresserar sig för seriemediets estetik, det vill säga berättarteknik och hur bild och text fungerar i berättandet.

Inom litteratursociologin studeras bland annat hur samhället avspeglar sig i litteraturen och litteraturen i samhället, det vill säga produktion och spridning av litteratur, litteraturens påverkan på samhället och så vidare.

Uppsatserna med litteratursociologisk (eller snarare »seriesociologisk«) utgångspunkt analyserar exempelvis användandet av amerikanska superhjälteserier i propagandan under andra världskriget. Chris Murray visar här på hur serierna tog till sig och använde sig av propagandans form- och symbolspråk, och hur propagandan i sin tur anammade seriens symbolik och mytvärld.

James How analyserar hur seriemediet medvetet använder sig av en annan mytvärld, nämligen hur den brittiska serietidningen *2000 A.D.* under 1980-talet i ständiga kommentarer till samhället influerades av och lånade delar ur Hollywoods mytvärld. Abraham Kawa har som ämne för sin uppsats 1980- och 1990-talets amerikanska superhjälteserier, och visar på deras komplexitet både i form och innehåll, och deras visionära bilder av samhället.

M. Thomas Inge resonerar kring seriebearbetningar av amerikanen Melvilles klassiska bok »Moby Dick«, publicerad på 1850-talet, och hur olika tecknare mer eller mindre medvetet har influerats av varandra. Thierry Groensteen belyser utifrån ett franskt historiskt perspektiv seriemediets jakt på legitimitet till följd av lågt anseende, medan Roger Sabin ser framåt och frågar sig om seriemediets framtid möjligen finns på Internet (och svaret blir nej). Pascal Lefèvres uppsats om hur publiceringsformen styr och påverkar form och innehåll väcker tankar, liksom Donald Aults analys av »Kalle Anka« utifrån J. Lacans teorier, en uppsats som även kan pla-

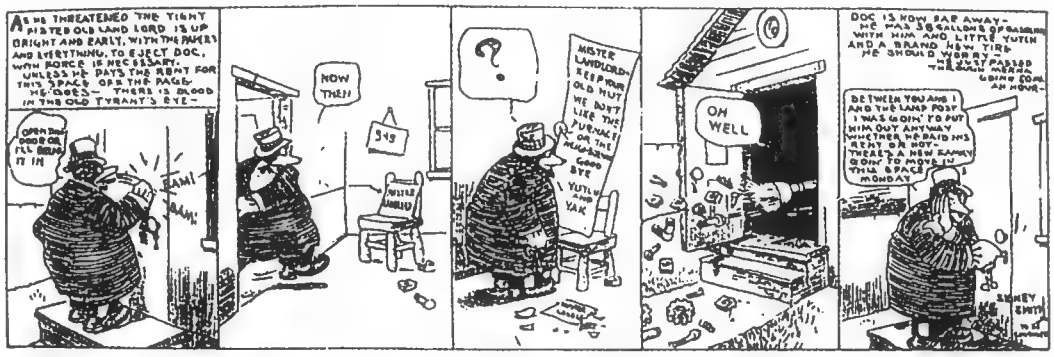

Ole Frahm visar på hur serien Old Doc Yak, 1917, parodierar begreppet "space", som här både omfattar utrymmet som Old Doc Yak hyr och utrymmet som serierutorna upptar. Stackars Old Doc Yak blir inte bara vräkt från lägenheten, utan även från seriesidan!

ceras in i konferensgruppens andra huvudkategori.

Den andra huvudgruppen av uppsatser behandlar seriemediets estetik, vilken tidigare har ägnats liten om någon uppmärksamhet. En vändning i intresset för berättarteknisk analys skedde genom Will Eisners »Comics and Sequential Art«, men framför allt med Scott McClouds »Understanding Comics« (se *B&B* 5/95). Att McClouds bok har fått ett stort genomslag märks inte minst på att flera av konferensdeltagarna tar upp McCloud och hans teorier; antingen för att instämma eller för att kritisera dem.

Hur seriemediets tecken – *bild* och *text* – på olika sätt agerar och interagerar med varandra är ämnet för flera av uppsatserna i boken. Anne Magnussen analyserar utifrån en seriesida med den spanska skämtserien »El Bueno de Cuttals« av Calpurnior hur den tecknade seriens heterogena tecken samspelar och spelar mot varandra. Ole Frahm diskuterar serien som parodi där tecknen parodierar själva grundtanken om hur tecken och verklighet, tecken och betydelse, relaterar till varandra. Han visar med tre olika seriexempel på hur dessa parodierar seriens behov av upprepning och repetition för sin egen »fortlevnad«.

Seriemediet kopplas ofta samman med filmen, vars berättarteknik och formspråk sägs influera och påverka seriens estetik. Här menar Hans-Christian Christiansen till skillnad från andra forskare att skillnaderna ändock är större än likheterna.

Inom serieforskningen finns det en skola som vill härleda seriens ursprung mycket långt tillbaka i tiden (exempelvis Scott McCloud, som för fram egyptiska väggmålningar som

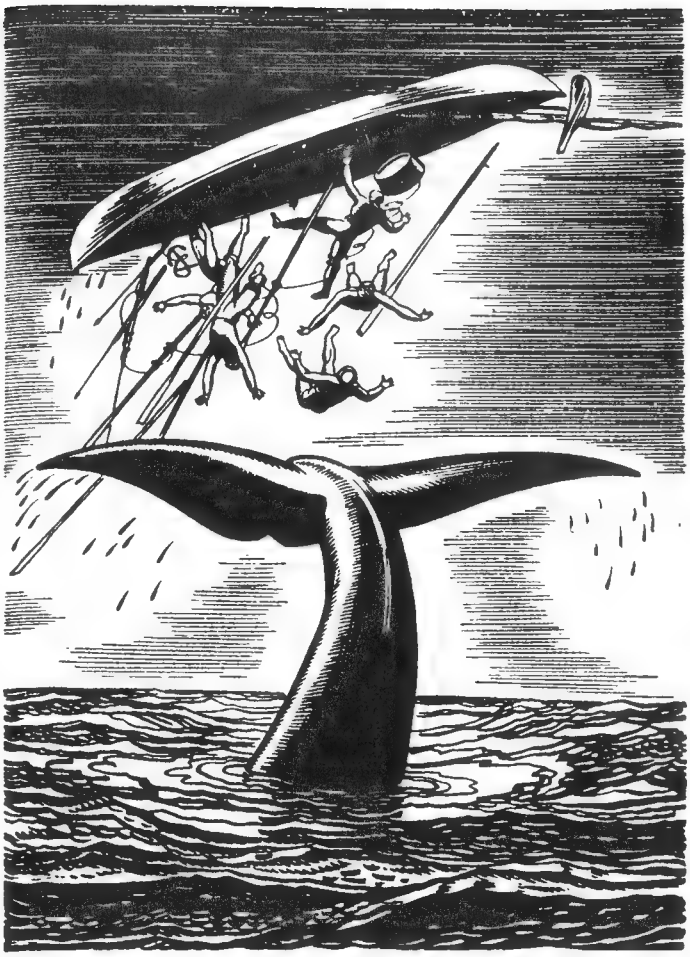

Illustration till berättelsen om Moby Dick av Rockwell Kent, 1930.

föregångare till dagens serier). I »Comics & Culture« analyserar Jesper Nielsen och Sören Wichmann bildrullar från maya-riket från tiden 600–900 e. Kr., och kommer fram till att dessa vad gäller form och innehåll skiljer sig betydligt från 1900-talets serier. George Legrady uppehåller sig för sin del nära framtiden, när han jämför serieformens berättarstrukturer med berättarstrukturerna i interaktiva medier.

Behövs då en akademisk konferens och därtill en konferensrapport? Seriemediet har under 100 år tillhört populärkulturen, och under denna tid på många sätt påverkat, inspirerat och förstrött sina läsare, samtidigt som samhället i sig har påverkat och avspeglar sig i serierna. Att utifrån olika utgångspunkter analysera serien ger därför kunskap om och belyser samhället och människan i sig.

Akademisk forskning kan också ge ökad kulturell status åt seriemediet, och ökad status kan i sin tur leda till mer forskning. Den ökade statusen kan förhoppningsvis i slutänden också leda till att det publiceras ett större utbud av serier, men här är det mycket viktigt att den akademiska forskningen inte enbart blir en angelägenhet för de invigda, utan att den når ut i samhället.

»Comics & Culture« ger en mycket bra överblick över forskningsläget som det ser ut i dag, och intressanta forskningsfält pekas ut. Ibland är framställningen tung, vilket främst gäller texterna om seriemediets estetik. Det här är något som kräver att läsaren sedan tidigare vet en del om teorier kring bild och bildtolkning.

Uppsatserna i den här volymen har tillkommit för att muntligen presenteras vid en konferens. Flera av dem utgör därför försök att presentera ett problemområde eller del i egen pågående forskning, och ibland önskar man som läsare att de olika författarna hade haft möjlighet att fördjupa och bredda sitt resonemang. Totalt sett är dock »Comics & Culture« ett viktigt bidrag till serieforskningen, och rekommenderas alla som vill fördjupa sina kunskaper och kanske få nya tankar om seriemediet. ◄

Recenserat verk:

► *Anne Magnussen och Hans-Christian Christiansen (redaktörer): »Comics & Culture – Analytical and Theoretical Approaches to Comics«, Museum Tusculanum Press, University of Copenhagen, Danmark, 2000.*

Le voyage av Edmond Baudoin omarbetad och anpassad för publicering i en mangaserietidning, 1996.

PÅ ANDRA SIDAN

Godbitar från utgivningen i USA enligt Henrik Hallberg • opus_croakus@hotmail.com

Välkomna till detta nummers spalt. I dag blir det både gammalt (i form av några åttiotalsklassiker i nya albumutgåvor) och nyare guldkorn från den amerikanska marknaden.

Ett trevligt återseende är »Elektra: Assassin« av Frank Miller och Bill Sienkiewicz (se senast *B&B* 3/00), som efter ett antal år ur tryck nu är tillbaka på hyllorna. Det här beror givetvis på att Miller efter några år på independentförlaget Dark Horse nu är på gång med en ny större Batmanserie igen, och därför känns så pass aktuell för den breda publiken att även hans gamla serier kan ges ut på nytt.

Huvudpersonerna i detta album är den ninjatränade lönnmörderskan Elektra samt Garrett, en lätt alkoholiserad S.H.I.E.L.D-agent. Elektra har just mördat en sydamerikansk president, och Garrett får i uppdrag att utreda. Tyvärr stöter han då själv på Elektra och råkar riktigt illa ut. Att konfrontera henne mitt i ett vapenlager är heller ingen bra idé, eftersom hela bygget exploderar.

Spionorganisationen S.H.I.E.L.D lyckas ge Garrett en ny, artificiell kropp, men detta gör honom inte särskilt mycket gladare. Efter hand som storyn fortskrider blir han mer och mer paranoid, och när han får reda på att S.H.I.E.L.D. har lyckats fånga Elektra, beger han sig (tämligen berusad) till cellen där hon hålls fången, bara för att – styrd av Elektra och mot sin egen vilja – hjälpa henne att fly.

Garrett blir bara mer och mer besatt av Elektra, samtidigt som det i USA pågår ett presidentval där huvudkandidaten verkar vara korrumperad (vilket Garrett är en av de få som inser). Allting blir ganska abstrakt redan på ett tidigt stadium i albumet, men det förhöjer bara läsningen. Snyggt målat och med en hel hög oväntade vändningar och en lagom portion humor. Precis som det ska vara.

Garrett, den ene huvudpersonen i »Elektra Asassin«, får allt större problem, både med mord och med sin nya kropp.

John Constantine gjorde sitt första framträdande i »Swamp Thing«. Redan här fanns de flesta karaktärsdragen vi känner från hans senare egna tidning Hellblazer på plats.

Om förväntningarna inför Frank Millers kommande Batman-serie underlättat återutgivningen av »Elektra: Assassin«, så har Alan Moores framgångar med DC:s underetikett America's Best Comics definitivt ökat intresset för Moores gamla serier. Det andra nytrycket jag tar upp den här gången är därför Moores fantastiska »Swamp Thing«, som nu är tillgänglig på nytt i album från DC/Vertigo. Hittills har det kommit ut tre volymer (omfattande drygt hälften av Moores svit på fyrtiofem serietidningsnummer från mitten av åttiotalet), men fler är på väg.

Bakgrunden: 1984 var »Swamp Thing«, som ju skapades under tidigt 1970-tal av Berni Wrightson och Len Wein, verkligen körd i botten. I det läget lät DC den då tämligen okände manusförfattaren Alan Moore ta över, vilket visade sig vara en väldigt bra idé. Serien fick en nytändning med Moores infallsvinkel, och ett nytt inslag av skräck. Tecknaren Steve Bissette har dessutom en teckningsstil som ger storyn en otrolig stämning.

Det första Moore gjorde efter att ha avslutat den pågående berättelsen, var att helt ändra seriens förutsättningar. För det första lade han fram nya fakta beträffande figurens ursprung, vilket fick intressanta följder både för figuren och för handlingen. För det andra förnyade han ämnesvalet, och man kan väl säga att han förde skräckserien in i åttiotalet. *Swamp Thing* började nu dra en vuxenpublik, och blev en av de första tidningar från ett stort förlag som såldes utan att den amerikanska seriecensuren först fått godkänna innehållet. Många nu etablerade figurer dyker också upp i de här avsnitten. John Constantine (från tidningen *Hellblazer*), gör till exempel sin debut i den tredje volymen.

En del av det här materialet gick i Epix-tidningar som *Maxx* och *Inferno* för 10–15 år sedan, men den absoluta huvuddelen finns inte på svenska.

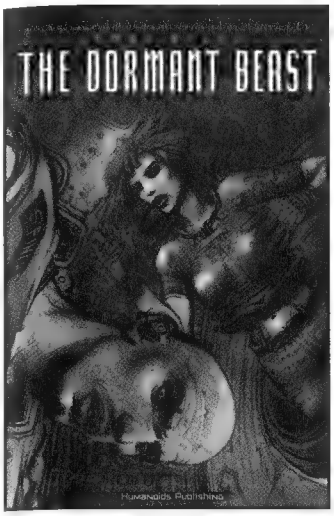

För drygt ett år sedan drog det franska förlaget Les Humanoïdes Associés (kanske mest känt för tidningen *Métal Hurlant* – förlagan till svenska *Tung Metall*), igång ett amerikanskt dotterförlag under namnet Humanoids Publishing. Målet var att ge ut europeiska serier på engelska, vilket ju är ett lysande koncept, även om åtskilliga misslyckade försök från andra utgivare under de senaste tjugo åren visar hur svårt det kan vara.

Ett problem vid många tidigare försök har kanske varit att utgivarna då varit små amerikanska förlag, medan Humanoids Publishing bara behöver göra en översatt sidoutgåva av ett »eget« franskt album, och därmed (trots att man satsat huvudsakligen på snygga, inbundna album som skulle kostat skjortan om de kommit från ett amerikanskt förlag) kan hålla mycket konkurrenskraftiga priser. Därtill kommer naturligtvis att ett etablerat förlag har råd att vara uthålligt och fortsätta ge ut album tills även en misstänksam amerikansk publik fattar galoppen, trots att vinsten i början kan utebli.

Bland de album man hittills har gett ut finns det ett av Enki Bilal med titeln »The Dormant Beast«. Som de flesta av Bilals album är det lite smått bisarrt och abstrakt, men ack så bra. Handlingen kretsar kring minne och krig, och huvudperson är Nike, som har den egenheten att han minns nästan allt som har hänt honom.

Det första vi möts av som läsare är hans minnen från när han var arton dagar gammal. Han ligger tillsammans med två andra barn, liksom han själv föräldralösa, på ett sjukhus i ett krigshärjat Jugoslavien och ser upp genom ett söndersprängt tak. Genom albumet får vi följa vad de tre barnen, nu vuxna, gör i dagsläget.

En dag blir Nike uppringd av Pamela, en före detta flickvän, som vill träffa honom på ett café. Nike åker dit, men märker tidigt att något är fel. Plötsligt dyker polisen upp och öppnar eld mot Pamela, som visar sig vara en replikant, en robot. Hennes uppdrag var att droga och få med sig Nike till ledarna för en sekt som vill kontrollera Nike och hans minne. De vill revidera historien, och att ge sig på minnet är ju det bästa sättet.

Bisarra bilder till en bisarr story. Bilal i sitt esse.

Alla som går med i sekten förses med serienummer i stället för namn, deras personlighet raderas ut, och alla blir kontrollerade utifrån. Mitt i detta finns en galen vetenskapsman, troliga kontakter med intelligent liv från rymden och ett antal replikantdubbelgångare. Det är en rätt annorlunda story, men väldigt fascinerande. Man vet aldrig vart det hela kommer att leda.

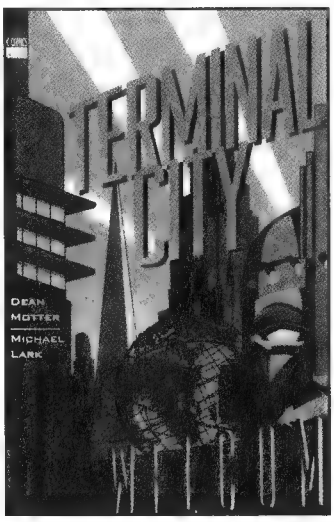

Sist ut denna gång blir »Terminal City«, skriven av Dean Motter och tecknad av Michael Lark. Även denna serie är lite speciell, liksom Terminal City är en ganska speciell stad. Allting där är nämligen av metall. Berättelsen utspelar sig egentligen i ett slags nutid, fast staden känns som framtid, men med element lånade från alla möjliga perioder från tidigt 1900-tal till 1950-talets dagar, blandat med robotar och flygande bilar. Det är framför allt denna blandning, hanterad av två rejält designintresserade serieskapare, som gör serien så säregen.

Staden Terminal City har helt klart passerat sina glansdagar. Förr var den fylld av speciella, äventyrslystna människor, men efter hand råkade de alla ut för skandaler eller olyckor. Cosmo, vår huvudperson, var en sådan, expert på äventyrliga klättringar och en gång känd som »The Human Fly«. Efter en märklig incident (då han vid bestigningen av en gigantisk staty först råkade få syn på en mystisk väska, men innan han hunnit undersöka den blev nedslagen), spreds dock ryktet att han inte längre kunde klara av klättringen, vilket blev slutet på hans karriär.

Numera putsar Cosmo fönster, och en dag när han putsar fönstren på ett hotell blir han inblandad i något som påminner honom om hur det gick till när hans klättrarkarriär tog slut. Plötsligt trillar en man in genom ett av de stora takfönstren och landar i hotellets restaurang. Mannen överlever tack vare att han landar i en stor tårta. Vid sin handled har han en väska fäst med handklovar, men han har tappat minnet och har ingen aning om vad som finns i den mystiska väskan – en exakt likadan väska som Cosmo såg innan han blev nedslagen på statyn. Nu börjar alla, inklusive gangstern Li'l Big Lil, visa ett stort intresse, och detta är bara början på en gangster/deckarstory med kraftiga influenser från film noir och 50-talsdeckare. Mycket underhållande läsning.

Det finns dessutom en fristående fortsättning, »Terminal City: Aerial Graffiti« i fem delar, men den finns tyvärr inte samlad i album. ◄

Recenserade album:

► *Frank Miller och Bill Sienkiewicz: »Elektra: Assassin«. 264 sidor i färg, $24.95, Marvel Comics.*

► *Alan Moore och Steve Bissette/John Totleben/Shawn McManus/Stan Woch/Alfredo Alcala/Ron Randall: »Saga of the Swamp Thing«, »Swamp Thing: Love & Death« och »Swamp Thing: The Curse«. 176–208 sidor i färg, $19.95/st, DC/Vertigo.*

► *Enki Bilal: »The Dormant Beast«. 72 sidor i färg, $10.95, Humanoids Publishing.*

► *Dean Motter och Michael Lark: »Terminal City«. 232 sidor i färg, $19.95, DC/Vertigo. Plus »Terminal City: Aerial Graffiti«, fem tidningsnummer à $2.95/st, DC/Vertigo.*

Terminal City, en otroligt opersonlig, men stilren, stad i stål.

AVIGSERIER

Amatörserier granskas och bedöms • Skicka fanzin till – Ulf Österström • Larmgatan 10 • 392 32 Kalmar

Norge är ju föremål för lite extra uppmärksamhet i *B&B* från och med det här numret, och då kan det väl passa bra att vi den här gången inleder spalten just i vårt västra broderland med en titt på en färgglad skara norska seriefanzin med namnen ***Pokus*** och ***Pokus Presenterer***.

Det var ett tag sedan jag senast fick in fanzin från något annat land än Sverige, men i höstas damp det ned ett tjockt paket från det entusiastiska lilla amatörserieförlaget Pokus Forlag i Tromsø, förmedlat av seriemogulen och före detta avigserierecensenten Ingemar Bengtsson i Göteborg. Jag antar att utgivarna, inspirerade av landsmannen Jasons framgångar i Sverige, ville pröva lyckan hos Ingemars förlag Optimal Press, men den nivån har man ganska långt kvar till.

Ur Øyvind Lauvdahls ganska intressanta »Fragment # 15« är, en drygt 60-sidig följetongsserie som löper över flera nummer av Pokus och Pokus Presenterer.

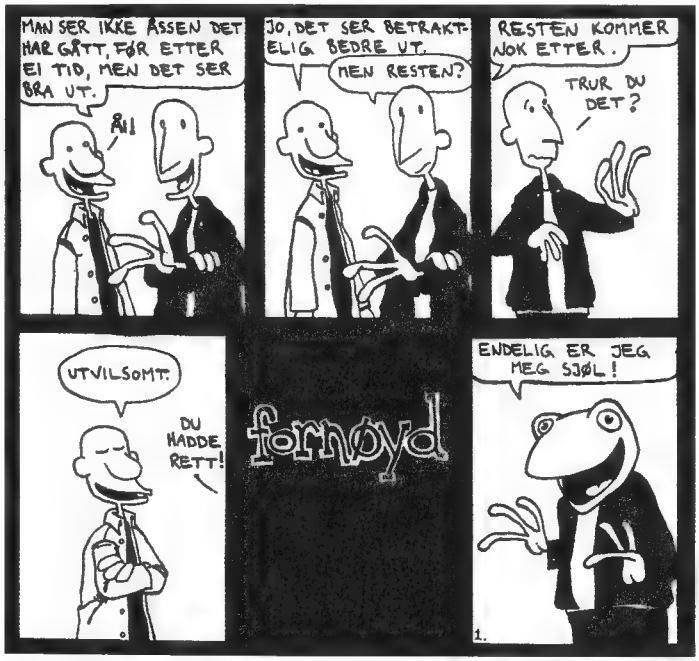

Odd H Skyllingstad deltar i Pokus nr 3 med den här absurda serien. Det finns element i den som påminner lite om landsmannen Jasons serier.

De fyra första numren av antologin *Pokus* innehåller till stor del ambitiösa serier av mellan fem och tio serieskapare per nummer, och precis som vanligt när det gäller antologier så varierar kvaliteten och innehållet ganska rejält, från hantverksmässigt godkänt men innehållsmässigt obegripligt eller menlöst, till hyfsat lovande. Det handlar till stor del om pretentiösa och existentiella serier om (och av) ensamma grubblande unga män som inte mår särskilt bra. Vi pratar svärta, avancerade form- och layoutexperiment och stora sjok av textplattor här, folks.

Det finns exempel på andra typer av serier också, men i huvudsak är det svarta experimentserier som gäller. Problemet med dessa är precis vad man går till våldsam attack mot i ledaren i nummer ett, nämligen tesen att »ein kan ikkje laga seriar berre for seg sjølv og kameraten sin«. Just den typen av serier vill redaktör Karl Bjølseth att *Pokus* ska innehålla, och visst, det kan den väl få göra, men begär inte att några utomstående läsare ska gå igång på, eller i bästa fall begripa dem. Hårda ord kanske, men här finns serieskapare som kan bli riktigt bra med tiden, om de bara lägger ner mer tid på historierna och på att göra dem begripliga för utomstående läsare.

I *Pokus* nummer 3 finns exempelvis en absurd serie av Odd Skyllingstad som (både innehålls- och bildmässigt) påminner en del om Jasons, och en vältecknad twist endhistoria av Ronny H Bank. Øyvind Lauvdahls drygt 60 sidor långa följetongsserie »Fragment # 15« (som är med i *Pokus* 1 och 4, och även fått egen tidning i *Pokus Presenterer*) har även den sina kvaliteter. Sådana uppvisar däremot inte Frank K. Nikgol, som också fått en egen *Pokus Presenterer* för sin debutserie »En kongelig farse«.

Nikgols första försök inom mediet är en mycket amatörmässig politisk satir över den norska Bondevik-regeringen, och iallafall gjord med entusiasm och berättarglädje. Mer blir det dock inte. En travesti på Clintons Lewinsky-affär, förflyttad till Norge (med en häst i Lewinskys roll!), och en statsminister som använder LSD och träffar Jim Morrison i sitt drogrus låter i teorin kanske som en kul idé, men blir tråkig och svårbegriplig i Nikgols utförande.

Över till Sverige och ett fenomen som börjar bli allt vanligare. Det är också ett fenomen som alltmer börjar ge er fromme recensent kallsvettningar och sömnproblem. Jag talar om stora tjocka bruna kuvert som alltid fastnar i brevfacket och går sönder, som oftast har någon skola som avsändare, och som innehåller högvis med tjocka antologier med extremt brokiga serier av en enorm mängd serieskapare i alla möjliga genrer och på alla möjliga kvalitetsnivåer.

Senast ut i den ändlösa raden av mastodontantologier är ett projekt, eller »alternativ serieskola«, som kallas ***Serieklubben*** eller ***Syöttösika***, och som utgörs av ett gäng serieskapare i Stockholm med Serieteket som knutpunkt. Resultatet har hittills blivit tre tjocka nummer, alla numrerade 1/2001, som både till utformning och innehåll påminner en hel del om den genomsnittliga serieskoleantologin.

Det är svårt att bedöma helheten och hitta generella drag i den här typen av tidningar, och omöjligt att uppmärksamma varje enskild tecknare. Det mest bestående intrycket är att här finns ganska många osäkra kort, det vill säga serier av kreatö-

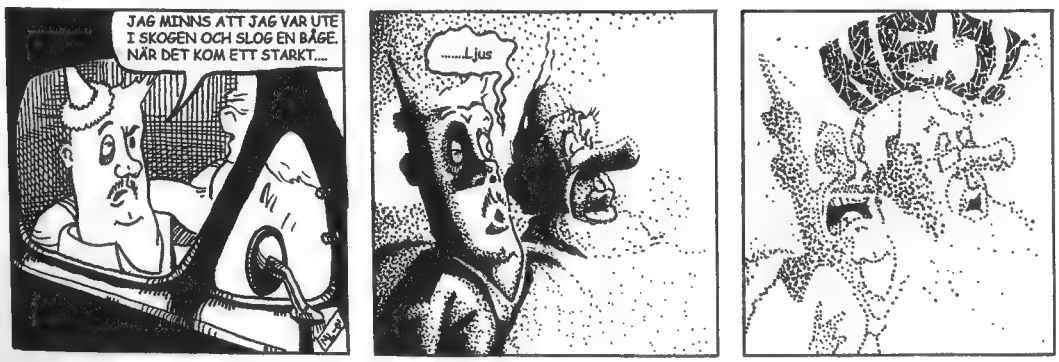

Rafflande komiska äventyr av Mikael Lindbom i Serieklubben/Syöttösika nr 1/2001.

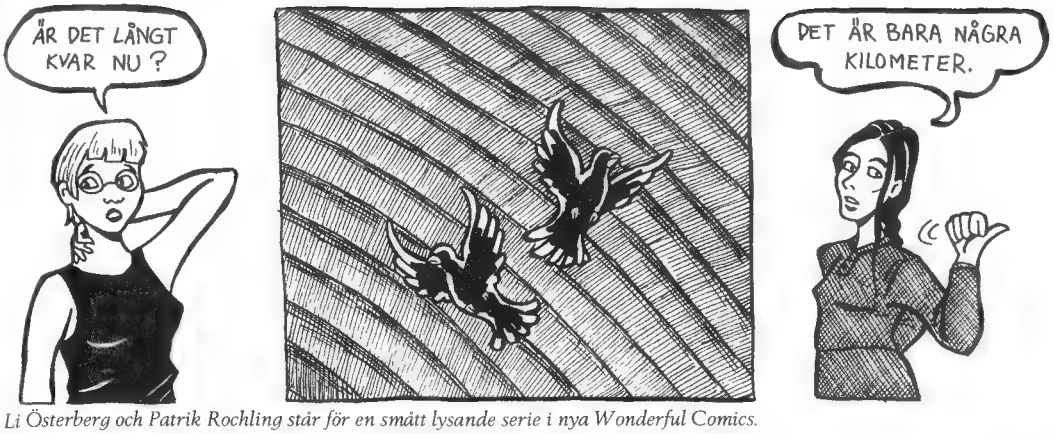

Li Österberg och Patrik Rochling står för en smått lysande serie i nya Wonderful Comics.

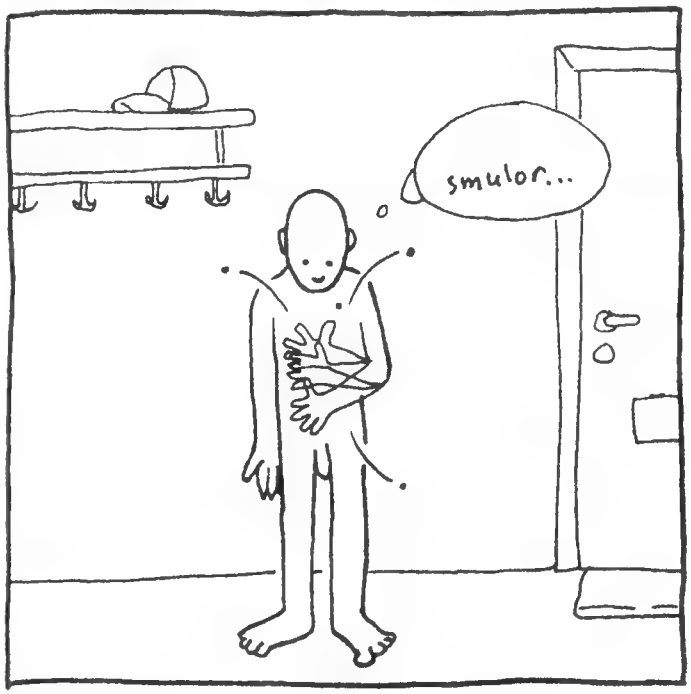

Stilrena vardagsabsurditeter av Adam Boman i Serieklubben/Syöttösika nr 1/2001.

rer som verkar lovande och som kanske kan utvecklas till något bra, men som än så länge inte berör mig särskilt mycket. För att kunna ge mer ingående och konstruktiv kritik än så behöver jag se fler och längre saker av varje serieskapare. Några av de medverkande har dock förekommit i andra fanzinsammanhang tidigare och där ofta gjort betydligt bättre och mer fokuserade saker, till exempel Ralle Perera och Elin Bjurvald.

Jag vill också ta upp en generell synpunkt som gäller inte bara flera av de medverkande i *Serieklubben/Syöttösika*, utan även många serieskole-elever: En inte helt oanselig andel av serierna i dessa tidningar är vad man lite svepande skulle kunna kalla konstnärliga, expressionistiska eller experimentella. Det innebär ganska tacksamma val av stilar eller genrer, eftersom reglerna för vad man får göra är så få. En nackdel med den här typen av serier är dock att de ganska sällan är angelägna för någon annan än serieskaparen själv.

Givetvis fyller den här typen av subjektiva upplevelseserier en viktig funktion för den som gör dem, men vill man kommunicera något annat än bara en sekvens av förvisso ofta vackra men fristående bilder till en läsare gäller det att fokusera, avgränsa sig, vara lite mer stringent.

Adam Boman är involverad i *Serieklubben* (bland annat levererar han en uppfriskande dos mediekritik i ledaren till ett av numren), vilket verkar ha lett till att han har haft mindre tid över till sin egen tidning, nätfanzinet ***Wonderful Comics***. Nummer 7 av *Wonderful Comics* är nämligen mycket tunt, men också mycket bra. Förutom en rolig serie av redaktören själv kan man klicka sig fram till en smått lysande serie av Li Österberg och Patrik Rochling, vilka bjuder på fina miljöskildringar, ett bra och genomarbetat manus samt en handling som inte känns förutsägbar. Därtill kommer en rolig och originell ensida av amerikanen Peter S. Conrad.

Ett allt vanligare, och mycket trevligt, fenomen i seriefandom de senaste åren är att bifoga skojiga saker med sina fanzin. Med *Seven Inch Stories* följde härom året en vinylsingel, och senaste numret av *Livets Ord* hade med en videofilm. Peter Stenberg skickade en cykelreflex med första numret av ***Bibel 3000***. Nu har han färdigställt nummer två, till vilket medföljer en CDR-skiva med techno.

Musiken på den här skivan är trivsam och kompetent gjord, men ganska slätsktruken och intetsägande, vilket passar innehållet i *Bibel 3000* som hand i handske. Det här är nämligen ibland grafiskt intressant, men manusmässigt helt renons på substans och mening. Peter själv gör några fina helsidesteckningar, men inga bra serier. Det är för snabbt och hafsigt gjort. För internt, impulsivt och ogenomtänkt. Den enda behållningen i det här numret, och den var desto större, var Mikaela Elfs seriedagbok, som är anspråkslös men ändå har något att säga.

Slutligen ännu ett fanzin där teckningarna vinner över manus. Jag kritiserade i en tidigare spalt Håkan Lindgrens ambitiösa förra fanzin *No Joke* för att manusen var lite för lättviktiga, och det får gälla även för den nya tidningen ***Drink & Drive Comics***. Här finns en del ganska bra idéer, men de skulle kunna utvecklas mera.

Riktigt bra blir det när Håkan stryker all dialog och låter bilderna föra fram berättelsen på egen hand, som i »Irene – En stum serie«. Styrkan med denna är, förutom de tjusiga blyertsgråtonerna, skildringarna av miljöer och stämningar. Serien förmedlar på ett snyggt sätt en atmosfär snarare än berättar en regelrätt historia. Imponerande. ◄

► *Ulf Österström (född 1976) är student, tecknare och skivsamlare.*

Recenserade fanzin:

► ***Bibel 3000*** *nr 2, 52 sidor A5 + CDR-skiva. 50 kr till Peter Stenberg, Trelleborgsgatan 8B, 214 35 Malmö. Bibel3000@hotmail.com. http://www.angelfire.com/me/Ushiri.*

► ***Drink & Drive Comics****, 24 sidor A4. 20 kr till PG 32 14 36-8. h5@post.utfors.se. www.geocities.com/nojokecomics.*

► ***Pokus nr*** *1 (52 sidor A5), nr 2 (52 sidor A5), nr 3 (36 sidor A5), nr 4 (36 sidor A5). 20 NOK/styck till POKUS Forlag, Beringstredet 5, N-9010 Tromsø, Norge. redaksjonen@pokus.net. http://www.pokus.net/*

► ***Pokus Presenterer*** *1/99: Fragment # 15, del II. Nr 2/99: En kongelig farse, eller Bondevik-regjeringen. 36 sidor A5. 20 NOK/styck. Se adress Pokus ovan.*

► ***Serieklubben/Syöttösika*** *nr 1/2001 x 3, 36 sidor A4/styck (plus bilagan Serieklubben/Mini-Siöttösika nr 2, 8 sidor A5, i ett av numren). Syöttösika, c/o Serieteket, Kulturhuset, Box 164 14, 103 27 Stockholm. serieklubben@wonderfulcomics.com.*

► ***Wonderful Comics*** *nr 7. Nätfanzin, kan läsas på www.wonderfulcomics.com.*

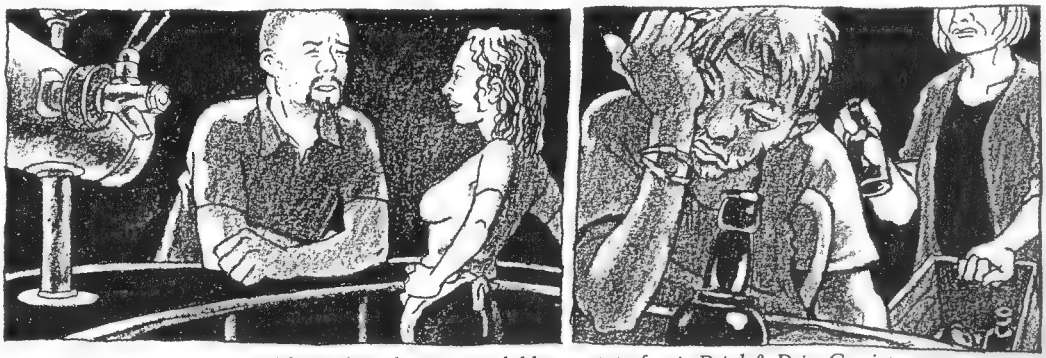

Håkan Lindgren imponerar med fina miljö- och stämningsskildringar i sitt fanzin Drink & Drive Comics.

Don Rosas f

– Norsk forlag med

av **ØYVIND HOLEN**

Den to bind sterke »The Don Rosa Archives« samler seriene Don Rosa tegnet før han tok opp arven etter Carl Barks. Og det er et norsk selskap som nå har samlet Rosas ungdomssynder mellom stive permer.

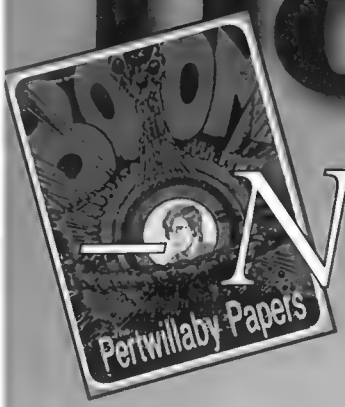

TIL HØYRE: *»The Pertwillaby Papers« minner på mange måter om Indiana Jones-filmene, som kom flere år senere. Ikke så rart, når både Steven Spielberg og Don Rosa har Carl Barks-historier som erklærte forbilder.*

NEDE TIL VENSTRE: *Captain Kentucky i egen høye person, han ligner ikke så lite på Don Rosa i hans yngre dager.*

»The Pertwillaby Papers« og »The Adventures of Captain Kentucky« er utgitt av Gazette Bok, et sovende underselskap av informasjonsselskapet Gazette AS i Oslo. Begge ble samlet i USA på 80-tallet, men du skal nok lete litt ekstra for å finne disse i dag.

Med sine stive permer, høykvalitetspapir og gode trykk er de vel 200 og 150 sider bøkene blant de best innpakkede tegneseriene vi har fått i Norge siden serieboomen på 80-tallet.

– Samlingene skulle være råflotte; en slags »collector's item«, forteller Christopher Hjort i Gazette.

PROFESSORSTYRT

Ideen om Rosa-samlingene stammer fra Hjorts bror, Nils Lid Hjort, professor i statistikk ved Matematisk institutt ved Universitetet i Oslo. Han er personlig venn med Don Rosa, og det var under et besøk hos Disney-tegneren i hjembyen

Louisville, Kentucky at han fikk se Rosas tidlige bedrifter. I de to bøkene har han og en annen kjent donaldist, historieprofessor Øystein Sørensen, skrevet hvert sitt forord.

– Tanken bak er å gjøre seriene kjent for offentligheten og samtidig peke litt nese til Disney-konsernet. På denne måten får Rosa gitt ut noe annet enn Disney-serier, fortsetter Hjort.

Rosas kontrakt med Disney er såpass streng at han ikke får lov til å tegne andre serier så lenge han arbeider for selskapet. For eksempel er »The Pertwillaby Papers« aldri blitt fullført, men så lenge Rosa er under kontrakt med Disney har han faktisk ikke lov til å fullføre serien, om han hadde hatt lyst til det.

– I forhold til arbeidet som er gjort med disse utgivelsene, vil neppe verken forlag eller Rosa selv tjene særlig med penger på dette. Vi må selge 1500 av opplaget på 2000 for å gå break even, men samtidig er det lagt ned store mengder ulønnet arbeid i dette.

rste streker

engelske serieutgivelse

GIR OPPMERKSOMHET

Gazette driver mest med web, grafisk design, informasjonsarbeid og lignende. Forlaget har tidligere utgitt en eventyrsamling, samt bøker om FN-tjenesten og idrettsmedisin. Forrige utgivelse var et bistandsleksikon for to år siden.

– Vi er et forlag som applauderer gode ideer. Det er ikke den kommersielle drivkraften som er poenget her, drivkraften er å ha det moro, sier Hjort, som ikke utelukker at dette er første og siste gang forlaget gir ut tegneserier.

– Flere kunder synes det har vært utrolig artig at et seriøst firma som vårt plutselig begynner å gi ut tegneserier. Selv om vi neppe tjener noe penger på dette, har det utvilsomt ført til mye oppmerksomhet i mediene.

SATSER PÅ FINLAND

Foreløpig er bøkene bare i distribusjon i tegneseriebutikker i Norge. Det arbeides også med å få distribusjon til vanlige bokhandler via Forlagssentralen.

– Vi hadde ikke ressurser til å oversette seriene, men samtidig satser vi også på selge en del bøker i utlandet. Vi jobber spesielt mot Finland, hvor Rosa er svært populær etter hans versjon av nasjonaleposet »Kalevala«, men også mot Tyskland, Danmark, Italia og Rosas hjemby, Louisville.

Men hvem er publikum her? I og med at »The Pertwillaby Papers« er en ufullendt historie og »Captain Kentucky« er sterkt farget av lokale figurer og tidsbestemte hendelser, har seriene kanskje en noe begrenset appell?

– Det kuriøse er en del av greia her; det er som å gi ut gamle, ukjente opptak av musikere, av type »the lost tapes«. Dette er klart for Don Rosas fans, og både stilistisk og tematisk er det flere episoder som dukker opp igjen i hans Disney-serier senere.

Så får vi se om også Rosas tidligere politiske tegninger og hans spalter i amerikanske seriefanziner også blir utgitt i samlet form. Brødrene Hjort har i alle fall ambisjoner om også dette. ◄

► *PS! Bøkene kan bestilles fra www.gazette.no/donrosa/index.htm*

Eventyr og superhelter

En humoristisk eventyrserie i stil med Carl Barks eventyr og en humoristisk, lokal superhelt med innslag fra den virkelige verden utgjør innholdet i Don Rosas første tegneserier.

Don Rosa studerte ved Universitetet i Kentucky, og i 1971 fikk han i oppdrag å skape en politisk stripeserie à la Gary Trudeaus »Doonesbury« til studentavisa *The Kentucky Kernel*.

– Jeg hadde absolutt ingen interesse av å lage en Doonesbury-aktig serie på den tiden, men fant ut at jeg kunne starte serien på den måten for så å la den gli over i et mer onkel Skrue-aktig eventyr andre semester. Ideen var å sende en professor ut på jakt etter gamle skatter, omtrent som »Indiana Jones« – bare at den kom ti år etter, sier Don Rosa i et intervju med *The Comics Journal*.

Men Rosa ble gjennomskuet av avisa redaktør, Mike Wines, som skjønte at Rosa ikke ville levere det politiske innholdet han ønsket. Derfor tok Rosa en pause fra serien og dens hovedperson Lancelot Pertwillaby, men etter halvannet år kom en ny redaktør inn – og Rosa vendte tilbake til serien.

Etter at Rosa var utstudert tok han med seg Lancelot. Serien gikk fra stripeformat til heftestil, og gikk som føljetong i fanzinen *Rocket's Blast Comicollector* 1976–78. To historier ble fullført, men »Knighttime« kom aldri i mål.

I 1978 fikk Rosa en telefon fra avisa *Louisville Times*, som ønsket en ny stripeserie som kunne trykkes en gang i uka. Rosa forhandlet seg fram til en serie av søndagsstripe-størrelse, og resultatet ble superhelt-komedien »Captain Kentucky«.

Store deler av rollegalleriet i »Captain Kentucky« var lokale personligheter, og Rosa trodde serien ville vekke oppsikt, men responsen fra publikum var laber.

– Det var bare en hobby uansett, men når jeg verken ble rik eller berømt var det ikke spesielt inspirerende. Selv da jeg bombet Iran rett etter den iranske gisselkrisen var det ikke en eneste reaksjon – og det er et stort iransk samfunn her i Louisville. Så jeg gikk lei. ◄

FOREGÅENDE SIDE NEDERST TIL HØYRE: *Kjempefrosken som truer Louisville i »Captain Kentucky« dukker opp igjen i Rosas versjon av det finske nasjonaleposet »Kalevala« i Donald-tapning.*

OPPE TIL VENSTRE: *Kjempefrosken i originaltapning, fra »The Adventures of Captain Kentucky«.*

NEDE TIL VENSTRE: *Slik så Don Rosas aller første stripeserie ut, med studenten Lancelot Pertwillaby i hovedrollen.*

I STÄLLET

Svensk serietidningsutgivning bevakad av Jens Lindell • hobby.importen@swipnet.se

Finns det en framtid för serier? Eller blir det en hobby för medelålders män som köper lyxinbundna samlingsalbum och dyra jättetjocka tidningar? Och vad har flickorna? Är det bara *Acke* och *Min Häst*, och sen får de läsa *Larson*, *Fantomen* eller superhjältetidningar med titlar på utländska bäst de gitter? Inte riktigt, monopol skapas inte med inkompetens, och Egmont bygger för framtiden!

Serietidningsspalten handlar den här gången om den nya variant på barntidning med blandat innehåll (några renodlade serietidningar är det inte fråga om) och lite större format (motsvarande veckotidning snarare än serietidning) som Egmont startat de senaste åren. Och jag tänkte vi skulle titta lite närmare på två titlar som är gjorda framför allt för småflickor.

Disney´s Prinsessan är nog den sötaste tidning jag har sett. En Disneytidning inriktad på flickor 3–12 år med askungedrömmar. Presenter i form av tiaror, speglar och allt möjligt. Gulliga pyssel och söta bilder att färglägga. Tävlingar där man kan vinna klänningar (dock inte i min storlek). Samt givetvis serieinslag som matchar ovanstående, huvudsakligen med figurer hämtade ur Disneys filmsortiment.

En *Spawn*- och *Conan*-älskare som jag börjar undra om det blir insulin som gäller efter genomgången. Nå, på med snorkeln och ned i sockerlösningen för att se vad man hittar i serieväg.

Låt oss först konstatera att serier inte är huvudsaken i den här tidningen, antalet seriesidor utgör oftast mindre än hälften av det totala innehållet. Sägas kan också att det är kvinnliga huvudfigurer som gäller; Belle, Ariel, Pocahontas, Askungen, Snövit, Mulàn och så vidare.

Figurgalleriet i Prinsessans serier hämtas nästan enbart ur de välbekanta filmerna. Här Ariel ur »Den lilla sjöjungfrun«.

Dags för en omruskning sedan: I de Disneyfilmer jag sett som barn och framåt tycker jag att flickorna (med undantag för Mulàn) alltid varit mer eller mindre hjälplösa våp, vars enda uppgift varit att hamna i hjältens famn i slutet. Plötsligt kommer jag på att utöver att vara hjälplösa i hjältens närhet, så har de oftast också haft den mentala styrkan motsvarande den hos en maratonlöpare med skoskav, som helt enkelt bara *ska* i mål. Det är dessa egenskaper som gärna lyfts fram i tidningen, vilket är bra. »Girlpower« behöver inte vara aggressivitet, utan handlar i stället om mental styrka.

Som komplement finns det gärna lite puttenutt à la »My little pony«.

Upplägget rent tekniskt är annorlunda än i de serietidningar som riktar sig till äldre läsare. Texten ligger inte i pratbubblor, utan i textplattor ovanför bilderna, vilket enligt uppgift beror på att detta ska vara lättare att läsa för små barn. Här tror jag att förlaget gör ett misstag, för pratbubblor visar vem som säger vad, och jag tror att ungarna gillar att man håller isär rollfigurerna och förställer rösten när man läser.

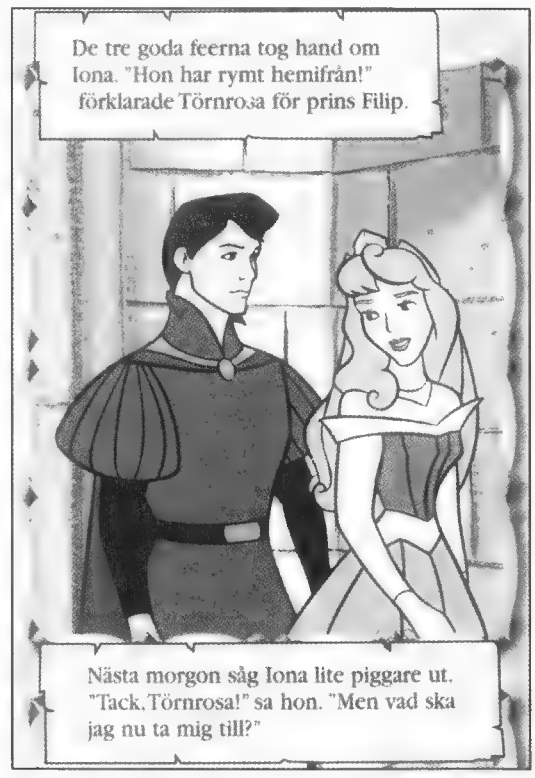

Seriematerialet i Prinsessan är brittiskproducerat, och inte sällan rätt stelt tecknat. Pratbubblor förekommer inte.

En av de medföljande små »presenter« som numera är standard för barntidningar. I fallet Prinsessan handlar det naturligtvis ofta om små smycken.

Bilderna (gjorda i England) är stora och ser ut att vara tagna ur en film (men det är de inte). Tyvärr är de ofta ganska stelt tecknade, och det verkar som om man haft inställningen att bilderna även skall passa i de Disneyböcker som av tradition är tecknade på detta sätt.

Att serierna som sådana inte är några höjdare är väl min bestämda åsikt, men jag inser också att jag inte är riktigt kompetent att bedöma tidningen – dags att anlita en konsult! Min sjuåriga dotter fick en bunt i knät och jag sa åt henne att titta i dem och säga vad hon tyckte. Hon satt länge och bläddrade och sa ingenting, och jag förstod att min indoktrinering att Disney = Carl Barks höll på att gå åt pipan. Hon älskade tidningen!

Av upplagesiffrorna att döma är hon inte ensam, så Egmont måste sägas ha lyckats. Förlaget har skapat en Disneytidning för småflickor, och även om jag personligen tyckte att den var ganska vämjelig så kan jag inget annat än rekommendera den för småflicksföräldrar. Dessutom finns det tid för herr Barks vid senare tillfälle.

Jämfört med Prinsessan är det betydligt mera fart som gäller i Mina Djurvänner.

Kända från bio och TV – Timon och Pumbaa ur Mina djurvänner.

Det logiska fortsättningen på *Prinsessan* är tidningen *Disney´s Mina djurvänner*. Med en åldersmässig överlappning känns den anpassad för flickor som (om än med viss hjälp) börjat stava sig igenom orden själva, och vidare upp till den ålder då tjejer börjar intressera sig för pojkar på allvar och inte för att kamrattrycket kräver detta.

Mina djurvänner har, som allt annat Disney gör, en viss baskvalitet. Serierna är en blandad kompott, och upptar betydligt fler sidor än i *Prinsessan*. Noteras kan också att det här handlar om mer »normala« serier, med pratbubblor och mer utvecklat berättarflyt.

Huvudserien i varje nummer bygger på figurer från de senare filmerna, figurer som Simba, Timon & Pumbaa, Tarzan och så vidare. Det är sällan filmfigurer blir bra som seriefigurer, men denna studioprodukt är om inte bra, så åtminstone helt acceptabel. Andraserien är ofta »Figaro« eller »Ludde«, och till dessas fördel måste sägas att tecknaren är om inte en direkt kopia, så åtminstone en moderniserad »lightversion« av den gamle Disneytecknaren Al Hubbard.

På tal om Hubbard så får pappsen en nostalgitripp då nämnde tecknare dyker upp i varje nummer i form av ensidor med »Ludde«. Jag tyckte som liten att han var ganska trist, men har omvärderat honom på gamla dagar. Han tecknar snyggt och är, trots sin något stela stil, min absoluta favorit i denna tidning.

Det sista fasta inslaget är »Piff och Puff«, och den är ur min synvinkel den sämsta serien i tidningen. Manusen verkar vara gjorda för ganska små barn och det är för mig svårt att bedöma om de är bra. Om teckningarna kan jag däremot uttala mig, och jag gillar dem inte! De är inte direkt dåligt tecknade, bara platta. Figurernas rörelsemönster känns också helt fel, de är överdrivna i varje ruta och kontrasten mot Hubbards »Ludde«, där lugn och rörelse hela tiden är väl balanserade, är enorm. »Piff och Puff« känns som ett e-brev skrivet med enbart stora bokstäver.

Nåväl, dags att kalla in konsulten igen, och jag lade ganska snabbt märke till en sak. *Prinsessan* var utmärkt för henne att sitta och titta i själv, men *Mina djurvänner* var något som krävde högläsning för att engagera. Det mest positiva med *Mina djurvänner* är att den även går ihop med pojkar (i detta fall hennes tvillingbror), för även i den mest jämställda familj är det svårt att få *Prinsessan* att intressera en sjuårig kille.

Hur ska man då sammanfatta dessa titlar? Jo, Egmont har lyckats göra tidningar som attraherar flickor. Att jag inte direkt jublar saknar då betydelse, fast jag erkänner gärna att delar av *Mina djurvänner* roade även mig. Knappast Bamse-klass, men ganska okej att läsa för ungarna (och ur högläsningssynpunkt känns *Mina djurvänner* absolut skojigare är *Prinsessan*).

Men ett klagomål kan jag i vanlig ordning inte låta bli att framföra: Tecknare och manusförfattare *ska* få sina namn publicerade! Det är ett oskick att detta inte alltid sker. Särskilt i Hubbards fall borde det dessutom nämnas när serierna första gången publicerades i *Kalle Anka*. Detta kanske dessutom kunde få en del föräldrar att även köpa denna, i mitt tycke, utmärkta tidning.

Ur samlarsynpunkt då? Jodå, det brukar vara väldigt svårt att sia om framtiden, men jag tror inte att dessa tidningar någonsin kommer att kunna betraktas som en lyckad investering. Däremot kan det, om man vill locka in sin lilla dotter på samlarfrustrationens masochistiska bana, vara en idé att köpa en tidskriftssamlare till tidningarna och se om det lyckas. Trots allt är det väl ofta för de kommande generationernas skull man investerar i serier och inte i Telia-aktier, och man måste veta att arvegodset behandlas väl. ◄

Granskade tidningar:

► ***Disney's Prinsessan***, *Egmont, 36 sidor i färg, utkommer 12 gånger/år. Bred distribution via Tidsam – finns normalt i alla kiosker och butiker.*

► ***Disney's Mina djurvänner***, *Egmont, 36 sidor i färg, utkommer 12 gånger/år. Bred distribution via Tidsam – finns normalt i alla kiosker och butiker.*

»Ludde« av klassiskt snitt förekommer i Mina djurvänner. Materialet är egentligen repriser ur Kalle Anka.

FÖRENINGSLIV

På gång i Sveriges och Norges serieföreningar • Redaktör – Fredrik Strömberg • fstromberg@swipnet.se

SERIEFRÄMJANDET

Box 51
232 02 Åkarp
040-30 70 05
fstromberg@swipnet.se
www.seriefamjandet.com

SeF:s årsmöte den 7 april (på Serieteket i Stockholm) avklarades med sedvanlig schwung, och som vanligt omvaldes större delen av styrelsen. Nyinvalda var Gunnar Krantz och Thomas Storm, och den senare tog även över som sekreterare efter Peter Nilsson (som dock stannar i styrelsen). Avgick gjorde Johan Blixt efter lång och trogen tjänst.

Angående Johans avgång inkom följande brev till mötet: »VIKTIG KUNGÖRELSE: Det är med stor bestörtning som vi i föreningen NAFS(k) tvingas beskåda Seriefrämjandets kvartalsmässigt återkommande varumärkesintrång. Som alla vet innehar NAFS(k) alla rättigheter till Jakob Hallin. Ändå envisas Seriefrämjandet att använda nämnda figur i varje nummer av tidskriften Bild & Bubbla. Beklämmande! För att bestraffa Seriefrämjandet har NAFS(k) nu beslutat att dra in Seriefrämjandets licens för Johan Blixt. Nämnda figur får inte längre utnyttjas som styrelsemedlem utan endast användas till harmlösa småsysslor som att uppdatera index och trampa potatisskal i tunnor. Lågaktningsfullt, Olof Siverbo, Regent, NAFS(k).«

Vi tackar NAFS(k) för inlägget i debatten och kan bara tillägga att Jakob Hallin nu är VÅR, VÅR, VÅR! MOAHA-HA-HA-HA-HA!

Hrm, nåja. Sedan har *B&B* också hållit sitt första releaseparty, men mer om det i separat ruta. I övrigt är sommaren här, och med den som alltid en nedgång i mötesaktiviteten. Ta i stället chansen att lägga dig i en hängmatta och läsa de där serierna som du så länge funderat på.

FREDRIK STRÖMBERG, ORDFÖRANDE

GÖTEBORGS SEF

c/o Ingemar Bengtsson
Box 2408
403 16 Göteborg
031-47 38 57
031-473857@telia.com
www.seriefamjandet.com/goteborg

Här i Göteborg har vi just haft årsmöte och vår första »seriepubkväll«. Näst på tur är i skrivande stund ytterligare en pubkväll någon gång i maj samt antagligen en filmkväll med serieanknytning innan sommaren slår till. Och i mitten av september är det bokmässa här i stan.

Den som vill ha löpande information om kommande föreningsevenemang (som kan anordnas med kort varsel) får det enklast genom att skicka in sin e-postadress till 031-473857@telia.com (Ingemar Bengtsson) och/eller paja@telia.com (Per A J Andersson).

PER A J ANDERSSON

Hårda förhandlingar under Seriefrämjandets årsmöte 2001. Foto F. Strömberg.

SEF SKÅNE

c/o Claes Reimerthi
Assarhusavägen 256
247 36 S Sandby
046-574 11
reimert@algonet.se
www.seriefamjandet.com/skane

Från Sveriges sydligaste lokalförening rapporteras att sommarstiltje råder. Detta behagliga tillstånd förväntas fortgå oavbrutet fram till måndagen den **10 september**, då höstterminen sparkar igång, och då lokalföreningen har glädjen att hälsa hela Sveriges »Elvis«, Tony Cronstam välkommen. Under rubriken »Delvis Elvis« kommer han att prata om sig själv och sina serier – ett absolut måste för alla serieintresserade! Därpå följer den **8 oktober** föredrag om Nisse Egerbrandts femtioåriga tecknarkarriär. Lokal blir i september Studieförbundet Vuxenskolan, St Gråbrödersgatan 13 i Lund, samt i oktober Kvarnby folkhögskola, Industrigatan 4 i Malmö.

Väl mött i september!

CLAES REIMERTHI, ORDFÖRANDE

SEF STOCKHOLM

c/o Ola Hammarlund
Gillerbacken 49
124 64 Bandhagen
08-87 71 04
olahammarlund@hotmail.com
www.seriefamjandet.com/stockholm

Seriefrämjandet Stockholm fick vid årsmötet 7 april en ny styrelse. Adam Boman avgick som kassör och ersattes av Patrik Schylström. I övrigt består styrelsen fortfarande av Ola Hammarlund (ordförande) och Sangrid von Zedtwitz-Liebenstein (sekreterare). Under våren har vi också hunnit med att gå och se »Rocky« på Stadsteatern. Våra nya föreningspubar, där vi går ut och har trevligt tillsammans, har blivit en framgång, och vi lär upprepa dem i höst. Idén har för övrigt redan stulits av Göteborgs SeF. Slutligen representerade vi SeF med ett bokbord på »Fanzine Heaven« på Serieteket, lördag 17 mars.

Föreningens planer inför hösten är i skrivande stund ännu ej fastställda, men planer finns på ett studiebesök hos Egmonts Stockholmsredaktion, ett föredrag om »Age of Bronze«, Eric Shanowers serie om trojanska kriget, ateljébesök hos en serieskapare, videovisning med mera. Om en lämplig film med serieanknytning dyker upp på biograferna, kommer vi att ordna ett gruppbesök. Flera idéer och förslag till aktiviteter från medlemmarna välkomnas. Hör av er till Ola Hammarlund (se ovan).

Aktuell information om vad som är på gång finns alltid på vår hemsida och läggs fortlöpande ut på SeF:s e-postlista.

OLA HAMMARLUND, ORDFÖRANDE

SEF UPPSALA

c/o Göran Semb
Lings väg 51
754 27 Uppsala
018-50 45 13
sembtex@uppsala.mail.telia.com
www.seriefamjandet.com/uppsala

Ingen information har inkommit från Seriefrämjandet Uppsala, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

Träffa »Elvis« skapare Tony Cronstam på SeF Skånes möte.

Klackarna i taket!

Bild & Bubbla höll sitt allra första releaseparty i Panora/Folkets Bios lokaler på S:t Gertrudsgatan i Malmö den 4 april. Det var ett nytt grepp som faktiskt gick väl hem, och över 60 personer bevistade evenemanget, umgicks och hade roligt till långt efter läggdags. Serietecknaren och trubaduren Mats Källblad underhöll med egenhändigt hopknopade visor, trollkonstnären Karl Berseus vandrade runt bland borden och förbluffade oss, och alla fick en chans att tjuvkika i det pinfärska *B&B* 1/01.

Vi kommer att fortsätta hålla releasepartyn för varje nummer som kommer framöver, och intresserade kan höra av sig till festarrangören Katarina Bågenholm (040-26 18 16) för mer information. Missa inte denna möjlighet att träffa och umgås med serieskapare, serieförläggare, serieläsare och andra som håller på med tecknade serier!

FREDRIK STRÖMBERG

Fest och gamman på B&B:s första releaseparty. Foto F. Strömberg/L Willman.

NAFS(K)

Box 5030
125 05 Älvsjö
08-72 29 313
kansli@nafsk.se
www.nafsk.se

Ankistförbundet NAFS(k) jubilerar! I september är det 25 år sedan vår eminenta organisation grundades, och det ska givetvis firas. Lördagen den 22 september låter vi nostalgin flöda och ställer till med ett stort jubileumskalas i Stockholm. Hejdlösa scenframträdanden och god stämning utlovas! Tid och plats meddelas senare.

Under hösten kommer också ett nytt nummer av *NAFS(k)uriren*. Tidskriften har dragits med stora förseningar på senare år, men nu har vi installerat en ny, idérik och energisk redaktion, och framtiden ser ljus ut.

Den som undrar något om föreningen kan som vanligt höra av sig till vårt kansli, bemannat på onsdagar mellan 18 och 20.

OLOF SIVERBO, ORDFÖRANDE

MANGAKAI

c/o Zimeon Lundström
Marknadsvägen 123
183 78 Täby
zimeon@mangakai.org
www.mangakai.org/

Mangakai är Sveriges äldsta förening för folk intresserade av japanska serier och/eller tecknad film. Styrelsen huserar i Stockholm men välkomnar medlemmar från hela landet. På grund av vissa omformningar är aktivitetsnivån för närvarande aningen låg, men föreningen arrangerar varje vecka möten där man kan träffas och titta på japansk tecknad film. Större animevisningar och framtida konvent i Stockholmsområdet är för närvarande under planering. Medlemskap kostar 80 kronor för ett år, och betalas in på postgiro 541 405-7, Mangakai. Mer information kan fås från undertecknad. Besök även vår hemsida på adressen ovan.

ZIMEON LUNDSTRÖM, ORDFÖRANDE

SC OF LMBEC

The Scandinavian Chapter of the Lee Falk Memorial Bengali Explorers Club.
c/o Brian Jensen
brian@kps.liv.se
SC: schapter.bizland.com
LMBEC: www.ozemail.com.au/~fryr/

Vårt syfte är att hålla minnet av Lee Falk vid liv, och att skapa en trevlig gemenskap för vuxna Fantomen-fantaster. Detta gör vi genom att samlas vid middagar cirka 4 gånger per år; däremellan håller vi kontakten vid liv genom vår e-postgrupp och vår hemsida. Vid våra middagar får närvarande medlemmar en »goodiebag« med för varje tillfälle unikt producerat Fantomen-material. Vi är stolta över att ha sådana namn som Ulf Granberg, Björn Ihrstedt, Hans Lindahl och Claes Reimerthi bland våra medlemmar, men mestadels är vi alldeles vanliga Fantomenälskare. Vi har idag 26 medlemmar i Sverige, Norge och Danmark.

Mer information om vårt syfte, våra aktiviteter och hur du blir medlem hittar du på vår hemsida. Besök även gärna den australiska huvudföreningens hemsida.

BRIAN JENSEN, ORDFÖRANDE SC

BLUEBERRY CLUB

c/o Peter Wahréus
Anders Reimers väg 13
117 50 Stockholm
08-658 66 14

Ingen information har inkommit från Blueberry Club, föreningen för folk som gillar västernserien »Blueberry«, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

NORSK TEGNESERIEFORUM

c/o Serieteket
Postboks 2017
NO-0505 Oslo
www.tegneserieforum.org
Kontaktperson: Morten Harper,
morten@harper.as

NTF er en interesseforening som arbeider for å øke kunnskapen om og anerkjennelsen for tegneserier i Norge. Foreningens hovedaktiviteter er utgivelse av medlemsblad, utdeling av Sproing-prisen til beste norske og utenlandske serie, og tegneseriekonkurranser. NTF avholdt årsmøte samtidig med åpningen av Serieteket i Oslo 31. mars. Morten Harper ble valgt til ny president. Foreningen satser på et nært samarbeid med Serieteket, og planlegger to åpne møter med kjente serieskapere i løpet av året. Tradisjonen tro avholder NTF også i år tegneseriekonkurranse, og tema er »2001«. Nærmere opplysninger om konkurransen vil bli kunngjort i sommer. Fristen for bidrag er 1. oktober.

MORTEN HARPER, PRESIDENT

TEGNESERIEMUSEET

Hadelandsgården
NO-2760 Brandbu
0047-61 33 99 20
Kontaktperson: Jan P. Krogh

Tegneseriemuseet har nå etablert seg i nye lokaler på Hadelandsgården, Brandbu. Utstillinger med kjente serier som »Billy« og »Donald«, et omfattende arkiv med norske serieutgivelser samt alskens kuriosa får nå boltre seg over 450 kvadratmeter. Museet åpner 22. juli. Det er gratis adgang for medlemmer av NTF og Seriefrämjandet.

JAN P. KROGH, KONTAKTPERSON

FREDRIKSTAD TEGNESERIEFORUM

c/o Øyvind Braaten
Stenholtsvej 43
NO-1738 Borgenhaugen
0047-69 97 06 44

Ingen information har inkommit från Fredrikstad Tegneserieforum, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

TEGNESERIEAKADEMIN

c/o Jon Gisle
Hotvetvn 751
NO-3018 Drammen

Ingen information har inkommit från Tegneserieakademin, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

ÖVRIGA

Är du med i en förening med serieanknuten verksamhet? Vill ni bli fler? Hör av dig till *B&B/Tegn* med namn och adress till kontaktperson, uppgifter om vad ni sysslar med, när ni har möten och så vidare. Listning på den här sidan kostar ingenting, men kan i bästa fall locka nya medlemmar ur *B&B/Tegn*:s läsekrets. ◄

Drottningen

— en intervju me

av **HENRIK ANDREASEN**

För skandinavisk publik är Jill Thompson förmodligen mest känd som tecknare på Vertigo-tidningar som Sandman och The Invisibles, men hon har fler strängar än så på sin lyra, och framstår i dag som en av den amerikanska serietidningens mer mångsidiga tecknare. Numera lägger hon mycket av sin tid på det egna projektet »Scary Godmother«, en charmig allåldersserie med halloween som tema.

Jill Thompson är född 20 november 1966 och uppvuxen i Chicago, där hon fortfarande bor. När Neil Gaiman 1992 valde henne som tecknare till Sandman-sviten »Brief Lives« var det lätt att få intrycket att hon kom från ingenstans, men vid det laget hade hon redan arbetat fem år i branschen, främst för småförlag som First och Comico, och väckt viss uppmärksamhet inte minst för sina målade seriesidor i Firsts Illustrerade Klassiker-version av Nathaniel Hawthornes roman »The Scarlet Letter« (»Den eldröda bokstaven«).

Efter »Sandman« har vi sett hennes teckningar i ytterligare ett antal Vertigo-serier (»Black Orchid«, »The Invisibles« med flera), och ungefär när den här intervjun kommer i tryck är hon aktuell med en Sandman-spinoff kallad »The Little Endless Storybook«. Hon har också jobbat på diverse mainstreamserier, inte minst stod hon 1990–92 för två års produktion av superhjälteserien »Wonder Woman«, och hon är i dag väl etablerad som en av den amerikanska serietidningens mer mångsidiga tecknare, även om hon de första tio åren mest jobbade efter andras manus.

En mera personlig röst fann hon när hon 1997 drog igång sitt stora soloprojekt, en allåldersserie som utgår från amerikanska ungars halloweenfirande och gör sin alldeles egen tolkning av dess mytvärld. Serien heter »Scary Godmother«, och kretsar kring ett antal »barntillåtna« monster och rysligheter som lanats ur det redan existerande halloween-menageriet. Till detta har Thompson lagt ett självporträtt, den mysrysliga Scary Godmother själv, som får personifiera hela helgen.

Serien utkommer med ett bilderbokliknande färgalbum om året (givetvis till allhelgona, fast observera att utgivningen tagit sabbatsår just i år), samt då och då i svartvita serietidningsutgåvor (just i sommar löper en sex nummers miniserie) – allt på förlaget Sirius. Noteras bör kanske att färgalbumen främst vänder sig till små läsare, medan serietidningsversionen innehållsmässigt kanske ger äldre barn och vuxna mer. Teckningarna är dock lika njutbara i båda versionerna.

av halloween

d Jill Thompson

FÖRSTA TILL VÄNSTER: *Foto på Jill Thompson, hämtat ur ett av Scary Godmother-albumen. Foto: Dano*

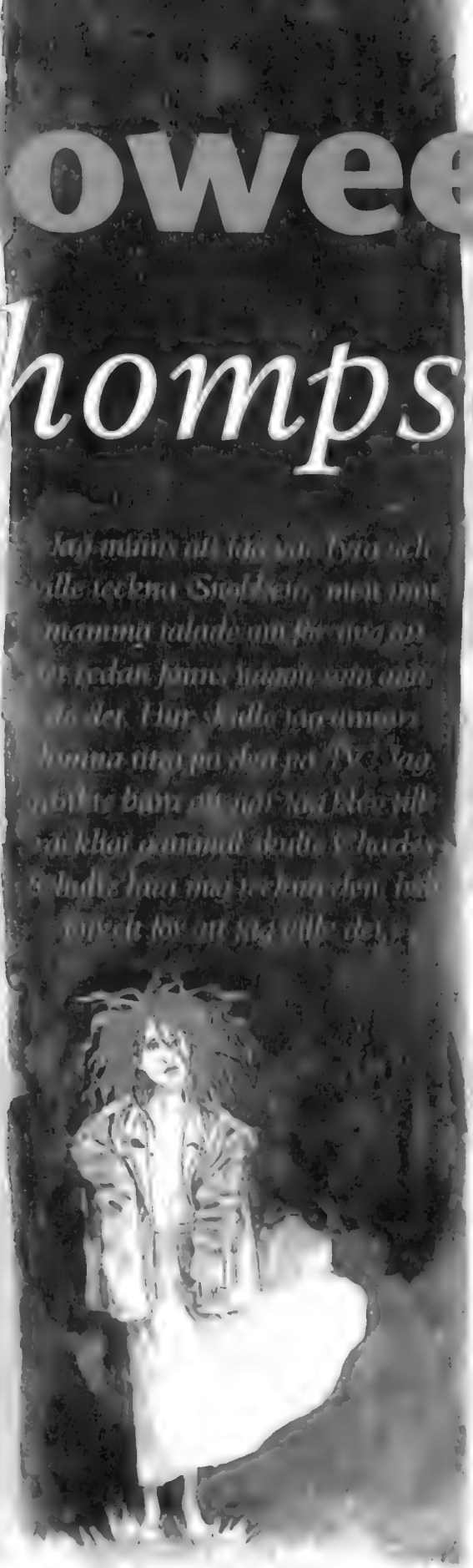

VILLE TECKNA SNOBBEN

När började ditt intresse för serier?

– Tidigt. Jag minns att jag var fyra och ville teckna »Snobben«, men min mamma talade om för mig att det redan fanns någon som gjorde det. Hur skulle jag annars kunna titta på den på TV? Jag tänkte bara att när jag blev tillräckligt gammal skulle Charles Schultz låta mig teckna den, helt enkelt för att jag ville det. Mamma sa åt mig att göra mina egna serier om jag ville bli serietecknare, så jag skapade några figurer som var nästan identiska med Snobbenfigurerna, fast med andra namn. Det var det första som fick mig att bli intresserad av serier och serieskapande.

Efter hand som jag blev större upptäckte jag att det fanns olika sorters serier, många fler än jag kunnat föreställa mig. När jag var liten gillade jag dagstidningsserier och »Acke«, och sedan började jag inse att »Acke« hade funnits i 30–40 år vid den tiden, så jag började leta efter riktigt gamla tidningar. Jag gick på antikvariat och loppmarknader – de hade

TILL HÖGER: *Kanhända inte den mest självklara av influenser, men det var här Jill Thompsons serieintresse började, med gamla »Acke« från tider långt innan hon själv var född.*

alltid en stor hög serietidningar, och man kunde köpa en låda för en dollar, för de ansågs inte ha något värde. Man kunde hitta mycket gamla *Betty and Veronica* och *Judge Hadson* från 40-talet. Skillnaden i stil mellan »Acke« då och nu var enorm.

Jag hittade äldre och äldre serier som jag verkligen gillade, och jag ändrade smak hela tiden. Jag hade begränsad tillgång till serier, så när jag hittade något var det som om det öppnades en helt ny dörr. Då visste jag inte att det fanns superhjältar, eller att det fanns skräckserier och serieversioner av gamla västernfilmer. Jag kunde plötsligt snubbla över dem, och försökte ta reda på så mycket som möjligt om den genren. Jag fortsatte leta efter olika sorters serier och blev seriefan på köpet. Pappa visste inte vad han skulle ta sig till med mig!

Vad tyckte dina föräldrar om dina tecknarambitioner?

– Där hade jag tur, för mina föräldrar uppmuntrade mig alltid. Pappa brukade köpa serier åt mig. Han jobbade inne i Chicago och vi bodde precis utanför stan, så han brukade gå till kiosken och köpa åt mig, eller till den enda affär som sålde serietidningar – det kan mycket väl ha varit en av de första seriebutikerna, jag vet bara att det var en pytteliten butik och att killen alltid tog hem serier. Jag fick aldrig höra att jag skulle sluta med det eller att det inte var särskilt förnuftigt, de uppmuntrade mig bara. Jag tror jag var 8–9 år när jag började säga »jag vill teckna serietidningar när jag blir stor«, och de sa bara okej. Jag blev aldrig motarbetad.

SUPERHJÄLTAR OCH FANTASY

Var är du utbildad?

– Efter high school gick jag konstutbildningen på the American Academy of Art i Chicago. De undervisar mest i *commercial art*, de försöker verkligen se till att man kan få jobb som illustratör, reklamtecknare eller designer den dag man slutar skolan. Men de har kurser i allt, även måleri och foto. Vi fick lära oss grunderna på förmiddagen och tecknade efter levande modell på eftermiddagen – eller illustrationer eller reklam beroende på vilken inriktning man hade. Det var en mycket koncentrerad utbildning. Vi hade tre timmar av en kurs på förmiddagen och tre timmar av en annan på eftermiddagen i ett antal terminer.

Medan du studerade, visste du då vilken sorts serier du ville göra när du var klar?

»...medan jag gick i skolan gjorde jag hela tiden arbetsprover som jag skickade till olika förlag. Det hade jag gjort sedan jag var tretton, och varje gång jag fick ett refuseringsbrev, tänkte jag bara att jag inte var tillräckligt bra än. Jag måste fortsätta att öva mig, och det gjorde jag.«

FÖRSTA TILL HÖGER: *Det här avsnittet av »Munden's bar« gick som utfyllnad i tidningen Grimjack, och tecknades medan Thompson fortfarande gick på konstskola.*

ANDRA TILL HÖGER: *Sju nummer av superhjältetidningen Elementals under åren 1987–88 hörde till Thompsons allra första professionella jobb. Förlaget Comico publicerade tidiga serier också av en mängd andra blivande stjärnor.*

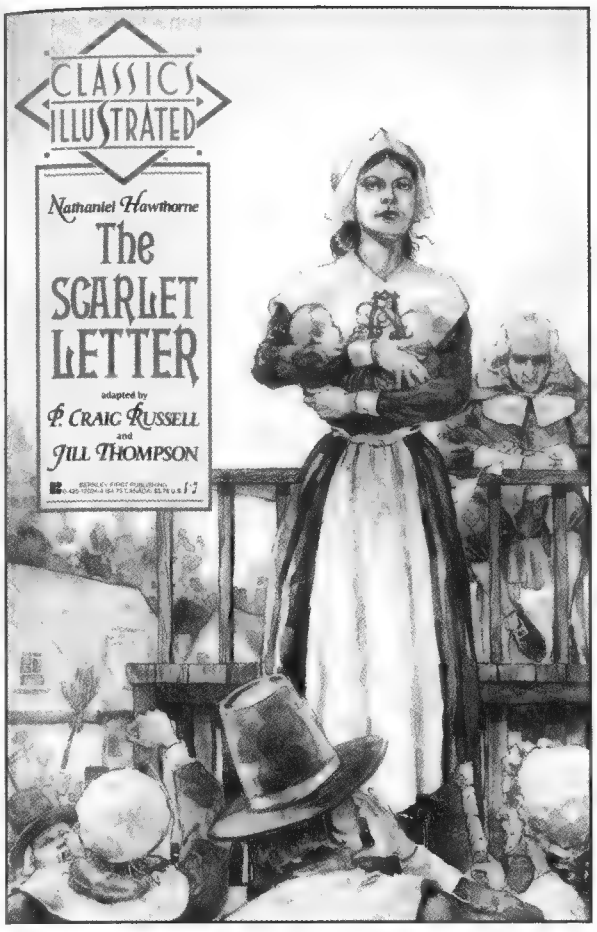

– Jag tecknade serier redan medan jag gick på konstskolan, på min lediga tid. Jag jobbade med superhjälteserien »The Elementals« för förlaget Comico medan jag avslutade studierna. Jag gjorde också jobb för First Comics, det första var en Munden's Bar-utfyllnadsserie i deras tidning *Grimjack*, och den gjorde jag också medan jag studerade. Då ville jag helst teckna superhjältar, och medan jag gick i skolan gjorde jag hela tiden arbetsprover som jag skickade till olika förlag. Det hade jag gjort sedan jag var tretton, och varje gång jag fick ett refuseringsbrev, tänkte jag bara att jag inte var tillräckligt bra än. Jag måste fortsätta att öva mig, och det gjorde jag.

Kände du till Michael Moorcocks böcker innan du började teckna serieversionen av hans »Corum« för First Comics? *[Moorcock är fantasyförfattare, mest känd för den svårmodige krigarhjälten Elric, och hans romaner har ofta bearbetats till serier.]*

– Jag hade läst några av de seriebearbetningar som P Craig Russell & Michael T Gilbert hade gjort på Elric-historier, men inte romanerna i original. När jag fick Corum-jobbet köpte jag alla Corum-böckerna, och jag tyckte mycket om dem. Jag tycker nog mer om dem än om Elric-böckerna, eftersom de ligger mig närmare.

FUSK?

Du träffade P Craig Russell tidigt i din karriär, och du jobbade ihop med honom på Illustrerade Klassiker-versionen av »The Scarlet Letter« 1990. Vad har han betytt för dig?

– Craig var en av mina första stora idoler. Jag minns första gången jag såg albumversionen av hans serie »Killraven«, och på baksidan fanns en vacker svartvit illustration med skarpa skuggor, och jag tyckte det såg ut som ett foto. Jag brukade gå in i seriebutiken och bara stå och stirra på den, och tänka att en dag måste jag lära mig att teckna människokroppen så bra. På den tiden trodde jag inte att man använde foton som hjälp, det tyckte jag var fusk, man skulle teckna allting efter eget huvud. När jag sedan träffade Craig, upptäckte jag förstås att han använde just foton som förlagor, och först tyckte jag att han var en fuskare.

FÖRSTA TILL VÄNSTER: *En av den engelska litteraturens klassiker, här som Illustrerad Klassiker i bearbetning av P Craig Russell och Jill Thompson.*

ANDRA TILL VÄNSTER: *Som novis i tecknarsvängen vägrade Thompson tro att en idol som P. Craig Russell använde fotoförlagor för sina teckningar. Bilden är just den teckning ur Russells »Killraven« som diskuteras i intervjun.*

Men Craig har haft stort inflytande på mig. Genom sina arbeten har han drivit på mig att själv försöka bli lika bra som han är, även om min stil aldrig kommer att bli som hans. Men mycket av det som påverkat honom, illustrationsstilar och teckningsarbeten, gillar jag också.

Vem parade ihop er på » The Scarlet Letter«?

– Förlaget. Craig ville bearbeta en roman, men han ville inte teckna den, och jag var rädd för att göra bearbetningen. Jag menar, hur skär man i en klassiker som Hawthorne? Så bådas problem löstes när de parade ihop oss, och det var jättespännande.

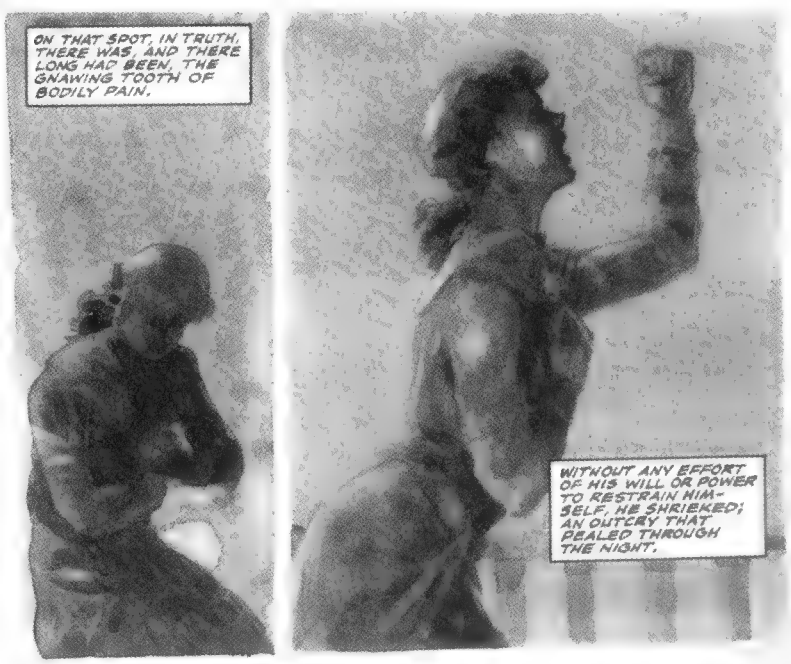

NEDAN: *Thompsons målade bilder i »The Scarlet Letter« var bland de första av hennes arbeten som fick större uppmärksamhet.*

TILL HÖGER: *När Jill Thompson 1990 tog över Wonder Woman var hon en av de allra första kvinnorna att teckna denna den kvinnliga superhjälten framför andra. Serien hade då redan existerat i femtio år.*

ANDRA TILL HÖGER: *Ett porträtt av Neil Gaiman, gjort av Thompson vid tiden för deras samarbete på »Sandman«.*

FÖRFÄRLIGA FÖRHÅLLANDEN

Efter »Corum« började du jobba med »Wonder Woman« för DC, till manus av George Pérez. Kändes det inte konstigt att jobba med Pérez, som vanligtvis betraktas som tecknare och inte författare?

– Jag hade inget nära samarbete med George Pérez. Det var i själva verket ett av de svåraste samarbeten jag haft, eftersom det var mitt första jobb för DC och jag ville göra ett gott intryck, samtidigt som hans kontrakt med förlaget nyss hade löpt ut, och han började förbereda sig för att lämna serien *[som han dessförinnan både skrivit och tecknat under flera år]*. Det innebar att han började ta emot en massa andra uppdrag, och plötsligt blev »Wonder Woman« kraftigt försenad, samtidigt som George stängde av telefonen och inte gick att få tag på.

George har också en tendens att skriva för sig själv, och det är inte alla som gillar att göra tjugo rutor per sida. Eller att ha femton rutor med fem personer i, och alla pratar och alla har mycket viktiga repliker. Han klarar själv av sånt, men det var svårt för mig att lista ut hur man skulle lägga upp sidorna. Ibland krockade vi på det viset, men jag fick aldrig pratat med honom om det, eftersom ingen fick tag i honom.

Ibland blev det fel på andra sätt också. Det förekom att han glömt bort vad som hänt i förra numret, och det fanns figurer med i manus som egentligen skulle vara någon annanstans. Jag ringde upp DC och frågade om det verkligen kunde vara rätt, och redaktören försökte få tag i George, men han jobbade med annat och hade stängt av telefonen. Så de sa åt mig att teckna det, och sedan fick vi se vad som hände.

I ett nummer hade jag tecknat alla personer som han nämnde i manuset, och DC gick igenom det och målade över allihop med vitt innan det gick i tryck. Det hängde pratbubblor i tomma luften, och man kunde se ben som de glömt måla över. Samtidigt som det här hände fick andra i uppdrag att göra utfyllnadsnummer för att tidningen skulle hålla utgivningstakten, och det gjorde den inte. Det var skönt att komma bort från den tidningen, eftersom alla problem gjorde den till en dålig arbetsplats just då. Man

TILL VÄNSTER: *Thompson fick jobbet som Sandman-tecknare sedan Neil Gaiman på San Diego-mässan 1990 råkat få se en skiss hon gjort av figuren Death. Det var dock ett annat av Sandmans syskon, Delirium, som hon i första hand gjorde till sin figur.*

NEDAN: *En av Thompsons sidor ur »Sandman«.*

»...berömmelse är trevligt, och jag fick precis rätt mängd. Jag skulle inte vilja ha Neils berömmelse, för det är för mycket.«

satte sig vid ritbordet och var nervös eftersom man inte visste om man skulle vara tvungen att ändra alltihop, eller om det man tecknade fanns med när tidningen kom ut.

Det är mycket lättare för en författare att ändra dialogen om en redaktör vill ha ändringar, han behöver bara radera och det tar honom mindre än en minut. Jag kan ha lagt tolv timmar på att teckna en sida, och då ringer de och säger att jag måste göra om det. Sånt tar tid, men jag får inte bli mer försenad, för jag måste fortsätta att producera lika många sidor som jag brukar, och de vill ha ändringarna gjorda genast, och på tisdag vill de dessutom ha nya sidor.

Är det svårt att vara kreativ under sådana förhållanden?

– Ibland, fast för det mesta tvingar det en att vara väldigt direkt. Man blir mycket kreativ, och jag upplever ibland att jag presterar mitt bästa designarbete när jag jobbar under förfärliga förhållanden. Man har inte tid att tänka efter, och det första försöket är ofta det bästa.

LAGOM BERÖMD

Ditt nästa uppdrag var »Sandman«. Hur var det att jobba med Neil Gaiman jämfört med Pérez?

– Helt annorlunda. George skriver för sig själv, vilket är okej eftersom han gör fantastiska serier, men Neil försöker se till att skriva med tanke på sina tecknares styrka. En annan stor skillnad är att jag aldrig talade med George, medan jag hade mycket kontakt med Neil. Han tycker om att jobba så, och vi talades vid nästan varje dag. Det är inte många författare jag har pratat lika mycket med. De flesta vill bara skicka in ett manus, och har man några frågor eller förslag får man ringa.

Innan du började jobba på »Sandman« sa Neil till dig att du kunde förvänta dig att bli betydligt mer »berömd« än du varit tidigare. Var du redo för det?

TILL HÖGER: *Den här sekvensen ur »Sandman«, med figurerna som silhuetter mot stjärnhimlen, diskuterade Thompson förra gången hon intervjudes i B&B. Hon berömde då Vince Locke för det stora arbete han lagt på tuschningen, samtidigt som hon sörjde att effekten mer eller mindre gick förlorad i det dåliga serietidningstrycket.*

TILL HÖGER: *Ur »Black Orchid«, som Thompson tecknade en tid efter »Sandman«. Hon lär aldrig ha varit överdrivet förtjust i serien.*

– Ja, berömmelse är trevligt, och jag fick precis rätt mängd. Jag skulle inte vilja ha Neils berömmelse, för det är för mycket. Jag gillar att kunna gå på seriekongress, och det finns en del människor där som vet vem jag är, och vill att jag skall göra teckningar åt dem eller signera något. Neil måste hela tiden hålla sig i rörelse om han är på kongress, för annars samlas miljoner människor omkring honom. Den sorts berömmelse som jag har är precis lagom. Man kan gå runt på stan och ingen stör en, men man kan inte gå till ett ställe där folk är intresserade av en utan att prata med en massa människor.

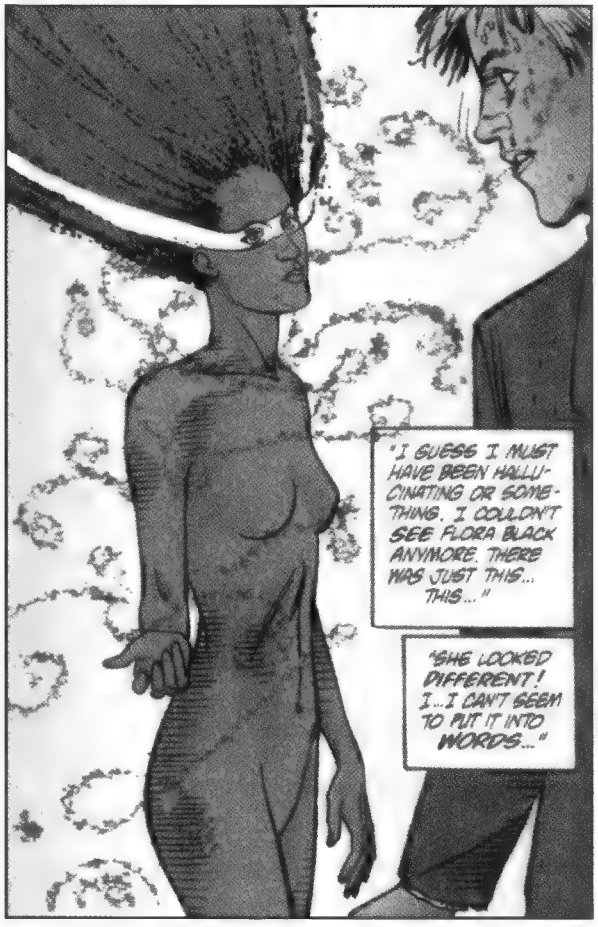

KÄNSLA I TUSCHET

På »Sandman« hade du en fast tuschare *[Vince Locke]*, men numera tuschar du ofta dina egna teckningar.

– Det dröjde innan jag kom i ett läge där jag fick chansen att tuscha själv, och jag tror att det till stor del beror på att jag kunde teckna snabbt, och om man kan det är det bra. Förlaget vill hellre att det kommer in material i jämn takt än att man gör något konstnärligt. Men nu när de har sett tuschningen på »Swamp Thing« och »The Invisibles« verkar det gå bra. Och ju mer jag gör det, desto mer blir det en andra natur.

NEDAN: *Thompson som sin egen tuschare, ur klassikern »Swamp Thing«.*

Tidigare gjorde jag layouter som var enkla blyertsteckningar (de flesta skulle anse att det var färdiga teckningar som det gick att tuscha efter), och efter det stramade jag upp det hela så det blev väldigt detaljerat innan jag tuschade. Numera gör jag i stället finputsningen i tuschningen, så alla känslorna och linjekvaliteten hamnar där i stället för i blyertsteckningen.

Är det svårt för en tuschare att förmedla dina ursprungliga idéer från blyerts till färdig sida?

– En del går alltid förlorat. När jag jobbade med »Sandman« fanns det saker i Vinces arbete som jag tyckte om och

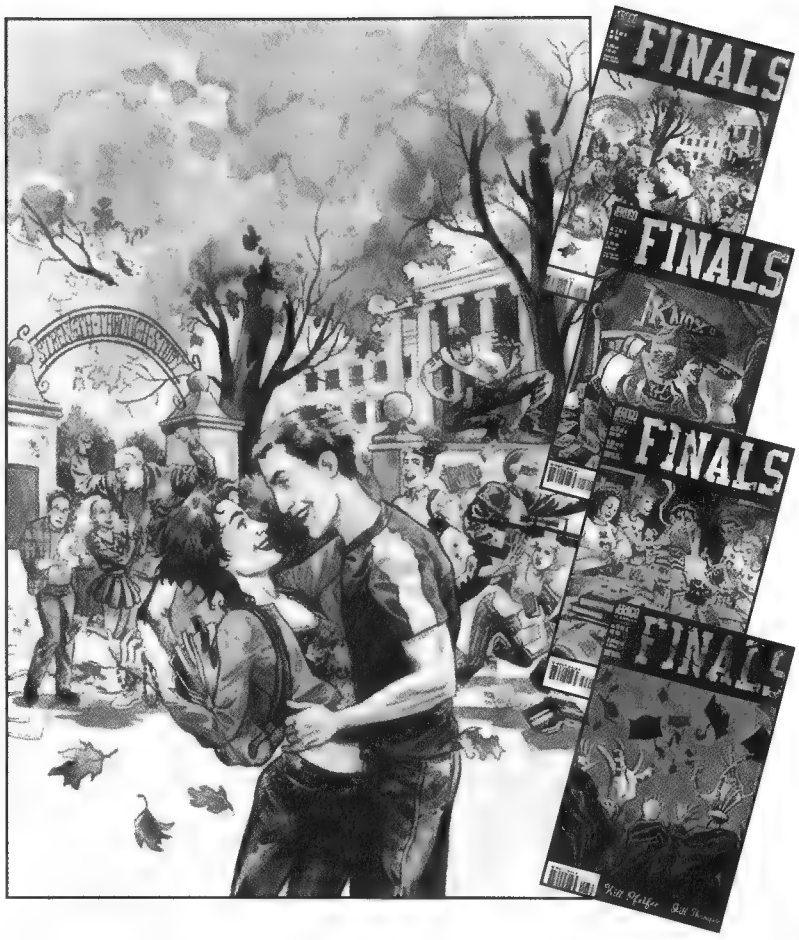

OVAN TILL VÄNSTER: *Black Orchid på en teckning gjord speciellt för den här intervjun.*

OVAN TILL HÖGER: *Finals var en fristående miniserie Thompson tecknade för Vertigo 1999.*

saker som jag formligen avskydde, men mot slutet lärde jag mig lita på honom. Han visste vad jag ville ha, och om jag antydde något visste han vad som skulle vara där. Sedan var jag tvungen att gå över till en annan tuschare på »Black Orchid«, och det var jobbigt. Man måste vara mycket precis när man ger instruktioner, eftersom det här är en person med en helt annan stil, och man inte vet hur han kommer att tolka det man gör. Stan Woch gjorde hur som helst ett fantastiskt jobb på »Black Orchid« och jag gillade verkligen det han gjorde. Men det kändes lite konstigt i början, eftersom jag var van vid Vinces linje, som är en enkel och naturlig linje, medan Stans var renare och skarpare.

Du nämnde tidigare att du samlat på dig en stor mängd serier. Läste du även europeiska serier och blev inspirerad av dem?

– Ja. Det var otroligt när jag upptäckte att det fanns europeiska serier. Först upptäckte jag Moebius, och jag hade ingen aning om att den sortens serier fanns. Jag upptäcker fortfarande serier som jag inte ens har hört talas om. Jag skulle gärna vilja åka till Europa och träffa andra seriemänniskor och se hur serier behandlas i andra delar av världen. Prata med folk om hur och varför de gör det de gör.

»Jag utgick ifrån att om någon sa nej, så var det för att jag inte var tillräckligt bra än, inte för att jag var kvinna.«

EN MINORITET?

Trots att serier är ett bildmedium är det sällan fansen vet hur serieskaparen ser ut. Ser du det som en fördel med tanke på den ras- och könsdiskriminering som finns i andra bildmedier? Är det svårare att få jobb om man är svart eller kvinna?

– Jag personligen har inte haft några problem, men du kan fråga nästan vilken annan kvinna som helst i branschen, och hon har något att berätta om diskriminering. De säger att jag är ett undantag, och det är jag kanske, eller också har jag bara inte låtit mig avfärdas. Jag utgick ifrån att om någon sa nej, så var det för att jag inte var tillräckligt bra än, inte för att jag var kvinna.

Jag tror det finns mer av fördomar när det gäller ras än när det gäller kön. En del håller nog inte med mig, men jag ser sällan afroamerikanska tecknare. Det är mycket svårt för dem att få serier publicerade. De hade Milestone *[en separat superhjälteetikett där främst svarta tecknare arbetade med främst svarta figurer]*, men det var både bra och dåligt. De segregerade sig själva, på samma sätt som jag ser hur kvinnoserier segregerar sig själva som en särskild sorts serier, istället för att tjejer jobbar i hela branschen, vilket vore mycket bättre än när folk begränsar sig till tjejserier, eller serier för svarta – eller serier för svarta tjejer för den delen!

Stör det dig att huvudmålgruppen i den här branschen är pojkar mellan åtta och sexton, vilket håller en mycket större potentiell publik utanför?

– Det är frustrerande att mina serier inte läses av största möjliga publik, men jag tror att 8–16-åringarna används för en snabb ekonomisk vinst, eftersom förlagen vet att de bara är där några år. Man bekymrar sig inte över om de kommer att fortsätta läsa serier, eftersom man tänker att det alltid kommer en ny nioåring istället för den sextonåring som försvann. Det är därför de här serierna inte förändras.

När jag var i deras ålder läste jag också den här sortens serier, men när jag var sexton upptäckte jag att det fanns så mycket annat i serieform, och att jag gillade *serier*, inte bara en *särskild sorts* serier. Förhoppningsvis hittar en del av de här ungarna på samma sätt andra sorters serier som intresserar dem när de blir äldre. Jag antar en del av den här publiken blir min.

OVAN TILL VÄNSTER: *Grant Morrisons manus i »The Invisibles« är inte sällan lite svåra att förstå för läsaren, men Thompson tycker teckningsjobbet fungerar rätt bra ändå.*

OVAN TILL HÖGER: *Bildexempel på Jill Thompsons tidiga respektive senare stil i »The Invisibles«.*

DEN MÄNSKLIGA ASPEKTEN

När jag läser dina alster, har jag lagt jag märke till att du alltid verkar koncentrera dig på att berätta en mänsklig historia, eller en historia byggd på relationer. Är det ett medvetet val?

– Det är inget jag själv lagt märke till, men det stämmer nog. Jag försöker hålla på med serier som intresserar mig. En gång ville jag göra superhjälteserier, men jag har tydligen passerat det stadiet. Om jag skulle göra sådana i dag skulle de nog bli långt mer realistiska än vad jag skulle ha gjort när jag var yngre. I dag är jag mer intresserad av den mänskliga aspekten, vilket beror på att jag tycker om att teckna människor. Jag vill ta reda på hur många ansiktsuttryck jag kan teckna, eller hur nedtonad jag kan vara och ändå förmedla det jag vill säga. Jag tycker om att berätta utan ord, det är en verklig utmaning.

En serie som »The Invisibles« *[skriven av Grant Morrison]* handlar också om mänskliga relationer, men den är väldigt komplicerad och svår för läsaren att följa med i. Blir det också svårare för dig att teckna om du har svårt att följa med i berättelsen?

– Ibland, om det är något jag inte riktigt förstår, och jag måste fråga mycket om det. Fast det är sällan, och »The Invisibles« har inte varit så svår. Den första historien jag gjorde var lite besvärlig, eftersom jag kom in lite brådstörtat som tecknare och först inte hann bekanta mig med figurerna. Inte för att jag inte förstod vad Grant menade, men jag hade helt enkelt inte tid att tänka efter riktigt. Med den andra historien, även om den hade ett hårt tidsschema, trivdes jag mer med figurerna, eftersom jag hade tecknat dem tidigare, och jag kände att jag verkligen började komma igång med den.

SJÄLV ÄR BÄSTA SERIEFIGUR

Det förekommer ofta figurer i dina serier som till utseendet påminner om dig själv. I »The Invisibles« finns en figur kallad Ragged Robin som baserats på ditt utseende. Hur känns det att teckna sig själv?

– När Grant först beskrev Ragged Robin hette hon Raggedy Yen, och han beskrev henne så här: långt ansikte med spetsig haka, spetsig näsa, storlockigt färgat hår med en massa band i, och det var det jag tecknade. Men alla sa att jag tecknade mig själv, och när Grant såg det sa han: »Okej, använd dig själv, du ser ut på det viset, så varför inte.« Att låta Ragged Robin se ut som jag var inte svårt, jag ändrade henne en aning så att hon är lite mindre lik mig, men jag kommer inte ifrån det faktum att vi här har en tjej med spetsigt ansikte och rött hår som liknar mig. Det stör mig inte, såvida inte Grant placerar henne i en mycket kompromitterande situation och alla tror att det är jag – vilket det inte är.

Även i »Sandman« finns det en figur *[Etain of the second look, en bifigur i berättelsen »Brief Lives«]* som liknar mig, men det beror bara på att Neil ringde upp en dag och sa: Jill, tänk på någons hus som du vill skall sprängas i luften, vi skall ha en person som springer igenom sitt hus eftersom det skall explodera. Och jag sa att jag gärna tog mitt eget hus, eftersom det skulle vara lättast att teckna – jag skulle teckna vardagsrummet och en del möbler. Neil sa okej, men då skulle Etain också se ut som jag. Så jag fick Etain att likna mig, bara för att jag ville spränga mitt hus i luften!

OVAN: *Variationer på ett tema. Thompson har en udda vana att gång på gång använda sitt eget utseende på seriefigurer hon designar, och här ser vi henne först som en yrvaken Etain ur »Sandman«, sedan som Ragged Robin ur »The Invisibles« och slutligen som Scary Godmother ur serien med samma namn.*

»Jag trodde inte det skulle vara särskilt mycket regler, eftersom folket på Topps var så trevliga att jobba med. Jag gillade Stefan Petruchas manus också, men när jag var klar med teckningarna började jag grubbla på något Mike Mignola sagt. Han sa, arbeta aldrig med något licensproducerat, det kommer att krossa dig och du kommer att hata ditt jobb. Och jag sa, nej nej, inte jag, jag älskar »Arkiv X«, det här blir jättebra.«

HOLLYWOOD

Ett tag tecknade du serieversionen av TV-serien »Arkiv X«. Hur kändes det att jobba på en licensproduktion, med regler för vad man får och inte får göra?

– Jag trodde inte det skulle vara särskilt mycket regler, eftersom folket på Topps *[förlaget som gav ut serietidningen]* var så trevliga att jobba med. Jag gillade Stefan Petruchas manus också, men när jag var klar med teckningarna började jag grubbla på något *[tecknarkollegan]* Mike Mignola sagt. Han sa, arbeta aldrig med något licensproducerat, det kommer att krossa dig och du kommer att hata ditt jobb. Och jag sa, nej nej, inte jag, jag älskar »Arkiv X«, det här blir jättebra.

Men även om både förlaget och jag gillade teckningarna, finns det en grupp licensmänniskor som har kontroll över hur allt görs. Ingen av dem har någon konstnärlig bakgrund överhuvudtaget, och de upplever det som viktigt att deras åsikter presenteras och respekteras. Det fanns en grupp med ett antal kvinnor som kontrollerade varje ruta jag gjorde, och allihop hade olika åsikter om vad de gillade och ogillade.

Ingen av dem förstod till exempel att när något är skuggat i blyerts blir det helt svart i tuschningen. Så de sa: Varför har allihop blåtiror, är det någon som slagit dem? Jag försökte förklara att jag ville förmedla TV-programmens mörka stämning genom ganska tunga skuggor. Till slut sa de åt mig att ta bort all skuggning från *[huvudpersonerna]* Scullys och Mulders ansikten – fast bara ansiktena, inte kläderna, så det såg ut som de hade någon sorts masker på sig.

Allra sist beslutade de att någon annan skulle teckna om alla ansiktena. Det blev väldigt frustrerande och jag trodde att det aldrig skulle bli tryckt. Det var en jobbig upplevelse, och jag svor över att Mike Mignola haft så rätt.

Är det det närmaste du kommit en Hollywood-erfarenhet?

– Det var inte helt och hållet dåligt, men det var frustrerande att försöka tillfredställa en massa olika människors åsik-

TILL VÄNSTER: *Thompsons Arkiv X-produktion omfattar bland annat »Afterflight«, den första X-files-berättelsen gjord direkt för album.*

TILL HÖGER:
Thompsons första skisser till figuren Scary Godmother. Hon träffade ganska rätt redan från början.

EN MONSTER-MOSTER

Är det här bakgrunden till att du nu har skapat dina egna figurer, i stället för att teckna någon annans?

– Det var *en* av faktorerna som ledde till »Scary Godmother«, men det var faktiskt seriemarknadens nedgång som fick mig att ta språnget. Jag hade varit ganska nöjd med att hoppa från jobb till jobb på Vertigo. Det var skönt, för man kunde byta tempo och arbeta med nya författare hela tiden. Men helt plötsligt fanns det inget arbete att få. Jag gjorde en del spelarbeten och reklamjobb under tiden, men det var tydligt att seriemarknaden var inne i en svårare svacka. De som insåg vad som höll på att hända skrev på specialkontrakt som fast tecknare på en tidning i 1–2 år, så det fanns ingenstans att gå.

Därmed blev jag på sätt och vis tvingad att jobba på något eget. Tidigare hade jag alltid hållit mina egna idéer på sparlåga, eftersom man får inte betalt för att jobba på sådant. Nu hade jag all tid i världen, och jag kunde antingen jobba på mina egna idéer, lägga all tid på att tigga arbete eller göra reklamjobb, vilket är bra betalt men inget jag vill lägga hela min tid på.

Så jag satte mig vid ritbordet och satte igång med »Scary Godmother« *[som alltså är en allåldersserie på halloweentema, uppbyggd kring den lilla flickan Hannah Marie och hennes »Scary Godmother«, en slags mysryslig monster-moster som fungerar som halloweenhelgens beskyddare, och som presenterar Hannah för alla de otäcka halloween-monstren – vilka givetvis visar sig vara rätt snälla egentligen]*. Så snart jag hade fått färdigt några illustrationer och manusidéer skickter. De kunde säga att det liknade Scully och Mulder *[rollfigurerna]*, men att det inte liknade Gillian och David *[skådespelarna i samma roller]*, eller tvärtom. En gång gick det så långt att jag bad Alex Ross *[som gör målade serier och är mycket väl ansedd för sina porträttlika avbildningar]* göra några skisser av ansiktena, för att se om det var jag som fått det hela om bakfoten. Jag skickade in Alex skisser tillsammans med mina teckningar, och de tyckte inte att Alex skisser heller liknade figurerna. Då kände jag mig säkrare på min sak, för om de inte gillar Alex figurer vet de inte vad de vill.

Så vitt jag vet finns inte längre någon serieversion av »Arkiv X«, och jag tror att det till stor del beror på konflikten mellan licensfolk och serieskapare. Jag skulle ha accepterat om Chris Carter, Gillian Anderson eller David Duchovny *[TV-seriens skapare, respektive skådespelarna i de två huvudrollerna]* hade sagt att de inte gillade något, men det här var bara en kommitté med personer vars jobb uppenbarligen var att kritisera något.

TILL HÖGER:
Färgalbumen med Scary Godmother vänder sig framför allt till mindre barn, och kan bitvis vara relativt gulliga.

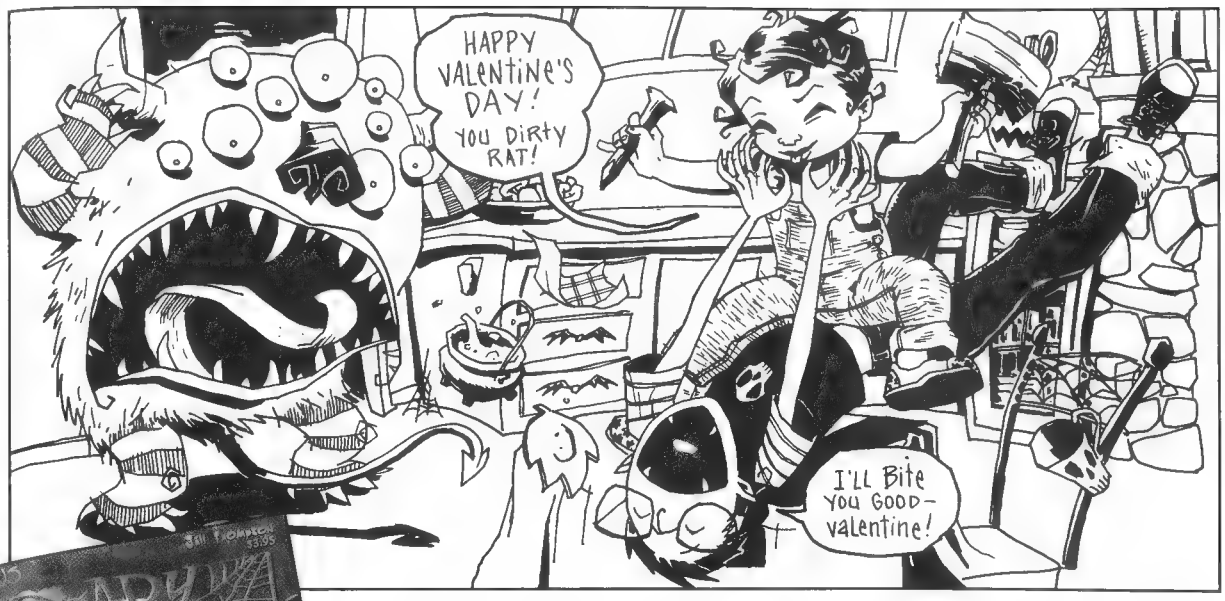

TILL VÄNSTER: *I serietidningarna kan det gå lite vildare till. Här Hannah Marie och hennes bäste kompis, vampyrgrabben Orson, i full fart. Observera huggtänderna, hammaren och träpålen.*

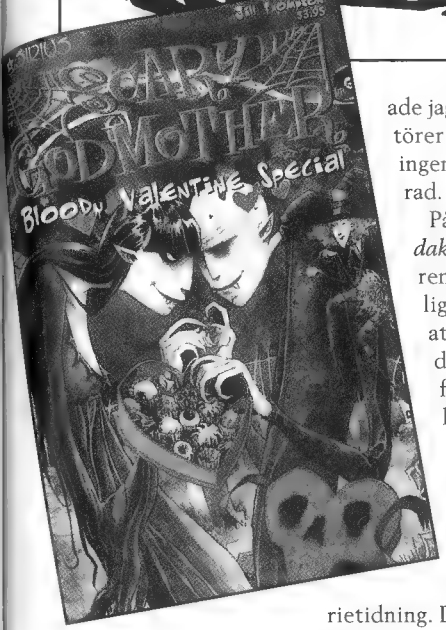

ade jag dem till alla redaktörer jag jobbat med, men ingen verkade intresserad.

På Vertigo sa *[chefredaktören]* Karen Berger rent ut att det såg trevligt och coolt ut, men att hon inte gav ut sådana grejor. Till sist fick jag napp på förlaget Sirius, där de dessutom var beredda att trycka serien i det format jag ville ha, mer som en barnbok än som en traditionell serietidning. De har gett ut serien sedan dess, och det har varit ett bra samarbete. Det känns skönt, och jag har insett att »Scary Godmother« inte var någon engångsföreteelse, utan något jag kan hålla igång och har massor av idéer till. Det känns bra att jag får det här utloppet för mitt kunnande, och jag har hittat en stil som jag trivs med, för första gången sedan jag gick ut konstskolan.

»Det känns bra att jag får det här utloppet för mitt kunnande, och jag har hittat en stil som jag trivs med, för första gången sedan jag gick ut konstskolan.«

Figuren Scary Godmother bygger på ditt utseende. Finns det andra figurer i serien som bygger på personer du känner?

– Hannah bygger på sätt och vis på mitt äldsta syskonbarn Hannah, eftersom hela serien började som en present till henne. Jag döpte figuren efter Hannah eftersom hon föddes först, och jag trodde hon skulle vara mitt enda syskonbarn ett bra tag framöver. Men då började fler få barn, och nu har jag fått sju syster- och brorsdöttrar (på fyra år!).

Scary Godmothers spökkatt Boozle är min katt Basil, som är död. Även andra katter som jag eller mina vänner har haft dyker upp som spökkatter i serien – så de lever vidare i evighet. I övrigt har jag tagit en del egenskaper från folk jag känner, men ingen av figurerna har fått någons ansikte.

Jag använder mig också av egna erfarenheter – Scary Godmother kanske liknar mig till utseendet, men mycket av det som händer *Hannah* är saker som hände mig när jag var barn. Det finns en scen på en läkarmottagning som hände mig när jag var liten. Vanligtvis klarade jag att bli stucken om jag var förberedd, men man ljög för mig och sa att jag inte skulle få någon spruta, och när doktorn sedan ändå tog fram sprutan fick jag panik och sprang skrikande därifrån, och jag skrämde upp alla ungarna i väntrummet.

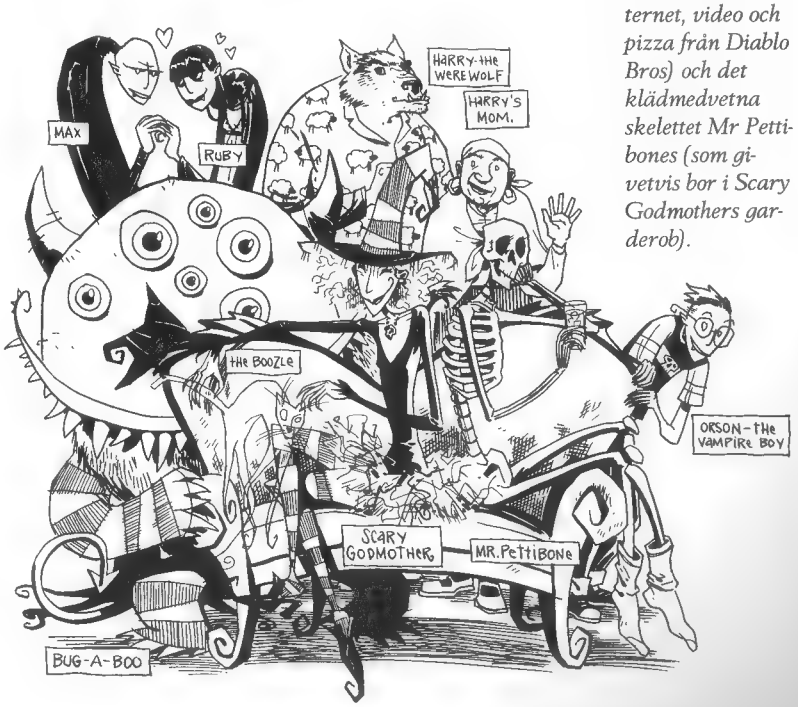

NERE TILL VÄNSTER: *Ett urval sympatiska bifigurer ur »Scary Godmother«, däribland det romantiska vampyrparet Max och Ruby, den ohängde tonårsvarulven Harry (som fortfarande bor hemma i morsans källare och lägger all sin tid på Internet, video och pizza från Diablo Bros) och det klädmedvetna skelettet Mr Pettibones (som givetvis bor i Scary Godmothers garderob).*

OVAN TILL VÄNSTER: *Den genomskinliga spök-katten Boozle finns hela tiden i bakgrunden hemma hos Scary Godmother. Det är en hyllning till Thompsons egen katt Basil, som är död, men som nu fått evigt liv som seriefigur istället.*

OVAN TILL HÖGER: *Medverkan i en humoristisk skräckantologi byggd på Simpsons-figurer gav Thompson hennes första Eisnerpris sommaren 2000.*

TILL HÖGER: *Sandman-babies? DC har svårt att glömma framgångarna med »Sandman«, och ofta dyker spin-off-produkter av andra författare upp. I den här, ute i sommar, har man låtit korsa Thompsons barnseriestil med Gaimans Endless-figurer, men Thompson står själv för manus, så slutresultet kan mycket väl bli bra.*

SINA BIFIGURERS BIFIGUR

Förutom ett målat album om året gör du även serietidningsavsnitt i svartvitt, där du fokuserar på bifigurerna. Tror du att du kommer att göra mer sådant, och på det viset utöka »Scary Godmothers« värld?

– Kärnan av rysliga bifigurer är vampyrer, varulvar, skelett och monster, plus Hannah och Scary Godmother själv, förstås. Fast huvudfigurer tenderar att bli bifigurer till sina egna bifigurer, och Scary Godmother kommer förmodligen att bli »straight man«, medan bifigurerna blir de som det är kul att umgås med, eftersom de använder henne som bollplank.

I nästa serietidningshistoria tänker jag ha tillbakablickar och berätta historien om vampyrerna Max och Rubys bröllop, eftersom jag varit på så många olika sorters bröllop. Det finns så många löjliga situationer, särskilt de amerikanska bröllopstraditionerna håller på att bli helt vansinniga. Jag har haft på mig massor av löjliga brudtärnedräkter som

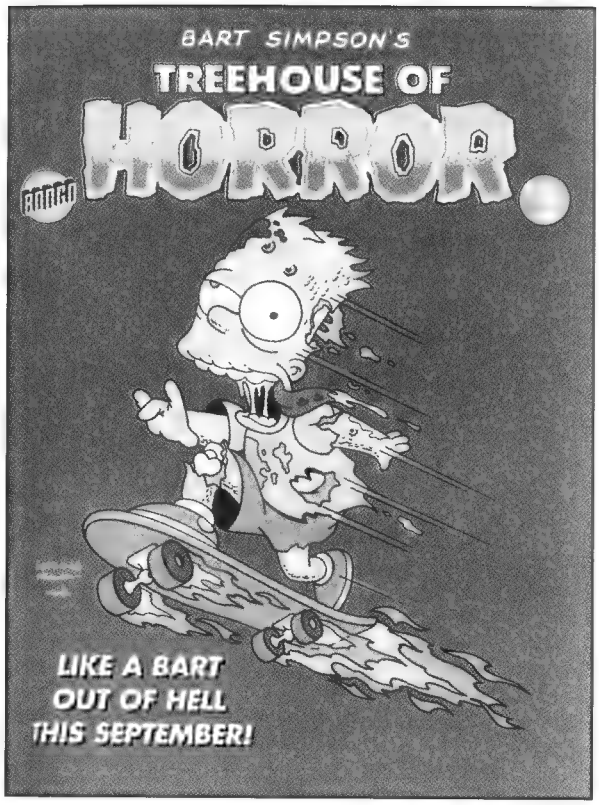

kostat jättemycket, och som jag aldrig kommer att kunna ha på mig igen. En bröllopshistoria är alltid en bra historia att berätta, eftersom det är både en kärlekshistoria och en rysare.

Du har blivit nominerad till ett Eisner-pris *[ett av den amerikanska seriebranschens mest ansedda utmärkelser]* ett par gånger för ditt arbete på »Scary Godmother«, men aldrig vunnit. Men i går kväll fick du en Eisner till sist – för något som du hyrts in för att göra.

– Det var för ett manus jag hade gjort för »Bart Simpson's Treehouse of Horror« *[en humoristisk skräckantologi byggd på Simpsons-figurer]*, och det är första gången jag skrivit något som jag inte själv tecknat. Jag har tidigare fått »kvinnoseriepriset« *Lulu of the Year 1999*, men det här är första gången jag fått en Eisner *[vilket ger större uppmärksamhet]*. Det var lite av en chock att få priset för manus, men det måste betyda att mitt manus var bra och roligt. Det är väldigt smickrande, och jag försöker komma på var i min studio jag skall ställa priset.

Tecknaren, Oscar Gonzáles Loyo, var också där med hela sin familj från Mexiko. Jag hade bett att få honom, även om folk säger att man inte kan skilja på de olika tecknare som arbetar i Matt Groenings stil. Han har visat en sådan dramatisk stil i sina tidigare arbeten, och jag ville verkligen att han skulle teckna den. Det var kul att träffa honom på prisutdelningen, och med tanke på hur det gick med den första historien, måste jag kanske göra en uppföljare. ◄

► Henrik Andreasen bor i Herfølge i Danmark och intervjuar regelbunder amerikanska serieskapare för B&B:s räkning. Grunden i den här intervjun gjordes under San Diego Comic Convention 1995, och materialet uppdaterades och utökades därefter år 2000 (också i San Diego).

► Översättning av Christer Nilsson. Bearbetning och inledning av Peter Nilsson.

► Ett tidigare B&B-inslag om Jill Thompson hittar du i nr 1/94.

RECENSIONER

mästerlig utmärkt bra medioker usel

Recensionsansvarig – Mats Nordström • Skicka recensionsex till – Seriefrämjandet • Box 51 • 232 02 Åkarp

ELVIS
AV: Tony Cronstam.
72 sidor i svartvitt.
Brombergs förlag 2000.

Med sin serie »Elvis« har Tony Cronstam verkligen fått till en fullträff. Elvis är en glasögonförsedd sköldpadda som är så mänsklig man kan tänka sig. Ofta är han förloraren som misslyckas med det mesta och ständigt har problem med frun, men Elvis vägrar låta ödet knäcka honom och han tar det mesta med jämnmod. Så länge hans polare kan tänka sig att dela en öl och så länge det finns TV-spel är läget aldrig helt hopplöst. Men ibland blir det ändå för mycket, och med ett explosivt temperament förvandlas han till de svagas och förtrycktas hjälte. Det är då försäljare med översittartendenser drabbas av en mobiltelefon nerkörd i halsen, och sura tanter på bussen får vad de förtjänar. Emellanåt är det riktigt elakt, men det finns en värme i serien som gör att det aldrig blir plumpt. I stället charmas man ohjälpligt av figurerna och skrattar med snarare än åt dem.

På kort tid har serien helt logiskt gjort succé i gratistidningen *Metro*. Jag brukar själv plocka tidningen varje dag bara för att läsa »Elvis«. Det är därför inte särskilt förvånande att man redan efter ett knappt halvårs publicering ser till att ge ut en första samlad utgåva, även om uttrycket »att smida medan järnet är varmt« nog ligger nära till hands. Albumet består till största delen av tidigare publicerade strippar, men det ingår även ett tiotal nytecknade sidor.

Efter ett par genomläsningar kan jag konstatera att serien fungerar utmärkt även i detta format. Jag tycker inte att man kan begära att en daglig serie ska vara lika genial hela tiden, och här finns mycket riktigt en del svackor. Men under läsningen sitter jag med ett ombonat leende som lagom ofta briserar i ett gapskratt.

Ska jag klaga på något skulle det väl vara att utgåvan känns en aning forcerad. Det märks att det gått undan och jag tycker mig märka att kvaliteten på de nytecknade sidorna har blivit en aning lidande på detta. Albumet är dock tveklöst värt sin fyra i betyg, och jag rekommenderar det till alla som tycker om att vara glada.

MATS NORDSTRÖM

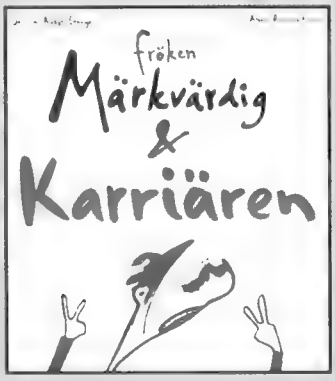

FRÖKEN MÄRKVÄRDIG & KARRIÄREN
AV: Joanna Rubin Dranger.
228 sidor i svartvitt. Bokformat.
Albert Bonniers förlag 2001.

Joanna Rubin Dranger har så kommit med den oundvikliga uppföljaren till 1999 års kioskvältare (nåja, nästan) »Fröken Livrädd & Kärleken«. Den nya boken heter »Fröken Märkvärdig & Karriären«, och som titeln antyder är den åtminstone till formen ganska lik sin föregångare. Här handlar det dock om att lyckas och vara framgångsrik i karriären, och en pojkvän dumpas tidigt till förmån för en helhjärtad (?) satsning på skolan och sedan det oundvikliga arbetslivet.

Joanna Rubin Dranger gör serier som inte heter serier, men bra är de.

Precis som föregångaren är detta en liten, tjock och fyrkantig bok som med en teckning per sida berättar en sammanhängande historia. Rubin Dranger har tagit fasta på det bästa i sin förra bok, det vill säga visualiseringarna av »osynliga« saker som ångest, glädje, ensamhet och så vidare, och gör detta till ett av huvudnumren, vilket är kul, då jag personligen uppskattar serieskapare som utnyttjar mediets visuella möjligheter.

Något som jag retade mig lite grand på i den förra volymen var att Rubin Dranger inte drog nytta av det faktum att hennes »rutor« hade hela sidor att breda ut sig på. Man kunde helt enkelt ha lagt samman ett antal rutor per sida och skapat en alldeles vanlig serietidning av hennes bok, vilket kändes som lurendrejeri och spekulation. I och med »Fröken Märkvärdig« har hon dock gått framåt som illustratör/tecknare, och hon utnyttjar nu det utrymme helsidorna erbjuder till att fylla teckningarna med mycket mer än bara huvudpersonerna i halv- och helfigur. Därmed får de sidor där bakgrunderna får stå tillbaka för att verkligen fokusera på huvudpersonerna så mycket större effekt.

Nej, jag får erkänna att Rubin Dranger har blivit säkrare såväl i berättandet som i tecknandet, och faktiskt är på väg mot något riktigt stort. Hon blir här till en del i den illustrationsinspirerade, minimalistiska trend som man kan skönja runt om på den internationella seriemarknaden, och det känns kul att vi faktiskt har en stark represen-

Tony Cronstam vet vad man gör med en trilskande dator.

SERIEBÖRSEN

G.Tanneforsvägen 88 • 582 54 Linköping • tel 013-10 52 06 • fax 013-17 02 70
e-post: kei@algonet.se • webbplats: www.algonet.se/~kei
öppet: mån. och ons. 13–18.30, tis och tor. 15–18.30, lör. 10–14

AMERIKANSKA SERIER
Vår strävan att vara bättre och billigare än övriga aktörer håller i sig. Se hemsidan för aktuella priser. Seriefrämjandets medlemmar har alltid rabatt hos Seriebörsen.

INTRODUKTIONSERBJUDANDE
Nya prenumeranter på amerikanska serier får Scott McClouds Reinventing Comics, eller ett marvel-album om det passar er bättre, när ni fått och betalt varor för 500:–.
Se http://www.algonet.se/~kei/intro.html för mer information.

Under år 2000 ökade vi antalet på internet listade varor med över 20%. I år ser det ut att bli mer än så.
>1200 USA-album
>5000 svenska objekt
>7000 amerikanska tidningar
och tusentals saker därtill.
Innan ni surfat dit har antalet redan ökat en hel del.

UTÖKAT SORTIMENT
Vad gäller storlekar, typer och lagerhållen mängd av plastfickor och andra tillbehör.

Archives (mylar)
Mylites
Probags
Backerboards
Lådor
&
Papper till tecknare

www.algonet.se/~kei/supplies.html

Ytterligare en BUTIK SÖKES
för samarbete i syfte att maximera rabatter vid USA-import. Redan mer än en krona per dollar billigare än konkurrenterna men med er hjälp vill vi pressa kostnaderna mer än så. Slå oss en signal om ni tror er vara intresserade.

NYINKOMMET MATERIAL
Gaston & Spirou -album
Kalle Anka hela 70-talet i nm/m
Elfquest amerikanska färgalbum 1–8
Star Wars a new hope på ryska
samt
ett stort parti svenska album som vi hoppas ha sorterade och klara när annonsen publiceras.

bara för att nämna lite av vad vi införskaffat under april månad.

Även om det inte har med denna publikation att göra kan vi inte låta bli att nämna att vi har brädspel som Settlers of Catan med expansioner och samlarkortspel som Magic, Pokemon, Star Wars, Star Trek, Babylon 5 och Harry Potter när det kommer ut i höst i lager.

Mycket mer finns på nätet där vi hela tiden ökar utbudet.
www.algonet.se/~kei/...

Susanne Fredelius kommenterar samhället.

tant för denna intressanta trend i Sverige. Det känns roligt inte minst eftersom Rubin Drangers böcker breddar den svenska seriemarknaden såväl vad gäller ämnesvalet som läsekretsen.

Sedan kan jag förstås inte låta bli att än en gång roas av marknadavdelningens smarta drag att inte någonstans nämna det stigmatiserade ordet »serie« i samband med Rubin Drangers produktion. Den förra boken kallade man rent av »tecknad roman«, vilket i det närmaste kändes som en provokation mot dem av oss som faktiskt läst tecknade romaner som gör skäl för namnet. Nej, »tecknad novell« skulle jag möjligtvis kunna tänka mig, då det naturligtvis av försäljningsskäl är helt rätt att undanhålla allmänheten det faktum att den hippa bok man precis köpt är något så undermåligt som – flämt! – en tecknad serie.

FREDRIK STRÖMBERG

PRAT
AV: Susanne Fredelius.
64 sidor i färg. Hårda pärmar.
Bonnier Carlsen 2000.

Då man läser Susanne Fredelius seriealbum »Prat« får man bilden av en halvpunkig indiepop-brud i 20-årsåldern, med lila hår, blått läppstift och piercing, med glittersmink, höga platådojjor och väggarna tapetserade med The Cure-texter. Susanne Fredelius är dock gammal i gården, och hade i över femton år publicerat sina seriestrippar i *DN*, *Kamratposten* och *Galago* innan hon albumdebuterade med »Ur en fattiglapps dagbok« 1991.

Nio år har gått sedan dess, men många av figurerna ur persongalleriet är desamma. Fattiglappen Bettan, underdånige Otto, pessimistiske besserwissern Egon och Världens Lataste Råttan Rut. Andra figurer har tillkommit, figurer som möts och skiljs, som kommunicerar med varandra eller talar för sig själva. Triviala vardagshändelser, visioner och stora tankar som hela tiden får finna sig i att fimpas eller kastas i soptunnan för att en »högre makt« bestämmer så. Kommunikationerna mellan figurerna eller med själva universum blir till ett sorl av röster i en större helhet.

Boken är uppdelad i seriestrippar, helsidor och ett par längre noveller. Susanne Fredelius teckningar är enkla och naiva, stiliserade och kompakta, men oerhört uttrycksfulla och effektfulla. Färgerna är knivskarpa och ger neonfärgat liv åt ett brokigt lapptäcke av katter, hundar, råttor, fåglar och andra fabeldjur som alla talar i mobiltelefoner, kopplar upp sig på Internet, åker på charterresor och bebor anonyma storstäder. Trots den barnsliga naivismen är Susanne Fredlius »Prat« bitvis något av det vackraste som publicerats bland svenska serier på länge. De filosofiska djupen, de förkrympande vardagstrivialiteterna, uppgivenhet och besvikelser och en längtan till någonting bättre bildar cirklar med situationskomik där tårarna inte går att skilja från skratten. Hur små och obetydliga figurerna än må vara då de staplar varor på ICA eller står i kö på posten, är de alla övertygade om att de en dag skall slå världen med häpnad.

I serien »Hallå Där!« kommunicerar stressade sobra storstadsfigurer med livsnödvändiga mobiltelefoner fastän de befinner sig på en armlängds avstånd från varandra. Ensamme Otto går till en affärsman för att köpa sig nya kompisar, men de enda som finns till hands är dyra yuppisar och skvallertackor. En längtan bort från civilisationen och den moderna tekniken löper som en röd tråd genom de senare årens serieproduktioner. Är det gamle Heideggers ande som spökar, neo-proggen som slagit igenom, eller har man insett att allt inte står rätt till då individen reducerats till ett objekt av storföretagen, och allt och alla måste vara uppkopplade på ett alltmer kontrollerande Internet?

Skräcken och Fobierna och Fåfängan hos nutidsmänniskan vägs mot bekräftelser om att Paranoian nog inte är helt obefogad. Bettan klättrar upp till månen på en stege för att konstatera: »Här ser världen mindre farlig ut.«

»Prat« är en färgsprakande, poetisk pamflett med filosofiska djup, träffande sarkasmer och humor. Det är den underbaraste bok som utkommit bland svenska serier på år och dag.

Y TERRES MALMBERG

ENSAMMA MAMMAN POCKET 1
AV: Cecilia Torudd.
160 sidor i svartvitt. Pocketformat.
Ordfront Galago 2000.

Någon gång skulle jag vilja ge Cecilia Torudd en stor kram för alla de härliga skämt hon tecknat genom åren. Jag växte upp med hennes serier i bland annat *Kamratposten*, och läste med barnslig förtjusning stripparna om den ensamma mamman som fick vredesutbrott över nersmulade kökslbord och ångestattacker när hennes barn hade samma vilda idéer som hon själv en gång haft.

Det fina med »Ensamma mamman« är dock inte enbart att jag skrattade då, utan att jag nu 15 år senare fortfarande tycker det är en fantastisk serie att sitta och mysa och småfnittra till. Och vad passar då bättre än att stripparna nu ges ut i en anspråkslös liten pocketbok? Allt material gavs nyligen ut komplett i en ambitiös bok med hårda pärmar som är värd vartenda öre den kostar, men serien passar faktiskt bra mycket bättre i pocket. Man behöver inte vara lika rädd för att spilla honungsté i den eller vända sida med choklad på fingrarna, och det är nog först då jag kan uppskatta den till fullo.

Torudd driver anspråkslöst men träffsäkert med vardagsproblem och gör det bra mycket lättare att skratta åt sina egna bekymmer. Bättre betyg tycker jag knappt en serie kan få. Köp, kryp ihop i en fåtölj och njut!

GERMUND SILVEGREN

BONE 6 – »Mormors hemlighet«
AV: Jeff Smith.
ÖVERSÄTTNING: Peter Nilsson.
DATORTEXTNING: Mikael Tegebjer.
84 sidor i svartvitt. Serietidningsformat.
Jemi 2000

Klassiskt skämt i Cecilia Torudds version.

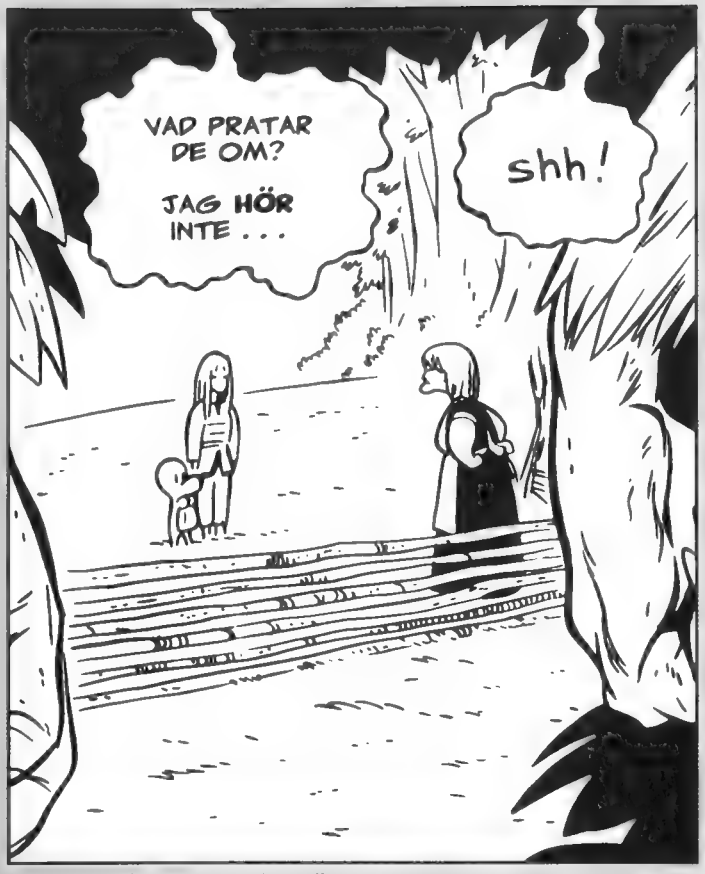

Rättmonstren lurar i senaste Bone-albumet.

I denna den sjätte delen av Jeff Smiths »Bone« får frågorna om Thorns och Mormors bakgrund till viss del sina svar. Mormor tvingas avslöja mer om Thorns bakgrund än hon egentligen vill, och detta verkar föra in serien på nya, våldsammare och mörkare spår, där en konfrontation med ondskan inte verkar långt borta.

Fast humorn finns där fortfarande, tack och lov. För precis när historien tenderar att kantra över i pompöst fantasytugg med svärd, magi och platser med märkliga namn så tas allt-ihop ned på jorden igen på ett lysande Jeff Smith-sätt, med avväpnande komiska inpass, och som vanligt står Fone Bone och hans inte alltför briljanta kusiner för den biten. Phoney och Smiley har ingått ett vad med värdshusvärden Lucius om vem som bäst kan sköta ruljangsen på värdshuset. För att plocka hem poäng hos byinnevånarna som drabbats av stora drakskälvan (den Röda Draken har namligen dykt upp igen), och för att avleda uppmärksamheten från sin egen tvivelaktiga inblandning i Kokapplöpningen, utnämner sedan Phoney sig själv till Drakdräpare.

Med det kan man väl anta att den inte alltför sympatiske kusin Phoney ånyo har satt fälleben för sig själv. Vi får väl se hur det går i nasta, av undertecknad alltid lika högt emotsedda Bone-album.

GERT LOZELL

DRAGON BALL
volym 1–4 (av totalt 42).
AV: Akira Toriyama.
ÖVERSÄTTARE: Morgan Holm (1–2), Hans O Sjöström (3), Åsa Olsson (4).
192 sidor/volym i svartvitt.
Pocketformat.
Bonnier Carlsen 2000–2001.

Det är inte lätt att sätta fingret på varför jag faller för »Dragon Ball«. Kanske är det Akira Toriyamas pedantiska teckningsstil, där inte en millimeter av bildytan lämnas åt slumpen, och där varje perspektivlinje är så perfekt placerad att det närmast blir sjukligt. Kanske är det min fascination över att han förmodligen skärmat av sitt sociala liv, låst in sig i ett rum och med bleka fingrar jobbat natt och dag för att kunna prestera det vi ser resultatet av i »Dragon ball«.

Men mest av allt består nog min kapitulation i att serien är så befriande och avslappnat berättad att man inte kan undgå att få ett fånigt leende på läpparna när man läser den. Om man ska dra paralleller mellan Toriyama och en enda stor serieskapare under 1900-talet så faller valet helt naturligt på Roy Crane (*B&B* 1/00), och jag vågar helt fräckt påstå att ingen sedan Cranes glansdagar under det sena trettiotalet berättat en historia i serieform med samma entusiasm och glädje som Toriyama gör här.

Därmed inte sagt att »Dragon Ball« skulle vara ett mästerverk i klass med »Wash Tubbs«, men som avkoppling tillsammans med en glass i junisolen är den snudd på obetalbar.

JOAKIM GUNNARSSON

Full fart i Akira Toriyamas »Dragon Ball«.

DAVID LILJEMARK
AV: David Liljemark.
54 sidor i svartvitt. Hårda pärmar.
Optimal Press 2000.

Under 80-talet härjade en ung man vid namn David Liljemark omkring i mängder av svenska seriefanzin. Han kände alla aktiva och hans serier syntes överallt. Serierna han gjorde i fanzinen kretsade ofta kring ultravåld, bajshumor eller en speciell inavlad sorts komik. Hans alster var av högst skiftande kvalitet, men de hade det gemensamt att de alla var gjorda med sådan frenesi att man förstod att David Liljemark inte skulle gå att stoppa i längden.

Nu är han mer eller mindre etablerad, efter att ha synts med sina verk i *Galago*, *MegaPyton*, på diverse mjölkpaket och på gallerier. Skillnaden är att kvaliten nu är högre och jämnare, och att utgåvorna är betydligt snyggare än förr. Optimal Press står bakom detta album med samma namn som dess skapare, och det är det fjärde i ordningen.

Att sitta i Liljemarks position har nog inte alltid varit så tacksamt. Stilen på hans serier är vad många skulle kalla underground, och de är mycket underhållande och välgjorda. Men ändå har inte Liljemark fått det stora erkännande han sedan många år tillbaka förtjänar. Kan det vara så att det som i hans serier verkar lite »undergroundaktigt« – gulliga men skeva teckningar i en varierad stil till överraskande manus med snuskiga inslag – skrämmer folk?

Eller är det hans bakgrund som »kladdig fanzintecknare« som avskräcker? I så fall vill jag tydliggöra att David Liljemark sedan sina kladdiga dagar har utvecklats massor. Hans berättelser är numera oerhört genomarbetade och balanserade. Det märks på rytmen i berättandet, då viktiga poänger är utplacerade med stor omsorg. Varje story får uppta den plats och tid den behöver, vilket

låter innehållet mogna ruta för ruta. Tro't den som vill, men David Liljemark är helt enkelt en mycket mogen serieskapare, som förmår fängsla med sitt berättande oavsett vad man tycker om innehållet.

I albumet »David Liljemark« finner vi flera serier av olika längd. Vardagsbestyr i komisk dräkt varvas med mer eller mindre absurda fantasier. De sistnämnda känns dock lika trovärdiga som de mer realistiska, eftersom de är så väl bearbetade. David tecknar i en komisk uttrycksfull stil som ibland står i bjärt kontrast till innehållet. Vissa berättelser engagerar lite mer. I »Henry berättar« möter vi två killar som sitter på ett uteställe och diskuterar ett outhärdligt kamratförhållande. Låter det kul? Jag garanterar att det är det. Ännu intressantare är »Mannen som dödade David Liljemark«, vilket förstås är en fiktiv berättelse. Här får vi oss vissa sanningar om David till livs, ja vi får riktigt frossa i smutskastning av David.

Den tredje berättelsen som engagerar lite extra är »Underbart är kort« där vi åter får träffa Susanna & Bo, kända från ett tidigare album. Här möts de på en flygresa några år efter att deras tidigare förhållande spruckit. Susanna och Bo för en alldeles vanlig dialog med varandra, som trots sin alldaglighet förmår fängsla. Detta är en förmåga David Liljemark har utvecklat på nästan helt egen hand. Han slår därmed kollegor som Mats Jonsson och Daniel Ahlgren på fingrarna, och sätter sedan de flesta på plats då berättelsen får en stämningsfull och smått surrealistisk avslutning. Mästartakter.

Men allt i albumet är inte lika bra. »Ett partytrick« och »...och så var det pojkvännen som skulle gå på toaletten...« känns lite tunna och som bäst småroliga. På det hela taget bör inte David tveka om att han är på rätt väg i sitt skapande. Fast det vet han ju själv, så det behöver jag inte säga.

THOMAS FELS

KALLE ANKA: GULDBOK 17.
TECKNAD AV: Carl Barks.
SKRIVEN (MED NÅGOT UNDANTAG) AV: Carl Barks.
ÖVERSÄTTNING: P.A. Westrin och Axel Norbeck.
FÖRORD: Søren Vinterberg.
186 sidor i färg, serietidningsformat. Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2000.

Denna recension måste inledas med en varudeklaration. Undertecknad är inte, och har aldrig varit, ankist. För mig är Kalle Anka mer ett tillstånd än en serie, och detta tillstånd är barndomen. I mitt fall gäller det Kalle Anka & C:o, årgångarna 1971-76 ungefär, som egentligen tillhörde mina storasystrar, och som ständigt låg utspridda i drivor över samtliga rum som jag vistades i. Det var en lycklig tid, men 1976 fastnade jag i superhjältegenren och blev kvar där i några år, och sedan gick jag över till andra saker. De senaste tjugo åren har jag knappt läst *Kalle Anka* alls.

Vad kan då den gamle uven Barks ha att säga en sådan som jag? En hel del, visar det sig. Visserligen löser Barks inga världsproblem, men han är en skicklig underhållare, och det är ju inte det sämsta.

Farbror Joakim spelar som så ofta den egentliga huvudrollen i Barks »Kalle Anka«.

I den här volymen finns serier från hela Barks karriär: den tidigaste är från 1944, och den senaste är hans sista verk före pensioneringen 1967. Här finns visserligen någon serie som inte känns särskilt angelägen, men det allra mesta håller mycket god klass. Juvelen i kronan är i mitt tycke »Den gyllene hjälmen« (1952), som de flesta ur min generation minns från samlingen »Jag, Kalle Anka«. Denna klassiker om maktbegär, galenskap, lömska advokater och spännande äventyr på isande hav har det redan skrivits spaltkilometer om, så det enda jag vill tillägga är att episka äventyrsserier för barn nog inte blir bättre än så här.

Men visst finns det flera andra historier av nästan samma kaliber i boken. Den första jag tänker på är den redan omnämnda före-pensionenserien »Ko-kungen i Vilda Västern«. Visserligen kan man skönja en viss trötthet i teckningarna, men vem bryr sig om sådant, när Barks drar valser som den värste sjöman. Helt medryckande, och alldeles underbart! I »Farbror Joakim och ökenfolket« (1960) framstår herr von Anka helt oväntat (för en luttrad nutidsmänniska, åtminstone) som en riktigt mänsklig kapitalist, i det att han faktiskt avbryter en lovande oljeprospektering när han upptäcker att en dittills okänd urbefolkning kommit i vägen. Inget som Shell och kompani är kända för att bry sig om, precis.

»Farbror Joakim möter Guld-Ivar Flinthjärta« (1956) är ännu en väl genomförd skepparhistoria som bör nämnas, liksom »Skeppsråttor i lasten« (1960). Sistnämnda är något mer sansad än de övriga, och det är möjligen därför den är så pass spännande.

En intressant aspekt av Barks, som blir ganska tydlig när man läser denna samling, är att han faktiskt är lika skicklig när han bara håller sig kring Kalles hus som när han åker jorden runt, vilket bevisas av ett par virtuost komponerade historier från fyrtiotalet. Det är inte illa att kunna få ut så många poänger av att Knattarna inte vill bada, samt att Kajsa vill vinna en danstävling, och på så få sidor.

Det är bara att ge sig. »Bamse« i all ära, men jag tror att mina barn (och deras pappa) även behöver en Guldbok då och då.

PETER WALLSTRÖM

Ur »Mannen som dödade David Liljemark«, där serieskaparen utsätter sig själv för en galen våldsman.

KALLE OCH HOBBE
»Den tvärsäkra boken«
ORIGINALETS TITEL: »The Authoritative Calvin and Hobbes«.
AV: Bill Watterson.
ÖVERSÄTTNING: Ola Westerberg.
TEXTNING: Jan-Erik Höglund.
254 sidor i färg och svartvitt. Hårda pärmar.
Bonnier Carlsen 1999.

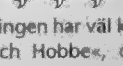

Tja, ingen har väl kunnat undgå »Kalle och Hobbe«, och vad finns det egentligen att tillägga om en serie som det skrivits spaltkilometer om och som hade sin storhetstid för ett decennium sedan?

En klassiker oavsett hur många versionen den kommer ut i.

Hur som helst, Carlsen har ånyo gett ut ett samlingalbum med 254 fullmatade sidor »Kalle och Hobbe«. Visserligen sker det tio år efter det att man började kunna hitta den amerikanska förlagan till det här albumet i välsorterade seriebutiker här hemma, men ändock.

För undertecknads del blev det här ett tillfälle till omläsning av en serie som jag inte läst på ett bra tag, och till min glädje kan jag bara konstatera att visst håller den fortfarande. Det långa inledande avsnittet med transmografen är en härlig pärla i ett helt pärlband av gamla godingar.

Dock bör ett varningens finger sättas upp. Sluka inte alltihop på en gång, utan portionera ut innehållet för lässtunder lite då och då i stället. 254 sidor är annars i mastigaste laget för att sträckläsas.

GERT LOZELL

KALLE OCH HOBBE
»Den ursprungliga boken«.
AV: Bill Watterson.
ORIGINALETS TITEL: »The Essential Calvin and Hobbes«.
ÖVERSÄTTNING OCH TEXTNING: Anne Thorsell.
256 sidor i färg och svartvitt, hårda pärmar.
Bonnier Carlsen 2000.

❗❗❗❗❗

På sista tiden har det gått upp för mig att väldigt många som uppskattar »Kalle och Hobbe« inte har en aning om att serien varit nedlagd i över fem år. Konstigt kan tyckas, men egentligen inte särskilt förvånande, då serien repriseras i dagspressen och det ständigt kommer nya samlingar med gammalt material. Man kan naturligtvis ha synpunkter på att förlaget på det här viset slår mynt av en säker mjölkko, och jag har mer än en gång fällt spydiga kommentarer i den riktningen. Men i det här fallet låter jag alla sådana argument falla och kapitulerar i stället inför den här senaste inbundna skattkammaren.

Albumet har fått den passande titeln »Den ursprungliga boken« (motsvarande den första amerikanska samlingen i stort format), och här får vi följa seriens utveckling från den allra första strippen då Kalle fångar Hobbe i en fälla gillrad med en tonfisksmörgås. Om själva serien har det naturligtvis redan skrivits spaltkilometer så jag nöjer mig med att säga att Kalle är en liten pojke med en enormt aktiv fantasi och att Hobbe är en av världens mest levande tygtigrar. Med dessa förutsättningar har upphovsmannen Bill Watterson skapat en av världens allra bästa och framför allt roligaste strippserier.

Den här utgåvan är verkligen en fröjd för ögat, och ligger med respektingivande tyngd i handen. Det som bjuds är svartvita strippar varvade med färgglada söndagssidor. Som bonus ingår den charmiga »En hårresande historia«, en kort färgserie gjord direkt för albumformen, där Kalle måste möta ett monster i garderoben. Översättningen fungerar genomgående mycket bra, och i det här skicket läser jag lika gärna »Kalle och Hobbe« på svenska som på engelska. Många sådana här tjocka samlingar med strippserier gör sig bäst om man läser dem i portioner, men Kalle och Hobbe är så fulla av infall att jag lätt kan försjunka timmar i sträck.

Skaffar man även »Den oumbärliga boken« och »Den tvärsäkra boken« har man inte bara ett stycke seriehistoria i sin ägo, utan också något som platsar bland de tjusigaste böckerna i bokhyllan.

MATS NORDSTRÖM

Äntligen publicerar Carlsen »nytt« gammalt material ur Hal Fosters »Prins Valiant«.

PRINS VALIANT 20, 21, 22 OCH 23
»Förräderi på Dimmornas Öar«,
»Färd i österled«,
»Arn på fjället« samt
»De tre kungarna av Cornwall«.
AV Harold R Foster.
ÖVERSÄTTNING: Ulf Granberg (nr 20, 21, 22) och Lennart Allen (nr 23).
TEXTNING: Lena Kolmvik (nr 20) och Hans Presto (nr 21, 22 och 23).
48 sid färg.
Bonnier Carlsen 1999–2000.

❗❗❗

»Prins Valiant« skapades 1937 av en vit medelålders konstskoleutbildad heterosexuell nordamerikansk man, född redan 1892. Det är alltså inte förvånande att den är en gammalmodig serie. Inga pratbubblor eller ljudeffekter, sakliga realistiska teckningar, klassiska äventyr i historisk miljö. Vid en första anblick kanske statiskt och trist för en nutida läsare.

Men övervinn det inledande tuggmotståndet, så öppnar sig en märklig värld. De detaljerade och välgjorda teckningarna är ganska lätta att ta till sig, även om de skulle gjort sig än bättre i större format. Berättandet däremot kräver sin tid. Ett långsamt, episkt tempo och en ganska karg prosa där det allra mest dramatiska ofta bara antyds. Historierna är visserligen fyllda av allehanda förlegade fördomar om kön, ras, klass, utseende och så vidare, men ändå reser sig enskilda individer ur sitt ödesgivna sammanhang och välter saker och ting över ända.

Dessutom får berättandet ta den tid som behövs. Relativt oviktiga bihandlingar kan breda ut sig över flera sidor. Tillsammans med sporadiska utslag av en bister humor och en saftig dos sentimentalitet blir detta en ganska säregen upplevelse. »Prins Valiant« är en anakronism, så ålderdomlig att den känns annorlunda och ibland fräschare än många nya serier.

Dagens utgivning är också tekniskt

PASS UPP! HÄR KOMMER

©KFS/Distr.Bulls

Det påstås att det har funnits en tid då pappor jobbade 40 timmar i veckan, medan mammor stannade i hemmet, men detta är definitivt inget som den här familjen har upplevt. Mellan att sköta sina karriärer och ta hand om sina ungar har Len och Abby knappast tid att säga hej då till varandra, när dom hastar i väg till nya sammanträden, åtaganden, engagemang och förrättningar.

Det verkar som om pendelavstånden ständigt blir längre, måltiderna kortare, och som om den moderna högteknologin lägger allt mer jobb på deras axlar. Med en kombination av humor, återhämtningsförmåga, kärlek, hänsyn till varandra och en stark pliktkänsla lyckas dock Len och Abby få det mesta att fungera.

EDGE CITY är skapad av Terry och Patty LaBan. De är båda fascinerade av människor och av det samhälle vi lever i. Terry är den som ritar serien, medan Patty står för idéer och handling.

För mer information eller prover kontakta:

Bulls Press

Tulegatan 39 - Box 6519 - 113 83 Stockholm
www.bulls.se - sales@bulls.se - 08-555 206 00

King Features
A Division of The Hearst Corporation

»Valhall« i ännu en välförtjänt samlingsvolym.

mycket bättre än 70-talets, både vad gäller färgläggning, linjeåtergivning och grafisk form. De fyra album i storformat som kom under 80-talet var ännu smarrigare, men förmodligen för dyrbara att producera. Jag nöjer mig gärna med nuvarande kvalitet om det innebär att hela serien på totalt fyrtio album därigenom kan ges ut, och förutsättningarna finns onekligen. Bonnier Carlsens utgivning passerar med här recenserade album nu äntligen på allvar den punkt i »Prins Valiants« historia där Semic gav upp i sin utgivning för tjugo år sedan.

NICOLAS KRIZAN

VALHALL – DEN TREDJE STORA BOKEN
TEXT: Hans Rancke-Madsen, Per Vadmand, Peter Madsen och Henning Kure.
BILD: Peter Madsen.
FÄRGLÄGGNING: Søren Håkansson/Peter Madsen
ÖVERSÄTTNING: Måns Gahrton.
TEXTNING: Johan Andreasson.
144 sidor i färg. Hårda pärmar.
Bonnier Carlsen 1999.

Det tredje stora samlingsalbumet i Valhall-serien från Carlsen innehåller »Tor och Midgårdsormen«, »Frejas smycke« och »Tor och tvekampen«.

»Tor och Midgårdsormen« var när den kom det album som för mig klarast signalerade att något hade hänt med Peter Madsens sätt att teckna. Jag hade inte tidigare direkt reflekterat över hur mycket han utvecklats sedan det första albumet, men den magnifikt tecknade kampen mellan Tor och Midgårdsormen kändes som ett stilbrott – ett positivt sådant – och som ett startskott på ännu en utvecklingsfas. Borta var det lite klumpiga och kantiga sättet att teckna, och rutorna vibrerade nu av fart och rörelse.

Men inte bara när det gäller teckningarna hade det hänt något, även på manussidan hade det tänt till. Efterföljande albumet »Frejas smycke« skulle jag vilja sätta ett extra plus i kanten för. En kul, klurig, välskriven historia där självaste Oden drabbas av vårkänslor och tar hjälp av Loke för att lura sig till en kärleksnatt med Freja. Dock går det inte riktigt enligt planerna.

»Tor och tvekampen« är kanske den svagare av de tre berättelserna. En ganska traditionell äventyrshistoria där Tor utmanas på tvekamp av den icke alltför klyftige jätten Hrungner som sitt huvud av sten till trots, eller kanske tack vare det, ger Tor en rejäl match.

Har du inte dessa tre album sedan tidigare så köp, läs och njut.

GERT LOZELL

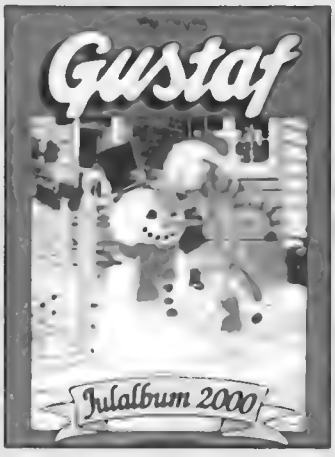

GUSTAF – JULALBUM 2000
AV: Jim Davis.
ÖVERSÄTTNING: Anne Thorsell.
46 sidor i färg.
Carlsen Comics 2000.

För en sisådär 15 år sedan tyckte jag att »Gustaf« var det roligaste man kunde tänka sig. Sedan dess har jag blivit något äldre och något klokare, och de komiska kvaliteter serien väl en gång ändå besatt har fullständigt körts i botten. Det här är nämligen verkligen dåligt.

Albumet består av en samling oinspirerat tecknade söndagssidor från 1998, där känslan av rutin ger det bestående intrycket. Det finns inget djup alls i bilderna och de grälla färgerna bara förstärker plattheten. Det känns ungefär som klippdockor som lagts bredvid varandra. Bristen på djup är även påtagligt i skämten, som försöker vara slapstick men mest bara är trista. De består av en mosad spindel hit och ett misslyckat raggningsförsök dit.

Trots att jag satt i min favoritfåtölj och verkligen försökte ha trevligt drog jag inte på munnen en enda gång under läsningen. Trist var ordet.

MATS NORDSTRÖM

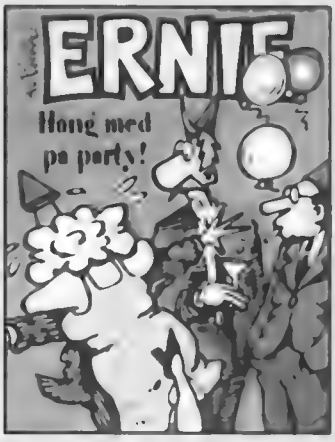

ERNIE
»Häng med på party!«
AV: Bud Grace.
ÖVERSÄTTNING: Peter Sparring.
48 sidor i färg.
Egmont Serieförlaget 2000.

Figuren Ernie beskrivs utseendemässigt som en gurka med handtag. Till karaktären är han en born loser som tycker att det var bättre sådär omkring 1950 nånting, aldrig kan säga nej och alltid råkar i trubbel. Ernie upplever sig som folk förväntas göra mest; som den ende normale i en samling tokstollar.

»Ernie – Häng med på party!« är en tunn liten bok som helt saknar sakuppgifter och information, och den oinsatte läsaren skulle faktiskt kunna tro att det är storskojaren farbror Sid, seriens coolaste och mest gnidna figur (nästan en villaförortens Jerry Springer, men inte fullt så avskyvärd), som är huvudperson, då han tar mer plats än Ernie själv gör.

Serien utspelar sig i en amerikansk villaförort där alla gnabbas med alla så där grannar emellan. Ernie gör allt för att vara den excentriska huskatten Bobo till lags, Hans storskojande farbror Sid med kumpaner hamnar hela tiden i rättsliga trångmål, och gubbarna konkurrerar på herrklubben. De flesta skämten handlar om grannsämjan, farbror Sid skinnar grannen

Roligt? Inte enligt vår recensent.

En lakare har sin givna plats i alla samhällen, till och med i »Ernies«.

Henslow och uppfinner ständigt nya lotterier, insamlingar och shower för att suga ut sina grannar.

Jag är inte speciellt förtjust i den här typen av serier, det måste sägas. Serieskaparen Bud Grace visar sig efter lite sökande om uppgifter hos Egmont vara betydligt roligare och intressantare än sina seriefigurer. Han är före detta atomfysiker, och har sagt att han läste till fysiker (och doktorerade) för att ämnena var »relativt enkla« och för att han lätt skulle kunna få jobb!

Som atomfysiker arbetade han en tid för delstaten Florida, men sade upp sig då de andra akademikergubbarna inte lyssnade på hans åsikter. Han inledde sin tecknarkarriär med skämtteckningar, varav en del faktiskt byggde på hans erfarenheter som fysiker. Han gifte sig, bestämde sig att satsa på serier, och figuren Ernie presenterades i amerikanska dagstidningar tidigt 1988. Senare samma år introducerades serien i Sverige.

Om man inte gillar den här typen av serier känns »Ernie« ganska dödfödd redan från början. Serien där farbror Sid »förfalskar« kända konstnärer genom att kladda ner slipsar (!) med deras motiv och sälja dem för 199 kronor styck till inavlade bybor är dock en höjdare.

Y TERRES MALMBERG

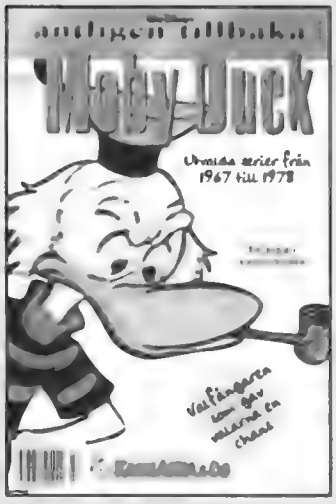

MOBY DUCK
»Äntligen tillbaka – Utvalda serier från 1967 till 1978«
TECKNAD AV: Tony Strobi och Antonio Gil-Bao.
ÖVERSÄTTNING: P.A. och Malbrit Westrin.
TEXTNING: Åsa Lundborg.
96 sidor i färg. Serietidningsformat.
Egmont Serieförlaget 2000

!!

Moby Duck tillhör en skara Disneyfigurer som nästan helt glömts bort i dag, och när man läser den här volymen är det uppenbart varför. Titelfiguren är en valfångare som så vitt jag vet aldrig någonsin avlivat en val, utan mest seglar runt på haven och letar skatter och träffar på skurkar tillsammans med sin tama tumlare. Han introducerades under en period då de amerikanska Disneyserierna var på stark nedgång, men bidrog knappast till någon kvalitetshöjning. Manusen är torftiga och barnsliga, men det var förstås en allmän trend under sextiotalets senare hälft, då förlaget Gold Key försöke anpassa materialet till en allt yngre läsekrets. Föga förvånande resulterade denna trend slutligen i att Disneyserierna lades ner i USA.

De tidigaste serierna i det här albumet är gjorda i slutet av 60-talet, och kompetent tecknade av den produktive Tony Strobl, men Strobls teckningar hade då hunnit bli betydligt stelare än under glansperioden tio år tidigare. Kollegan Antonio Gil-Bao tecknade mycket för danska Egmont, och hans sidor känns ofta plottriga och intetsägande. De inslag Gil-Bao står för är de klart svagaste serierna i boken.

Som titeln »Äntligen tillbaka« antyder är det här en samling repriser. I två fall har serierna vid den svenska ursprungspubliceringen gått som följetong, varvid del två inletts med en resumeruta. När nu materialet repris-

Moby Duck, en av många nästan bortglömda Disneyfigurer.

publiceras har förlaget inte bemödat sig om att leta reda på en oklippt version av serierna, utan lämnat kvar dessa resumérutor och fyllt dem med titeln en andra gång. Det ger ett mycket oengagerat intryck. Limningen är dessutom dålig och mitt exemplar sprack i ryggen efter en enda genomläsning.

Den som läste *Kalle Anka* i början av 70-talet kan säkert finna viss nostalgisk glädje i den här boken, men för oss andra finns det bättre saker att lägga sina pengar på. Samlingsvolymer med Disneyserier i all ära, men valet av berättelser borde göras med större omsorg.

GERMUND SILVEGREN

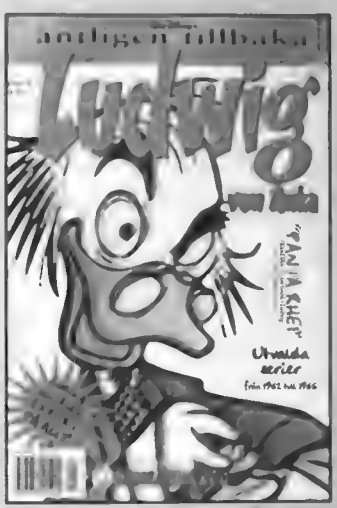

LUDWIG VON ANKA
»Äntligen tillbaka«
AV: Tony Strobl med flera.
ÖVERSÄTTNING: P A Westrin och Stefan Diös.
TEXTNING: Åsa Lundborg.
96 sidor i färg. Serietidningsformat.
Egmont Serieförlaget 2001.

!!!

OK, nu glömmer vi för en stund att Ludwig von Anka är en ganska odräglig figur med en endimensio-

Onekligen en lite odräglig figur, denne Ludwig.

Läsning i sommarhagen.

EGMONT SERIEFÖRLAGET AB

Härligt bakåtsträvande serienostalgi!

Paul Johnson tillhör de medverkande i jamserien »Masken«.

nell karaktär utan djup, en figur som snabbt förlorade sin lyskraft när han försvann från de amerikanska TV-skärmarna. I stället skall vi glädjas åt att Egmont äntligen givit ut en rejält tjock lunta med serier tecknade av Tony Strobl, en man som trots att han definierade ankornas utseende för en hel generation läsare fått en förvånansvärt ogin behandling från förlagshåll på båda sidor om Atlanten. I denna volym kommer alla utom fyra av historierna från Strobls ritbord, och återseendet är så positivt att jag är mer än villig att överse med att historierna är milt sagt mediokra. Barks i all ära, men det är så här ankorna skall se ut!

Vi får också avnjuta P A Westrins vassa översättningar, som i många fall förstärker den sarkastiska ton som var legio i ankserierna vid denna tid. Ludwig är mycket övertygad om sin egen ofelbarhet, något som slår hårt åt båda hållen. Ibland får hans ego sig en knäck, men för det mesta är det en skeptisk omvärld som blir överbevisad, och Ludwigs självgodhet som når nya oanade höjder. Endast en av historierna har Westrins efterträdare Stefan Diös som översättare, men här visar även han att han är präglad av tidsperioden, och klarar sig med den äran. Tyvärr får man själv räkna ut att det är den enda ej tidigare publicerade historien som han är ansvarig för. Slarvigt!

Trots det ganska svaga innehållet (omslagets skryt om »utvalda serier« klingar ganska ihåligt) ger boken mersmak. Tänk om Egmont kunde börja ge ut silverböcker med Strobls verk. Då skulle nutida läsare få ta del av utmärkta historier som »Kampen om pokalen«, »Hjulångaren Pludrik« och »Kalle Anka som uppfinnare«, vilket vore en kulturgärning av stora mått!

KARL-ERIK LINDKVIST

THE WORM (MASKEN)
»The longest comic strip in the world«.
TEXT: Alan Moore, Jamie Delano, Steve Moore, Andrew Cartmel, Garth Ennis och Hilary Robinson.
BILD: Diverse brittiska tecknare.
64 sidor i färg.
Lycksalighetens ö 1999.

»The Worm«, eller »Masken« som den kallas på svenska, är en jamserie som producerades under en enda dag i Storbritannien. Idén var Alan Moores, och tanken var att man genom ett stort evenemang skulle samla in pengar till serieskolan London Cartoon Centre, som hamnat i ekonomiskt trångmål. 125 tecknare samlades hösten 1991 för att under åtta timmar teckna sammanlagt 250 stora teckningar som tillsammans skulle bilda den längsta seriestripp som någonsin gjorts i en sittning.

Den färdiga serien blev hela 75 meter lång och ställdes bland annat ut på galleriet Imagination. Hela projektet drog till slut in över 25 000 pund i sponsringspengar, donationer med mera, vilket hjälpte serieskolan att överleva. Serien har efter många om och men nu även givits ut i bokform, med text på engelska, franska och svenska (!). Det senare beror framför allt på att projektet fått stöd av svenska Kulturrådet.

I historien får vi följa en serietecknare från den allra första begynnelsen, då han ritar med en kolbit på en grottvägg, genom århundraden av olika (ofta nedvärderande) uppfattningar om serietecknarnas status, och vidare in i en utopisk framtid där serier ses som konst. Alan Moore och hans medförfattare kan sin seriehistoria och det är nog det allra roligaste med denna serie.

Teckningarna är, naturligtvis, extremt olika i stil och genomförande, och detta gör serien tungläst. Antagligen fungerade den bättre som utställning när man gick runt och kunde begrunda varje bild för sig i större format. Som det är nu är det mer kuriöst att sitta och försöka räkna ut vem som gjort vad, än riktigt bra läsning.

Ett plus får utgivarna för att man lagt med ett förord av Neil Gaiman, en lång text av Steve Marchant om seriens tillblivelse, samt hela Alan Moores originalmanus. Detta ökar helt klart förståelsen för projektet och gör att man går tillbaka och läser om med lite nya ögon. Någon riktig höjdare är serien dock inte. Vill man se det hela som ett kartotek över brittiska serietecknare anno 1991 (och alla är verkligen med) är det intressant, men som alla sådana här jamserier är det på tok för ojämnt för att vara riktigt bra.

FREDRIK STRÖMBERG

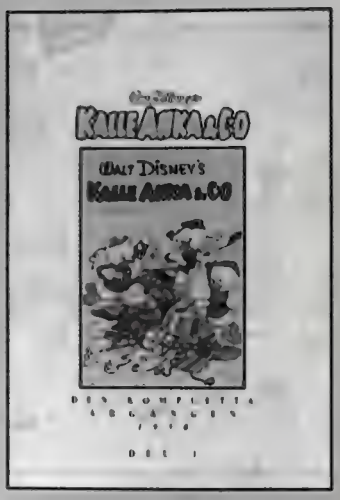

KALLE ANKA & C:O
Den kompletta årgången 1950, del 2.
AV: Diverse Disneytecknare.
ÖVERSÄTTNING: Axel Norbeck.
260 sidor i färg. Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2000.

I skuggan av de förkättrade fyrtiotalisternas kollektiva marsch mot pensionsdagen har läckert förpackad nostalgi blivit big business. Det märks inte minst i seriernas lilla ankdamm, där påkostade återtryck av gamla serietidningar blivit något av en stapelvara på sistone. »Kalle Anka«, »Fantomen«, »Tintin« och »Bamse« har alla blivit föremål för påkostade återtryck.

Kronologiska återtryck av Kalle Anka-tidningens tidiga årgångar var det som inledde den här trenden, och Kalle Anka-volymerna (det är den femte i ordningen som här re-

En fyrtiotalisternas gåva till mänskligheten.

censeras) får utan tvekan sägas vara de mest lyckade. Volymerna är propert designade och utrustade med både hårda pärmar och skyddsomslag. Och innehållet (varje volym rymmer en halv årgång Kalle Anka-tidningar i faksimil) återges med högsta kvalitet men likväl med originalens brister (exempelvis i fråga om färgpassning) bevarade – precis som det ska vara. Som grädde på moset bjuder dessutom varje volym på ett informativt och välformulerat förord av ankisten och översättaren Stefan Diös.

I volym 5 har man hunnit fram till andra halvan av årgång 1950, som här återtrycks komplett med det första så kallade b-numret (en tidig variant av tidningen *Walt Disney's Serier* med inriktning på one-shots, i det här fallet »Askungen«) inkluderat. Tack för det, Egmont!

Seriematerialet håller hög kvalitet (inte minst om man jämför med dagens urusla Kalle Anka-tidning) och består i huvudsak av en Kalle Anka-serie och en Lilla Stygga Vargen-serie i varje nummer, kompletterat med korta dags- och söndagsavsnitt med Kalle och Musse (även Bror Kanin och Lilla Tråget dyker upp vid något tillfälle). 1950 var det år då Carl Barks tillfälligt övergav de tiosidiga serierna i *Walt Disney's Comics & Stories*. I stället för en räcka Barks-klassiker får vi därför den här gången ta del av något mindre namnkunniga (men också mindre uttjatade) serieskapares Kalle Anka-serier, vilket känns som ett extra plus.

Andra glädjeämnen är det understundom tämligen ålderdomliga språket, liksom det faktum att originaltidningarna under året genomgick en prissänkning från 60 till 59 öre. Tala om nostalgi! Jag saknar visserligen lite grann det urusla papper som de ursprungliga tidningarna trycktes på, för att inte tala om lukten av det! Men det vore naturligtvis att begära det omöjliga. Annars gör faktiskt Egmont det mesta rätt för en gång skull.

Men bara det mesta! Någon på förlaget har denna gång drabbats av akut hjärnsläpp och gett sig till att på ett fåtal ställen redigera ursprungstexten i serierutorna. Det som erbjuds är alltså inte en faksimilutgåva utan en – tja, säg det? Man tror faktiskt inte att det är sant! Trots denna otroliga fadäs ska emellertid Egmont ha all heder för såväl denna volym som för hela bokserien. Att förlaget med den här utgivningen gör en kulturgärning av rang behöver man definitivt inte vara fyrtiotalist för att tycka. Fler volymer åt folket!

CLAES REIMERTHI

Bilder från en tid som tyvärr fortfarande är vår. Anders Parsmo ur »90-talet i ett hörn«.

90-TALET I ETT HÖRN
AV: Anders Parsmo.
128 sidor i svartvitt. Litet bokformat.
Argument Förlag 1999.

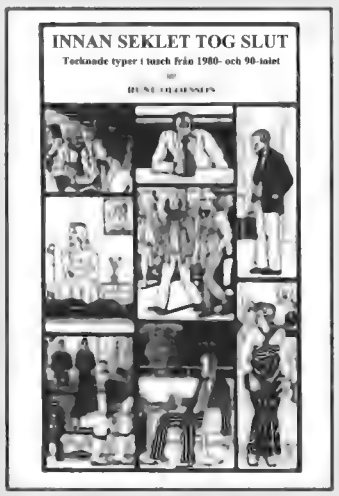

INNAN SEKLET TOG SLUT – TECKNADE TYPER I TUSCH FRÅN 1980- OCH 90-TALET
AV: Rune Olofsson.
128 sidor i svartvitt. Albumformat.
Eget förlag 2000.

Det finns olika sorters skämtteckningar. En sort är till sitt väsen ganska tidlös, och har sitt värde genom att den säger något om livet eller människan, oavsett tidens gång. En annan sort är aktualitetsteckningen som också kommenterar sin tid, i mångt och mycket är dagsfärsk och avsedd att avnjutas medan den händelse den kommenterar fortfarande är på tapeten. När tillräckligt lång tid hunnit gå kan den bli svår att förstå, men i mellantiden, när det dagsaktuella klingat av, men innan det hunnit glömmas helt, kan den bli en effektiv backspegel som får oss att minnas.

Lite efter den senare principen, fast på olika sätt, fungerar de här två albumen, som av olika skäl kommit i kläm i *B&B*:s recensionsmaskineri, och som därför fått vänta ganska länge på sina recensioner. De utkom egentligen redan kring förra årsskiftet (då det så kallade millennieskiftet innebar högsäsong för tillbakablickar), men den förseningen tycker jag inte vi skall låta hindra oss, för de här böckerna är, på varsitt sätt, rätt sympatiska volymer som samlar verk av två tecknare som tagit sig för att, än en gång på varsitt sätt, skildra 1900-talets senare del i svart tusch.

Anders Parsmos rutor är av den typ man återfinner i många dagstidningar, och i Parsmos fall heter tidningen *Dagen*. Rutan, som går under namnet »Hörnet«, dök upp på ledarsidan 1993, kommenterar normalt en dagsaktuell händelse med en humoristisk knorr, och hör till den sort som när den blir lyckad mycket väl kan hamna på ett och annat kylskåp. Fokus ligger på händelser (i såpass hög grad att tecknaren noterat att många rutor föll ifrån när urvalet till boken skulle göras eftersom han inte ens själv kom ihåg vad de handlade om så här några år i efterhand), men sedd som helhet kommenterar den här volymen ändå 90-talet på ett rätt kul sätt. Det handlar kanske inte så mycket om människorna, men väl om de händelser som formade dem.

Rune Olofsson (som serieläsare måhända känner igen från publiceringar i *Elixir*, *Pox* och *Svenska Serier* en gång) har en mer fundersam och tidlös inriktning, och det är inte så mycket specifika händelser han berättar om (även om det förekommer). Istället koncentrerar han sig på situationer och dialoger någonstans i de miljöer och den vardag som var vår under 80- och 90-talen, och lyckas inte sällan fånga en bit tidsanda på papper.

Skall man jämföra de här två samlingarna är väl Parsmos den ytligare, slipad och lite tidningsglassig, medan Olofsson mer anknyter till äldre skämtecknartradition och har gjort sitt album till lite av konstbok (rent av med tryck bara på varannan sida) där inte varje sida behöver innehålla ett skämt. Men jag vet inte om jag tycker en jämförelse är nödvändig. Det här är två böcker som ur varsitt perspektiv kommenterar det sena 1900-talet, och tillsammans säger de en del om den tid vi för inte så länge sedan kallade vår.

Jag tycker gott du kan skaffa dem båda, och eftersom det rör sig om projekt utgivna på litet respektive eget förlag skadar det väl heller inte att ange adress. Böckerna bör visserligen vara tillgängliga genom bokhandeln (som jag absolut anser att man skall gynna om det går), men skulle det klicka kan »90-talet i ett hörn« beställas från Argument förlag, Box 98, 432 22 Varberg (pris 98 kr), medan »Innan seklet tog slut« fås från Rune Olofsson, Godhemsgatan 22A, 414 68 Göteborg (pris i bokhandeln 200 kr).

PETER NILSSON

Det ligger ofta något av klassisk svensk skämtteckning över Rune Olofssons tidsbilder.

EN NATT HELT I ROSA.
AV: Henrik Lange.
60 sidor i svartvitt.
Jemi Förlag 2000.

❗❗❗❗

Vid min första genomläsning av Henrik Langes senaste album fick jag känslan av att tvingas läsa två helt olika serier växelvis, två olika serier som dessutom klippts och klistrats ihop i en närmast kaotisk ordning. Efter ett antal genomläsningar till, kan jag dock konstatera att riktigt så illa är det inte. Bara nästan.

»En natt helt i rosa« handlar om monsieur John-Johns äventyr i ett odefinierat österland. När vi först möter honom sitter han på en uteservering i den stekande solen och betraktar en aphand som av någon okänd anledning, okänd även för monsieur John-John själv, har sytts fast på hans arm. Bakom ett hörn står det samtidigt en mystisk man, som tycks känna till aphandens ursprung. Efter ett kort telefonsamtal skjuter han serveringens servitör och tycks göra sig redo för att även skjuta John-John, som nu börjar minnas vad som hänt dagen innan...

Nej, »En natt helt i rosa« är en till synes självbiografisk berättelse om hur Henrik och några av hans kompisar testar en drog under en annars helt vanlig festkväll. Drogens effekter visar sig ganska snart i form av hallucinationer som bland annat gör så att himlen ser ut att vara ett rosa ludd. Något tveksamma ger sig Henrik och hans kompisar så småningom ut och tillbringar sedan kvällen, kryddad av »hallisar«, på stadens gator och krogar. Något som inte visar sig vara helt okomplicerat.

Henrik Langes teckningsstil finner jag klart tilltalande. Teckningarna är oplottrigt rena och ger mersmak. Men än viktigare är att

Henrik Lange som vi oftast sett honom, med en vild historia berättad i stillsamma teckningar. Fast det nya albumet innehåller också en annan, parallell, historia av helt annat slag.

bildberättandet är så livfullt. Figurerna har ett levande minspel och kroppspråk, miljöerna är tydliga och ibland rent fantasieggande. Och vad jag tycker att Lange särskilt briljerar med i det här albumet är allt det som händer och/eller finns runt omkring själva huvudspåret i berättelsen. I det här fallet kebabförsäljare, vätskor som bryter mot fysikens lagar, män som leker med damunderkläder etcetera etcetera.

Men så har vi då det här med själva berättelsen, eller snarare berättelserna. För »En natt helt i rosa« är två helt olika slags berättelser i en. Den ena, som inleder albumet, är en fantasirik äventyrshistoria med SF-inslag om ovannämde monsieur John-John och hans aphand. Den andra är en realistisk, självbiografisk och tilltalande lågmäld berättelse om upplevelsen av att vara drogpåverkad under en kväll. Nå, nu är jag väl medveten om att det inte handlar om två helt seperata berättelser vilket, om inget annat, bildberättandet avslöjar. Då och då går de in i varandra, och den ena berättelsen påverkar även den andra vid något enstaka tillfälle. Återstår alltså bara att anta att John-John är en del av Langes hallucinationer. Ja, kanske, men jag är inte övertygad. Särskilt inte då jag upplever att John-John-berättelsen är alltför ostrukturerad i sig och ger ett lite för förvirrat intryck.

Det är mycket möjligt att det är Henrik Langes intention att läsaren ska hänga i luften eller bara känna sig förvirrad efter att ha läst hans senaste album. Men jag upplever det som störande och som en brist på strukturering av serien. Dessutom tycker jag att det är synd att Henrik orsakar denna förvirring, då den realistiska delen av serien är en så bra berättelse i sig, och jag anser att den förtjänat att stå på egna ben.

Om jag nu verkligen har missat hela poängen med serien, så får jag väl leva med den skammen. Mina invändningar mot den räcker dock för att jag ska dra ned betyget från, vad det gäller bildberättandet, starka fyra bubblor till ovanstående tre och en halv.

PATRIK STIGZELIUS

Presentationer:

▶ ***Thomas Fels**, född 1967. Bor i Göteborg och har givit ut en del fanzin.*

▶ ***Joakim Gunnarsson**, född 1974, Malmö. Fem favoriter: James Ellroy, Mick Jones, Sarah Nixey, Ronnie del Carmen och Lagavulin.*

▶ ***Nicolas Krizan**, född med silversked i munnen. Övertygad republikan på väg mot medeldern med raketfart.*

▶ ***Karl-Erik Lindkvist**. Född 1962. Ingenjör från Västerås. Skall i sommar försöka sig på att vara pressekreterare åt en av Sveriges bästa racerförare. Håller dock själv hastighetsbegränsningarna.*

▶ ***Gert Lozell**, född 1969, Vinslöv. Serietecknare, illustratör, datalärare, webbsnickare och dataspelsihopknåpare.*

▶ ***Y Terres Maimberg**, f. 1977, kvävs i Stockholms anatomiska och geografiska avgaser, vill vara Johnny The Homicidal Maniacs unknown sister, tycker att KOROVA borde vara 2000-talets största band och är för tillfället ackompanjerad av Svart Industri och Blue Blue Indie, gillar 1920-talet men finner nutiden outhärdlig.*

▶ ***Peter Nilsson**, född 1961, Åkarp. Serieskribent och en av B&B:s tre redaktörer. Skulle gärna ägna sommaren åt att gå i ide och sova en månad eller två, men sådan är nog inte världen, tyvärr.*

▶ ***Mats Nordström** f.1974. Seriebibliotekarie på Malmö stadsbibliotek. Läser »Torso« av Brian Michael Bendis och »Den allvarsamma leken« av Hjalmar Söderberg, tittar på gamla avsnitt av »Vänner«, lyssnar på Tom McRae och spelar Tetris.*

▶ ***Claes Reimerthi**, är frilansförfattare. Han återfinns oftast med fingrarna på tangentbordet eller med näsan i en bok. Han är lite konstig på det viset, men betraktas som harmlös för sin omgivning.*

▶ ***Germund Silvegren**, född 1974, Lund. Seriesamlare och ankist.*

▶ ***Patrik Stigzelius** (född 1968) är Malmöbo, seriemanusförfattare och tillika vänsterpartist.*

▶ ***Fredrik Strömberg**, född 1968, Malmö. Ordförande i Serieframjandet. Ingår i B&B:s redaktörstrojka.*

▶ ***Peter Wallström** är född 1967 och sysslar till vardags med nutritionsepidemiologi. Försök gärna säga det ordet tre gånger i snabb följd!*

Nyutkommet

BAKHÅLL
▶ **Gilbert Shelton:** »Feta Freddys katt«

BONNIER CARLSEN
▶ **Rick Kirkman, Jerry Scott:** »Baby Blues« 1
▶ **Hans Lindström:** »Amore«

EGMONT SERIEFÖRLAGET
▶ **Morris:** »Lucky Luke« 78

ORDFRONT/GALAGO
▶ **Martin Kellerman:** »Rocky« Pocket nr 3
▶ **Jan Stenmark:** »Känslan man har«
▶ **Cecilia Torudd:** »Ensamma Mamman« Pocket nr 2

EGEN UTGIVNING
▶ **Stefan Lundgren, Daniel Novakovic:** »Modiga historier«

ANMELDELSER

supert utmerket bra middels dårlig

Norskspråklige utgivelser dissekeres • Anmeldereksemplar sendes til TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo

MATJE – ISMEN
AV: Lars Fiske.
40 sider sort/hvitt. Hf.
No Comprendo Press 2000.

»Vi vil null! Vi vil ikke begripe den tiden vi lever i,« utbryter en av poetene i Lars Fiskes nye album *Matjeismen*. Serien er oppfølgeren til *Matje – debutanten* (1997), som Fiske fortjent fikk mye skryt for. Som i forrige bind er handlingen lagt til et selverklært kreativt miljø, som Fiske karikerer på en underholdende måte. Matje er nå mer etablert, og blir guru for en gruppe søkende kreative som lanserer nullismen og gjør diktning til kaudervelsk tungetale.

Fiskes fremste aktivum er fortsatt tegningene som er både særegne og fascinerende. Stilen er kubistisk preget med forvrengte perspektiv. Den er en oppvisning i virtuos geometri hvor objekter og personer skildres som rette linjer og sirkler. Fiske etablerer egne stilistiske premisser som tegningene må vurderes etter. Alminnelige krav til anatomi og perspektiv er irrelevant. Stilen er konsekvent gjennom hele albumet, det er ingen side eller billedrute hvor helheten brister.

Serien er kjekk å se på, den er estetisk dristig og oppfinnsom. Tegningene har en grafisk uro som gir sidene spenning, og er samtidig stilisert og ironisk. Fiske har også beholdt det utmerkede grepet hvor personene spytter ut poesien i strimler som gir en visuell slagkraft langt utover ordenes innhold. Flere ganger stoppet jeg opp lesingen for å se på hvordan former og linjer danner personer, bygninger og gjenstander. Dette er selvsagt et kompliment til en fascinerende og elegant stil. Samtidig er det et mulig problem for Fiske som serieskaper. Stilen kan avlede fokus fra historiefortellingen. Til en viss grad gjør den det her, og det er et minus ved det stilvalget Fiske har gjort. Minuset er imidlertid ikke stort. Stilen er absolutt relevant for seriens tema. Miljøet som skildres er kunstnerlige posører, og den designorienterte og kunstige stilen setter fokus på dyrkingen av overflate og det tilgjorte.

Matje er den ensomme kunstnermyten personifisert. Han trekker seg endog unna når han omsider oppnår anerkjennelse. Dels fordi han innser nullismeprosjektets idioti, men også fordi anerkjennelsen bryter med hans lynne og selvbilde som misforstått kunstner. Fiskes nullister er en satire over postmodernisme og nihilisme i kunsten. Han karikerer de tilgjorte personene som alltid later som et eller annet, og konkluderer vel med at det de søker egentlig er noe så ukomplisert som anerkjennelse/selvbekreftelse og elskov. Temaet er absolutt i tiden og det er lett å humre gjenkjennende til Fiskes satire. Mye av materien er imidlertid behandlet før. Flere elementer minner for eksempel om Lars von Triers *Idiotene*, både mentaliteten i nullismen og seriens påklistrede gruppesexscene.

Albumet inneholder også den kortere historien »Litt av en type«, hvor en journalist og Matje skal lage reportasje om en poesiens geriljaleder. Serien er fortalt i en klassisk macho reportasjestil, hvor Fiske lar journalisten skildre sitt møte med Matje. Å la ulike personer skildre Matje er et godt grep som Fiske har brukt også tidligere. Denne gangen er det imidlertid knapt noen historie som fortelles, men en situasjon som egentlig ikke munner ut i noe – eller tilfører noe i bildet av Matje.

MORTEN HARPER

Ola Hegdal konsentrerer troskyldige observasjoner til absurde tankesprang i «På kloden» – men det er kort vei fra det innsiktsfullt treffende til banal navlebeskuelse.

PÅ KLODEN 3
AV: Ola A. Hegdal.
48 sider sort/hvitt. Hf.
No Comprendo Press 2001.

»På Kloden« er et munterfilosofisk kammerspill. Med unntak av sporadiske opptredener av bl.a. romhunden Laika har Mester og Småen serierutene for seg selv. Mester beskrives som »sjef og intellektuell piperøyker«, og han er Småens far. Småen er en gutt »midt mellom trassalderen og puberteten«, og elsker å stille strevsomme spørsmål. De bor på en liten potetformet asteroide – Kloden. Settingen er sær, men det er likevel sjelden serien er vanskelig tilgjengelig. Riktignok preges den av opphavet i studentavisen *Universitas*, men serien er på ingen måte traurig pensum.

Stripene i denne samlingen er ujevne, men det finnes flere grunner til å le. Oppføringen av Mesters liv som revy på Chat Noir er en artig sekvens. Best er likevel Hegdal når han tar seg tid til å bygge opp pussige teorier. Mester forklarer for eksempel eldre menns håravfall og forvirring med små øredyr som egentlig lever i hodebunnen, men tvinges ned i øret når håret ikke gir nok beite. Her skravler dyrene og forvirrer vertsmannen. Hegdal konsentrerer troskyldige observasjoner til absurde tankesprang. Det er imidlertid kort vei fra det innsiktsfullt treffende til banal navlebeskuelse. En god del av stripene er gjentagelser eller mangler et poeng. Dessuten blir den stadige bruken av fy-ord påtatt naiv og umorsom. Ellers er språkføringen i serien god, og Hegdal leverer flere fine ordspill og aforismer.

MORTEN HARPER

Lars Fiske karikerer selverklært kreative personer i «Matje – ismen».

CARL BARKS' BESTE
AV: carl barks
HÅNDTEKSTING: volker zibell
296 sider, farger, stive permer
Egmont Serieforlaget 2001

Carl Barks kom til verden 27. mars i nærheten av Merrill, Oregon, og sovnet inn i Grants Pass, Oregon 25. august 2000. I løpet av sitt arbeid med Walt Disneys tegnefilmer og tegneserier har Barks bitt seg fast i sjelen til et ufattelig antall mennesker, og trolig er han en av forrige århundres mest leste forfattere.

For å hylle Barks har Egmont nå sluppet to jubileumsbøker. »Carl Barks' beste« tar seg for den håpløse oppgaven å plukke ut i underkant av 300 av tegnerens over 6000 sider med tegneserier som »de beste«

Barks var et arbeidsjern av dimensjoner, fra 1942 til 1967 skrev og tegnet han som sagt over 6000 sider, og fikk aldri betalt mer enn 45 dollar siden. Royalties var det aldri snakk om, og i storhetstiden gikk »Walt Disney's Comics & Stories» unna i et opplag på tre millioner eksemplarer. Tar vi i tillegg med at det var i Europa Barks' serier har festet seg sterkest, mye på

grunn av at de var blant den første underholdningen som dukket opp like etter andre verdenskrig, er det nesten ufattelig hvor mye penger Disney-konsernet har skuffet inn på Barks' geni. I Norge er det knapt et menneske under 50 år som ikke har et forlag til Barks' serier. Begreper som »pengebinge«, »Petter Smart«, »onkel Skrue« og »B-gjengen« er en del av allmenndannelsen.

Men Barks fikk ikke en gang signere seriene han lagde, og forlaget videresendte nesten aldri fanbrevene de fikk, bare klagene. Barks har selv fortalt at han iblant spionerte på unger som kjøpte tegneserier i butikkene, men Barks så aldri at noen plukket med seg hans serier.

Hva var det som drev denne mannen? Han har selv fortalt at hans hovedmål var å gi ungene som betalte ti cent for bladene valuta for pengene; og at han prøvde å unngå »politi og røver«-tematikken som preget tv, film og andre medier. »Mine fortellerknep har vanligvis tatt for seg menneskelige svakheter som grådighet, stolthet og arroganse«, har Barks sagt.

Og det er vel nettopp det menneskelige med Barks' ender som har gjort seriene hans så populære og sterke. »En guttunge fortalte meg at han likte historiene fordi han aldri visste om Donald skulle være helt, skurk eller pratmaker fra historie til historie«, sier Barks selv.

Og det er liten tvil om at Barks tok tak i og utviklet den vesle hissigproppen i matrosdress publikum kjente fra tegnefilmene, han utviklet et nært forhold mellom Donald og nevøene, og skapte et samfunn og familie rundt anden. Onkel Skrue, fetter Anton, Petter Smart, B-gjengen, Gulbrand Gråstein og Magica fra Tryll er alle Barks' oppfinnelser.

I bunnen av samfunnet i Andeby lå uten tvil den amerikanske drømmen. Donald prøvde hardere – og mislyktes grusomt – enn de fleste andre å bli rik og vellykket gjennom ulike yrker og mer eller mindre gjennomtenkte planer å bli rik og vellykket. Og i onkel Skrue og fetter Anton skapte Barks to speilbilder av Donalds skjebne – den hardtarbeidende rikmannen som har liten glede av rikdommen sin (Skrue) og den ufyselige snobben som er født med gullskje i munnen (Anton). »Jeg fant det naturlige å satirisere over endenes ønsker og frustrasjoner fordi jeg tidligere jobbet med cowboyer, tømmerhoggere, bønder og stålarbeidere. De hadde et tøft liv, og de var alle satirikere. De hadde evnen til å le av de grusomste lidelser, ellers hadde de blitt sprø«, sier Barks selv.

Barks' historier er strålende eventyr, skarp satire og stor humor på en gang. Selv var han ekstrem beskjeden; langt nærmere en nøysom mester som Tarjei Vesaas enn en posør som Ari Behn. »Jeg har ikke reist noe sted, har sett få filmer og teaterstykker og lest få bøker. Ordet ›satire‹ får meg til å løpe til ordboka, og eventuell satire er i så fall resultatet av et uhell. Jeg har ikke evnen til å skjule budskap i mine historier«, sa han selv.

Hva med disse utgivelsene? spør du. Vel, som med de fleste Barks-utgivelser på norsk er det et spørsmål om hva du har fra før av. »Carl Barks' beste« rommer historier jeg nesten kan utenat, men svært lekkert presentert: »Eggmysteriet«, »Gullhjelmen«. »Jul i Pengelens«, »Statuekampen«, »Pengeregn« med flere. Et rimelig godt utvalg, selv om man aldri kan være helt enig. For eksempel savner jeg sterkt »Tralla La«. Gi den bort til noen du er glad i. Carl Barks fikk aldri Nobelprisen i litteratur, men jeg er sikker på at jeg har mange med meg når jeg sier at det er en skam.

ØYVIND HOLEN

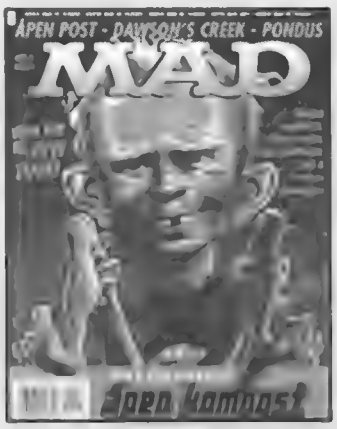

NORSK MAD NR. 1
REDAKTØR: dag e. kolstad
Egmont Serieforlaget 2001

MAD ble startet i USA i 1952, og er ansvarlig for flere nyskapninger og klassikere inne parodi, satire og seriehumor. På 70-tallet solgte det opp mot to millioner eksemplarer, men i dag flyter MAD mest på gammel storhet.

Her hjemme hadde den norske utgaven av MAD sin storhetstid på 80-tallet, da redaktør Dag E. Kolstad dro fram flere lovende serietalenter som Tommy Sydsæter, Arild Midthun, Frode Øverli og Steffen Kverneland. Kolstads arbeid la grunnlaget for den boomen for norske humortegneserier vi opplever nå. Men skal den nye utgaven av Norsk MAD konkurrere med en suksess som »Pondus« trenger vi mer krutt enn i dette første nummeret.

Hoveddelen av nye MAD er en blanding av nytt og gammelt amerikansk materiale; og det beste har vi dessverre lest på norsk før, som Al Jaffees påskenøtter og Don Martin-seriene. Og Dave Berg og filmparodiene har stått på stedet hvil siden 80-tallet.

Også de norske seriene bør bli bedre og skarpere. Skal Norsk MAD bli tatt alvorlig som satiremagasin bør man ha friskere ideer enn å parodiere »Åpen post« og »Pondus«. Hvor er sagaen om Fremskrittspartiet. Men »Kringla homepage« klarer å være passende respektløs og morsom på samme tid.

Men med humorikoner som Sergio Aragonés, Don Martin og Al Jaffee i bånn, og en dose norsk humor i tillegg har den nye utgaven av Norsk MAD absolutt potensiale. Men trykken er til tider skandaløst dårlig, noe jeg håper er en arbeidsulykke.

ØYVIND HOLEN

I sin nye eventyrbearbeidelse «Soria Moria Slott» har Bjørn Ousland brukt fargestifter over vannfargene, som gir en tekstur som både er visuelt interessant og gir motivene stofflighet.

SORIA MORIA SLOTT
AV: Bjørn Ousland.
32 sider i farger. Innbundet.
Jippi Forlag 2000.

Bjørn Ousland fortsetter sin bearbeidelse av Asbjørnsen og Moes folkeeventyr. For to år siden tok han for seg *Mumle Gåsegg*. Nå har han laget tegneserie av *Soria Moria Slott*.

Det nye albumet har en mer helhetlig form enn forgjengeren. Tegningene i *Mumle Gåsegg* var en collage av vannfarger, fargestift, tusj med mer, og fargebruken var kontrastrik, for ikke å si grell. Stilen var til forveksling lik barns tegninger. I *Soria Moria Slott* blander Ousland fortsatt teknikker, men stilen er mer gjennomarbeidet. Han har brukt fargestifter over vannfargene, som gir en tekstur som både er visuelt interessant og gir motivene stofflighet. Samtidig har Ousland beholdt en fri sideuttegning, og det er et fint driv over oppslagene. Personene er karikerte og Ousland utpensler friskt voldsomhetene i eventyr. Resultatet er en frodig tegneserie som først og fremst retter seg til barn og unge, men som godt kan leses også av eldre ungdom og voksne.

En svakhet ved *Mumle Gåsegg* var at serien var for brutal for de yngste leserne og for enkel for de litt eldre. Den mer enhetlige formen i *Soria Moria Slott* gjør at Ousland nå treffer unge lesere bedre. Tegningene burde appellere selv til 5-6-åringer, og jeg tror de kan få med seg store deler av historien.

Eventyret består av flere deler som er omfattende historier i seg selv. Ousland har altså hatt nok hendelser for å fylle albumets 32 sider. Variasjon er bra, men her har mangfoldet av hendelser svekket den dramatiske oppbyggingen. Dette blir særlig tydelig når den beste – her i betydingen dramatisk mest helhetlig – sekvensen kommer først. Askeladdens kamp mot tre suksessivt større troll er spenstig skildret, og historien har et greitt omslag når han må slite ekstra med å bekjempe det siste. Slik befrir han tre prinsesser. Så drar Askeladden tilbake til foreldrene, og viser for alle hvilken grom kar han har blitt. Etter at han skryter og viser frem prinsessene, mister han imidlertid kontakten med dem. Askeladden sporer til slutt opp

prinsessene, og gifter seg med den yngste. Avslutningen er knapp og nonchalant. Etter å ha sett Askeladden overvinne troll er det et stusslig klimaks på historien når han sparker ut sin kongelige rival. Riktignok har Ousland et eksisterende eventyr å forholdet seg til, men poenget med en bearbeidelse må være å lage en best mulig fortelling av dette materialet.

Det er en del detaljer som ikke fungerer. Det evige gliset til Askeladden er mest påfallende. Han er en luring, men et slikt stivnet sleskt ansiktsuttrykk er irriterende å se på. Vi får heller ikke forklart hvorfor Askeladden vil gifte seg med akkurat den yngste prinsessen. Han virker mer interessert i et parallell-løp med de tre søstrene. Innimellom halter dessuten samspillet mellom personene. Sekvensen i starten hvor en kaptein inviterer Askeladden med på sjøtjeneste er kunstig iscenesatt.

Jeg har gitt Ousland ros for gode tegninger. Den sporadiske bruken av fotografiske elementer forstår jeg imidlertid ikke. I det andre slottet er foto av både matvarer og fuglebur montert inn i rutene. Jeg mener grepet overhodet ikke har noen funksjon.

Bjørn Ousland er en av landets mest erfarne serieskapere med blant annet trilogien *Solruns saga*, *Pyton*-serier og humorstripen *Siggen og Piggen* å vise til. For *Mumle Gåsegg* fikk han både Kulturdepartementets tegneseriepris og prisen for beste norske serie ved Raptus-festivalen.

MORTEN HARPER

TITEUF
– D'er urettferdig!
AV: Zep.
48 sider farger. Album.
Egmont Serieforlaget 2000.

Barn kan være festlige. Særlig når de etteraper voksenverdenen uten helt å begripe den.

I rekken av veslevoksne barn – fra Knøttene via Tommy og Tigern til Lille Sprint – kommer nå franske Zep med guttegjengen i »Titeuf«. Miksen av slentrende karikert strek, naiv sexfiksering og barnlig vilterhet har slått godt an i hjemlandet. Serien har appell ikke bare til unge lesere, men også den som vil minnes barndommen.

Som smågutter flest er Zeps figurer overbevist om egen ufeilbarlighet, men denne troen på seg selv sprekker i feiltrinn. De tror kondomer er tyggis og spiser tamponger. Selvsagt scorer de bedre på ugangsstreker enn mattetentamen. »Titeuf« er ikke noen stor oppvekstskildring, men tidvis underholdende situasjonskomikk. En bredere emnekrets hadde imidlertid vært en fordel. Guttene kikker og sikler så de ville blitt avfeid som skitne gamle menn – hvis de ikke var 40 år for små.

Zeps »Titeuf« er ikke noen stor oppvekstskildring, men tidvis underholdende miks av slentrende karikert strek, naiv sexfiksering og barnlig vilterhet.

MORTEN HARPER

WILDLIFE
Østenfor sol – vestenfor hypofysen
AV: lars lauvik
36 sider, farger, album
Bladkompaniet AS

Lars Lauvik fra Sotra holder til daglig hus i seriebladet »Ernie«, men den første albumsamlingen av hans »Wildlife«-serie viser at den står støtt, om ikke bedre, på egne ben.

I »Ernie« strever »Wildlife« litt med å komme til sin rett, mye fordi serien holder en helt annen tone og rytme enn stripeserienes billige glis og punchlinediktatur. »Wildlife« krever litt mer av sine lesere, men gir også mer tilbake. Akkurat som enkelte band gjør seg best på enkeltlåter, er »Wildlife« utvilsomt en albumserie. Serien er sjarmerende, søt og morsom, med en ikke så rent lite filosofisk og samfunnskritisk agenda skjult bak fasaden.

Albumet er en samling nytt og gammelt, med den seks sider lange dop-tripen (genmanipulert bamsemums, du liksom) »Kampen for tilværelsen« som sentrum – der tegneren Lauvik virkelig får utfolde seg. Og nettopp kampen for tilværelsen hadde vært et mer passende tittel på albumet – for Civett, Roswell, Fox og Pete-Bull må daglig kjempe mot glupske rovdyr og menneskers dumhet, enten den kommer i form av jegere eller »Hotel Cæsar«. Og må ikke Lauvik selv kjempe for tilværelsen? Markedet for filosofiske og underfundige serier som »Wildlife« er neppe all verden – og all ære til Bladkompaniet for denne utgivelsen.

Lauvik hviler seg fortsatt tungt på inspirasjonen fra forbilder som Berke Breatheds »Outland« og »Bloom County« og Franquins »Sorte sider«, men han har i aller høyeste grad også opparbeidet seg en egen stemme. Han våger seg også til å leke med fortellerform og tegneseriemediet, og beviser med dette at han utvilsomt fortjente å vinne Bergens Tidendes tegneseriekonkurranse.

ØYVIND HOLEN

THE DIRTY PAIR NR. 1
AV: adam warren
OVERSETTING/TEKSTING: jens e. røsåsen
100 sider, farger, hefte
Egmont Serieforlaget 2001

Japanske tegneserier, manga, er trolig for omfangsrike og annerledes til at et norsk forlag tør satse på utgivelse. I stedet får vi her en amerikanisert form for manga, der japansk tegnestil og figurer presenteres i en amerikansk fortellerform, det vil si farger og en mer komprimert fortellerform.

The Dirty Pair er to svært lettkledde, storøyde og nærmest uovervinnelige forbryterbekjempere. Opprinnelig ble duoen skapt av den japanske science fiction-forfatteren Haruka Takachiho, og de animerte filmene om jentene inspirerte en ung Adam Warren i slik grad at han selv endte med å skrive og tegne om dem for det amerikanske markedet – i en ganske annerledes versjon enn originalen.

Warren tegner en slags miks av løs, intens japansk strek med den mer informasjonsrike og komprimerte amerikanske stilen. Til tider kan den også minne om den ekstremt overdrevne og humoristiske stilen til briter som Kevin O'Neill og Simon Bisley.

Historien er mest for voldsom science fiction-sprøyt å regne, og mest en unnskyldning for å vise fram lettkledde jenter, merkelige skapninger og heftige kampscener. Du leser ikke »Dirty Pair« for åndelig berikelse, dette er en lettbent krysning av cyberpunk og røff humor. Det kan være morsomt, slitsomt og forvirrende, og er nok en serie du enten vil elske eller hate.

ØYVIND HOLEN

WOLVERINE NR. 1 2001
SKREVET AV: erik larsen og eric stephenson
TEGNET AV: lenil francis yu og dexter vines
OVERSETTER/TEKSTER: jens e. røsåsen
50 sider, farger, heftеformat
Egmont Serieforlaget AS 2001

Med »X-Men«-filmen i front opplever forlaget Marvels superhelter en aldri så liten renessanse her til lands. Men dersom Egmont insisterer på å gi ut slikt rask som dette, blir det et kortvarig comeback.

Det er altså Wolverine, den lille hissigproppen med de sylkvasse kløme, som er stjernen her. Intet rart valg, for kanadieren er en av de mer karismatiske og populære av X-Men-figurene. Men hvorfor i alle dager man har valgt å lansere Wolverines soloeventyr med to innholds- og meningsløse historier som her, er mer enn jeg klarer å fatte og begripe.

Problemet med de fleste X-Men-seriene er at de ofte er begravet i referanser til tidligere eventyr, og krever nesten leksikalsk bakgrunnskunnskap fra sine lesere. Her flyr det av referanser til tidligere bedrifter, i såpass stor grad at framdrift og historie nesten blir fraværende. Og at redaksjonen ikke gidder å skrive en slags forklaring/innledning til seriens bakgrunn og hovedpersoner, vitner bare om manglende respekt for leserne.

Men først og fremst er det utvalget av historier som svikter. Du skal være ganske hardbarka X-Men-fan for å ha glede av dette.

ØYVIND HOLEN

RACKHAM
ET TEGNESERIETIDSSKRIFT

DET FEJRES I
NºO 3
PÅ GADEN NU!

EN RÆKKE KENDTE
BILLEDKUNSTNERE
SERIETEGNERE
JOURNALISTER
KULTURSKRIBENTER
HUMANISTER
ANDEFORSKERE
OG **SERIEFANS**
SKRIVER OM
CARL BARKS
HAL FOSTER
JOE SACCO
OG MEGET ANDET
GO' LÆSNING!

INTERVIEWS
BARKS
SACCO

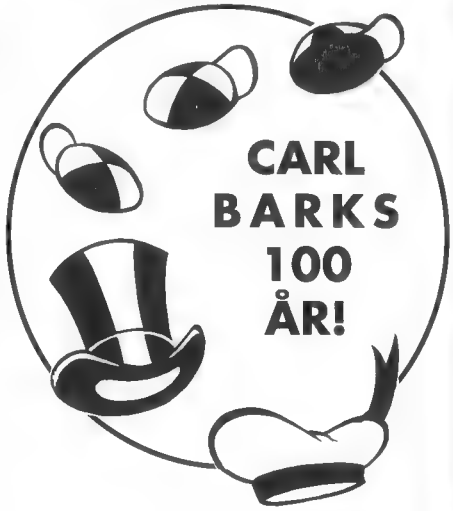

RACKHAM
c/o MATTHIAS WIVEL
AMAGERBROGADE 199, 2tv.
2300 KBH K DANMARK
TEL. +45 32 84 49 24
RACKHAM@COMIC.COM

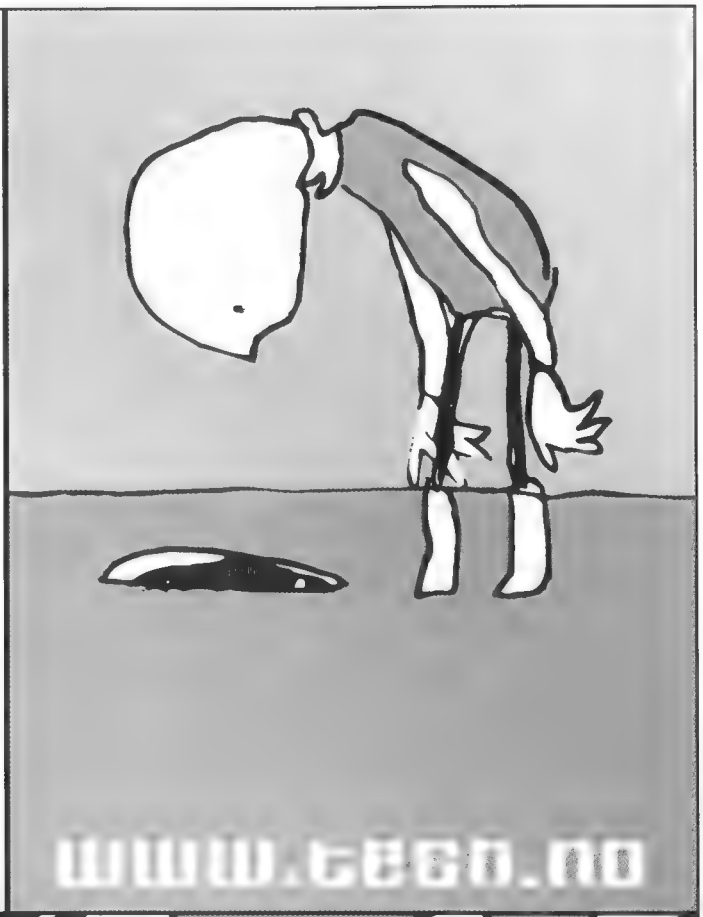

Sarjainfo
Suomen sarjakuvaseura
PL 927 • 00101 Helsinki • Finland
E-mail: sarjaks@kaapeli.fi
Webbsite: www.kupla.net

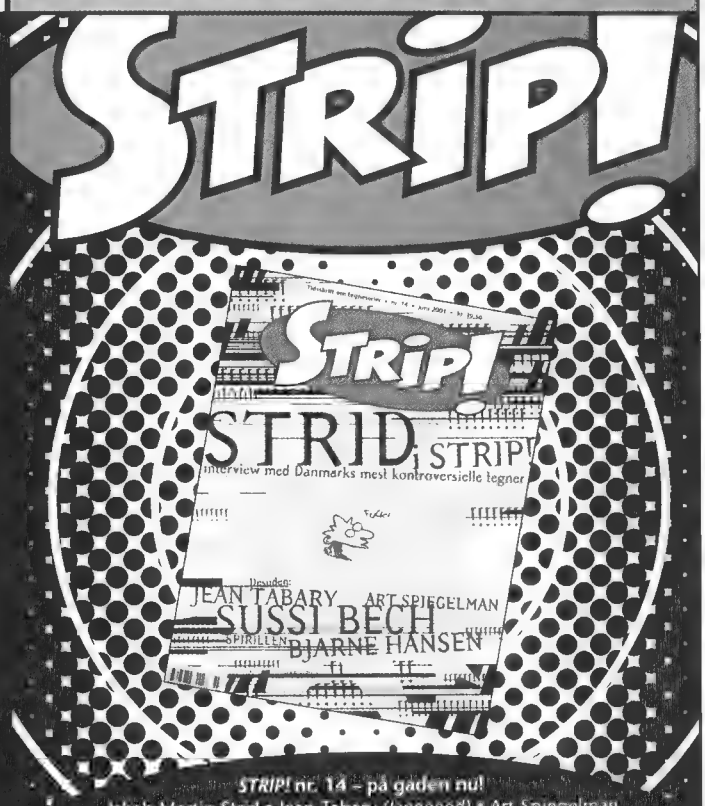

***STRIP!* nr. 14 – på gaden nu!**
Jakob Martin Strid • Jean Tabary *(Iznogood)* • Art Spiegelman
Sussi Bech *(Nofret)* • Batem *(Spirillen)* • Bjarne Hansen • Cool Comics
samt masser af nyheder og anmeldelser! ***STRIP!* er Danmarks største tegneserietidsskrift. Abonnement på fire numre: Indsæt 170 Dkr. på giro 1 668 7448. *STRIP!*, Bergthorasgade 40, 4.tv., 2300 København S.**

NYHETER

Nyhetsredaktorer – Peter Nilsson & Fredrik Stromberg • fstromberg@.swipnet.se

SVERIGE

▸ **BOKMÄSSAN** kommer i höst att hållas den 13–16 september, och som vanligt blir det förstås också en seriedel under rubriken Comics 01. Det är fortfarande lite osäkert vilka som kommer, men några namn som har nämnts är Sy Barry (»Fantomen«), Don Rosa (»Kalle Anka«) och Bud Grace (»Ernie«).

▸ **OPTIMAL PRESS** samlar sig för en minst sagt intressant höstutgivning, det mesta ute lagom just till bokmässan. Det blir böcker av hela tre svenska debutanter. Först ut är Maja Lindéns humorserie »Vajlet« som går varje vecka i Eva & Adam-bilagan (medföljer *Expressen*, *GT* och *Kvällsposten*). Boken blir på 96 sidor helt i färg. Albumet »Dubbelmunnen« av Jenny Maria Brändström (som just nu går på Serietecknarskolan i Malmö) är en skakande samling serier på temat manlig prostitution, och blir på 64 sidor i mjuka pärmar. Den sista debutanten är Karna Rusek, som tidigare har medverkat i de flesta numren av fanzinet *Asfalt* och i »Allt för konsten« 1 och 2. Nu är det dags för hennes första soloalbum »Från kollektiv till husbil«, som blir på 64 sidor i mjuka pärmar. Samtliga Optimals tre höstdebutanter kommer att presenteras i Svensk Bokhandel nummer 11/2001 som utkommer 1 juni (samt på samma tidnings hemsida *www.svb.se*), och om Rusek blir det även ett *B&B*-inslag i höst. Daniel Ahlgren kommer med nya samlingsalbumet »Idiot savant«. Det är på 88 sidor, inbundet, och samlar alster från *Galago*, *DN*, *MegaPyton*, *Magasin Optimal* med flera tidningar. »Situationer« är en samling på 64 sidor med satirteckningar i färg av Ajan (Midhat Ajanovic), som ursprungligen kommer från Bosnien, men sedan 1994 bor i Göteborg. Årets översatta album är Matti Hagelbergs »Holmenkollen« (se *B&B* 4/2000) samt Jasons fjärde album på svenska, »Säg mig en sak«. Slutligen är det spikat att även »Fanzineindex 2001« (ursprungligen tänkt att utkomma i fjol som »Fanzineindex 2000«) utkommer i september.

Rasmus Grans serie »Truls« från Norrskensflamman.

▸ **BONNIER CARLSEN** däremot, drar åter ner takten på sin serieutgivning. Visserligen planerar man nya album i väl etablerade serier till hösten (däribland »Prins Valiant« 24, »Eva & Adam« 9, »Valhall« 12, liksom den löpande utgivningen av »Dragon Ball«), men de nya svenska projekt förlaget fått så positiv uppmärksamhet för på senare tid får vänta. Det innebär tyvärr att vi inte får se några nya serier av Daniel Ahlgren, Mats Källblad med flera i höst, vilket känns mycket synd.

▸ **EPIX HAR** däremot några nya projekt att redovisa, och Horst Schröder rapporterar att två album nyligen gått till tryck, nämligen Rick Gearys läsvärda »Jack the Ripper« och den erotiska japanska serien »Bondage-älvorna« (av en tecknare med den kuriösa pseudonymen Kondom). På gång för utgivning längre fram kan vara Daniel Clowes »Sammetshandsken«, Jaime Hernandez »Wig Wam Bam« samt en nyöversatt volym av Kojima och Koikes »Samurai« (»Lone Wolf and Cub«), den senare förhoppningsvis i ett mer läsligt format än de engelskspråkiga samlingarna från Dark Horse.

▸ **TIDNINGEN GALAGO** har i sin senaste transformation gjorts om till seriebokklubb. Enligt pressreleasen skall denna bokklubb även ta in album från andra förlag, vilket låter mycket sympatiskt. En seriebokklubb för vuxna läsare har länge saknats i Sverige. Mindre sympatiskt är att man omgående, och utan att fråga om lov, gjort om alla prenumerationer på tidningen *Galago* till medlemskap i bokklubben. Detta innebär att läsarna riskerar att få böcker de kanske inte vill ha hemskickade, trots att de inte beställt något. Detta är rent av olagligt, och vi få väl hoppas att det inte leder till några problem för det nya projektet.

▸ **RASMUS GRAN** bidrar varannan vecka med ett nytt avsnitt av sin serie »Truls« till tidningen *Norrskensflamman*. Första avsnittet gick 29 mars och tidningens hemsida finns på *www.flamman.se*.

▸ **SMILFINK KALLAS** en ny gratistidning som skiljer sig från *Metro* med flera genom att den är en, just det, serietidning. Tidningen skall enligt pressreleasen innehålla »...tecknade serier,

En teckning från serien »Pojken som slutade bada« av Jenny Maria Brändström, en av debutanterna på Optimal i höst.

Rick Geary har ägnat de senaste åren åt en rad böcker om berömda mord från viktoriansk tid, och Epix har nyligen valt att översätta den andra, som handlar om Jack Uppskäraren.

ledare, en krönikör samt ren bildkonst«, och det första numret lär vara ute när du läser detta. *Smilfink* kommer inledningsvis att distribueras bara i Stockholmsregionen, och satsar på konceptet »återvinningsserier« – man uppmanar helt enkelt läsarna att lämna tidningen vidare till någon annan när de väl läst den, för att på så sätt nå så många som möjligt. Arbetet med tidningen är ideellt, och man hoppas kunna finansiera utgivningen med annonser. Bland namnen bakom projektet finner man Simon Leijnse (som gjorde albumet »Kalmarmöten« för några år sedan) och Markus Hall, som är känd från Avigserispalten. Intresserade kan kika på pilotnumret som ligger på adress *www.beard.se/smilfink*.

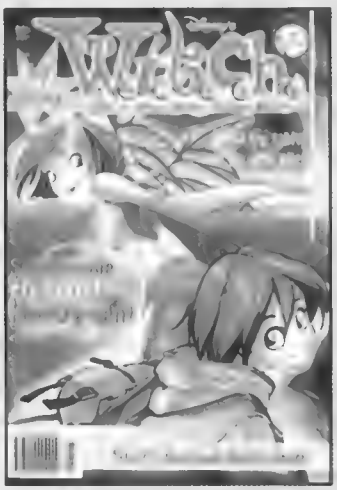

Witch, en Disneytidning utan ankor och möss.

▸ **WITCH HETER EN** ny tidning från Egmont Serieförlaget, där vi får stifta bekantskap med något så ovanligt som italienskteckнade, mangainspirerade Disneyserier (om än helt utan ankor och möss – det är egentligen bara varumärket som skvallrar om att det här är producerat hos Disney). Tidningen riktar sig till halvstora flickor och handlar om fem tonårstjejer som får övernaturliga krafter. Tolv nummer per år blir det, och tekniskt kommer tidningen att likna (den likaså italienska) *Stål-Kalle*. Snyggt tecknat och berättat ser det också ut att vara.

▸ **PER GUSTAVSSON**, bland annat känd från albumet »Cyrano de Bergerac«, ägnar sig tillsammans med författaren Janne Berg åt att skapa interaktiva serier på nätet. På adress *www.impro.a.se* ligger Stockholms improvisationsteater, och där har man en pågående serie, passande nog kallad »Serien«. Denna skapas av Gustavsson och utvecklas utifrån läsarnas önskemål. Varje avsnitt lämnas med ett öppet slut och läsarna får sedan skicka in förslag till fortsättning.

Urhunden 2001

För femtonde gången delas i år Seriefrämjandets prestigefyllda Urhundenpriser ut, även om själva ceremonin har när det här skrivs ännu inte ägt rum. Utdelningen skall dock ske lördagen den 26 maj på Serieteket i Stockholm, i samband med öppnandet av en stor utställning med de norska serieskaparna Jason och Frode Øverli. Utdelare var urhundenjuryns ordförande Ola Hammarlund.

2001 års Urhundenplakett för bästa originalsvenska seriealbum utgivet år 2000 gick till »För fin för denna världen« av Daniel Ahlgren. Juryns motivering löd: »Daniel Ahlgren har länge varit en av Sveriges ledande självbiografiska serieskapare. Med ›För fin för denna världen‹ tar han steget från det självbiografiska till vardagsrealistisk fiktion. Hans detaljerade teckningsstil och trovärdiga dialog lyckas med små nyanser förmedla två tonårsflickors dagliga inre liv.«

Övriga nominerade för bästa originalsvenska seriealbum var Daniel Ahlgrens »Härda ut« (Optimal press), samlingsboken »Bamse 1973 volym 1« av Rune Andréasson (Egmont), Jojo Falks och Tomas Zackarias Westbergs »24 minuter från T-centralen« (Bonnier Carlsen), Micke Grahns och Johan Höjers »Historieförbättraren« (Ordfront Galago), Åsa Grennvalls »Mie« (Optimal Press), Mats Källblads »Mutterloppet« (Bonnier Carlsen), Henrik Langes »En natt helt i rosa« (Jemi), Claes Reimerthis och Per Gyllenörs »Gustaf Vasa 4: Blodsmåld« (Bonnier Carlsen) samt Patrik Stigzelius och Rasmus Grans »In ska man« (Optimal press).

Årets svenska urhundenvinnare, Daniel Ahlgren

2001 års Urhundenplakett för 2000 års bästa till svenska översatta seriealbum gick till »Vänta lite...« av Jason. Juryns motivering löd: »Norrmannen Jasons nyskapande och delvis surrealistiska serie förmedlar med små medel stora känslor. Med sin minimalistiska och ofta ordlösa stil lämnar han öppet för läsaren att tolka innehållet. Jason är en av de stora internationella serietecknarna, och han för mediet vidare.«

Övriga nominerade för bästa till svenska översatta seriealbum var: Jason för »Schhh!« (Optimal Press), antologitidningen Strax 1-2 (Jemi) samt Bill Wattersons »Kalle och Hobbe: Den ursprungliga boken« (Bonnier Carlsen).

2001 års Unghundenplakett för främjande av barn- och ungdomsserier i Sverige gick till Carlsen Comics. Juryns motivering: »Carlsen Comics har efter flera års nedbantad utgivning återkommit som en viktig aktör på den svenska seriemarknaden. Med titlar som ›Vimmelgrind‹, ›Dragonball‹, ›Gustaf Vasa‹, ›Eva & Adam‹ samt ›Spirou‹ ger man unga läsare möjlighet att komma i kontakt med serier av hog kvalitet. Inte minst glädjande ar att en stor del av utgivningen bestar av svenska originalserier.«

FREDRIK STRÖMBERG

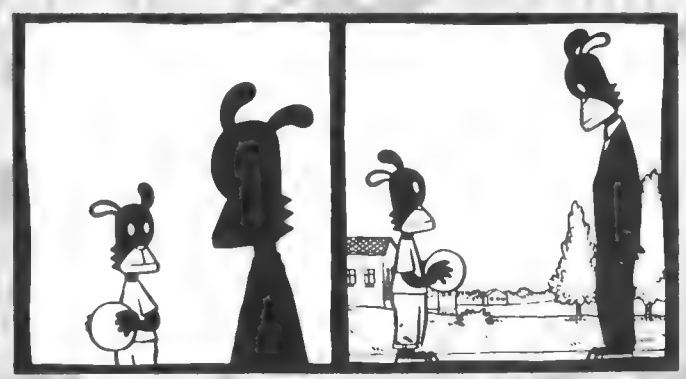

Urhunden för översatt album gick till Jason.

Stockholms blodbad

Den fria gruppen Stockholms blodbad (som tidigare gjort sig känd för att ha satt upp »Djävulen«, efter Clive Barker) satte i december och januari upp »Landet där man gör som man vill«, en kombinerad teater- och filmföreställning efter Alan Moores och David Lloyds klassiker »V för vendetta«. Scenen var i en gammal turbinhall på Järla industriområde i Nacka.

De ledande bakom projektet var regissören Erik Wernquist och producenten Micke Lindgren, som bearbetat Moores och Lloyds serieroman under ständig kontakt med häxmästaren från Northampton, Alan Moore själv. Först tänkte man sig en mer omfattande bearbetning, med handlingen förflyttad till Stockholm och Sverige, men tämligen snart insåg man att det var omöjligt, och behöll originalets fascistiska framtids-England.

Själva föreställningen var som sagt en kombination av film och teater, där en stor del av handlingen utspelades på scenen och i olika miljöer i omedelbar anslutning till den (som till exempel den mystiske terroristen V:s tillhåll Skuggornas Galleri, eller den fascistiske Ledarens högkvarter), medan annat utspelade sig på en filmduk ovanför. Övergångarna mellan teater- och filmsekvenserna (de senare gjorda av musikvideoregissören Filip Tellander) var mycket eleganta, nästan omärkliga, och ibland samspelade film och scen på ett mycket spännande och genomtänkt sätt. Kombinationen av teater och film gjorde föreställningen mycket intressant även ur en allmän synvinkel.

En kavalkad bilder ur uppsättningen av »Landet där man gör som man vill«. Läsare av originalverket känner till viss del igen sig i bildspråket. Bilderna är tillhandahållna av Stockholms blodbad.

Handlingen följde originalet mycket nära. Hela föreställningen var från början på fyra timmar, men efter de första föreställningarna valde man att korta ned den med en timme, varvid man strök mycket av intrigerna inom den fascistiska maktapparaten. Som en följd av detta fick man ändra slutet, där Ledaren blir skjuten. I den slutliga versionen lämnas det mer öppet än i originalet vem som avlossar skottet.

Sammanfattningsvis var det en fantastisk uppsättning, gjord med stor respekt för och trohet mot originalet, placerad i en kongenial miljö i det gamla industriområdet, och med en spännande kombination av teater och film. Man kan bara hoppas att den uppmärksammas efter förtjänst.

OLA HAMMARLUND

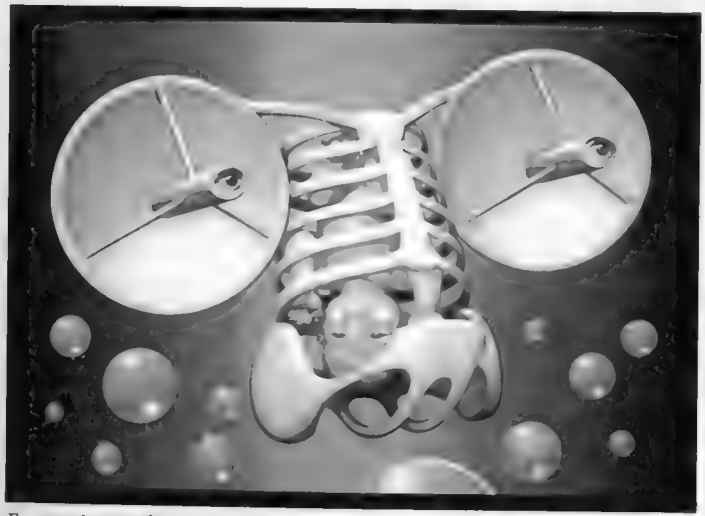

En av många målningar av Folke Hallin som ställs ut på Hallska gården i Gränna.

▶ **FOLKE HALLIN** var en gång i tiden uppmärksammad illustratör, omslagstecknare med mera på tidningen *Svenska MAD*. Sedan dess har han ägnat sig åt att måla tavlor som till viss del bygger på den teknik han arbetade fram under tiden på *MAD*. Dessa skall nu ställas ut på Hallska gården i Gränna mellan den 28 juli och den 12 augusti. Vernissage för utställningen, som kallas »Närbilder«, hålles lördagen den 28 klockan 14.00. Är du ute och kör i sommar och vill kika förbi kan det vara bra att veta att utställningen har öppet mellan 11.00 och 18.00 alla dagar.

▶ **UNGA SERIESTUDION** heter en ny satsning på serieundervisning för barn och ungdomar i grundskolan och gymnasiet i Malmö kommun. Satsningen är en del av Kulturskolan, som erbjuder kulturellt inriktad utbildning till skolorna. Serieskapare i regionen har gått samman och under ledning av Gunnar Krantz utbildats i pedagogik för att skapa en pool av lärare med direkt erfarenhet av serieskapande.

▶ **DICK GIORDANO** tecknar svenska »Fantomen«. På sistone har intresset för den svenska Fantomenproduktionen ökat lavinartat bland amerikanska serieskapare. Efter de båda författarna Tony de Paul och Ben Raab har det snabbt svällande »Team Fantomen« nu också utökats med veteranteckaren Don Perlin (»Spiderman«, »Conan« med mera), Paul Ryan (»Fantastic Four«, »Avengers« med mera), samt – hör och häpna! – tecknarlegenden Dick Giordano. Giordano, som nu är i 70-årsåldern och bosatt i Florida, har en femtioårig karriär som tecknare, tuschare och redaktör på den amerikanska seriemarknaden bakom sig. Bland annat tuschade han delar av den numera legendariska Green Lantern/Green Arrow-svit som Denny O'Neil skrev och Neal Adams skissade i början på 70-talet. Giordano har, för att uttrycka saken milt, också gjort en hyfsad insats på »Batman« under årens lopp. Det ska bli spännande att se vad han med sin eleganta stil kan tillföra svenska »Fantomen«.

Camilla Eklund och Katarina Bågenholm, två av lärarna på Unga Seriestudion, här framför en utställning med alster av deras elever på Stadshallen i Lund. Foto Fredrik Strömberg.

▶ **ELIN T SØRENSEN** och Tommy Olsson visade upp sin tecknade serie »The Time Falling Bodies Take to Light« på Galleri Signal i Malmö i

Kalle Ankas exklusiva ÅRGÅNGSSAMLING!

1951 del 2 ute nu!

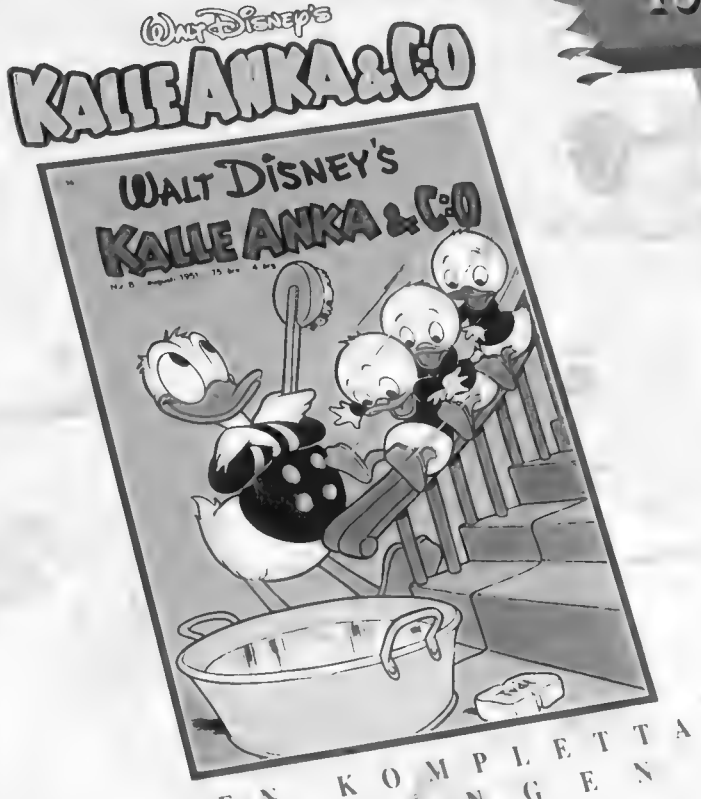

I den fantastiska serien "Kalle Anka & C:o – Den kompletta årgången" har vi nu kommit fram till 1951. Nu finns "Den kompletta årgången 1951 del 2" ute. Här finns andra delen av Kalle Anka tidningarna från 1951 läckert inbundna, komplett med de unika omslagen och alla de otroliga historierna. Finns där böcker finns.

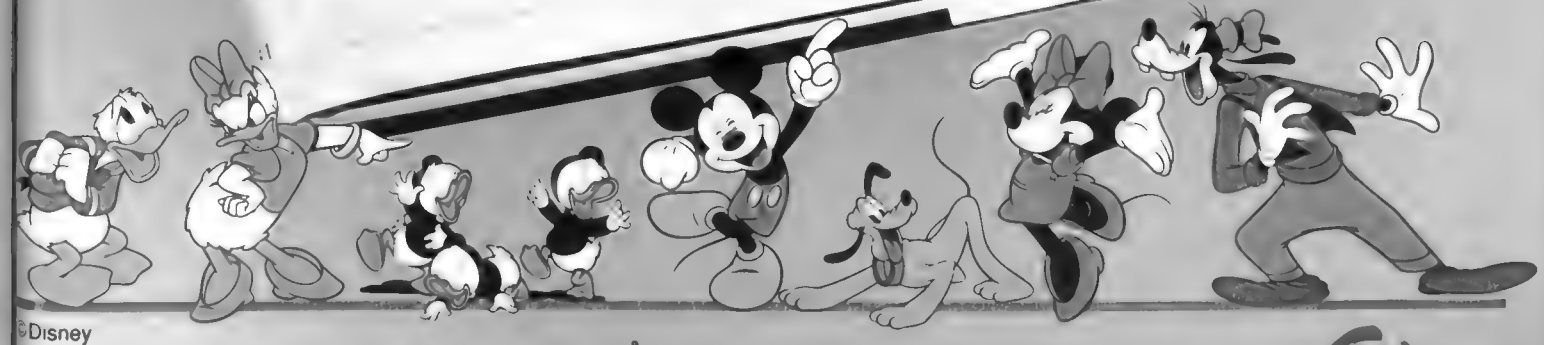

©Disney

Du kan också gå med i vår Årgångsbokklubb och få böckerna direkt hem till dig.
Kontakta gärna vår Kundservice för mer information 040 - 693 94 35.

EGMONT

Serieteket å

Serietekets flytt till Kulturhuset har gett ett tydligt utslag i besökssiffrorna. Under 2000, det första hela året i de nya lokalerna, steg de officiella besökssiffroma med hela 235 procent. Siffran är ungefärlig, men man räknar med att man hade mellan 90 000 och 100 000 besökare under året. En uppenbar orsak till uppgången är givetvis det centrala läget, men det spelar också in att den nya lokalen är mer inbjudande, vilket återspeglas i att publiken är mer blandad. Inte minst glädjande är att antalet kvinnliga besökare ökat. *B&B* gratulerar till framgångarna – och delar Serietekets förhoppning att de glädjande siffrorna skall återspeglas i budgeten framöver.

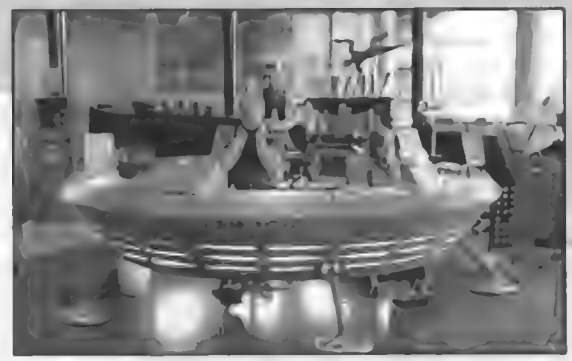

Den »självlysande« disken på Serieteket med dess av förståeliga skäl något slitna personal. Foto Fredrik Strömberg.

UTSTÄLLNINGAR

Låt oss också redovisa verksamheten på senare tid: I november-december hölls en utställning av David Liljemark, med rubriken »Åratal av övergrepp«. Tonvikten låg på det kontroversiella inslaget i Liljemarks produktion, det som utmanar den goda smaken, och följaktligen fanns bland huvudnumren de verk som blivit refuserade från Galleri Dialogs utställning tidigare under hösten (se förra *B&B*), bland annat en version av tavlan »Grindslanten« försedd med Liljemarkska tillägg i form av könsorgan med mera, i ungefär samma stil som hans välkända »förbättrade« versioner av dagsstrippar ur »Laban«, »Blondie« med flera. De senare fick fylla en hel vägg på utställningen. Vidare fick besökaren ta del av den märkliga kontroversen kring en episod av »Bamse« som innehöll en parodi på »Bingolotto« och Leif Loket Olsson, samt *Mega-Pyton*. Här fanns också ett bidrag till *DN*:s gästserie, en serie där varje ruta var ett noggrant avritat verk av Matisse. Det var en påfallande lyckad hyllning, som dessvärre lyftes ut i sista stund av *DN*, som (rimligtvis i onödan) fruktade strid med rättighetsinnehavarna till Matisses konst (i stället lade man in Anders Skoglinds i och för sig utmärkta »Björnjakt i Saittarova«).

Under februari premiärvisades Christer Themptanders utställning »Kontakt sökes!«. Utställningen är avsedd som en kommentar till kontaktlösheten i samhället, och består av affischer med illustrationer till olika fraser som Themptander författat med inspiration från kontaktannonser. Bilderna är framställda på Themptanders eget sätt, med utgångspunkt i foton och andra bilder som han kopierat, bearbetat och rastrerat. Tanken är att affischmappen skall säljas på olika bibliotek runt om i landet. I projektet ingår även en bok, utgiven på Hjärnstorms förlag.

I februari ställde också ett stort antal skämt- och satirtecknare från olika länder ut i Gallerian i Stockholm. Det var inte minst roligt att se de många östeuropeiska tecknare som var representerade. Sverige representerades av Riber Hansson, känd från Svenska Dagbladet. En av de utländska utställarna, den engelsk-nyzeeländske tecknaren Stan Eales, hade en egen liten utställning på Serieteket, och berättade där om sig själv och om sina teckningar. Dessa kännetecknas av en medkänsla med den lille mannen, och har ofta ett ekologiskt och civilisationskritiskt innehåll.

FANZINE HEAVEN

Lördag 17 mars var det dags för det tredje »Fanzine Heaven«, arrangerat av Serieteket och dess granne, ungdomskulturcentret Lava. Liksom tidigare år fanns åtskilliga fanzintillverkare (det var såväl avigserietidningar som fanzin inom andra områden) på plats för att sälja sina alster, och gäster från den svenska och internationella alternativserievärlden medverkade. Bland de senare återfanns svenske Mats Jonsson, finske Matti Hagelberg (*B&B* 4/00), den norska gruppen kring förlaget Jippi (med Urhunden-aktuelle Ja-

Två unga representanter för fanzinvärlden på Fanzine Heaven i Lund: Manuskal, samt serietecknarskolan i Malmö. Foto Ola Hammarlund och Jakob Hallin.

maj. Serien presenterades som en installation i form av ett collage med samplade bilder och anekdoter. Handlingen i den sekvens som visas kretsar kring frågor om spontan självantändning, svartsjuka och alternativ medicin. Tommy Olsson har skrivit manus och Elin T Sørensen har tecknat.

► **DANIEL NOVAKOVIC**, elev på Serietecknarskolan i Malmö, har tillsammans med konstnären Stefan Lundgren skapat en utställningskatalog som består av tecknade serier vil-

ka dokumenterar utställningens tillblivelse. Titeln är »Modiga historier«. Katalogen/albumet kan beställas genom insättning av 95 kronor på postgiro 102 58 91-1, Daniel Novakovic.

► **EN SERIEAUKTION** hölls i november i IOGT-NTO:s hus på klara Södra kyrkogata i Stockholm. Precis som vid den förra höstauktionen (i september 1999) var det Frank Blekenberg, känd bland annat som en av männen bakom »Seriekatalogen«, som arrangerade och själv höll i klubban. Huvuddelen av auktionsgodset bestod av en Disneysamling tillhörig en anonym samlare. Utöver en nära nog fullständig svensk samling ingick även en nästan komplett samling amerikanska Disneytidningar från 1940- till 1960-talet, något som ytterst sällan kommer ut på marknaden i Sverige. Därtill kom diverse Disneyprylar, målarbok, presentkort, lemo-

Stefan Lundgren och Daniel Novakovic porträtterade av Daniel från albumet »Modiga historier«.

ngar vidare

son), den spanske veteranen Max (i Sverige väl mest känd för »Peter Pank«, som gick i *Pox* en gång) och den italienske redaktören Alessandro Onori. På plats fanns också Serietecknarskolan i Malmö med sitt fanzin *Kan någon förklara* och Serietekets serieklubb, vars fanzin heter *Syöttösika*.

I programdelen, som presenterades av gycklaren Bert Gradin, berättade svenskt fanzinfolk om sina alster, och de utländska gästerna redogjorde för alternativseriescenen i sina respektive hemländer. Max, vars produktion efter »Peter Pank« i stort sett helt gått den svenska publiken förbi (även om han ganska nyligen fått det amerikanska alternativseriepriset Ignatz för »The Extended Dream of Mr. D«), intervjuades på scenen av Fredrik Strömberg. Max berättade om sin verksamhet som redaktör för den numera nedlagda alternativserieantologin »Nosotros sonos los muertos« (Vi är de döda), där åtskilliga internationella storstjärnor (inklusive svenske Max Andersson) publicerats. Där publicerades naturligtvis även spanska serieskapare, och under sin existens bidrog antologin till att vitalisera den spanska serievärlden.

Italienaren Onori berättade om och sålde antologialbumserien *Kerosene*, som även den innehåller en blandning av inhemska italienska och internationella serieskapare från bland annat Jugoslavien, USA och Finland. Kvaliteten är hög, och liksom är fallet med många andra alternativseriepublikationer numera medföljer en engelsk översättning av de italienska serierna (de andra är på engelska, och har italiensk översättning), vilket underlättar för en internationell publik.

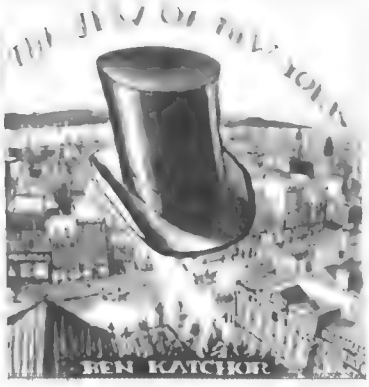

Sön 6 maj 2001 film & föreläsning med Ben Katchor kl. 15.00 i Studio 3.
Kulturhuset Stockholm
Våning 3
En entré
Serieteket
Samarr. med Stockholms Judiska Filmfestival

Ben Katchor är en av många som hedras med en utställning på Serieteket i år.

Även Erik Falk från norska Jippi berättade om sitt förlag och om dess tidning *Forresten* (*B&B* 3/00). Över huvud taget var det internationella inslaget påtagligt, och diskussionen gav en god inblick i det gränsöverskridande nätverk av alternativserieskapare och -utgivare som vuxit fram de senaste åren, och som förtjänar en framtida artikel i *B&B*.

NORGE I FOKUS

Under april-maj har Serieteket visat en utställning med den amerikansk-judiske serieskaparen Ben Katchor, bestående av kopior av hans infallsrika, lätt skissartade och spretiga serier med funderingar kring storstaden (New York) och dess människor och hus. Mer om utställningen och om Katchors besök i Stockholm kommer i nästa nummers nyhetsspalt.

Serieteket kommer att ha ett fullt program även under resten av året. Norge kommer att vara i fokus under sommaren. En stor utställning med Jason och Pondus-tecknaren Frode Øverli kommer att ha vernissage 26 maj. Mot slutet av sommaren blir det ett speciellt kvinnoprogram, med deltagare från Sverige och Norge. I september kommer eleverna från serietecknarskolan i Malmö att ställa ut, och i oktober kommer *Galago*-tecknaren Knut Larsson. Därefter, i november blir det Finlands tur att visa upp sig, och året avslutas i december med en elevutställning från estetiska programmet i Göteborg. Serieteket kommer också att vara med på ett hörn i den stora sciencefiction- och fantasy-mässan »Fantastika 2001« i Stockholm i juni.

Ovanpå allt detta är Serietekets ofortrottliga chef, Kristina Kolehmainen, sysselsatt med att sammanställa en utställning om svenska serier åt Svenska institutet i Paris.

OLA HAMMARLUND

Tre fanzinutgivare från Fanzine heaven. Max, Erik Falk, samt Alessandro Onori. Foto Jakob Hallin

nadetiketter med Musse Pigg, diverse icke-Disney med mera. Bland de verkliga dyrgriparna fanns det bäst bevarade exemplaret av *Kalle Anka & C:o* 3/48 (ett så kallat »Svenanderexemplar«, uppkallat efter den tjänsteman på Hemmets Journal som var förutseende nog att lägga undan det när det var nytt), som gick för 22 000 kronor, och ett av de 10 bäst bevarade exemplaren av 1/48, som gick för 39 000, vilket var långt under toppnoteringen (på 100 000 kr) för detta nummer, men ändå mycket bra för det skicket.

Nämnas kan också en uppsättning *Kalle Ankas Pocket*, där de flesta fortfarande var i plastförpackningen, och som hade ett utropspris på 10 000 kronor. Sammantaget omsattes under de två dagar som huvudauktionen varade en miljon kronor, och den anonyme säljaren blev av med hela sin samling till de samlade supersamlarna. Blekenbergs avsikt är att hålla en auktion varje vår och höst i framtiden. Årets vårauktion blir den 26–27 maj (alltså innan denna *B&B* når läsarna), och påföljande auktioner kommer troligen att äga rum i slutet av augusti, respektive i november 2001. För mer information kontakta Frank Blekenberg på telefon 08-511 700 49 eller på e-postadress *bokskapet@telia.com*.

► **DAVID LILJEMARK** har tecknat åt rockbandet Soundtrack of Our Lives (vars gitarrist Mattias Bärjed for övrigt är medskapare till Liljemarks fi-

David Liljemark dokumenterar bandet The Soundtrack of Our Lives i serieform.

Seriefestivalen i Kemi 2001

Världens nordligaste seriefestival, den i finska Kemi den 18-20 maj, lockade som vanligt med flera hogintressanta gaster i år, dariblank Eddie Campbell («Bacchus«, »From Hell«), Florence Cestac (vinnare av forra årets stora pris på Angoulême, och en gång pa svenska i albumet »Spegelns ansikte«), Ben Katchor (»Julius Knipl, Real Estate Photographer«) och Peter Madsen («Valhall«). Dessutom redovisades resultatet från festivalens nordiska serietavling både i form av prispengar och i form av ett snyggt serialbum med de basta tavlingsbidragen.

Serietavlingen, som for tredje gången var en samnordisk affar, samlade 351 deltagare, varav 196 från Finland, 89 från Sverige, 47 från Norge och 14 från Danmark. Detta var en okning med cirka 50 tavlande jamfort med året innan. I novellkategorin tavlade sammanlagt 326 olika noveller och i strippkategorin 70 strippserier (plus en vaggbonad!) - material som rackt till femtio normalstora album. Antalet kvinnliga deltagare bara okar, och i år var kvinnornas andel 35,2 % (mot 31 % i fjol).

Daniel Ahlgren vann novellkategorin

Katu Kovacs tog hem stora priset vid årets Kemi-festival

Årets omgång var mycket jamn. Till final gick 24 bidrag, varav 16 noveller och 8 strippsener (och då kom ett tiotal bra, publiceringsdugliga serier inte ens med i finalen). Tittar man på hur finalisterna fordelades bland olika lander visade det sig också var mycket jamnt - 9 bidrag från Finland, 8 från Sverige, 4 från Danmark och 3 från Norge.

Vinnare i »Strippkategorin« (samt aven utsedd till tavlingens »Grand Prix« och mottagare av hela 10 000 FIM) var Katu Kovács från Finland, som deltog med serien »Vuoteen omat ja vieraat« (»Till sangs – eller inte«). Juryns motivering lod: »Svart sangkammarhumor med valdigt sympatisk utformning. Många aven uppslitande teman behandlas med varsamhet och med lust. Personerna kanns akta och situationerna ar latta att kanna igen. Strippen tar val hand om humorstrippens få variationer.«

Andrapriset på 3 000 FIM gick till Sven-Bertil Barnarp från Sverige for serien »Medelalders blues«, och tredjepriset på 2 000 FIM gick till Ib Kjeldsmar från Danmark for »Sloth«.

De andra finalisterna i strippkategorin var: Finn Andersson från Sverige med »Amors pilar«, Mikael Hyykoski från Finland med »Mixun maailma« (»Mixus varld«), Jesper Kragh från Danmark med »Norman« samt Håkan Mattson från Sverige med »Mammas gata«.

I »novellkategorin« gick forstapriset på 6 000 FIM till svenske Daniel Ahlgren for serien »The girl who never fick nån post«. Motiveringen lod: »En gripande och klar serienovell om en flicka och en hast som latt oppnar sig for lasaren. Snor-detaljen fungerar utmarkt som extraeffekt. Långsamt berattartempo lampar sig bra for berattelsen. Teckningarna ar sorgfulla och enkelt realistiska men anda omsorgsfullt tecknade, speciellt hasten.«

Andrapriset på 4 000 FIM gick till Samuel Svard, också han från Sverige, for »Halsa hem«, och tredjepriset delades mellan två personer: 2 500 FIM vardera gick till Ville Salomaa från Finland for serien »The Christmasparade« och till Jaana Suorsa från Finland for »Sikuus on pop!« (»Det ar inne att vara gris!«).

Hedersomnamnanden i kategorin gick till Dennis Gustafsson från Sverige och serien »The Last Will«, samt till Emmi Jormalainen från Finland.

De andra finalisterna i novellkategorin var Noora Federley & Ville Pinnen från Finland med »Alien Weetabix«, Adreas Haugstad från Norge med »Skroniken«, Tuula Honkanen från Finland med »Tyttoystava« («Flickvannen«), Ham Manner från Finland med »Postmodernismi« («Postmodernism«), Trond Romo från Norge med »Hund« («Koira«), Lena Sjoberg från Sverige med »Sonja, Lie & jag«, Per Stavnsbo från Danmark med »Easy«, Jens Thegler fran Danmark med »Stahlmeister«, Sara Thysell fran Sverige med »Måndag-sondag« samt Jarkko Vehniainen från Finland med »Outo Markku« («Markku, den udde«).

I tavlingsjuryn satt bibliotekschefen Kristiina Kolehmainen från Serieteket i Stockholm, journalisten Morten Harper från Oslo, arkitekten Kalervo Pulkkinen från Helsingfors och festivalledaren Heikki Porkola från Kemi.

INGEMAR BENGTSSON OCH FREDRIK STRÖMBERG

gur Harry). David har gjort elva seriestrippar och ett antal illustrationer for ett seriehafe som skall medfoljda vinylutgåvan av bandets nya skiva »Behind the Music«. Det var meningen att stripparna också skulle forekomma som annonser i *Metro*, for att darefter laggas ut på bandets hemsida *www tsool com*. Chefredaktoren på *Metro* ville dock inte gå med på att ha annonserna i anslutning till tidningens egna serier, så de ar stoppades tills vidare. En del av stripparna publicerades dock i DN:s nattidning på adress *www dn se/pastan*. David bidrar också till *Polistidningens* nya utseende från och med nummer 1/2001. Han tecknar en liten figur som fungerar som Pass på-vinjett. Den ses också i nätupplagan på adress *www.polistidningen.org*.

► **TIDNINGEN BAMSE** utsattes för en veritabel häxjakt i svenska medier sedan man tidigare i år reprispublicerat Rune Andréassons serie » Skalman och trollkarlens röda blomma«, en antidrogserie som handlar om hur Skalman provar en drog vilken ger honom hallucinationer. Barnombudsmannen Lena Nyberg menade bland annat att »...budskapet var för luddigt«, vilket var ganska underligt eftersom, som Barnseredaktören Jan Magnusson poängterade, serien faktiskt har en tydlig moral i det att Skalman tydligt tar avstånd från drogen och avråder alla andra från att prova.

Skalman går på moln i en serie av Rune Andréasson från 1988.

► **GUNNAR KRANTZ** har tilldelats Malmö Stads kulturstipendium 2001 i kategorin »Konst«. Priset är på 25 000 kronor, och tilldelas Gunnar i hans egenskap av serietecknare/konstnär, en glädjande formulering eftersom just serieskapare inte sällan saknas i statuterna för stipendier som kan tilldelas kulturarbetare av olika slag.

BAMSE BIBLIOTEKET

Nu kan du läsa de allra första äventyren ur serietidningen Bamse.

Vi har samlat de sex första tidningarna från 1973 i **BAMSE-Biblioteket Volym 1.**

Berättelserna är tecknade av Rune Andréasson. Förordet handlar om Rune Andréassons alla serienallar och är skrivet av Bamse-kännaren JoakimGunnarsson.

Boken är inbunden och har skyddsomslag.

©RuneA

EGMONT SERIEFÖRLAGET AB

Raptus

BERGEN TEGNESERIEFESTIVAL

NORGE

► **RAPTUSFESTIVALEN 2001** er i rute. I skrivende stund er gjestelisten nesten komplett selv om det fortsatt er noen usikkerheter. De mest interessante utenlandske navnene i år er Jeff Smith og Shannon Wheeler (*To much coffee man*), i tillegg til at det også i år blir en del engelskmenn som lager serier innenfor det store amerikanske mainstreamsystemet (f.eks. Alan Grant, Lee Townsend, Mike Carey og Mike Collins). Som vanlig treffes selvfølgelig store deler av det norske serieskapermiljøet, denne gang med de solide veteraner Solveig Muren Sanden og Håkon Aasnes i spissen. For siste nytt om festivalen, sjekk festivalens webside *www.raptus.no*.

Jason ble den norsk Sproingvinneren med historien »Si meg en ting«.

► **NORSK TEGNESERIEFORUMS** Sproingpris ble i år delt ut for 14. gang. Prisutdelingen fant sted i forbindelse med åpningen av Serieteket på Deichmanske bibliotek på Grünerløkka, lørdag 31. mars. For annen gang i prisens historie er det tre prisvinnere. Prisen i kategorien for oversatte utenlandske serier ble delt mellom Jean Giraud for *Blueberry* 26: »Geronimo« og Jeff Smith for *Bone* »Det store kuveddeløpet«, mens den norske vinneren var Jason for sin historie »Si meg en ting« fra *Mjau Mjau* 10. Både Jeff Smith og Jason har vunnet prisen tidligere, mens den eldste vinneren får sin første Sproing. I år var det mulig å avgi stemmer i en urne på Serieteket, via brev eller via e-mail fra *www.tegn.no*. Det kom inn nesten 150 stemmer, og det var e-mail fra tegn.no som klart dominerte.

Shannon Wheeler gleder seg allerede til å se hva Arild Wærness har i kaffen.

► **JEFF SMITHS »BONE«** vant kanskje Sproingprisen for beste utenlandske serie 2000, men det hjelper ikke: Bladkompaniet setter kroken på døra for kommende utgivelser.

– Bokserien er ganske riktig lagt på is, og grunnen er den vanlige: For lavt salg. Årsakene kan man kanskje spekulere på, men hovedkonklusjonen er utvilsomt at vi ikke har lyktes med å sprenge oss ut av tegneserieghettoen. Og der vil jo de fleste ha serien på originalspråket, naturlig nok, sier Sigbjørn Stabursvik i Bladkompaniet.

Helt svart er det riktignok ikke, for i forbindelse med Smiths besøk på høstens Raptus-festival vil Bladkompaniet gi ut Bone-serien »Stupid, Stupid Rat-tails« i albumform. Dette er en enkeltstående historie, som ikke inngår i den ni bind lange hovedsagaen.

► **BLADKOMPANIETS** *Inferno*-serie selger nå såpass dårlig at den står i fare for å bli nedlagt. For 2001 har Bladkompaniet allerede varslet færre utgaver, og en konsentrasjon rundt de mest populære seriene, som »Preacher«, »100 Bullets« og »Transmetro«.

– I fjor opplevde vi den litt kjedelige situasjonen at overgangen til månedlige utgivelser førte til lavere salg. Siden vi er et kommersielt forlag nytter det ikke i lengden bare å vise til Sproing-nominasjoner, heder og prestisje. *Infernos* fremtid er imidlertid ikke avgjort, og du kan si det som så at vi sitter med tenkehettene på, forteller Bladkompaniets Sigbjørn Stabursvik.

Det vil fortsatt komme flere »Transmetro« på norsk, men bladkompaniet kutter ned på antall Inferno-utgivelser.

► **UR-TRØNDEREN** Hold brillan skal være med i »Sett Jimmy fri«, en film som handler om Norges mest populære trøtte typer og deres fatale møte med arbeids- og sirkuslivet. Hold brillan og kameratene er på elgjakt når de møter den etter hvert så dopbelasta elefanten Jimmy som er på rømmen i de trønderlagske heier.

Selv om finasnieringen ikke er helt i boks, så regner produksjonsselskapet AnimagicNet at den vil komme på plass om ikke så lenge, fortelles det til *Adresseavisen* i Trondheim.

Christopher Nielsens tegnet Hold brillan går til filmen.

Bone selger for dårlig på norsk

Merking av tegneserier

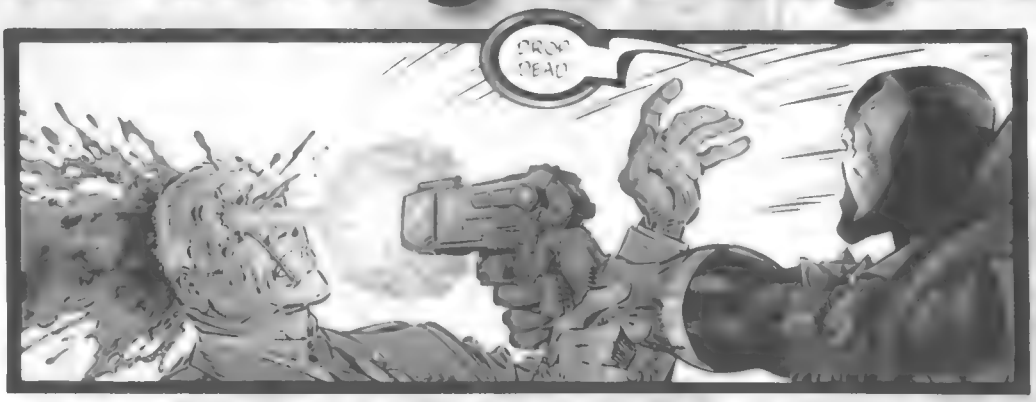

Spawn

Egmont Serieforlag og Bladkompaniet, de to største aktørene på det norske seriemarkedet, møttes i vår for å fastsette en ny og tydelig felles standard for merking av tegneserier som er beregnet på voksne.

Dette vedtaket kommer etter at den kristne organisasjonen BarneVakten, som samarbeider med Kirkelig Kringkastingsråd, tok kontakt med flere større butikk- og kioskkjeder, deriblant Narvesen, Coop, Rema, Shell, Statoil og Esso, for å få de mest voldelige seriene under kontroll.

Begge forlagene sier at de ønsker dette initiativet velkommen, ettersom de ikke har noe ønske om å selge ekstremt voldelige serier til barn. Både Egmont og Bladkompaniet har da også tidligere merket serier med »tegneserie for voksne«, men Roar Røise i BarneVakten ønsker en felles standard med instruksjoner til personalet i utsalgsstedene om hvordan de skal forholde seg til disse seriene. Han sier også at BarneVakten ikke ønsker noen form for sensur, men å forhindre at de mest voldelige seriene ikke selges til barn. I tillegg til merking er BarneVakten også opptatt av at seriene for voksne bør plasseres for seg selv, og ikke midt mellom de seriene som er direkte rettet mot barn.

Kjell Frostrud Johnsen, markedssjef i Egmont serieforlag, sier at forlaget ikke ønsker at barn skal lese de mest voldelige seriene, og at de er svært positive til en mer tydelig merking. Samtidig påpeker han at disse seriene fra før har vært merket for voksne, og at de i tillegg ligger på et prisnivå som ligger litt for høyt for barn.

Et av tiltakene som har vært diskutert er å pakke slike serier inn i plast, slik at barn ikke kan se dem i butikkene, men Tormod Løkling i Bladkompaniet er lite positiv til denne ideen, delvis fordi det da vil bli vanskeligere for foreldre å se gjennom bladet og avgjøre om de vil la barna lese det eller ikke. I tillegg er ofte blader som er direkte rettet mot barn pakket i plast, fordi de inneholder leker, klistremerker og lignende ting, noe som kan føre til forvirring.

.. »100 *Bullets*«

Det mest sannsynlige er nok at en tydelig, standardisert merking kombineres med instrukser til personalet om hvilke serier som ikke bør selges til barn, og hvordan disse bør plasseres i hyllene. Dette bringer for øvrig inn enda en part, nemlig Bladcentralen, som står for distribusjon av såvel seriene som hyller og stativ. Forhåpentligvis vil det være mulig å få til en løsning der voksenseriene adskilles fra barneseriene uten at de flyttes opp på øverste hylle sammen med pornobladene.

De seriebladene som i første rekke vil bli berørt av den nye merkingen er Egmonts *Spawn*, *Darkness* og *Witchblade*, samt Bladkompaniets antologihefter *13* og *Inferno*, som inneholder serier som »Predikanten«, »100 Bullets«, »Battlechaser« og »Gen 13«.

Hver gang slike forslag blir lansert tenker man på den amerikanske Comics Code Authority, som var stemplet på alle kommersielle serier i USA fra 50-tallet til midten av 80-tallet, et omfattende regelverk med punkter som fastsatte hva som var tillatt eller ikke, og som bidro til å kvele et blomstrende og kreativt medium. De banebrytende seriene fra EC bukket for eksempel under på grunn av Koden, og slike historiske eksempler gjør at mange av oss er meget skeptiske til alt slikt. En så sentral serieskaper som Frank Miller har gjennom mange år nektet å gi etter for noen krav om slik merking, fordi han frykter at det vil bli første steg på veien mot sensur. Selvsensur har da også ofte vært industriens reaksjon for å hindre lovendringer som vil virke enda mer ødeleggende.

Nå må det imidlertid sies at faren for slike ting ikke er særlig stor her til lands. Seriene det her dreier seg om er amerikanskproduserte, og serieskaperne vil vel neppe merke noe til disse små innskrenkningene i det hele tatt. Det som finnes av norskproduserte serier er for det første sjelden ekstremt voldelige, og utgis for det andre stort sett av uavhengige forlag som Jippi og No Comprendo, og selges for det tredje stort sett ikke i dagligvarebutikker og bensinstasjoner.

Dessuten er det ikke vanskelig å si seg enig i at barn ikke bør lese for eksempel voldsorgiene til Ennis og Dillon i »Predikanten«, og slik sett er denne merkingen et lite skremmende tiltak. Dessuten kan det så absolutt være på sin plass med en litt mer strukturert utplassering av serier i bladhyllene landet over, og slik sett kan BarneVaktens initiativ faktisk få andre positive bivirkninger...

TOR ARNE HEGNAN

og »Predikanten« er noe av de seriene som kommer til å bli merket »tegneserie for voksne« etter den nye ordningen som Bladkompaniet og Egmont er blitt enige om.

Bare bobler i hyllene

– endelig et eget tegneseriebibliotek

Bort med hyller og støvete klassikere. Inn med tegneseriene. Det er planen for det nye Serieteket i Oslo.

I mars åpnet et eget tegneseriebibliotek på Grünerløkka filial av Deichmanske bibliotek i Oslo. Her kan man lese og låne alle slags tegneserier helt gratis. I årene som kommer er målet å bygge opp en omfattende samling av norske og utenlandske serier, og dessuten arrangere utstillinger og kurs om tegneserier. Den offisielle åpningen ble avholdt samtidig med utdelingen av Norsk Tegneserieforums Sproing-pris.

– Dette er et hylleløst bibliotek, forteller avdelingsleder for filialen, May Haakonsen.

– Vi vill ha en frisk form og utseende på lokalene. Det skal ikke ligne et alminnelig bibliotek, lover Elin Fiane, som er spesialbibliotekar for tegneseriene.

De har kalt det nye biblioteket »Serieteket«, inspirert av et tilbud som allerede finnes i Stockholm.

May understreker at tegneseriene er et annet medium enn bøker:

Det rommet vi bruker er spesialtilpasset oppbevaring og presentasjon av tegneserier, fastslår hun.

– Det skal ikke være som før da man bare dyttet tegneserier inn i en hylle og kalte det tegneseriesamling, legger Elin til.

SERIEKURS

May forteller at Serieteket vil mer enn å låne ut tegneserier.

Vi vil være et samlingspunkt for tegneserier. Vi vil arrangere foredrag og møter med serieskapere, og [illegible] la forlagene presentere sine utgivelser. [illegible]

[illegible] forteller Elin.

[illegible]

[illegible]

Juryformann Ask Eirik Storsve gratulerer Jason med Sproingprisen

– Vi har hatt stor suksess ikke minst hos skolene og hatt skolebesøk [illegible] uke siden åpningen, ofte flere klasser i uka, forteller Elin.

ARKIV OG UTLÅN

Vil dere ha serier bare på norsk?

Elin: Vi pålegger oss selv oppbevaringsplikt av norske utgivelser, slik at seriene blir tilgjengelig for ettertiden. Vi har en fullstendig samling av norske tegneserier [illegible] journalister, i forskning [illegible]. Alle kan komme og lese disse seriene her på huset. I tillegg har vi mange [illegible] tegneseriene. [illegible] ten mange amerikanske [illegible]. Vi har også andre fremmedspråklige serier, [illegible]

Hvem er målgruppen?

May: [illegible]

Hvem er det som låner tegneserier hos dere?

[illegible]

SKAL TILBY DET GODE

Hvis jeg som 14–15-årig gutt kom og skulle låne, hva slags serier ville dere anbefale?

Elin: Hvis du ikke hadde lest så mye tegneserier før, tror jeg at noe lett tilgjengelig er best. Blant norske serier ville jeg anbefalt noe av Frode Øverli, Arild Midthun eller Tore S. Olsen. »Nemi« av Lise går også rett inn hos leserne. Jeg kunne selvsagt også vist frem utenlandske klassikere som »Tintin« og »Asterix«.

Skal dere hjelpe andre bibliotek med tegneserier?

May: Vi legger frem vurderinger av nye tegneserier for de andre filialene i Oslo. Vi er altså i første omgang et kompetansebibliotek for Deichman. På sikt vil vi forsøke å utvide rekkevidden med et kurs for bibliotekarer også utenfor Oslo.

Hva er målet for Serieteket?

May: Målet er å tilby gode tegneserier. Vi skal ikke bruke tegneserier som lokkemiddel for bøkene. Tegneserier er et eget, sterkt medium. Om noen da samtidig får lyst til å låne en bok også, er jo det bare bra.

MORTEN HARPER

Logo-konkurranse

► *Serieteket trenger logo, og ber deg om hjelp! – Alle kan sende oss forslag og heder og ære blir selvfølgelig tildelt den vi velger, sier Elin Fiane.*

Send ditt forslag til:
Serieteket v/ Elin Fiane
Schous plass 10
0552 Oslo
tlf: 22 35 65 83
e-post: gry@deich.folkebibl.no

Årets Sproingpriser

● [illegible] *Si meg en ting» (Jippi Forlag). Pris-* [illegible] *delt mellom Jean Giraud for Blue-* [illegible] *(Egmont) og Jeff Smith for Bone: «Det store* [illegible] *kompaniet). Vinnerne ble kåret etter en åpen* [illegible] *Ns websider. Sproing-juryen hadde nominert* [illegible] *Prisene ble delt ut av biblioteksjef Liv S* [illegible] *torsve i forbindelse med åpningen av Serieteket 31. mars. Alle de nominerte seriene ble presentert gjennom en utstilling på Serieteket.*

[illegible]

Biblioteksjef Liv Sæther delte ut prisen for beste utenlandske serie til forlagenes representanter.

[illegible] *åpningen.*

DATORSPEL FIGURSPEL FILMER KORTSPEL ROLLSPEL TVSPEL

© Games Workshop

© Wizards of the Coast

SPELARE?

© Wizards of the Coast

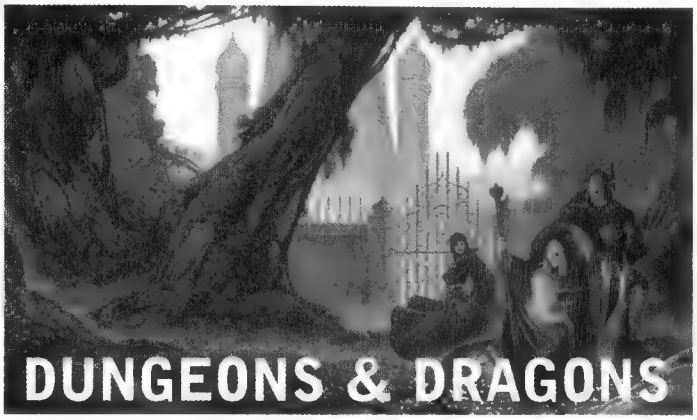

© Wizards of the Coast

CODEX

www.rollspel.nu

© FunCom

Prenumerera på **Codex** i ett helt år för endast 129:- spänn!!!

Betala in 129:- på Postgiro 102 18 69-1 och ange namn, telefonnummer samt adress så kommer nästa nummer direkt hem till dig.

TIDNINGEN FÖR DIG!!!

DANMARK

▸ **DANSKA CARLSEN COMICS** har hunnit längre än sin svenska motsvarighet i utgivningen av »Prins Valiant«. Faktiskt har man med nyligen utkomna album 40 betat av samtliga 1 815 sidor Foster hann teckna, och därmed var det meningen att man skulle lägga ner albumserien. Serien säljer dock så pass bra att man beslutat fortsätta även med material av Fosters efterträdare John Cullen Murphy, vilken under årens lopp (på senare år i samarbete med sin son) faktiskt åstadkommit nästan lika många sidor som Foster hann med. Nya album 41: »Den søvnløse tyran« innehåller sidor från 1971, då Foster fortfarande skrev manus och gjorde layouten som Murphy tecknade efter. Ett motsvarande album finns även annonserat av amerikanska Fantagraphics, medan man på den tyska marknaden redan betat av hela Murphys produktion också.

▸ **FAHRENHEIT**, den danska alternativserieantologin, har tillsammans med sin utgivare Paw Mathiasen nyligen bytt adress till Bergthorasgade 40, 4.tv., 2300 København S, Danmark. Går flytten smärtfritt bör ett nytt nummer ha utkommit i maj, och i fokus där står som så ofta numera norske Jason. Bland höstens planerade album märks första albumet med Mårdøn Smets ockulta detektivserie »Hieronymus Borsch« (från svenska *Bacon & Ägg*), Jan Solheims »Lava«, samt ett album med debutanten Terkel Risbjerg.

Ur »Hieronymus Borsch«, ockult detektivserie känd från svenska Bacon & Ägg

▸ **NOFRET OCH KURT DUNDER**, två av Danmarks mer kända albumseriefigurer, har blivit lite av huvudpersoner på Falster Sommarland. Nöjesparken, som omfattar dryga 200 000 kvadratmeter och ligger i närheten av danska Marienlyst, har gjort en överenskommelse med Sussi Bech och Frank Madsen, serieskaparna bakom respektive serie, om att använda figurerna dels som tema för olika attraktioner på området, dels i sin reklam.

FRANKRIKE

▸ **TEMA »ASTERIX«**. *Geo*, den franska tidskriften, presenterade nyligen ett temanummer byggt på Tintins resor, och nu är det Asterix tur att bli föremål för ett temanummer i en seriös tidskrift. Det är *Bretagne Magazine* som under rubriken »Asterix – héros celte« i en rad artiklar belyser förhållandet mellan seriens och verklighetens forntida Bretagne, och tar en närmare titt på områdets keltiska förflutna.

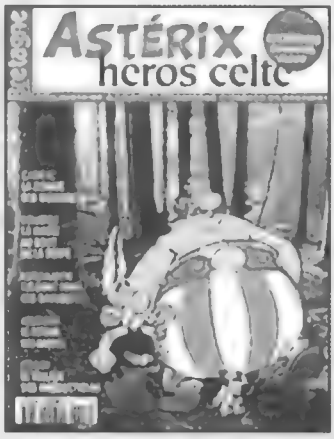

Serien »Asterix« har granskats av den seriösa franska tidskriften Bretagne Magazine.

▸ **ALLA UPPLAGESIFFROR** på den franska seriemarknaden är förvisso inte lika svindlande som senaste Asterix-albumets (det trycktes i en förstaupplaga på 3 miljoner exemplar, vilket är en unikt hög siffra), men konstateras kan ändå att seriealbum fortfarande säljer bra nere på kontinenten. Följande sammanställning av vilka nya »större« albumutgåvor som är planerade för 2001 visar både vad nytt som är på gång på den franskspråkiga marknaden, och vilka siffor det rör sig om (samtliga noteringar gäller planerad förstaupplaga, och i de flesta fall gäller det årets nya utgåvor i etablerade albumserier, annars nya album av etablerade serieskapare som säljer stort i kraft av sitt namn): »Lucky Luke«: 320 000 exemplar. »Blårockarna« och »Spirou« (kommer senare i år): 230 000 vardera. »Linda och Valentin« (till hösten): 110 000. »Blake och Mortimer« (som i dag förs vidare av nya upphovsmän): 600 000. »Bullen«: 700 000. Loisels »Peter Pan« (femte och sista delen kommer i oktober): 120 000. »Le cri du peuple« av Tardi och Vautrin: 150 000. »Trente-deux decembre« av Bilal (kommer i november): 350 000. »Thorgal«: 280 000. »Largo Winch«: 550 000. »Den unge Spirou«: 500 000. Manaras »Click« del 4 och »Blueberrys ungdom«: 100 000 vardera.

▸ **MICHEL CRESPIN**, fransk serieskapare känd framför allt för ett antal album i efter katastrofen-miljö, gick bort i februari efter en hjärnblödning, endast 45 år gammal. Crespin blev väl aldrig särskilt känd hos oss, men några av hans album har nått Skandinavien genom danska utgåvor, och hemma i Frankrike var han en relativt välbekant företrädare för den generation serieskapare som växte fram i tidningen *Métal Hurlant* (förebilden för svenska *Tung Metall*). Crespin var född 1955 i franska Alperna, och gick på konstskola i Nice innan han 1977 debuterade just i *Métal Hurlant* med den första av några kortare serier. Albumdebuten kom med »Marseil« 1979, och hans mest kända verk, den albumsvit som på danska fått titeln »En sang om engang« inleddes med »Armalite 16« 1980. Utmärkande för hans verk är ett civilisationskritiskt tema, där han i efter katastrofen-mil-

Ur Michel Crespins »Armalite 16«, en efter katastrofen-serie som utspelas i Alperna.

▸ ANNONS

SERIE-ORIGINAL

© Joakim Pirinen

CHIC YOUNG – SERIESTRIPP "BLONDIE"
1 augusti 1932. Från seriens andra år – då Blondie fortfarande var ogift.
Signerad, 54x14 cm. 9000:–

BESTÄLL ILLUSTRERAD KATALOG UTAN KOSTNAD.

Markku Haapala • Klockarvägen 3 • 141 61 Huddinge
Tel: 08-711 77 68 • Mobiltel: 070-745 50 68
E-post: serieoriginal@spray.se

VERSION 3.0: BRA TIDNING BLIR ÄNNU BÄTTRE!

serum

[no. 9 yuppiecrusher]

NYTT NUMMER UTE NU MED SERIER, ABSINT OCH POESI

[coco moodysson / per wilhelm wahlroos / camilla eklund / klas thomas m fl.]

PROVNUMMER 30 KR - PRENUMERATION [4 NR]* KOSTAR BARA 100 KR!
*INKLUDERAR 2 ST HÄFTEN I SERUMS FAKIR-SERIE
BETALA TILL SERUMS POSTGIRO 94 39 54 - 8
ELLER KONTAKTA OSS FÖR MER INFO: serum_redaktion@hotmail.com

jö kombinerade akvarellfärglagda, poetiska naturskildringar med handlingens våldsutbrott. I senare verk letade sig Crespin bakåt mot keltisk forntid, under 90-talet främst i albumserien »Troubadour«, men även med albumet »Faust«, som utspelar sig på 1500-talet. Beröringspunkterna med den i Sverige mer välkände Auclair var många, även om Crespin beskrivs som mer desillusionerad och pessimistisk.

USA

▸ **MARVEL SLOPAR** censuren. Det verkar som om USA:s största serieförlag tänker sluta låta censurinstansen the Comics Code Authority (CCA) granska utgivningen. Ända sedan 1954 (då CCA infördes i svallvågorna efter den moralpanik som följde på Frederic Werthams seriekritiska bok »Seduction of the Innocent«) har nästan alla amerikanska serietidningar granskats, och (om de blivit godkända) kunnat trycka CCA:s godkänt-märke på omslaget. Sedan mitten av 80-talet har dock allt fler förlag valt att ge ut sina serier utan märkning, men eftersom Marvels titlar huvudsakligen vänder sig till yngre läsare har förlaget hittills valt att behålla censuren. Nu har emellertid Marvels styrelseordförande Bill Jemas slagit fast att CCA överlevt sig självt, och chefredaktören Joe Quesada planerar ersätta censuren med ett eget system för märkning, där alla utgåvor klassificeras såsom riktade till barn, tonåringar eller vuxna. Problemet med censuren har varit att den är rigid, saknar åldersklassificering samt innehåller gammalmodiga krav på att skurken alltid måste få sitt straff, att polis och politiker måste framställas i ett positivt ljus, samt att sex, våld och fula ord inte får förekomma. Senast Marvel kom på kant med CCA gällde det dialogen i en serie där det sades att någonting sög, something sucked, vilket enligt censurens listor är ett fult ord. Eftersom uttrycket suck dock är en naturlig del av moderna tonåringars vokabulär valde Marvel ändå att publicera materialet, utan godkännande, vilket kom att bli första steget mot en total brytning med CCA. Man kan ju också anta att förlaget, som nyligen anställt författare som Grant Morrison, Garth Ennis och Peter Milligan (alla fostrade på Vertigo-titlar, där man får lov att använda både svordomar och andra fula ord), räknar med att man hur som helst kommer att få problem med CCA stup i kvarten framöver, och därför funnit för gott att redan nu ta steget.

Approved by the Comics Code Authority, ett litet märke som snart kan höra till det förgångna.

▸ **STAN LEE** och de vidlyftiga affärer den gamle Marvelbossens internetföretag StanLee.net var invecklade i under förra året skrev både *B&B* och delar av den vanliga pressen om för några månader sedan. Det hade vi inte behövt göra, för det blir inget av. Lees företag blev nämligen ytterligare ett av de många så kallade dotcom-företag som gått åt pipan när IT-bubblan på sistone börjat spricka, och samtliga de dollarmiljoner som glada investerare pumpade in i företaget verkar ha försvunnit ut i cyberrymden (eller snarare ner i fickorna på sådana som hade vett att sälja i tid). Lees andra stora projekt, en serie manus för det andra stora amerikanska serieförlaget DC verkar däremot bli av, och alldeles nyligen annonserades de första av vad som totalt skall bli tolv utgåvor där Lee fått leka med stora DC-figuren som Stålmannen, Läderlappen och Wonder Woman.

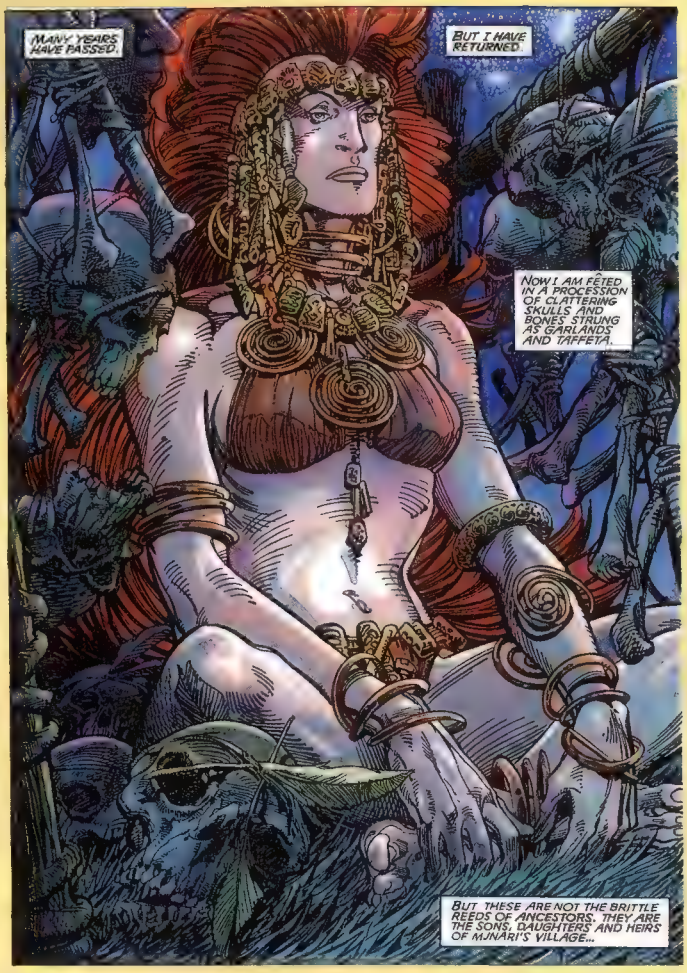

Prinsessan Adastra ur Barry Windsor-Smiths Storyteller.

BARRY WINDSOR-SMITH har på förlaget Fantagrapics nyss utkommit med »Opus« del 2, andra volymen i en kombinerad självbiografi (av det mera flippade och flummiga slaget om man skall vara riktigt ärlig) och konstbok. Totalt skall det bli fyra volymer, varefter chansen tydligen är god att vi skall få se påkostade samlingsvolymer också med de kritikerrosade serierna från den för tidigt nedlagda tidningen *Storyteller*, som kom på Dark Horse för några år sedan.

▸ **AMERIKANSKA MAD** har för första gången beslutat sig för att ta in annonser. Tanken är tydligen att inkomsterna skall användas till att göra tidningen i färg. Sådant har inte förekommit sedan *MAD* på femtiotalet blev ett svartvitt »magazine« i försöken att distansera sig från dåvarande utgivaren EC:s skräckserietidningar, och känns ärligt talat lite svårt att ens tänka sig i dag.

▸ **MORT WALKERS** International Museum of Cartoon Art har stora ekonomiska problem och har tagit ett beslut om att auktionera ut valda delar av samlingarna för att kunna finansiera museets fortsatta existens. Bland de mest spektakulära objekten som skulle gå under klubban var ett av museets mest värdefulla objekt,

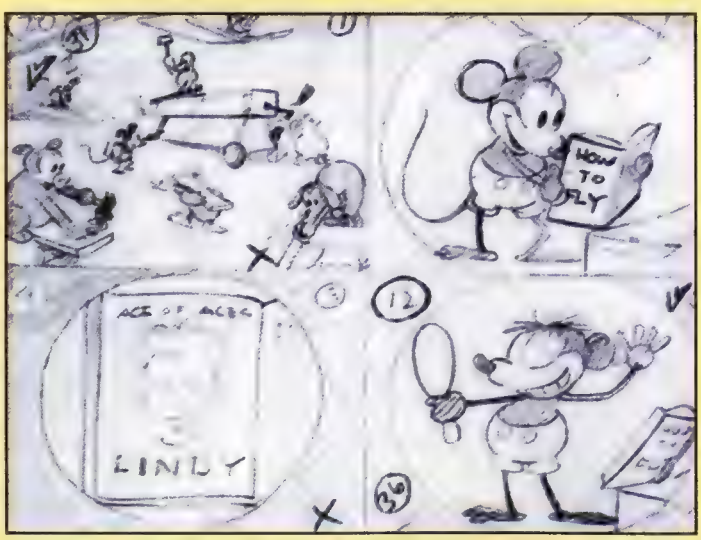

Ur den storyboardsekvens till en tidig Musse Pigg-film som Mort Walkers serie-museum misslyckades med att sälja.

Nytt nummer varje månad!

AGENT X9

Du som vill prenumerera – ring: 08-799 63 05

Tjalle Tvärviggs tecknare borta

Fred Lasswell, »Tjalle Tvärviggs« tecknare under nästan en mansålder och en av den amerikanska dagspressens längst aktiva veteraner, avled i en hjärtattack tidigt den 4 mars. Lasswell, som var född 1916 (och därmed 84 år vid sin bortgång) kom själv från Vischan, och lär ha känt sig väl hemma med de eviga lantisarna i serien.

Ursprungligen bar serien det lite udda namnet »Take Barney Google, F'instance«, och historien om dess utveckling är snudd på lika udda. Den hade skapats av tecknaren Billy DeBeck redan 1919, och var då en skämtserie på familjeteman, med Barney Google och dennes hustru i huvudrollerna. Det var dock när Barney 1922 blev ägare till travhästen Spark Plug (för övrigt samma häst som senare skulle ge »Snobbens« skapare Charles Schulz dennes smeknamn Sparky) som serien på allvar slog an, och under några år utspelades den huvudsakligen på kapplöpningsbanorna. I det har sammanhanget utvecklade den också fortsättningshandling, och blev en humoristisk äventyrsserie.

När kapplöpningstemat i mitten på 30-talet började bli svårt att variera, skickade DeBeck ut Barney på landet. Det var där han traffade på ett gäng hillbillies, av vilka tjuvgubben Snuffy Smith (på svenska Tjalle Tvärvigg) var en. Snuffy blev snabbt populär, och serien bytte namn till »Barney Google and Snuffy Smith«.

Lasswell var född i Kentucky och uppvuxen i Florida, där han också inledde sin karriär som sporttecknare på dagstidningen *Tampa Daily Times* kring 1928. Han gjorde också diverse reklamjobb, och det var en affisch han gjort för en golfturnering som fångade den golfintresserade DeBecks uppmärksamhet: Den äldre tecknaren erbjöd den då 17-årige Lasswell arbete, och 1934 (då Snuffy/Tjalle ganska nyligen gjort sin debut i serien) började Lasswell arbeta som DeBecks assistent. Riktigt hur länge den anställningen varade är källorna inte helt överens om, men troligen större delen av DeBecks återstående år i livet. Dock verkar Lasswell ha tagit paus en tid under krigsåren, för när DeBeck 1942 gick bort i cancer skall Lasswell enligt vissa uppgifter ha befunnit sig i Afrika som radiooperatör för Pan American Airways.

Erbjudandet att ta över serien lockade dock hem honom, och han inledde därmed på allvar sin livstid med Tjalle Tvarvigg (en krumelur som på syndikatets önskemål nu blev huvudfigur, medan Barney Google och Spark Plug sakta forsvann ut i periferin). Under krigsåren bar också tecknaren Joe Musial en del av arbetsbördan på serien (framför allt söndagssidorna), men därefter var Lasswell ensam herre på täppan och det är i hans uttrycksfulla linje svenska läsare känner Tjalle.

Till Sverige kom serien 1949, och hos oss hade den i många år en grundmurad popularitet, inte minst för att dess hillbillies nog har en hel del gemensamt med de kluriga lantisar (Åsa-Nisse med flera) som befolkar de klassiska svenska humorserierna. Under trettio år (1960–90) gick den i tidningen Lilla Fridolf.

fortsättningshandlingen behöll serien fram till mitten av 50-talet, varefter en ändring av syndikatets policy tvingade den att bli en gagserie bland många andra. Dock var den en ganska egensinnig och vältecknad sådan, som 1963 (eller 1964, här går uppgifterna i sär) rent av gav Lasswell tecknarpriset Reuben. Ytterligare priser blev det i form av Elzie Segar Awards 1984 och 1994.

En folkkär klassiker blev den också, så folkkär att den i USA blev frimärke under 90-talet, och namnas kan också att den hann berika engelska språket (eller i alla fall dess amerikanska variant) bland annat med uttryck som »the heebie-jeebies« (enligt slangordboken oroskanslor i allmänhet och delirium tremens i synnerhet) och »horsefeathers« (struntprat). Även Lasswell själv blev – under smeknamnet Uncle Fred – med åren en folkkär tecknarfarbror med amerikanska folket.

Lasswell hade också andra strängar på sin lyra. Förutom den egna serien »Hashmark«, skapad för soldattidningen *Leatherneck Magazine* under andra världskriget, sysslade han också med ingenjorskonst och uppfinningar. Bland hans innovationer finns en framgångsrik skördemaskin för citroner, men han experimenterade också med något så udda som serier i någon form av bildskrift (fast hur det skulle gå till framgår inte av litteraturen). Han var också verksam långt upp i åren, och producerade under rubriken »Draw and Color with Uncle Fred« ett antal tecknarinstruktioner på video, samt designade (i åttioårsåldern!) sin egen hemsida på Internet.

Om syndikatet som så ofta numera låter en klassisk serie dö med tecknaren, eller om någon annan får fortsätta »Tjalle Tvärvigg«, vet vi i skrivande stund inte. Det faktum att serien än i dag går i 900 tidningar runt om i världen, på 11 språk och i 21 länder, borde väl dock tala för en fortsättning.

PETER NILSSON

»Tjalle Tvärvigg« i Billy DeBecks ursprungsversion, innan Fred Lasswell tog över tecknarjobbet.

»Tjalle Tvarvigg« som vi minns den, i Fred Lasswells version. Handlingen kretsande ofta kring hembränt och kluriga lantisar.

Varning!

Varning! Denna bok innehåller följande bilder som kan vara skrämmande för känsliga personer:

En osäkrad huvudperson (med prestationsångest)

snubbeltrådar, rymdraketer och ett antal tvärsäkra fyrtiotalister.

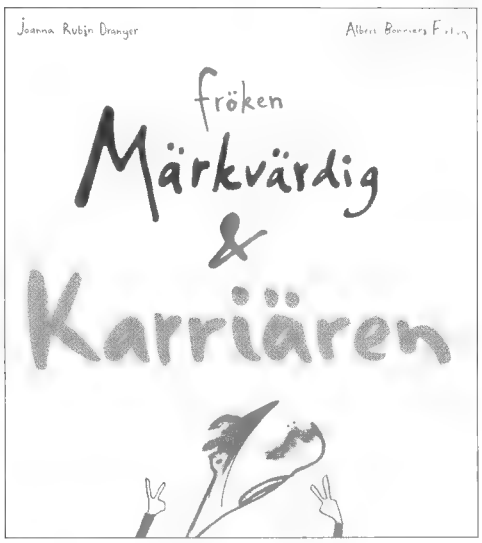

och hybris

Obs! Även en grupp livsfarliga strutfigurer förekommer!

AB
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

KÖP INTE SMILFINK!

Smilfink är inte bara en
serietidning med fint färgomslag,
den är även gratis! Dessutom finns den ute nu.
Du hittar den lite varstans i Stockholmsområdet. I affärer, på
caféer och där du minst anar det. När du fått tag på en Smilfink;
läs den och ge den därefter vidare till nästa person du möter. På
så sätt kan fler få glädje av kakan, såsom uttrycket numera lyder.

Smilfink utkommer fyra gånger per år. Samtliga medarbetare, såväl redaktion som serieskapare, arbetar ideellt.
Redaktionen ansvarar ej för insänt, obeställt material. Vill du annonsera i Smilfink? Kontakta oss via smilfink@beard.se.

ÅTERVINNINGSSERIER
DELUXE

RECOMIC - SAVE EARTH NOW

Marvel satsar på album

Marvel, den till kvantiteten ledande amerikanska serieutgivaren, står även denna gång för intressanta nyheter. På senare tid har mycket av rapporteringen kring förlaget handlat om de många serieskapare med stjärnstatus som knutits till olika Marveltitlar sedan man bött chefredaktör (senaste listan omfattar namn som Grant Morrison, Mark Millar, Peter Milligan, Brian Michael Bendis, Mike Allred, Frank Quitely, Bill Sienkiewicz, Joe Casey, Brian Azzarello, Richard Corben, Greg Rucka, J. Michael Straczynski med flera), men nu börjar också andra förändringar, sådana som rör förlagsstrategi, bli tydliga.

Mest betydelsefullt för branschens framtida utveckling är kanske förlagets utlovade storsatsning på samlingar i albumform – något som i mindre skala givetvis förekommit i åratal vid det här laget, men som blivit en uttalad strategi under förlagets nya ledning. Manusförfattarna har instruerats att skriva i sviter på 6-8 serietidningsnummer, lagom långa historier att samla i album, och förlaget har meddelat sin avsikt att så mycket som bara går skall utges i samlad form.

Redan när det här skrivs annonseras en så strid ström av nya album att den stora seriebutikskatalogen Previews i sin senaste utgåva infört en speciell underavdelning för Marvels album, och framöver utlovas tolv nya titlar i månaden, plus en omfattande försäljning av äldre album.

I det här sammanhanget övervägde förlaget ett tag också att byta distributör, sedan två grossistföretag i bokhandels- respektive kioskbranschen lagt ett bud på Marvels distributionskonto, inklusive direktmarknaden. Det hela resulterade i akut skrämselhicka på den direktmarknad som distribuerar serier till såväl amerikanska som skandinaviska seriebutiker. Ingen har glömt det kaos och den butiksdöd som följde på Marvels förra försök att dra sig ur det existerande systemet i mitten på 90-talet, men marknaden kunde den här gången åtminstone tillfälligt andas ut – Marvel stannar hos nuvarande seriebutiksdistributören Diamond (Previewskatalogen), och har rent av gjort sig av med sin hittillsvarande bokhandelsdistributör LPC, för att låta Diamond sköta även den sidan av förlagets butikskontakter.

I längden finns det naturligtvis också andra bekymmer med den här utvecklingen, och amerikanska bedömare fruktar redan att Marvel med sin nya satsning skall dränka den fortfarande ganska unga och känsliga amerikanska albummarknaden. Därmed skulle man riskera att slå undan fötterna för de mer seriösa småförlag som hittills tagit sin tillflykt till bokhandeln med serier som inte haft en chans i seriebutikernas glassiga utbud (och därmed byggt upp den marknad storförlaget nu vill exploatera).

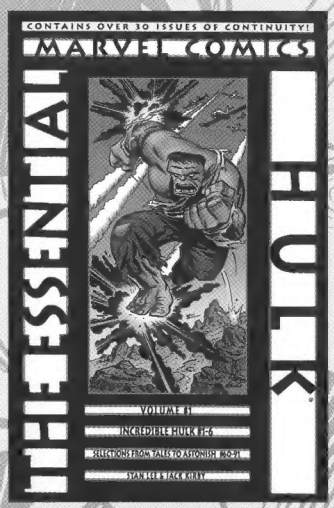

De tjocka (drygt 500 sidor) Essentials-samlingarna hör till de stora framgångarna i Marvels albumsatsning på senare år. Nu skall de få sällskap. Mycket sällskap.

För oss som sett den europeiska utvecklingen på lite närmare håll framstår också en annan risk som uppenbar, nämligen samma serietidningsdöd som drabbat den franskspråkiga marknaden de senaste årtiondena. Den berodde framför allt på att många läsare hoppade över serietidningsutgåvorna, för att i stället lägga pengarna på albumutgåvan direkt. Det resulterade i ett upplageras som tvingade många serietidningar att lägga ner, varefter det blivit avsevärt svårare för nya, unga serieskapare att ta sig in i branschen, eftersom okända namn naturligtvis har svårt att sälja album innan läsarna träffat på dem i billigare tidningsform.

PETER NILSSON

ett 36-rutors storyboard för Walt Disneys kortfilm »Plane Crazy« från 1928 (värderat till dryga 30 miljoner kronor!), men i det fallet fick man inte ut de pengar man hoppats på vid auktionen. Buden stannade kring tio miljoner, varför klenoden blir kvar på museet, åtminstone tills vidare.

► **JOE SACCO** (»Palestine«, »Safe Area Gorazde«) har tilldelats ett fellowship hos den amerikanska konstvärldens ansedda Guggenheim-stiftelse, det vill säga en avlönad tjänst som ger honom ekonomiska möjligheter att arbeta heltid på sin ambitiösa och mycket läsvärda krigsjournalistik i serieform. Närmast på tur finns två serietidningar, dels andra numret av *Stories from Bosnia* för Drawn & Quarterly, dels *Hebron* (en tidning där han återknyter till sina tidigare serier med motiv från Mellanöstern) för Fantagraphics. Senare i år kommer också en samlad nyutgåva av »Palestine«, även den på Fantagraphics.

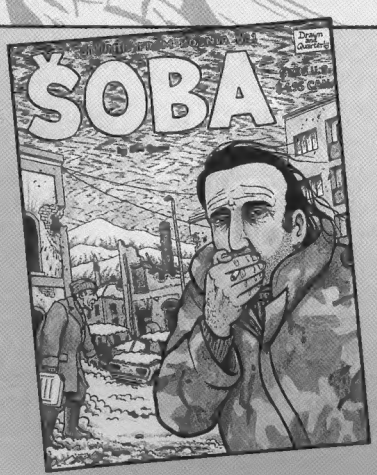

Joe Sacco gör lysande krigsjournalistik i serieform. Här en av hans tidningar med motiv från krigets Bosnien.

▼ ANNONS

Välkomna till

COMICLAND
med

SVERIGES STÖRSTA SERIEHUS
350 M²

SERIEKNALLEN: 100 m²
SERIEMUSEET: 250 m²
SERIEPARK/SERIECAMPING

Köinge – Halland

SERIEKNALLEN
- Välsorterad butik
- Postorderservice
- Bra öppettider: 10.00–18.00
- Grossistförsäljning

SERIEMUSEETS utställningar 2001
Seriernas historia • Original-galleri • Walt Disney • Modesty Blaise • Bamse • Faktalitteratur om serier • Pornografiska serier • Signeringsrum • Fantomen • Persongalleri + många, många fler

SERIEPARKEN
• Utomhuspark med serieutställningar. Se dina favoriter i sin naturliga miljö. Serieåkattraktioner för barnen.

SERIECAMPING
• Nu kan du även campa med dina seriefavoriter såsom Knasen, Kalle Anka med flera.

VÄGBESKRIVNING
• COMICLAND ligger i Köinge (Halland), utmed länsväg 154 mellan Falkenberg och Ullared. 11 km från Ullared, 10 mil söder om Göteborg och 18 mil norr om Malmö. Välskyltat och lätt att hitta.

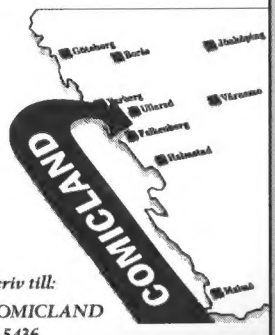

Skriv till:
COMICLAND
pl 5436
31060 Ullared
0346-23170

En uppmärksammad nominering till årets Eisner-priser, barnserieantologin »Little Lit«. Illustrationen ur David Mazzucchellis bidrag.

► **NOMINERINGAR TILL EISNER**-priset, den amerikanska seriebranschens viktigaste utmärkelse, för år 2000 har tillkännagivits, och noteras kan att icke-serieförlag lagt beslag på ovanligt många röster den här gången. DC dominerar visserligen med mer än 25 nomineringar listan (vilket inte är ovanligt), men anmärkningsvärt är att »vanliga« bokförlag står för hela 17 nomineringar. Bäst sedd är tydligen barnserieantologin »Little Lit«, redigerad av Art Spiegelman och Françoise Mouly, och utgiven på Harper Collins. Bland serieskaparna fick Chris Ware flest nomineringar, tätt följd av kollegor som Brian Michael Bendis, Kaiji Kawaguchi, Tony Millionaire, Alan Moore, Yslaire och Mike Carey. Vem som slutligen vinner de åtråvärda utmärkelserna kungörs den 20 juli på sommarens San Diego-mässa. ◄

NÄSTA NUMMER *utkommer i september 2001*

◄ MORT WALKER

Ett stort specialblock om Knasentidningen, med intervjuer med såväl skaparen Mort Walker som hans svenske profet Alf Thorsjö, samt porträtt av serieskapare som arbetat tillsammans med Walker genom åren, med mera, med mera.

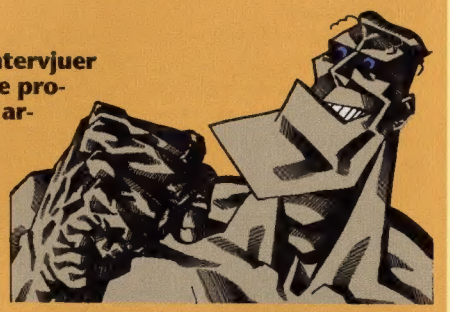

STEFFEN KVERNELAND ►

En artikel om den norske serieskaparen som ägnar sig åt att tolka klassisk litteratur i serieform, bland annat i »Amputerte klassikere« samt i det kritikerrosade albumet »De knyttede never«.

KARNA RUSEK ►

En intervju med denna engagerade och modigt öppenhjärtiga serieskapare som albumdebuterar till hösten. Artikeln kompletteras med en specialserie som Karna gjort direkt för B&B.

KNUT LARSSON ►

En intervju med mannen bakom de vackra, absurda och drömlika berättelserna i tidningen Galago. Knut berättar bland annat om sitt första album.

DESSUTOM ►

Recensioner, nyheter, krönikor med mera i en blandning som spänner över hela seriemediet.

Prenumerera **Vill du ha detta nummer (och de följande tre, d.v.s. en årgång) hem i brevlådan sätter du in 245 kr (175 kr för dig under 18 år) på pg 17 36 15-6, Seriefrämjandet. • Abonnement koster 260 kr for tre nummer og betales til 0814 43 72108 (TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo)**

KOMMER DEN 6 JUNI!

KOMMER DEN 6 JUNI!

KOMMER DEN 6 JUNI!

KOMMER DEN 6 JUNI!

MISSA INTE NUMMER 1!

GARANTERAT SAMLARVÄRDE*

Fondus

NR 1 • 2001 - PRIS: 29:-

Med Jockes brudraggar-lexikon!

Mest garv för pengarna!

DVERIJ

TIDSAM 0781-01

*GARANTIBEVIS MEDFÖLJER!

C-BLAD
Retur sendes til:
TEGN A/L
Nico Hambros vei 4
N-0969 Oslo
NORWAY

NYHET! Alla de fantastiska Asterix-historierna nu i bokfo

Få den första boken av Asterix - Den kompletta samlingen för bara 199:

Du får:

- Varje volym med ett exklusivt skyddsomslag
- En flott bok på 176 sidor med förord och historierna från 3 album
- En exklusiv Asterix-klocka speciellt framtagen för klubben.

För bara 199:-

(Ord. ca pris 249:-)

Inga extra kostnader tillkommer!

Detta är den första boken i en ny fantastisk samlarserie so omfattar alla de goda gamla Asterix-historierna i kronologi följd. Utöver detta finns det intressanta förord till varje historia och material som aldrig tidig har varit utgive svensk

Slå till nu!

Klipp längs linjen!

SVARSKUPONG

☒ *Ja tack,* naturligtvis vill jag också samla på Asterix - Den kompletta samlingen. Sänd mig den första volymen av Asterix - Den kompletta samlingen för bara 199:- Jag svarar inom 10 dagar och får den fina Asterix-klockan som snabbhets-premie så fort jag betalt min bok. Därefter får jag upptill 4 gånger per år ett exemplar av Asterix - Den kompletta samlingen för 229:- per styck portofritt direkt hem i brevlådan. (reservation för ev. framtida prisändringar). Jag samlar bara så länge jag själv vill och kan när som helst avsluta min prenumeration. Jag skickar inga pengar nu, utan får ett inbetalningskort tillsammans med varje leverans.

Frankeras e Asterix-klubben bjuder på portot!

Börja samla nu!

Asterix - Den kompletta samlingen - markerar starten på en unik samling böcker med alla tidigare utgivna Asterix album.

Namn: _____

Adress: _____

Postnr/Ort: _____

Tel nr: _____

Vuxens namnteckning: _____

Erbjudandet gäller t o m 31/12 2001. **Första boken är ute juni/juli 2001.** AAC

Egmont Serieförlaget AB behandlar kunduppgifter med modern informationsteknik och lagrar dessa för att kunna fullgöra kundrelationerna och lämna erbjudanden för egna och andras produkter.

Du kan också faxa in din kupong på 040-693 94 94.

Asterix
- Den komplett samlingen

Svarspost

201 061 814

208 00 MALMÖ

©2001 LES ÉDITIONS ALBERT RENÉ/GOSCINNY-UDERZO